

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA
Katedra obchodního práva

PRÁVNÍ RÁMEC ŘEŠENÍ SPORŮ
Z MEZINÁRODNÍHO OBCHODNÍHO STYKU
V ČESKÉ REPUBLICE A VE FRANCII

DISERTAČNÍ PRÁCE

Mgr. Michaela Fuchsová

Praha 2016

Školitelka: prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci zpracovala samostatně. Veškeré použité prameny a zdroje informací, které jsem použila pro sepsání této práce, jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury, resp. citovány v poznámkách pod čarou. Práce nebyla využita pro získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 2.5. 2016

Mgr. Michaela Fuchsová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní prof. JUDr. Monice Pauknerové, CSc., DSc. za odborné vedení, cenné rady a podněty a vstřícný přístup. Zároveň děkuji své rodině za podporu a pochopení a zejména mému tatínkovi za korektury textu.

V Praze, dne 2.5. 2016

Mgr. Michaela Fuchsová

PRÁVNÍ RÁMEC ŘEŠENÍ SPORŮ Z MEZINÁRODNÍHO OBCHODNÍHO STYKU V ČESKÉ REPUBLICCE A VE FRANCII

**Srovnávací studie právní úpravy v České republice a ve Francii se zdůrazněním
hlediska rozsahu a limitů autonomie vůle stran při řešení sporů**

ANOTACE

V souvislosti s významným a nadále vzrůstajícím rozvojem mezinárodní obchodní a hospodářské spolupráce dochází k logickému a přímo úměrně vzrůstajícímu jevu, a to je vznik a nutnost řešení sporů, které z dané spolupráce a obchodních vztahů vyplynou. Tato práce se zaměřuje na konkrétní segment daných vztahů - na řešení majetkových sporů, které z mezinárodního obchodního a hospodářského styku vznikají na soukromoprávní úrovni mezi podnikateli a kde jsou jakýmkoliv způsobem dotčeny teritoria, resp. jurisdikce, resp. právní řády dvou konkrétních států, a to Francie a České republiky. Cílem práce je zkoumat rozsah autonomie vůle, kterou strany mohou v rámci různých způsobů řešení sporů uplatnit a upozornit na její limity dané příslušnou právní úpravou. Právě s ohledem na hlavní kritéria zkoumání - rozsah a limity autonomie vůle stran při řešení jejich sporů - se autorka podrobněji věnuje třem rozdílným způsobům řešení sporů s tím, že každý ze zkoumaných způsobů byl zvolen podle rozsahu autonomie vůle, kterou stranám umožňuje. Soudní řízení s mezinárodním prvkem před obecnými soudy, mezinárodní rozhodčí řízení či mediace řešící přeshraniční spory - každý z těchto institutů, v sestupném řazení, slevuje z nároků na omezení svobodné vůle stran při ovlivnění druhu, průběhu a výsledku řešení mezi nimi vzniklého sporu. Každý ze zkoumaných způsobů vykazuje určitou typizaci v dané kategorii. Při použití metody komparace práce upozorňuje na rozdíly v právní úpravě, které jsou pro strany relevantní při aplikaci práva EU, právních předpisů Francie a České republiky. Účelem práce je nejen teoreticko-právní rozbor jevů a jejich analýza, ale i jejich srovnání z hlediska praktických dopadů projevu autonomie stran na řešení sporů.

**LEGAL FRAMEWORK
OF INTERNATIONAL TRADE DISPUTES RESOLUTION
IN THE CZECH REPUBLIC AND IN FRANCE**

**Comparative study of legal regulation in the Czech Republic and in France with
emphasis on point of view of extent and limits of parties' autonomous will within dispute
resolution**

ABSTRACT

In relation to an important and continuously increasing growth of international trade and economic cooperation, a logic and proportionally increasing fact occurs, namely the existence and necessity of resolution of disputes arising out of such cooperation and business relationships. This dissertation focuses on specific area of such relations – on solution of property disputes in international trade and business relations arising out on private law basis between entrepreneurs and which affect in any manner the territories, more precisely the jurisdictions and the legal orders of two particular states, and that of France and the Czech Republic. The aim of the dissertation is to examine the extent of autonomous will, which the parties may assert within various methods of disputes resolution and to notify of its limits set by the respective legal regulation. Considering namely the main criteria of examination – i.e. the extent and limits of autonomous will of the parties within the dispute resolution – the author concentrates more deeply on three different methods of disputes resolution whereas each of the examined methods was chosen in respect of the extent of autonomous will the parties may assert. The court proceedings with an international element held by general courts, international arbitration or mediation resolving cross-border disputes – each of these institutes, in descending order, lowers sights for a limitation of the free will of the parties in respect of the influence on the method, course and result of resolution of their dispute. Each of the examined methods shows certain standardization in the respective category. By using the comparison method, the dissertation points out the differences between the legal regulations, which are relevant for the parties when applying the EU law, the legal regulations of France and of the Czech Republic. The aim of the dissertation is not only a theoretic-legal analysis of facts but also their comparison from the point of view of practical impacts of the expression of the parties' autonomy on disputes resolution.

SEZNAM ZKRATEK

ADR	Alternative Dispute Resolution
Bruselská úmluva	Úmluva o mezinárodní příslušnosti soudů a o výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních podepsaná v Bruselu dne 27.9.1968
CPC	Code de la procédure civile
ČAK	Česká advokátní komora
ČR	Česká republika
ČSFR	Československá socialistická federativní republika
EP	Evropský parlament
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
Evropská úmluva	Evropská úmluva o obchodní arbitráži podepsaná v Ženevě dne 21.4.1961
Haagská úmluva	Úmluva o dohodách o volbě soudu uzavřená dne 30.6. 2005 v Haagu
INCOTERMS	International Commercial Terms
MARC	Modes alternatifs de règlement des conflits
MOK	Mezinárodní obchodní komora v Paříži
Nařízení Brusel I	Nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních
Nařízení Brusel I bis	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech

Nařízení Řím I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
Newyorská úmluva	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů podepsaná v New Yorku dne 10.6.1958
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSN	Organizace spojených národů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
RS HKAK	Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie
Úmluva CMR	Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě podepsaná v Ženevě dne 19.5.1956
UNCITRAL	The United Nations Commission on International Trade Law – Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo
UNIDROIT	Institut international pour l'unification du droit privé.
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém
ZRŘ	Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů

OBSAH

I.	Úvod / Francie – Česká republika	
	1. Krátký historický exkurz do bilaterálních vztahů do 1.5. 2004	10
	2. Mezinárodní úmluvy	12
	3. Partnery v Evropské unii	14
	4. Aktuální česko-francouzské obchodní ekonomické vztahy	17
II.	Vymezení rozhodných vztahů s mezinárodním prvkem	
	1. Obecné vymezení	18
	2. Definice účastníka obchodního vztahu	19
	3. Vyloučení spotřebitelských sporů	22
	4. Specifické postavení státu	22
	5. Spory z mezinárodních investic	23
	6. Shrnutí	26
III.	Způsoby a metody řešení sporů obecně	
	1. Kritéria volby	27
	2. Soudní řízení	28
	3. Alternativní způsoby řešení sporů.....	30
	4. Specifické postavení rozhodčího řízení v ADR.....	34
	5. Shrnutí	36
IV.	Volba mezinárodně příslušného soudu	
	1. Pojem a uplatnění prorogačních dohod	37
	2. Prorogační dohody v pojetí mezinárodního práva soukromého	40
	3. Prorogační dohody v pojetí evropského práva	44
	4. Autonomie stran při volbě soudu	48
	5. Vztah prorogační dohody a smlouvy hlavní	52
	6. Omezení autonomie vůle z hlediska věcného rozsahu prorogační dohody ..	53
	7. Omezení autonomie vůle z hlediska požadavků na materiální platnost prorogační dohody	56
	8. Omezení autonomie vůle z hlediska požadavků na formální platnost prorogační dohody	60
	9. Posílení autonomie stran z pohledu litispendence	64
	10. Projev autonomie v rámci volby soudu po zahájení soudního řízení	65
	11. Uznání a výkon rozhodnutí v režimu Brusel I bis	68
	12. Prorogační dohody v přepravních smlouvách	71
	13. Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu	73
	14. Shrnutí	77
V.	Rozhodčí řízení	
	1. Pojem a prvky rozhodčího řízení	79
	2. Právní prameny rozhodčího řízení	84
	3. Mezinárodní a vnitrostátní charakter	89
	4. Institucionální řízení a „ad hoc“ řízení	93
	5. Rozhodčí smlouva – pojem definice náležitosti	98
	6. Rozhodčí smlouva – prvotní přístup ke zkoumání platnosti	104

7. Právo rozhodčí smlouvy	110
8. Rozhodčí smlouva – další podmínky platnosti, arbitrabilita	112
9. Volba práva pro věcné posouzení sporu	120
10. Autonomie vůle a průběh rozhodčího řízení	124
11. Uznání a výkon rozhodčích nálezů	132
12. Shrnutí	144
VI. Mediace	
1. Vymezení pojmu a rozsahu použití	145
2. Právní prameny	149
3. Principy mediace	153
4. Druhy mediací	159
5. Postavení a úloha mediátora	170
6. Předmět a proces mediace	174
7. Právo smlouvy o provedení mediace a mediační dohody	179
8. Výkon mediační dohody	183
9. Shrnutí	188
VII. Závěr	189
VIII. Shrnutí / Résumé	194
Klíčová slova	199
Literatura	199

I. ÚVOD

Francie a Česká republika - dvě členské země Evropské unie, dvě země tvořící součást Jednotného evropského trhu, dvě jurisdikce s vlastními charakteristickými specifiky, odlišnostmi i průniky, mezi nimiž existuje významná a rozvíjející se hospodářská a obchodní spolupráce založená jednak na historických bilaterálních vztazích i na aktuálních širokých možnostech daných postupujícími integračními procesy a podporovaných evropskou legislativou.

1. Krátký historický exkurs do bilaterálních vztahů do 1.5. 2004

Těsné politické, kulturní i přímo související obchodní styky mezi Francií a Českou republikou mají svůj počátek ve XIV. století, prošly obdobími útlumu či tzv. zlatého věku v meziválečném období. Francouzská vláda jako první uznala nezávislost Československa, a to ještě před jejím oficiálním vyhlášením 28. října 1918. Od konce třicátých let dochází k úpadku vzájemných vztahů v důsledku podpisu Mnichovské dohody, které se ještě výrazněji zhoršily s nástupem komunismu. Dílčí zlepšení nastává od počátku šedesátých let do normalizace a posléze s uvolněním vztahů nastolených Gorbačovovou perestrojkou.

Přestože v hospodářské oblasti jsou vztahy deformovány politickou polarizací a členstvím Československa v Radě vzájemné hospodářské pomoci, Francie i za komunistického režimu zůstává velmi silným partnerem (např. v roce 1985 představuje export do France téměř 5 % z celkového objemu). Byla podepsána řada bilaterálních smluv, které ovlivnily rozvoj obchodních i jiných vztahů mezi Českou republikou a Francií, a to ještě před vstupem České republiky do Evropské unie.

Z oblasti našeho zájmu mezi ně patří zejména Smlouva o právní pomoci, uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských, rodinných a obchodních z 10.5.1984 (dále jen „Smlouva o právní pomoci“).¹

¹ČR. Vyhláška ministerstva zahraničních věcí ze dne 21.srpna 1985 č. 83/1985 Sb. o Smlouvě mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Francouzské republiky o právní pomoci, uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanských, rodinných a obchodních.

Výše zmíněná Smlouva o právní pomoci byla ojedinělá nejen svým rozsahem, ale i svou samotnou existencí, neboť Francie byla v podstatě jedinou z významných zemí bývalého západního bloku, se kterou byla obdobná smlouva uzavřena.

Smlouva o právní pomoci umožnila velice nadstandardní podmínky v oblasti justice a justiční spolupráce (odehrává se na úrovni ministerstev spravedlnosti) a byla určitou předzvěstí volného pohybu soudních rozhodnutí. Vychází z principu rovného postavení občanů smluvních států před justičními orgány druhého státu, kteří mohou k ochraně svých práv a zájmů volně a přímo vystupovat na území druhého státu a požívat výhod úplné nebo částečné právní pomoci, a to za stejných podmínek a ve stejném rozsahu jako jeho vlastní občané. Stejný princip je uplatňován ve vztahu k právnickým osobám, které jsou ustanoveny podle zákonů smluvního státu a mají sídlo na jeho území.²

Rozhodnutí v řízeních sporných i nesporných, ve věcech občanských, rodinných, obchodních i trestních (pokud je v nich rozhodováno o náhradě škody a navrácení majetku) vydaná soudními orgány jednoho smluvního státu byla uznávána, byla právoplatná a měla charakter věci pravomocně rozhodnuté na území druhé státu.³ Ačkoliv byly stanoveny výjimky z daného základního pravidla uznání,⁴ výjimky v zásadě reflektovaly povinnost respektovat základní principy a podmínky soudního řízení.

Rozhodnutí muselo být vydáno příslušným soudem fóra, dle kolizních norem fóra, muselo být dle práva fóra vykonatelné a pravomocné, účastníci museli být řádně předvoláni, neexistoval rozpor s veřejným pořádkem a nebyla dána překážka litispendence nebo věci rozsouzené.

Je zřejmé, že výše zmíněná ustanovení jsou v současné době překonána aktuálně platnými předpisy evropského práva z oblasti uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí, nicméně ustanovení čl. 18 a 23 Smlouvy o právní pomoci, která vylučují nutnost legalizace autentických listin, i nadále představují významný přínos pro praxi.

² Čl. 1, odst. 1) a 2) a čl. 5 Smlouvy o právní pomoci.

³ Čl. 19 a čl. 20, ods. 1 Smlouvy o právní pomoci.

⁴ Čl. 20, odst. 2 Smlouvy o právní pomoci.

Autentické listiny vydané příslušnou autoritou smluvního státu a soukromé listiny jí ověřené, jsou-li opatřeny podpisem a úřední pečeti příslušného orgánu, platí na území druhého státu bez ověření a jiných obdobných formalit. Skutečnost, že není třeba absolvovat další zvláštní ověřovací proceduru, je nespornou výhodou pro obchodní praxi i pro přímé či nepřímé investice francouzského kapitálu do České republiky.⁵

Obdobně mohou být na území dalšího státu prohlášeny za vykonatelné autentické listiny, notářské zápisy a veřejné listiny, které jsou vykonatelné na území druhého smluvního státu.

2. Mezinárodní úmluvy

Kromě popsané bilaterální Smlouvy o právní pomoci byly v dotčeném období Francie a Česká republika (resp. Československá socialistická republika) signatáři mezinárodních úmluv, které jsou klíčové pro oblast řešení sporů. Tyto smlouvy zde pouze zmiňujeme, neboť jejich podrobnější rozbor a výklad bude předmětem dalších částí práce. Aktuálnost obou úmluv časem nepominula a minimálně jedna z nich se stala klíčovým a hojně užívaným pramenem mezinárodního práva při řešení mezinárodních obchodních sporů.

Jedná se především o Úmluvu o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, která byla podepsaná v New Yorku dne 10.6. 1958, na konferenci Organizace spojených národů o mezinárodní obchodní arbitráži. Úmluvu československá vláda schválila dne 17.9. 1958, Národní shromáždění s ní vyslovilo souhlas 13. 12. 1958 a Prezident republiky ji ratifikoval 27.4. 1959.

Ve Sbírce zákonů byla jako vyhláška ministerstva zahraničních věcí ze dne 6.11. 1959 vyhlášena pod č. 74/1959 Sb. Účinnosti nabyla dne 10.10. 1959 (dále jen „Newyorská úmluva“).⁶

⁵ Zejména se jedná o notářské zápisy, ověřování podpisů a opisů listin, výpisy z veřejných rejstříků, apod.

⁶ ČR. Vyhláška ministerstva zahraničních věcí ze dne 6. listopadu 1959 č. 74/1959 Sb. o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

Pokud se týká Francie, Úmluvu podepsala dne 25.11. 1958, ratifikovala 26.6.1959, vyšla ve formě nařízení (Décret) č. 59-1039 z 1.9. 1959 a nabyla účinnosti již 24.9. 1959.⁷

Newyorská úmluva sdružuje 156 signatářských států a je jednou z nejvýznamnějších a neúspěšnějších mezinárodních úmluv vzniklých na půdě Organizace spojených národů.

Druhou z mezinárodních úmluv, která jako smluvní státy spojila i Francii a Českou republiku, je Evropská úmluva o obchodní arbitráži, která byla smluvními státy podepsána pod záštitou Hospodářské komise Organizace spojených národů pro Evropu dne 21.4. 1961 v Ženevě (dále jen „Evropská úmluva“). Dne 21.9. 1963 byla Evropská úmluva ratifikována prezidentem republiky a v platnost vstoupila dne 11.2. 1964.⁸

Francie byla rovněž jednou z prvních signatářských zemí. Evropskou úmluvu však ratifikovala až 16.12.1966.⁹

Původní počet prvních šestnácti smluvních států se rozrostl a v mezidobí k Evropské úmluvě přistoupilo celkem 32 států, z nichž 23 ji ratifikovalo. Evropská úmluva primárně cílila na vztahy mezi subjekty pocházející z různých států bipolární Evropy, resp. světa, a aktuálně nemá pro aplikační praxi velký význam, přesto se nadále jedná o platnou úmluvu s využitím spíše na regionální, evropské úrovni.¹⁰

7

http://www.newyorkconvention1958.org/index.php?lvl=more_results&look_ALL=1&user_query=*&autolevel1=1&jurisdiction=15

⁸ ČR. Vyhláška ministerstva zahraničních věcí ze dne 3.srpna 1964 č. 176/1964 Sb. o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži.

⁹ Francie. Décret no.68-117 z 26.ledna 1968 týkající se vyhlášení Evropské úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži a její přílohy z 21.4. 1961, včetně úpravy týkající se aplikace této úmluvy z 17.12.1962. In *Journal Officiel de la République Française* z 9.února 1968, str. 1484.

¹⁰ MAKARIUS, Vít; *Rozhodčí smlouvy v mezinárodním obchodě*. 1.vyd.Praha: C.H.Beck, 2015, str.16, ISBN 978-80-7400-295-3.

3. Partnery v Evropské unii

Změna politických poměrů v České republice umožnila návrat ke kvalitním dvojstranným stykům a posílení vzájemné spolupráce, obchodních výměn a investic, a to na úrovni politické, právní i hospodářské. Klíčovým mezníkem pro rozvoj vztahů byl pak vstup České republiky do Evropské unie.

Francie je od zrodu integračních procesů v Evropě jejich klíčovým tvůrcem a státem s rozhodujícím podílem na jejich formování, rozvoji a prohlubování.

Pokud se týká České republiky, její integrace do evropských struktur započala nejprve na úrovni mezinárodních smluv z konce sedmdesátých a osmdesátých let, pokračovala přes podpis asociačních dohod¹¹ a završena byla podpisem smlouvy o přistoupení a Aktu o podmínkách přistoupení České republiky dne 16.4. 2003. Po ratifikaci smlouva vstoupila v platnost a dne 1.5.2004 se Česká republika se stala plnoprávným členem Evropské unie.

V důsledku přistoupení jsou na území Francie i České republiky aplikovatelné shodné normy evropského práva.

Použití norem evropského práva je založeno na třech základních zásadách.¹² Základním principem práva EU, potvrzeným judikaturou Soudního dvora EU,¹³ je jeho aplikační přednost před národním právem členského státu. Princip se konkrétně promítá do povinnosti národního soudce neaplikovat národní normu, která odporuje normě unijní a do povinnosti zákonodárců nepřijímat platně nové národní legislativní akty, které jsou neslučitelné s právem EU. Dalším principem je přímá aplikovatelnost práva EU, konkrétně nařízení, a to aniž by byla nutná či přípustná jakákoliv recepce vnitřním zákonodárstvím členských států. Posledním je pak přímý účinek práva EU umožňující fyzickým nebo právnickým osobám dovolat se před národním soudem normy, která jim zakládá určité právo, a to aniž by tyto osoby byly přímým adresátem dané normy evropského práva.

¹¹ Evropské dohody o přidružení ČSFR, Maďarska a Polska k Evropským společenstvím z 16.12.1991. Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé. Evropská dohoda vstoupila v platnost 1. 2. 1995.

¹² PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 2013, str. 47-48.

¹³ Rozhodnutí SDEU ve věci 26/62 „*Van Gend en Loos*“ z 5.2.1963, SbSD, 1963.3 ; Rozhodnutí SDEU ve věci 6/64 *Costa v. ENEL* z 15.7. 1964, SbSD, 1964, 1141.

Pro oblast řešení sporů z mezinárodního obchodního styku jsou z pramenů práva EU klíčové níže uvedené předpisy. Jedná se nejen o prameny práva primárního, tedy dnes o Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o fungování Evropské unie¹⁴, ale zejména o prameny práva sekundárního, tedy :

- nařízení (akt obecné povahy závazný a použitelný v celém svém rozsahu v každém členském státě EU, bez nutnosti recepce) a
- směrnice (právní akt závazný pro každý členský stát, který je povinen v rámci vlastní formulace příslušných norem závazně respektovat cíle a principy směrnice).¹⁵

Nařízení:

- nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepřacované znění, tzv. Nařízení Brusel I bis), které nahradilo nařízení Rady (ES) č. 44/2001, o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních (tzv. Nařízení Brusel I);
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech EU („doručování písemností“) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1348/2000;
- nařízení Rady (ES) č. 1206/2001, o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech;
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky;
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu;
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích;

¹⁴ Maastrichtská smlouva z r. 1992; Lisabonská smlouva z r. 2009.

¹⁵ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 2013, str. 25-29.

- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Nařízení Řím II);
- nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č.593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Nařízení Řím I).

Směrnice:

- směrnice č. 2008/52/ES, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech.

Význam zmíněných norem evropského práva pro oblast řešení sporů je nesporný. Přichází na podporu základních svobod EU a realizace jednotného evropského trhu. Pro subjekty vstupující do mezinárodních obchodních vztahů v teritoriích členských států Evropské unie představují významné jistoty ohledně jurisdikce, v jejíž působnosti bude daný spor projednáván, i předvídatelnost konečného rozhodnutí z pohledu nejen aplikace rozhodného práva, ke kterému by měly dospět k řešení sporů povolané autority, ale i s ohledem na rozhodovací praxi autority v dané jurisdikci.

Klíčové je rovněž rozšíření základních svobod o nový prvek, a tím je tzv. svoboda volného pohybu soudních rozhodnutí, jejichž uznání a vykonatelnost jsou zaručeny, při splnění relevantních podmínek, na území všech členských států Evropské unie. Zároveň tyto normy dávají dotčeným subjektům prostor pro uplatnění svobodné vůle ohledně způsobu řešení jejich sporu a zaručují jim právo, v rámci přesně vymezených limitů, aby tato svobodná vůle byla reflektována v konečném výsledku řešení sporu.

4. Aktuální česko-francouzské obchodně-ekonomické vztahy

Navazující na tradiční, minulostí ověřené hospodářské vztahy, společné členství Francie a České republiky v Evropské unii, odstranění obchodních bariér a aplikace předpisů upravujících volný pohyb zboží, osob, služeb a svobodu usazování a dalších unijních předpisů jsou dalším zásadním impulzem pro posílení vzájemné obchodní spolupráce, investic a výměn ve všech oblastech a na všech úrovních.¹⁶

V České republice aktuálně působí na pět set francouzských podniků, ve smyslu subjektů českého práva s majoritním francouzským kapitálem, vytvářejících 100 000 pracovních míst.

Francie je historicky čtvrtým největším investorem v České republice, přičemž hodnoty francouzských investic jsou v celkovém součtu vyšší než investice americké a jsou přibližně třetinové vůči celkovému německému kapitálu investovanému v ČR. Z hlediska vzájemné obchodní bilance byla Francie v roce 2014 pátým nejvýznamnějším obchodním partnerem s objemem výměny přes 10,3 mld. EUR v roce 2014. V roce 2015 celkový vývoz do Francie dosáhl hodnoty téměř 200 miliard korun, čímž si Francie upevnila pozici čtvrtého exportního partnera, tedy nejvýznamnějšího odběratele českého zboží a služeb po SRN, Slovensku a Polsku, s podílem 5,15 % na celkovém českém vývozu. Pokud se týká dovozu, Francie je v současnosti devátým nejdůležitějším dodavatelem České republiky s podílem 3,2%.^{17/18/19}

¹⁶ Např. čl. 23-31.39 -55 Smlouvy o založení ES, Směrnice o službách na vnitřním trhu 2006/123/ES, Směrnice o vysílání pracovníků 96/71/ESS.

¹⁷ <http://www.france.cz/Strucny-prehled-francouzsko-ceskych-hospodarskych-a-obchodnich-vztahu>.

¹⁸ <http://www.france.cz/Cesko-francouzske-obchodni-vztahy,4068>.

¹⁹ www.ampsp.cz/.../TZ_2015_11_03_Analyza_Francie_final_WEB.doc.

II. VYMEZENÍ ROZHODNÝCH VZTAHŮ S MEZINÁRODNÍM PRVKEM

1. Obecné vymezení

Stejně jako se rozvíjejí objemy investic a mezinárodní obchod obecně, přímo úměrně se zvyšuje se i riziko vzniku sporu mezinárodního rozměru; sporu, který primárně vychází ze soukromoprávního vztahu s mezinárodním, resp. cizím prvkem.²⁰ Obecně cizí prvek spočívá v různých okolnostech a skutečnostech souvisejících s daným vztahem. Zejména, nikoliv však výlučně, se jedná o případy, které se přímo či nepřímo váží k subjektům právních vztahů, kteří mohou být státními příslušníky různých států, mít své bydliště, obvyklý pobyt, sídlo, provozovnu, závod na území jiných států. Pokud se týká právnických osob, ty mohou být založeny dle cizího práva či jsou založeny, ovládány nebo v nich jako společníci působí zahraniční subjekty.²¹ V právní teorii se hovoří o tzv. subjektivním kritériu kvalifikace soukromoprávního vztahu s cizím prvkem.²²

Objektivní kritéria pak odvisí od skutečností, které se subjekty vztahu přímo nesouvisí. Příkladem lze zmínit případy, kdy místo plnění se nachází v cizině, právní jednání se týká nemovitosti, která se nachází na území jiného státu, ke vzniku škody nebo k okolnostem vedoucím ke vzniku škody došlo na území cizího státu, majetek povinného se nachází v zahraničí apod.

Dotčenými vztahy jsou nejen ty, které přímo vycházejí či spadají pod mezinárodní obchodní styk v úzkém slova smyslu, tedy představují přeshraniční dodávky zboží a služeb, případně realizace finančních transakcí obchodníky z různých států, ale i ty, které vyplývají z principu volného pohybu kapitálu na jednotném evropském trhu, tedy souvisí s účastí subjektů cizího práva, a to v jakémkoliv rozsahu či v jakékoliv formě, na podnikání subjektu jiného práva.

²⁰ KUČERA, Z., *Mezinárodní právo soukromé*. 8.vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. a Doplněk. 2015.

²¹ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 5.

²² ROZEHNALOVÁ, N., *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Aspi, a.s. 2006.

Příklady sporů vznikajících z těchto vztahů jsou uplatňování peněžních nároků na úhradu ceny plnění, slevu z ceny plnění, náhradu škody, smluvní pokuty, apod., či věcných nároků na dodání plnění či chybějícího plnění, nároků z vadného plnění, ať již z hlediska kvality či kvantity, atd. Dále se jedná o spory ze vztahů mezi korporací a jejími společníky, mezi společníky navzájem, mezi korporací a členy jejích orgánů, ze vztahů v rámci koncernu, a to vždy za předpokladu přítomnosti subjektivního cizího prvku vázajícího se k účastníkům právního vztahu.

Pro účely této práce autorka vychází primárně ze subjektivního kritéria kvalifikace vztahu s mezinárodním prvkem, neboť cílí na účastníky, kteří, jako strany sporu, uplatňují princip autonomie při řešení sporu v určení rozhodující instituce a způsobu jeho projednávání a řešení. Jsou to především strany, které společnou dohodou určují, kdo budou příslušnou rozhodující autoritou, zda se bude nacházet na území Francie či České republiky, zda se uplatní procesní pravidla francouzského či českého právního řádu, zda bude české případně francouzské právo právem rozhodným pro projednání sporu. Z hlediska vymezení cizího prvku se práce omezuje na případy, kdy bydliště, sídlo, obvyklý pobyt budou lokalizovány na území Francie, resp. České republiky. Vychází z premisy, že cílem takových účastníků bude odkazovat na instituce, instituty a normy, které jsou jim blízké, známé a umožňují určitou obecnou předvídatelnost výsledku sporu.

2. Definice účastníka obchodního vztahu

V úvodu práce autorka zmiňuje, že se zaměřuje především na spory vznikající ze vztahů v mezinárodním obchodním styku v podnikatelské, resp. obchodní sféře.

S přijetím nového občanského zákoníku²³, který odstraňuje dualitu právní úpravy mezi původním občanským zákoníkem a obchodním zákoníkem, dochází k upozadění teoreticko-právního vymezení vztahů v působnosti práva obchodního.

²³ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Tyto vztahy se dělily na tzv. relativní obchody (vztahy mezi podnikateli navzájem v rámci výkonu jejich podnikatelské činnosti a vztahy mezi podnikateli a státem, resp. samosprávnou územní jednotkou, při uspokojování veřejných potřeb), absolutní obchody (taxativně vymezené závazkové vztahy zahrnující vztahy uvnitř obchodních společností a družstev, smlouvy týkající se cenných papírů, bankovních služeb, apod., které podléhaly úpravě obchodního zákoníku bez ohledu na charakter smluvních stran)²⁴, fakultativní obchody (závazkové vztahy, pro jejichž úpravu si strany písemně ve smlouvě sjednaly použití obchodního zákoníku)²⁵ a absolutní neobchody (závazkové vztahy, které se bez ohledu na povahu účastníků obchodním zákoníkem neřídily, podléhaly občanskému zákoníku, resp. jinému předpisu – např. právní vztahy k nemovitostem). V oblasti působnosti českého práva by se autorka v době před účinností nového občanského zákoníku zaměřovala na spory vznikající z tzv. relativních a absolutních obchodů. Po rekodifikaci se autorka vymezuje oblastí vztahů upravených zákonem o obchodních korporacích²⁶ a ze vztahů podléhajících novému občanskému zákoníku, pak těmi vznikajícími mezi podnikateli.

Nový občanský zákoník zachovává pojem „podnikatel“, přičemž základním kritériem jeho definice je skutečná povaha profesionální činnosti, tedy provozování podnikatelské činnosti, nikoliv hledisko formální, jemuž je přiřazen až druhotný význam.

Podnikatelem v českém právu je ten, kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku.²⁷ Za podnikatele se považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku, a to aniž by zákonodárce toto konstatování oslaboval právní domněnkou, naopak ji koncipuje jako právní fikci a hledisko faktické činnosti upozaduje.²⁸

²⁴ ČR. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 261.

²⁵ ČR. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, § 262, odst. 1.

²⁶ ČR. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech.

²⁷ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 420, odst. 1.

²⁸ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 421, odst. 1.

Naproti tomu formulace „má se za to, že podnikatelem je osoba, která má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění podle jiného zákona“²⁹ vyvratitelnou právní domněnku již obsahuje a jen akcentuje důraz na skutečnou povahu činnosti, na to, jak se daná osoba v právních vztazích fakticky chová.

Francouzské právo přiznává obchodnímu charakteru právních vztahů významné důsledky, které odůvodňují existenci obchodního práva jakožto zcela autonomní součásti práva soukromého. Ve francouzském právním systému tak stále existují dva kodexy, občanský zákoník („*Code civil*“) a obchodní zákoník („*Code de commerce*“). Francouzské právo se od českého dále odlišuje v terminologii a používá tradičně užívaný termín obchodník, resp. kupec („*commerçant*“) a obchodní právní jednání či obchod („*acte de commerce*“). Stejně jako právo české klade ovšem důraz na objektivní kritéria definice, tedy na obsah konkrétního právního jednání, i když subjektivní kritéria rovněž hrají důležitou roli. *Code de Commerce* začíná právě výčtem jednání, která lze považovat za obchody, a teprve posléze pokračuje definicí obchodníka, za kterého považuje osobu, která činí obchodní právní jednání v rámci své běžné profesní činnosti.³⁰ Judikatura přidala další kritérium, dle kterého obchodník musí jednat svým jménem a na svůj účet.

Code de commerce neobsahuje obecnou definici obchodu, ale vymezuje právní jednání, která jsou obchodem s ohledem na jejich předmět (např. nákup věcí movitých či nemovitých za účelem jejich dalšího prodeje), s ohledem na jejich druh, tedy bez ohledu na to, kdo je činí (obchodem jsou např. směnečná právní jednání, zakladatelská právní jednání - lze přirovnat k tzv. absolutním obchodům v pojetí původního obchodního zákoníku v ČR) a konečně tzv. akcesorické obchody, kterými jsou civilní právní jednání činěná obchodníky, v rámci výkonu jejich profesní činnosti.³¹

²⁹ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 421, odst. 2.

³⁰ Francie. *Code de Commerce*. 110.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2014, čl. L 110-1 a čl. L 121-1.

³¹ BONNET, V., *Actes de Commerce et commercants en droit international privé*. 2014. Paříž : JurisClasseur Droit international. Fasc. 570-10. 28.7.2014.

3. Vyloučení spotřebitelských sporů

Autorka se v práci cíleně vyhýbá sporům, které vznikají mezi podnikateli na straně jedné a spotřebiteli na straně druhé.³² Důvodem vyloučení je zejména záměr věnovat se těm sporům, ohledně jejichž řešení strany projevují svou autonomii vůle rovným způsobem jako v zásadě rovnocenné subjekty, nevyžadující nezbytně specifické prostředky ochrany. Autorka si je nicméně vědom skutečnosti, že ochrana slabší strany obecně (slabší strana je v § 433, odst.1 OZ definována jako *osoba, která vůči podnikateli v hospodářském styku vystupuje mimo souvislost s vlastním podnikáním*³³), jejíž je ochrana spotřebitele specifickou podskupinou, je jednou z hlavních zásad, na nichž spočívá nový občanský zákoník. Porušení ustanovení českého práva na ochranu slabší strany³⁴ tak může představovat riziko zrušení, resp. odmítnutí výkonu rozhodnutí, které tato ustanovení nezohlednilo.

4. Specifické postavení státu

Vztahy v mezinárodním obchodním a hospodářském styku se realizují na dvou právních úrovních – na mezinárodněprávní a na soukromoprávní.

Obě tyto úrovně se od sebe odlišují, a to mimo jiné subjekty, způsoby právní úpravy, prameny a podobně. Na mezinárodněprávní úrovni do příslušných vztahů vstupují státy, které v nich vždy vystupují jako subjekty mezinárodního práva s tím souvisejícími atributy (státní suverenita, státní moc, nezávislost), a mezinárodní organizace vládní povahy (organizace založené státy), jež jsou oprávněné v mezinárodním obchodním a hospodářském styku vykonávat takovou činnost, ke které je zakládající státy zmocnily.

³² ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 419 – Spotřebitelem je člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.

³³ Důvodová zpráva k OZ doplňuje, že to, kdo je slabší stranou, vyplývá z povahy věci všude tam, kde mezi stranami existuje faktická nerovnováha co do skutečné možnosti uplatnit a obhajovat soukromé zájmy.

³⁴ Např. zákaz zneužití kvality odborníka či hospodářského postavení dle § 433.1 OZ, sjednání odchylné délky promlčecí doby v neprospěch slabší strany dle § 630.2 OZ, vyloučení či omezení práva na náhradu újmy dle § 2898 OZ, adhézní smlouvy dle §§ 1798 – 1801 OZ.

Vztahy mezi těmito subjekty upravují mezinárodní smlouvy a normy mezinárodního práva veřejného, takzvaného mezinárodního ekonomického práva.

Subjekty na soukromoprávní úrovni jsou právnické nebo fyzické osoby, které mají místo podnikání, sídlo nebo bydliště na území různých států. Vztahy mezi nimi upravují přímé normy, nebo je rozhodné právo určováno pomocí kolizních norem. Právní úpravu můžeme pak nalézt v mezinárodních smlouvách, právních předpisech EU, vnitrostátních právních předpisech, mezinárodních obchodních zvyklostech, v různých doložkách, dodacích podmínkách apod. Vystupuje-li v soukromoprávních vztazích stát, považuje se za právnickou osobu.³⁵

Naprostá většina právních vztahů vznikajících v mezinárodním obchodním a hospodářském styku se uskutečňuje právě prostřednictvím soukromoprávních vztahů, jejichž úpravu nalezneme v normách mezinárodního práva soukromého a práva mezinárodního obchodu.³⁶

Předmětem této práce jsou výlučně vztahy vznikající a existující v mezinárodním obchodním styku na soukromoprávní úrovni s vyloučením problematiky vztahující se ke specifickým veřejnoprávní ekonomické spolupráce za účasti států a státních organizací.

5. Spory z mezinárodních investic

Specifickou oblastí, která se nachází na pomezí obou kategorií, jsou tzv. diagonální vztahy, které existují mezi státem, jako subjektem mezinárodního práva veřejného na straně jedné a právnickou nebo fyzickou osobou z jiného státu na straně druhé. Tyto vztahy nejčastěji vznikají při zahraničních investicích, kdy do investice zahraničního investora zasáhne určitou mocenskou intervencí stát, na jehož území je investice realizována a v důsledku takové intervence dojde k poškození investice.

Aniž by měla autorka ambice tuto jistě významnou problematiku podrobněji rozvíjet, nelze ji nezmínit alespoň okrajově, neboť je předmětem širokých mezinárodně smluvních aktivit.

³⁵ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 21.

³⁶ SVATOŠ M., a kol. *Zahraniční obchod teorie a praxe*. Praha: Granda Publishing, a.s. 2009.

Ty se odehrávají především na bilaterální úrovni a jejich výsledkem jsou dohody o podpoře a ochraně investic.

Mezi Českou republikou a Francouzskou republikou byla tato dohoda uzavřena v Praze dne 13.9. 1990 a vstoupila v platnost dnem 27.9. 1991.³⁷ Na francouzské straně byla dohoda nejprve schválena zákonem Národního shromáždění a senátu a posléze uveřejněna ve francouzské obdobě sbírky zákonů.³⁸

Ustanovení čl. 10 dohody předpokládá, že spor týkající se investic mezi jednou smluvní stranou a investorem druhé smluvní strany bude, pokud možno, vyřešen přátelsky. Nedospějí-li strany sporu k jeho přátelskému vyřešení do 6 měsíců od jeho oznámení jednou ze stran, spor bude řešen jedním ze dvou v dohodě předvídaných způsobů.

Budou-li obě smluvní země dohody zároveň smluvními stranami Úmluvy o řešení sporů z investic mezi státy a občany jiných států podepsané ve Washingtonu dne 18. března 1965, pak spor bude, na žádost jedné z těchto stran, předložen Mezinárodnímu středisku pro řešení sporů z investic k vyřešení arbitrážní cestou. V opačném případě bude spor předložen rozhodčímu soudu „ad hoc“ vytvořenému dohodou předvídaným způsobem pro každý jednotlivý případ. Dohoda předpokládá, že v případě „ad hoc“ rozhodčího řízení, každá ze stran zvolí svého rozhodce a tyto dva rozhodci společně zvolí předsedu rozhodčího soudu, který musí být s cílem zajištění prvku objektivity a neutrality občanem třetího státu.

V případě nečinnosti stran nebo rozhodců dohoda přímo stanoví jmenovací autoritu, kterou je předseda Rozhodčího soudu Obchodní komory ve Stockholmu. Rozhodčí soud „ad hoc“ stanoví svá procesní pravidla v souladu s platnými procesními pravidly Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo.

³⁷ ČR. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 453/1991 Sb. o podpisu dohody o vzájemné podpoře a ochraně investic mezi Českou a Slovenskou Federativní republikou a Francouzskou republikou.

³⁸ Francie. Národní shromáždění a Senát. Zákon č. 91-641 z 10. července 1991 dávající svolení k tomu, aby byla schválena dohoda mezi vládou Francouzské republiky a vládou České a Slovenské Federativní republiky o vzájemné podpoře a ochraně investic. In *Journal Officiel de la République Française* č. 161 z 12. července 1991, strana 9111; Francie. Prezident Republiky. Dekret Prezidenta republiky č. 92-94 z 23. ledna 1992 o zveřejnění Dohody mezi vládou Francouzské republiky a vládou České a Slovenské Federativní republiky o vzájemné podpoře a ochraně investic podepsané v Praze dne 13. Září 1990. In *Journal Officiel de la République Française* č. 24 z 29.ledna 1992, str. 1424.

V okamžiku podpisu dohody Francie již byla smluvním státem Washingtonské úmluvy, tedy variantní řešení spočívající v použití „ad hoc“ rozhodčího řízení bylo stanoveno pro potřeby ČSFR.

K přistoupení ČSFR k Washingtonské úmluvě došlo dne 12. května 1991. Ratifikační listina byla u Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj, depozitáře Úmluvy, uložena dne 9. března 1992.³⁹ Rozhodující autoritou je Mezinárodní středisko pro řešení sporů z investic se sídlem v hlavní úřadovně Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj. Středisko vede seznam smírčích soudců a seznam rozhodců, přičemž každý ze signatářských států může do každého ze seznamů jmenovat čtyři osoby, které mohou, ale nemusí, být jeho občany, a to na šestileté funkční období.

Úmluva rozlišuje mezi dvěma typy řízení. První z nich, tzv. smírčí řízení je vedeno před smírčí komisí, jejímž cílem je napomoci stranám identifikovat základní parametry sporu a vést je k dohodě. Smírčí komise nevydává rozhodnutí, jen usiluje o dosažení dohody mezi stranami za vzájemně přijatelných podmínek. V případě, že strany k dohodě dospějí, smírčí komise pouze vypracuje zprávu s uvedením sporných záležitostí a s konstatováním, že strany dohody dosáhly.⁴⁰

V případě rozhodčího řízení rozhodčí soud spor projednává v souladu s Pravidly rozhodčího řízení, která přijímá Správní rada Mezinárodního střediska, a vydá rozhodčí nález v písemné formě s podpisy členů rozhodčího soudu, kteří o něm hlasovali. Rozhodčí nález je v zásadě neveřejný, pokud ovšem obě strany sporu nedají souhlas k jeho uveřejnění.

Rozhodčí nález je v zásadě závazný a nemá být předmětem odvolání či jakéhokoliv jiného opravného prostředku. Každý smluvní stát je Úmluvou zavázán uznat rozhodčí nález jako závazný a na svém území vymáhat plnění peněžních závazků uložených v rozhodčím nálezu, jako by to bylo konečné rozhodnutí soudu v tomto státě. Výkon rozhodnutí se bude řídit zákony fóra, tedy státu, na jehož území je výkon nálezu žádán.

³⁹ ČR. Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 420/1992 Sb. o podpisu a vyhlášení Úmluvy o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států.

⁴⁰ Čl. 28 – 35 Washingtonské úmluvy.

Rozhodčí nález může být zrušen z důvodů, které jsou obecně platné pro zrušení běžných rozhodčích nálezů, a to pro vady v procesu tvorby rozhodčího soudu, pro překročení pravomoci, v případě korupce na straně člena rozhodčího soudu, pro závažné porušení základních procesních pravidel nebo pro vady v odůvodnění, kdy v rozhodčím nálezu nebyly uvedeny důvody, na kterých je založen.⁴¹

6. Shrnutí

Na závěr této části práce lze shrnout, že autorka se dále bude věnovat specifickým způsobům řešení sporů, které vzniknou ze soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem mezi stranami v souvislosti s výkonem jejich podnikání, resp. obchodním právním jednáním. S upřesněním, že dotčený mezinárodní prvek bude založen na subjektivním kritériu vázajícím se ke stranám, jejichž bydliště, obvyklý pobyt, resp. sídlo, resp. místo podnikání, provozovny apod. se budou nacházet na území Francouzské republiky, resp. České republiky. Vyloučeny pak budou spory ve kterých jakkoliv vystupuje stát či státní organizace, a to v rámci výkonu státní suverénní moci, jakož i spory se spotřebiteli jako osobami, které by do vztahů vstupovaly mimo rámec svého podnikání.

⁴¹ Čl. 36 – 55 Washingtonské úmluvy.

III. ZPŮSOBY A METODY ŘEŠENÍ SPORŮ OBECNĚ

1. Kritéria volby

Logickým i přirozeným důsledkem rozvoje obchodních vztahů je vznik sporných otázek, které strany mezi sebou potřebují vyřešit. Spory jsou obecně nezbytnou součástí společenských vztahů, které v konečném důsledku i napomáhají formovat pravidla chování ve společnosti. Je-li určité chování, které bylo příčinou vzniku sporu, v rámci řešení sporu a jeho ukončení postiženo sankcí, ať již peněžní, věcnou či jen morální či nemateriální, existuje silný předpoklad, že s cílem vyhnout se dané sankci, odsouzená strana od daného chování do budoucna upustí. Zveřejněná či ve známost vzešlá rozhodnutí pak slouží jako návod pro ostatní účastníky vztahů, jakým způsobem své chování upravit, jak ve vztazích jednat. V jednotlivých právních řádech pak rozhodnutí vydaná konkrétní autoritou pak představují jeden z pramenů práva. Ustálená judikatura se pak na tvorbě práva podílí nepřímým, ovlivňuje a formuje rozhodnutí soudů při aplikaci a výkladu práva. Není neobvyklé, že ustálená judikatura posléze nalezne svou odezvu v textu právní normy.

Výběr způsobu a prostředku řešení sporu pak odvisí od různých kritérií a hledisek, které strana sporu, případně strany sporu společně zohledňují. **Druh rozhodující autority**, které má být řešení sporu postoupeno, je často jedním z kritérií volby. Za určitých okolností řešení sporu vyžaduje zásah autority s plnou suverenitou státní moci, za jiných je upřednostněna instituce s méně formálním přístupem.

Právní hledisko bude upřednostněno v případech, kdy rozhodující orgán bude bez dalšího postupovat v souladu s právem, které je straně sporu známo, postup a výsledek je tak pro ni předvídatelný, resp. předpokládá, že postup dle tohoto práva pro ni přinese příznivější výsledek. Je důležité i v případech, kdy naopak aplikace konkrétního hmotného či procesního práva není stranami akcentována a důraz je kladen na spravedlivé či smírlivé uspořádání vztahů. Důraz na rychlost výsledku, vyřešení sporu, tedy **časové hledisko**, je často zásadním kritériem pro volbu rozhodující autority. S ohledem na předmět sporu není bez důležitosti ani **věcné hledisko**, kdy strany u rozhodujícího orgánu hledají určitou specifickou odbornost a znalost oboru a uchylují se k němu jako k odborníkovi na danou oblast, jehož odborné znalosti a posouzení jsou nezbytné pro vyřešení sporu. Celková výše nákladů na projednání a řešení sporu, jakož i možnost náhrady nákladů řízení v případě úspěchu ve věci představuje často klíčové **finanční hledisko** volby.

Charakter konkrétních vztahů má vliv i na volbu **zohledňující kritérium veřejného či neveřejného projednávání sporu**, kdy v některých případech je cílem veřejné projednání a určení viníka, v jiných je zájem na zachování striktní důvěrnosti o samotné existenci, podstatě sporu a zejména jeho výsledku. **Rozsah informovanosti**, zkušeností a zběhlosti stran v různých metodách řešení sporů je rovněž možným impulsem pro volbu. Z praxe vyplývá, že strany s méně zkušenostmi mají tendenci se uchýlovat k soudnímu řízení před obecnými soudy, ti zkušenější volí častěji i jiné metody. V neposlední řadě je nutné zmínit i **hledisko psychologické** či emoční, kdy při významné eskalaci sporu strany ztrácejí schopnost nejen dohody, ale i samotné vzájemné komunikace. Ve výčtu okolností a kritérií, které mohou mít vliv na výběr způsobu řešení sporů, lze jistě dále pokračovat.

Konečný výběr bude vždy odviset od konkrétních účastníků, předmětu a obecně okolností daného vztahu a sporu samotného, přičemž volbu lze v zásadě učinit „pouze“ mezi soudním řízením a některým z mimosoudních řešení sporu, resp. alternativních řešení sporu, případně tyto způsoby různě kombinovat.

2. Soudní řízení

Obecným a běžně využívaným prostředkem řešení sporů je svěřeni jejich projednání moci soudní, tedy obecným soudům příslušného státu. Při řešení sporů z mezinárodního obchodního styku vně teritorií Evropské unie může tento způsob představovat určité problematické rysy, díky nimž se strany uchylují k mimosoudním způsobům řešení sporů.

Konkrétně se může jednat o problémy při určení pravomoci soudů konkrétního státu, neznalost principů procesních pravidel, nejisté uznání a výkon rozhodnutí, a podobně.

Zaměřuje-li se tato práce primárně na dvě teritoria, Francii a Českou republiku, nutno zdůraznit, že tyto obavy odpadají, a to nejen s ohledem na kontinentální charakter právních systémů, na tradice a demokratické principy procesních řízení v obou zemích, ale zejména s ohledem na normativní aktivity Evropské unie v této oblasti.

Vytvoření tzv. evropského justičního prostoru ve věcech civilních omezilo problémy dané existencí jednotného evropského trhu na jedné straně a autonomní jurisdikcí soudů členských států na straně druhé.⁴² Evropské předpisy jednotně stanoví nejen pravidla umožňující definovat pravomoc soudu konkrétního státu EU⁴³, ale sjednocují i pravidla ohledně použití rozhodného práva, která jsou závazná pro všechny jurisdikce.⁴⁴ Předpisy z oblasti uznání a výkonu rozhodnutí zajišťují volný pohyb rozsudků v rámci členských států EU.

V této souvislosti představuje uchýlení se k obecným soudům pro strany ne bezvýznamné jistoty ohledně průběhu projednávání sporu, kontradiktornosti řízení, možnosti zvrátit, resp. revidovat vydané rozhodnutí v rámci víceinstančního řízení, garance uznání a výkonu rozhodnutí. Určitá negativa mají svůj původ v samotném charakteru soudního řízení vyznačujícího se obecně malou časovou flexibilitou a efektivitou v rozhodování. Jiná jsou spojena s mezinárodním charakterem řízení představujícím objektivní znevýhodnění jednoho z účastníků spočívající v jeho neznalosti místních právních předpisů, postupů, zvyklostí, praxe a nutnosti sjednat zastoupení místním advokátem. Dalším problémem může být jazyková bariéra, tedy nutnost jednat v cizím jazyce, s níž jsou spojeny zvýšené náklady na vedení sporu: konzultace s právním zástupcem, systematickými překlady úkonů v řízení, a podobně.

Rozhodování sporů z mezinárodního obchodního styku v rámci soudních řízení před obecnými soudy je přes popsané nevýhody stále nejčastějším prostředkem, v jehož rámci smluvní strany uplatňují své nároky a zajišťují ochranu svých zájmů.

⁴² ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3.aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 15.

⁴³ Např. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (přepracované znění, tzv. Nařízení Brusel I bis).

⁴⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Nařízení Řím II); nebo Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č.593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Nařízení Řím I).

S ohledem na předmět sporu jsou v některých případech i prostředkem jediným, kterého mohou strany při absenci vzájemné dohody dosáhnout, a to za situace, kdy předmět sporu náleží do výlučné pravomoci soudů a rozhodnutí v rámci prostředků mimosoudního řešení nezajistí uznatelnost a zejména výkon daného rozhodnutí.

Řízení před obecnými soudy svázáno závaznými pravidly s relativně úzkým prostorem pro uplatnění autonomie vůle stran, která se projevuje prvotně v možnosti stran zvolit soud, u kterého bude řízení zahájeno. Volba sudiště vychází z dohody účastníků sporu, ke které mohou strany dospět ve fázi, kdy budoucí spor pouze předjímají anebo i po jeho vzniku. Volba příslušného soudu může být dále učiněna jednostranným projevem vůle jedním z účastníků sporu tím, že řízení zahájí u některého ze soudů, které jsou alternativně pro řešení předmětu sporu mezinárodně příslušné, a druhá strana příslušnost soudu nenamítne. Tzv. „forum shopping“ je využíváno s cílem zvolit soud, u něhož strana předpokládá, že dosáhne nejpříznivějšího výsledku řešení sporu.⁴⁵

Soudní řízení z pohledu rozsahu autonomie vůle stran a jejich limitů bude podrobněji zkoumáno v části IV této práce.

3. Alternativní způsoby řešení sporů

Pojmenovaná úskalí a nevýhody soudních řízení historicky v mezinárodním obchodním styku vedla k hledání jiných prostředků a způsobů řešení sporů, kdy často za pomoci třetích osob vybavených nezbytnou autoritou účastníci sporu k jeho vyřešení dospějí. Tyto způsoby a metody řešení sporů představují alternativu k soudnímu řízení jako projevu moci veřejné. V teorii se lze setkat s termínem mimosoudní způsoby řešení sporů, resp. častěji alternativní způsoby řešení sporů, případně smírné /„amicable“ používaným Mezinárodní obchodní komorou v Paříži.

⁴⁵ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 2013, str. 100.

Pojem alternativní řešení sporů se vyvinul z anglického „*Alternative Dispute (ADR)*“ a termín „dispute“ našel odezvu v českém „spor“. Ve Francii se však v polovině 90.let zavedl termín „*Modes alternatifs de règlement des conflits*“ = „*MARC*“, který nehovoří již konkrétně o sporu, ale o konfliktu jako o obecnějším pojmu. Spor je definován jako konflikt s právní relevancí, který může být předmětem právního řešení při aplikaci právních norem, ale jakýkoliv konflikt nemusí být nezbytně sporem a naopak, dojde-li k vyřešení sporu, tedy je-li orgánem vybaveným příslušnou autoritou přijato konečné rozhodnutí o řešení sporu, neznamená to nezbytně, že došlo k vyřešení a zániku konfliktní situace jako takové, ta může mezi stranami sporu, i po jeho právním vyřešení, přetrvávat.⁴⁶ Francouzské „*MARC*“ tedy lépe vystihuje veškeré metody spadající pod tento pojem, jejichž cílem je primárně vyřešit konfliktní vztahy mezi stranami s cílem umožnit nastolení atmosféry důvěry a spolupráce.

Všechny způsoby alternativních řešení sporů (autorka bude nadále používat zavedenější ustálenější pojem „ADR“) jsou podmíněny dohodou stran, která je základem zahájení procesu řešení sporu a pro založení autority a kompetencí intervenující třetí osoby.

Při absenci dohody stran není možné se k ADR uchýlit a stranám zůstává jediná možnost řešení sporů za pomoci obecných soudů. Dohoda stran jako projev autonomie vůle je klíčovým pojmem a vodítkem v průběhu celého procesu jednotlivých ADR způsobů. S ohledem na konkrétní prostředek alternativního řešení zakládá nejen pravomoc k projednání, ale stanoví i konkrétní osoby implikované do procesu projednání a případně představující rozhodující autoritu a její pravomoci.

Dohodou stran jsou dále určovány podmínky, za jakých bude spor projednáván, pravidla a postupy projednávání, aplikace právních norem obecně na procesní pravidla projednávání a věcné posuzování sporu, případně vyloučení aplikace právních norem. Dobrovolné se podřízení ADR způsobům v určitých typech dále pokračuje až do fáze konečného řešení sporu a akceptaci výsledku a dobrovolného plnění.

Široký prostor pro uplatnění autonomie vůle činí prostředky alternativního řešení sporů vysoce atraktivními a hojně používanými nástroji nejen v mezinárodním obchodním styku.

⁴⁶ CADIET, L., *Panorama des modes alternatifs de règlement de conflits en droit français*. Ritsumeikan Law Review no. 28. 2011. In: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/r1r28/CADIET2.pdf>.

Mezi další výhody patří:

- kontrola stran nad náklady projednávání, kdy obecně ADR způsoby představují finančně výhodnější formu řešení sporů;
- kontrola nad časovými aspekty, rychlost a efektivita projednávání a docílení výsledku;
- kontrola nad procesem a průběhem projednávání;
- flexibilita v projednávání, dokazování;
- důvěrnost informací o existenci, průběhu projednávání a výsledku sporu;
- uspokojivé řešení a akceptace výsledku s důrazem na pokračování v obchodní spolupráci stran.

Jedním z kritérií, podle kterých se ADR způsoby dělí, je rozsah interakce a pravomoci autority, do jejichž rukou strany svěří řešení sporu, resp. jinak řečeno, rozsah podřízení se stran vlivu a rozhodnutí dané autority.⁴⁷

Jako první na pomyslné stupnici, při absenci jakékoliv intervence třetí strany, je uváděno vyjednávání. Samotné vyjednávání může mít několik stupňů, resp. podkategorií, počínaje jednáním mezi účastníky sporu v rámci osobních schůzek („*inter-client discussion*“), prostřednictvím výměny písemných nabídek („*written offers*“) nebo při negociaci („*negotiation*“), při které se již používá taktických metod a strategie. V jejím rámci samotné strany, případně za účasti jejich právních zástupců či poradců, hledají řešení sporu. Jedná se stále o vysoce neformální proces, jehož průběh i výsledek je zcela v rukách účastníků sporu. Negociace je užívána například za situace, kdy k řešení sporu na určité úrovni interní hierarchie účastníků nedošlo a vyjednávání převezmou vyšší instance, např. zástupci mateřské společnosti či holdingu.

⁴⁷ BLAKE S., BROWNE J., SIME S., *A practical approach to Alternative dispute resolution*. 1.vyd. New York: Oxford University Press Inc., 2011, str. 25 – 37.

Výše se pak nachází mediace („*mediation*“), kdy vyjednávání o řešení sporu probíhá za účasti třetí neustranné osoby, mediátora, který nemá žádnou rozhodovací pravomoc, pouze řídí proces a za použití specifických metod napomáhá stranám k dosažení dohody s přihlédnutím k jejich potřebám a zájmům. Mediace bude podrobněji rozvedena v části VI této práce.

Následuje tzv. konciliace („*conciliation*“), která je mediací velice blízká. Pokud mediátor vede strany procesem vyjednávání a pomáhá jim hledat řešení, konciliátor strany více iniciuje k nalezení řešení a k dosažení dohody, a to například i tím, že stranám sděluje své posouzení a stanoviska ohledně sporných otázek. Stanoviska nejsou pro strany závazná.⁴⁸

Rozdíly mezi konciliací a mediací jsou však zaměnitelné, a to zejména v případě, kdy mediace probíhá tzv. evaluativní metodou, v rámci které mediátor, se souhlasem obou stran a na jejich vyžádání, stranám sděluje svá stanoviska, hodnocení a předpoklady, jak by předmět sporu mohl posuzovat soud.⁴⁹

Někteří autoři staví konciliaci a mediaci na roveň, odvolávají se například na Vzorový zákon o mezinárodní obchodní konciliaci přijatý na půdě Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo, resp. na usnesení 52. plenárního zasedání valné hromady ze dne 19. listopadu 2002, kterým byl Vzorový zákon přijat. Text usnesení uvádí, že Vzorový zákon o mezinárodní obchodní konciliaci se aplikuje na ty metody řešení sporů, v jejichž rámci strany povolají třetí osobu (či osoby) k tomu, aby jim pomohla docílit smírného řešení sporu, a to bez ohledu na to, zda jsou tyto metody nazývány konciliací nebo mediací či obdobnými pojmy.⁵⁰

O stupeň výše pak nastupuje posouzení sporné záležitosti nezávislým odborníkem či znalcem („*neutral and/or expert evaluation*“). V tomto způsobu ADR absentuje proces projednávání sporu. Úlohou znalce je sporné otázky posoudit a sdělit stranám své nezávislé odborné stanovisko. Je na stranách sporu, zda jej v konečném řešení zohlední či nikoliv.

⁴⁸ PLCH, D., *Alternativní způsoby řešení sporů v mezinárodním obchodním styku*. Bulletin Advokacie. 6-7/2015, str. 64.

⁴⁹ ŠTANDERA, J., LENGHARTOVÁ, H., *Advokátní mediace na vzestupu*. 20.4.2015. Bulletin advokacie. In: ASPI. LIT52481CZ.

⁵⁰ http://www.uncitral.org/uncitral/fr/uncitral_texts/arbitration/2002Model_conciliation.html.

Na Blakově stupnici přichází na řadu arbitráž („*arbitration*“), o níž je pojednáváno dále, následována rozhodnutím profesních komor a obdobných institucí, například z oblasti stavebnictví („*adjudication*“) a rozhodnutím znalce („*expert determination*“), které je pro strany závazné, ovšem stále soudně nevymahatelné.

V praxi se tyto metody různě prolínají a doplňují. Například metoda med-arb spojuje prvky mediace a arbitráže. V případě neúspěšné mediace, v jejímž rámci strany nedospějí k dohodě, se osoba vykonávající původně roli mediátora stává rozhodcem s pravomocí spor stran závazně rozhodnout ve formě rozhodčího nálezu. Jedná se o hojně užívanou metodu, jejíž výhodou je zejména úspora času a financí, neboť mediátor je plně obeznámen se všemi okolnostmi sporu a může jednat efektivně a úsporně vydat své rozhodnutí.⁵¹

V případě tzv. mini-procesu („*mini-trial*“) strany dobrovolně simulují soudní řízení, tedy předkládají své návrhy a stanoviska rozhodujícímu orgánu, který sestává ze zástupců samotných stran a třetí nezávislé osoby, předsedy.

Výsledkem není závazné a vymahatelné stanovisko, ale úlohou orgánu je nastínit či předjímat případné rozhodnutí soudu a umožnit stranám, aby si uvědomily silné i slabé stránky svých stanovisek a věcné a právní argumentace.⁵²

4. Specifické postavení rozhodčího řízení v ADR

V předchozí kapitole byla akcentována dobrovolnost účastníků sporu jako klíčový pojem popsaných ADR prostředků řešení sporu.

Dobrovolnost stran provází tyto metody od zahájení procesu do fáze ukončení, dobrovolné akceptace výsledku a dobrovolného plnění, a to aniž by bylo bez dalšího možné dobrovolný přístup nahradit nuceným výkonem rozhodnutí za pomoci soudní moci.

⁵¹ DOLEŽALOVÁ, M., *Institut Med-Arb a jeho uplatnění v českých podmínkách*. Bulletin Advokacie. 1-2/2015, str. 40.

⁵² ŠTANDERA, J., *Mediace – možná cesta z labyrintu soudního řízení ?* Právní rozhledy 22/2011, str.803.

Dobrovolnost podřízení se určitému způsobu alternativního řešení sporů znamená i možnost každé ze stran svou účast v procesu ukončit a od řešení sporu upustit či zvolit jiný způsob včetně zahájení řízení u obecných soudů.

Rozhodčí řízení vykazuje určitá specifika, pro která jej někteří autoři mezi ADR způsoby řešení sporu neřadí a na rozhodčí řízení hledí jako na prostředek mimosoudního řešení sporů, nikoliv jako na součást prostředků ADR.

Rozdíly lze spatřit v několika rovinách. Kromě výše popsaných limitů v dobrovolnosti přístupu je hlavním rozdílem samotný charakter a cíle řízení. Prvotním cílem ADR způsobů je dosažení realizovatelné dohody stran. Výsledkem rozhodčího řízení je rozhodnutí, které nezbytně dohodu stran nevyžaduje (i když ji v případě smíru může zahrnovat). V rámci rozhodčího řízení se projednává a řeší již existující spor, zatímco v ADR postačí riziko hrozícího sporu či jen rozdíly ve stanoviscích a názorech stran.

ADR způsoby mohou probíhat zcela mimo právní rámec, nemusí být nezbytně v souladu s právem a realizují se bez ohledu na právní řád sudiště (s výjimkou případů tzv. soudní mediace, s níž jsou spojeny určité právní účinky). Pokud se týká rozhodčího řízení, s ohledem na právní sílu rozhodnutí a jeho vykonatelnost prostřednictvím veřejné moci, obsahuje prvky, které mají přímou souvislost s konkrétním právním řádem (např. platnost rozhodčí smlouvy, arbitrabilita sporu, principy řízení, apod.). Nerozhodují-li rozhodci v souladu s konkrétním hmotným právem, uplatňují právní principy, jako je rovnost stran, právo stran na účinnou obranu.

Nejvýznamnější rozdíl spočívá v právní síle výsledku ADR metod a rozhodčího řízení. Pravomocným rozhodčím nálezům je přisuzována právní síla pravomocných rozsudků, tedy jsou obecně uznatelnými a vykonatelnými exekučními tituly.

Dohody či jiné formy výsledku ADR metod bez dalšího tento charakter vykonatelných titulů nemají a vyžadují potvrzení autoritou veřejné moci, která jim tento charakter udělí (schválení dohody soudem jako soudního smíru, začlenění dohody do notářského zápisu)⁵³.

⁵³ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 25-26.

Zmíněné rozdíly nesnižují význam rozhodčího řízení jako jednoho z nejvýznamnějších, nejužívanějších a zejména nejúčinnějších prostředků mimosoudního či alternativního řešení sporů. V jeho rámci nachází strany široké pole pro uplatnění autonomie vůle. Její projevy určují v podstatě celý průběh i výsledek rozhodčího řízení: určují rozhodčí orgán, místo řízení, procesní pravidla, způsob rozhodování, použití práva na věcné projednání. I v tomto typu řízení smluvní volnost není bezmezná a má své limity. Rozhodčímu řízení se autorka podrobněji věnuje v části V této práce.

5. Shrnutí

Z jednotlivých způsobů řešení sporů, které byly výše popsány, autorka dále podrobněji zaměří svou pozornost na soudní řízení, rozhodčí řízení a mediaci, které podrobí zkoumání z pohledu rozsahu autonomie vůle stran, kterou umožňují právní řády Francie a České republiky.

Nejprve bude pojednávat o možnostech uplatnění autonomie vůle při stanovení mezinárodně příslušného soudu a projednání sporu před obecnými soudy, jako formy řešení sporu, která je nejvíce svázána závaznými právními normami a kdy možnost stran ovlivnit pravidla projednávání a výsledek řízení je omezená a odehrává se v podstatě jen na úrovni volby mezinárodně příslušného soudu.

V další části autorka podrobí zkoumání rozhodčí řízení, které je podstatně otevřenější vlivům působení autonomie vůle účastníků sporu a nachází se na pomezí mezi soudním řešením sporů a alternativními metodami ADR.

Posledním ze zkoumaných způsobů řešení sporů je další z metod ADR, a to mediace. Zvolena byla nejen s ohledem na to, že její průběh i výsledek zcela odvisí od vůle stran, ale i proto, že je v podstatě jedinou z metod ADR, která je předmětem právní regulace, a to jak na evropské, tak i na národní úrovni.

IV. VOLBA MEZINÁRODNĚ PŘISLUŠNÉHO SOUDU

Tradičním a často využívaným prostředkem řešení sporů je svěřeni jejich projednání a rozhodnutí moci soudní, tedy obecným soudům příslušného státu, a to i v oblasti sporů z mezinárodního obchodního styku. V úvodu této práce bylo již zmíněno, že uchýlení se k obecným soudům představuje pro strany ne bezvýznamné jistoty ohledně průběhu projednání sporu a vykonatelnosti pravomocného rozhodnutí. Klíčová je z tohoto pohledu autonomie vůle stran, kterou je napříč právními úpravami umožněno stranám, aby dohodou, jednoznačně identifikovaným shodným projevem vůle, určily soud, který bude příslušný pro projednání jejich sporu. Taková dohoda je označována za dohodu o volbě soudu, jurisdikční dohodu nebo prorogační dohodu. Její význam a četnost nabývá na významu s rozvojem mezinárodního obchodu a obecně globalizací smluvních vztahů, se kterou souvisí i nárůst konkrétních zkušeností se soudním řízením v různých státech světa. I tato konkrétní zkušenost, a samozřejmě nejen ona, se promítá do volby mezinárodně příslušného soudu. Prorogační dohody jsou často obsaženy ve smlouvách v mezinárodním obchodě jako nedílná a praktická součást ujednání stran.

Zaměřuje-li se tato práce primárně na dva právní řády, francouzský a český, je nutno zdůraznit, že v oblasti vlastních dohod o volbě soudu je použitelnost vnitrostátních předpisů omezená, neboť aktuálně jejich úprava spadá do oblasti unijní právní úpravy. Najdeme-li tedy v dalších částech práce pojednávajících o rozhodčím řízení a o mediaci srovnání právních úprav daných institutů v obou relevantních státech, v této části se budeme muset spokojit pouze s evropskými, případně mezinárodními právními zdroji a prameny, neboť jejich aplikace má před národními úpravami přednost.

Z různých právních aspektů prorogačních dohod se tato práce zaměřuje zejména na rozsah smluvní volnosti stran při volbě mezinárodně příslušného soudu a na případná vyloučení autonomie či její omezení dané stanovením podmínek, jejichž splněním je podmíněna platnost dohody o volbě soudu a její účinky. Ačkoli jsou prorogační dohody možné i v čistě vnitrostátních vztazích, předmětem této práce jsou pouze prorogační dohody ve vztazích s mezinárodním prvkem.

1. Pojem a uplatnění prorogačních dohod

Dohoda o volbě soudu je typem procesní dohody, kterou jako projev svobody vůle strany určují své budoucí sudiště. Autonomie vůle stran tak podstatným způsobem ovlivňuje způsob řešení existujícího či budoucího sporu tím, že svěří pravomoc příslušnému fóru, a to konkrétnímu místně příslušnému soudu nebo obecným soudům konkrétního státu, případně několika států.

Dohoda o volbě soudu v sobě zahrnuje dva prvky – prorogační a derogační. Prorogační charakter dohody odráží samotný charakter a účel dohody, tedy to, že svěřuje pravomoc konkrétní jurisdikci případně konkrétnímu místně příslušnému soudu. Jedná se o pozitivní vymezení mezinárodně příslušného soudu, případně soudů (*prorogatio fori*). V pojetí kontinentálního práva se dohodám o volbě soudu v zásadě přisuzuje výlučná pravomoc.⁵⁴

Derogační charakter dohod o volbě soudu spočívá v tom, že svěřením pravomoci určitému soudu je zároveň odejímána pravomoc soudu (*derogatio fori*), který by byl jinak mezinárodně příslušný pro projednání a rozhodnutí věci, a to dle norem evropského práva, mezinárodních úmluv či dle vnitrostátních norem mezinárodního práva soukromého. Běžně mezinárodně příslušný soud v důsledku existence platné prorogační dohody musí svou pravomoc v konkrétní věci odmítnout a přenechat projednání a rozhodnutí sporu soudu, v jehož prospěch svědčí volba stran.

Již bylo několikrát akcentováno, že dohoda o volbě soudu je projevem výsostné smluvní volnosti stran, tedy svou podstatu nachází v hmotně právní úpravě smluvního práva. Zároveň však má procesní účinky v tom smyslu, že zakládá pravomoc konkrétního soudu, který bude zkoumat platnost a účinnost dohody s ohledem nejen na hmotné právo, ale především na procesní právo povolání soudu.

Volba fóra neznamená pouhou lokalizaci soudního řízení do určitého státu, ale strany jí mohou ovlivnit průběh celého soudního řízení, a to v jeho nalézací i následně vykonávací fázi.⁵⁵

⁵⁴ Nařízení Brusel I bis, čl. 25: „Pokud se strany nedohodnou jinak, je tato příslušnost výlučná.“

⁵⁵ ROZEHNALOVÁ, N., *Určení fóra a jeho význam pro spory s mezinárodním prvkem*. Bulletin advokacie. Praha. Česká advokátní komora. 2005. č. 4, str. 16.

Kritéria volby stran jsou v zásadě dvojí. Jedny nalézají oporu v ryze právní oblasti, v konkrétní právní úpravě dané národními či mezinárodními normami, druhé pak odvisí od zcela obecných společenských i praktických aspektů, například ekonomických, kulturních, sociálních. Z pohledu právního má volba soudu zejména vliv na procesní pravidla, podle kterých bude soudní řízení probíhat. Autonomie vůle za žádných okolností nedopadá a nemůže ovlivnit průběh vlastního řízení a procesní předpisy, které soud při řešení sporu aplikuje. Soud vždy řízení vede podle procesních norem svého státu.

Volba soudu tak znamená volbu procesních předpisů státu daného soudu, které budou v řízení uplatněny. Kvalita těchto předpisů, jejich čitelnost, přehlednost, efektivita, rozsah formálnosti, přípustnost určitých důkazních prostředků, respektování zásady projednací, možnost uzavřít před soudem smír, víceinstančnost řízení, apod. mohou být kritériem volby.

Neméně významným právním aspektem volby soudu je skutečnost, zda zvolený soud, resp. soudy konkrétního státu obecně prorogační dohody přijímají a akceptují tak jimi založenou pravomoc a jaké *lex fori* klade formální⁵⁶ a materiální podmínky na platnost dohod. V neposlední řadě je klíčovou otázkou rozhodného práva, které soud použije na věcné řešení sporu.

Volba soudu a určení rozhodného práva jdou často ruku v ruce. Zvolený soud bude aplikovat své vlastní kolizní normy, které určí rozhodné právo, a to včetně možnosti stran rozhodné právo zvolit. Volba práva je právě často doprovázena volbou soudu a naopak, neboť směřuje-li ke stejnému právnímu řádu, tedy je-li rozhodné právo, ať již zvolené stranami či určené na základě kolizních předpisů, shodné s právem soudu, dochází k maximálně efektivním účinkům volby soudu a volby práva ve smyslu předvídatelnosti a právní jistoty stran.⁵⁷ Ačkoli není výjimečné, aby soudy na meritum věci aplikovaly cizí právo, toto řešení s sebou přináší řadu procesních i věcných potíží. Jednak může být problematické a časově náročné cizí právo vůbec zjistit a dále dotčený soud nemusí mít dostatečné teoreticko-praktické znalosti k použití cizího práva.

⁵⁶ Unijní instrumenty obsahují vlastní požadavky na formu jurisdikčních dohod.

⁵⁷ BŘÍZA, P., *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 14.

Naproti tomu, použije-li právo fóra, toto velice dobře zná, včetně příslušné judikatury, a řízení tak může postupovat efektivním, rychlým a předvídatelným způsobem. Odpadne rovněž problém s nutným použitím imperativních norem cizího státu, případně s výhradou veřejného pořádku, které by mohla nastat při nutném použití cizího práva.

Neprávní aspekty volby mezinárodně příslušného soudu mají nejrůznější charakter. Souvisí zejména s ekonomickými hledisky, které spočívají jednak v přímých nákladech řízení, soudních poplatcích, nákladech na právní zastoupení, ale i v nepřímých nákladech cestovních, na překlady, obstarání důkazních prostředků apod. Důležitým aspektem je i obecné vnímání soudů daného státu, korupční prostředí, vzdělání soudců apod.⁵⁸

2. Prorogační dohody v pojetí mezinárodního práva soukromého

Spadá do výlučné působnosti mezinárodního práva soukromého daného státu vymezit pravomoc svých soudů ve vztahu k zahraničí, pro řízení se zahraničním prvkem. Jedná se o vnitřní záležitost každého státu určit, zda a za jakých okolností jsou pro konkrétní řízení mezinárodně příslušné jeho soudy.⁵⁹

V oblasti úpravy prorogačních doložek došlo k určitému posunu odůvodněnému samozřejmě politicko-ekonomickými změnami a vývojem. Starý zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním⁶⁰ obsahoval úpravu prorogačních doložek v § 37, který v průběhu své účinnosti nedoznal změn v rámci novelizací a který upravoval pravomoc československých soudů ve věcech majetkových. Vycházel z obecného principu, dle kterého byla pravomoc československých soudů v majetkových věcech dána, byla-li dána dle vnitrostátních procesních předpisů jejich příslušnost. Nalézal-li se tedy na našem území příslušný soud, byla mu dána pravomoc pro rozhodování majetkových sporů s přeshraničním prvkem. Vedle toho mohla být pravomoc tuzemských soudů rovněž založena písemnou úmluvou stran, a to aniž by byla dotčena věcná příslušnost soudů.

⁵⁸ BŘÍZA, P., *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, str.5.

⁵⁹ KUČERA, Z., *Mezinárodní právo soukromé*. 8.vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. a Doplněk. 2015.

⁶⁰ ČSSR. Národní shromáždění ČSSR. Zák.č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním, Úplné znění – k 20.11.2010. In: Sagit CZ

Byla-li dohodou stran založena pravomoc tuzemských soudů, bylo indiferentní, zda účastníky takové dohody jsou fyzické či právnické osoby. Klíčová byla existence majetkového sporu a písemná dohoda.

Při založené pravomoci cizozemského soudu však zákon kladl základní podmínku, resp. omezení a platnost dohody, kterou mohly uzavřít pouze „československé organizace“, resp. později právnické osoby založené dle českého práva.

Nevyhnutelné odstranění tohoto omezení přinesl nový zákon o mezinárodním právu soukromém.⁶¹ V první řadě věcně vymezil rozsah sporů, ohledně kterých lze prorogační doložku uzavřít. Nehovoří již o majetkových sporech, ale o věcech závazkových a jiných majetkových práv. Nová právní úprava neslevila z požadavku na písemnou formu, a to aniž by se dále věnovala podrobnějším zpřesnění tohoto pojmu, například zohledněním elektronické komunikace a sjednáváním smluv prostřednictvím internetu a webových stránek. Prorogační dohodou nadále nelze měnit věcnou příslušnost soudu.

Významnou změnou je úprava derogace českých soudů, resp. prorogace ve prospěch cizích soudů v § 86 ZMPS. Ujednáním v písemné formě lze sjednat příslušnost zahraničního soudu ve věcech závazkových práv a v jiných majetkových právech, a to bez ohledu na to, zda sjednávajícím je fyzická či právnická osoba.⁶² Ustanovení odst. 2 zároveň klade limity závaznosti derogační dohody pro české soudy, které mohou za zde vymezených podmínek věc projednat, pokud to odpovídá vůli stran, které shodně prohlásí, že na prorogační dohodě s derogačními účinky pro české soudy netrvalí, pokud by rozhodnutí vydané v cizině nemohlo být v tuzemsku uznáno, pokud se zahraniční soud odmítl věci zabývat a konečně pokud je ujednání o příslušnosti zahraničního soudu v rozporu s veřejným pořádkem. Nevyjmenovaným důvodem je ten, který vyplývá z jiných ustanovení ZMPS, které zakládají výlučnou pravomoc českých soudů.⁶³

⁶¹ Česko. Parlament České republiky. Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém. In: Sbírká zákonů České republiky. § 85.

⁶² V případech, kdy stranou sporu je tzv. slabší strana (pojistník, pojištěný, spotřebitel, kterým se tato práce nevěnuje), lze derogační dohodu sjednat pouze po vzniku sporu.

⁶³ Ve věcech prohlášení občana ČR za mrtvého, práv k nemovitým věcem na území ČR, k projednání dědictví k nemovitosti na území ČR.

Na závěr této části je nutné akcentovat limity aplikace vnitrostátních pravidel ve vztahu k evropským předpisům, konkrétně Nařízení Brusel I, resp. Nařízení Brusel I bis. Věcně právní vymezení působnosti obou norem jsou shodné, resp. obě evropská nařízení pokrývají širší okruh vztahů než § 85 a 86 ZMPS. Z hlediska časové působnosti se ustanovení ZMPS mohla uplatnit v období od 1.1. 2014 (účinnost ZMPS) do 9.1. 2015 (účinnost Nařízení Brusel I bis), a to pouze tam, kde strany dohody byly obě domicilovány mimo země EU a svěřily pravomoc českému soudu, před nímž bylo řízení zahájeno v takto vymezené době.⁶⁴

Ve Francii není mezinárodní právo soukromé předmětem zvláštní právní úpravy, ale jeho ustanovení nalzáme napříč soukromým právem, zejména občanským zákoníkem a občanským soudním řádem. Velice často se jedná o primárně vnitrostátní normy, jejichž použitelnost v mezinárodním právu soukromém je dovozena až judikaturou Kasačního soudu. Stejně je tomu tak u jurisdikčních dohod. Možnost sjednat dohody o volbě soudu je upravena v čl. 48 Občanského soudního řádu z roku 1975 („CPC“).⁶⁵ Dle tohoto ustanovení „je ujednání, které přímo či nepřímo deroguje pravidla místní příslušnosti, považováno za nicotné, pokud ovšem nebylo sjednáno mezi osobami, které obě jednaly jako obchodníci (podnikatelé) a takovým způsobem, ze kterého nadevší pochybnost vyplývá vůle strany, vůči které je dané ujednání uplatňováno, se derogaci podřídít.“

Jurisdikční dohody francouzské soudy posuzují ze dvou pohledů, z hlediska jejich dovolenosti, či zákonnosti (*licéité*) a z hlediska jejich platnosti (*validité*). Ustanovení čl. 48 CPC zakazuje přímo či nepřímo derogovat (vyloučit) příslušnost francouzských soudů s výjimkou případů, kdy je dohoda o volbě soudu dovolená /zákonná, tedy uzavřená mezi dvěma obchodníky (podnikateli) a zároveň je platná, tedy je-li upřesněna vysoce zřejmým způsobem v jednání strany, vůči které je existence prorogační dohody uplatňována.⁶⁶

⁶⁴ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 575.

⁶⁵ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, art. 48.

⁶⁶ HUET, A., *Compétence des tribunaux français à l'égard des litiges internationaux – Clauses attributives de juridiction*. Paříž: JurisClasseur Droit international. Fasc.581-41. 6.10.2011.

Z pohledu Bruselské úmluvy, resp. Nařízení Brusel I, by podmínka dovolenosti byla splněna, pokud by dohoda o volbě soudu byla uzavřena mezi stranami, z nichž alespoň jedna měla své bydliště na území členských států.

Ve Francii judikatura původně upřednostňovala posuzování dovolenosti jurisdikčních dohod dle práva rozhodného pro smlouvu, v níž byla prorogační doložka obsažena, nebo s níž souvisela (*lex causae*).⁶⁷ Následně však tento směr pod vlivem doktríny opustila a dovolenost dohod o volbě soudu je posuzována dle práva povolaného soudu. Dohoda o volbě soudu má jistě smluvní základ, nicméně je považována za procesní smlouvu, která nezbytně musí podléhat právu soudu (*lex fori*).⁶⁸

Jurisprudence zároveň rozšířila aplikovatelnost čl. 48 CPC na mezinárodní spory. V dotčeném rozhodnutí Kasační soud⁶⁹ uvádí, že prorogační dohody jsou v zásadě zákonné /dovolené, pokud se jedná o spor mezinárodního charakteru, přičemž mezinárodní charakter sporu musí být posuzován k okamžiku uzavření prorogační dohody a nesmí spočívat pouze ve volbě soudu. Volba cizího soudu není dostatečným cizím / zahraničním prvkem dotčeného právního vztahu. Zároveň nesmí dohody o volbě soudu derogovat místní výlučnou příslušnost francouzských soudů („*compétence territoriale impérative* »).

Dohody o prorogaci, pokud jsou dovolené, musí ještě splňovat podmínky věcné a formální platnosti posuzované podle *legis fori*. Velká část doktríny považuje za nezbytné, aby forma prorogační dohody uvedená v čl. 48 CPC byla vyžadována i v mezinárodních sporech, a to i kdyby měla být oslabena v souvislosti se zvyklostmi mezinárodního obchodu. Francouzská judikatura tak vyžaduje, aby prorogační dohody byly sepsány čitelně a srozumitelně. Absolutně nečitelná dohoda o volbě soudu je neplatná.⁷⁰ Platná je prorogační doložka sjednaná v obchodních podmínkách, které strany mezi sebou užívají v rámci dlouhodobé spolupráce.⁷¹

⁶⁷ Cour de cassation, 23.1.1923, JDI 1924, str. 161, CA Paris, 27.1.1955, Revue critique du DIP, 1955, p. 330.

⁶⁸ HUET, A., *Compétence des tribunaux français à l'égard des litiges internationaux – Clauses attributives de juridiction*. Paříž: JurisClasseur Droit international. Fasc.581-41. 6.10.2011 .

⁶⁹ Cour de cassation, 17.12.1985. JurisDdata no. 1985-703454.

⁷⁰ T.com. Marseille, 15.10. 1976: DMF 1977, p. 295, CA Versaille 15.10.1992, DMP 1994.

⁷¹ Cass. 1er.civil., 17.2.2010, no.08-12-749. Bull.civ., 2010, I no. 38.

3. Prorogační dohody v pojetí evropského práva

Než se budeme zabývat aktuálně platnou právní úpravou prorogačních dohod v evropských instrumentech, vraťme se krátce k jejímu vývoji. Prohlubující se hospodářská spolupráce dala vzniknout množství problémů v oblasti soudních řízení s mezinárodním prvkem. Potřeby tato řízení zjednodušit a přizpůsobit potřebám rozvoje hospodářských vztahů v rámci Evropského hospodářského společenství vyústily k sestavení skupiny expertů, která v roce 1960 započala s přípravou textu úmluvy, jejímž cílem bylo primárně zjednodušení a odbourání formalit v řízeních s mezinárodním prvkem. Expertní skupina se v rámci přípravných prací rozhodla jít nad rámec původně vymezený čl. 220 Římské smlouvy⁷² a připravila společná pravidla mezinárodní soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí.

Úmluva o mezinárodní příslušnosti soudů a o výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních byla podepsána v Bruselu dne 27.9. 1968, a to původně šesti členskými státy EHS. Bruselská úmluva měla charakter mnohostranné smlouvy složité, neboť obsahovala jak úpravu pravidel pro stanovení mezinárodně příslušných soudů, tak i pravidla pro uznání a výkon soudních rozhodnutí vydaných v členských státech.

Následně k Bruselské úmluvě přistupovaly ostatní členské státy EHS, posléze ES.⁷³ V souvislosti s přístupy probíhaly rovněž revize textu vyvolané praktickými zkušenostmi z její aplikace a rozhodnutími SDEU, kterému výlučnou pravomoc k interpretaci původní „šestka“ svěřila tzv. Protokolem k Bruselské úmluvě podepsaným 3.6.1971 v Lucemburku.

V souvislosti s politickými změnami v Evropě na konci devadesátých let a s následným rozšířením členských států probíhaly úvahy o tom, zda každý jednotlivý přistupující stát bude zároveň přistupovat k Bruselské úmluvě. Pro velmi zdoluhavý a neefektivní postup se nakonec od tohoto řešení ustoupilo. Úspěch a praktická potřebnost Bruselské úmluvy byly zároveň nezpochybnitelné.

⁷² Římská smlouva ze dne 25.3. 1957 o založení Evropského hospodářského společenství (ESH) podepsaná Francií, Spolkovou republikou Německo, Itálií, Belgií, Lucemburskem a Nizozemskem, účinná od 1.1.1958.

⁷³ 1973: Dánsko, Irsko, Velká Británie; 1981: Řecko; 1989: Španělsko a Portugalsko; 1996: Rakousko, Finsko a Švédsko.

Vzhledem ke všem těmto okolnostem Komise přistoupila k přípravě přímo aplikovatelného komunitárního nástroje a rozhodla o pracích na nařízení, který bylo vydáno dne 22.12.2000 jako Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 (Nařízení Brusel I), o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Toto nařízení nahrazuje mezi členskými státy (s výjimkou Dánska) Bruselskou úmluvu, která nadále zůstává platná, ovšem její praktická využitelnost je minimální. S ohledem na skutečnost, že oba texty zůstaly v zásadě shodné, nadále zůstává použitelná rozsáhlá judikatura SDEU, která je relevantní pro Nařízení Brusel I, i nakonec pro jeho revidované znění Nařízení Brusel I bis (viz. dále). Nařízení Brusel I je účinné od 1.3.2002.⁷⁴

Zaměříme-li se na srovnání ustanovení o volbě práva v obou instrumentech, tedy v Bruselské úmluvě a v Nařízení Brusel I, musíme konstatovat shodnou podstatu úpravy a jen dílčí zpřesňující rozdíly.⁷⁵ V Bruselské úmluvě prorogační dohody nalezneme v čl. 17, v Nařízení Brusel I pak v čl. 23. Oba texty umožňují dohodou stran, z nichž alespoň jedna má bydliště na území členského státu, v již vzniklém či budoucím sporu z určitého právního vztahu určit příslušnost soudu nebo soudů členského státu. Bruselská úmluva bez dalšího stanoví, že taková příslušnost je výlučná.

Nařízení Brusel I upřesňuje, že taková příslušnost je výlučná, nedohodnou-li se strany jinak. Z pohledu autonomie vůle tak Nařízení Brusel I rozšiřuje možnosti stran v tom smyslu, že mohou určit prorogovanou příslušnost jako nevýlučnou a otevřít si tak možnost řízení zahájit u jiného soudu.

Pokud se týká podmínek věcné platnosti, oba instrumenty k této otázce mlčí. Naopak úprava formy prorogačních dohod v písm. a) – c) a ustanovení o prorogačních dohodách v zakládacích listinách trustu jsou v obou předpisech zcela shodné. Jedinou výjimkou je nový odstavec (č. 2) v Nařízení Brusel I, který reaguje na rozvoj elektronických komunikací a upřesňuje, že písemné formě jsou rovnocenná veškerá sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody.

⁷⁴ V oficiálním českém překladu Nařízení Brusel I je v čl. 76 chybně uvedeno slovo „platnost“. Jedná se o špatný překlad. Termín „entre en vigueur“ je nutné překládat jako: „nabývá účinnosti nebo vstupuje v účinnost“.

⁷⁵ Bruselská úmluva neexistuje v oficiálním překladu do českého jazyka. Autorka vycházela z originálního francouzského znění dostupného na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:41990A0728&qid=1456074273773&from=FR>

Naproti tomu Bruselská úmluva obsahuje v čl. 17 ještě dva odstavce, které ovšem do Nařízení Brusel I nebyly převzaty. Jeden z nich se týká individuálních pracovních smluv, které jsou mimo rámec zájmu této práce. Druhý obsahuje ustanovení, které bylo evidentně shledáno nadbytečným, neboť vyplývá z ostatních článků nařízení. Stanovil, že v případě, kdy „prorogační dohoda je formulována pouze ve prospěch jedné ze stran, této straně zůstává zachováno právo zahájit řízení u jiného soudu, který je příslušný na základě jiných ustanovení úmluvy.“

Článek 73 Nařízení Brusel I ukládal Komisi předložit nejpozději do pěti let od účinnosti nařízení Evropskému parlamentu, Radě a Hospodářskému a sociálnímu výboru zprávu o uplatňování tohoto nařízení a v případě potřeby ke zprávě přiložit návrhy na jeho změny. Komise zprávu předložila v dubnu roku 2009⁷⁶ spolu s tzv. Zelenou knihou⁷⁷ a v roce 2010 navrhla revidované znění. Dne 12.12. 2012 bylo pak vydáno nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Nařízení Brusel I bis) účinné od 10.1.2015.

Nařízení Brusel I bis přineslo několik zásadních změn v oblasti prorogačních dohod, kterými výrazně posílilo jejich účinnost a tedy i ochranu smluvní volnosti stran při volbě mezinárodně příslušného soudu. Tyto klíčové změny se odehrávají nejen v textu upravujícím dohody o volbě soudu, ale i v části textu týkající se překážky litispendence. Oběma se tato práce bude podrobněji věnovat v dalších částech, zde obsahuje jen zásadní principy těchto čtyř zásadních změn.

Nařízení Brusel I bis rozšířilo rozsah osobní působnosti. Nově umožňuje prorogační dohodou založit pravomoc některého soudu členských států, a to aniž by kterýkoliv účastník takové dohody měl nezbytně bydliště na území členského státu. Nařízení Brusel I bis se tak uplatní bez ohledu na bydliště stran, pokud jejich dohodou bude mezinárodní příslušnost svěřena některému ze soudů členských států.

⁷⁶ Zpráva ze dne 21.4. 2009 o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 44/2001. In: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2009\)0174_/com_com\(2009\)0174_cs.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2009)0174_/com_com(2009)0174_cs.pdf).

⁷⁷ Zelená kniha ze dne 21.4. 2009 o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 44/2001. In: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52009DC0175:CS:HTML>.

Tato změna vyplývá z úvodu první věty čl. 25 („Bez ohledu na bydliště stran, dohodnou-li“) a dále z logicky navazujícího nepřevzetí odst. 3 čl. 23 Nařízení Brusel I.

Významné je rovněž podmínění účinků dohody její věcnou platností, která má být zkoumána podle práva toho členského státu, jehož soud byl prorogační dohodou povolán k projednání sporu, tedy podle *legis fori* (viz. poslední část první věty čl. 25). Text tak nově obsahuje normu unifikující kolizní režim, dle kterého se stanoví rozhodné právo pro zkoumání materiální platnosti prorogačních dohod.⁷⁸

V čl. 25 nově přibyl odstavec 5, kde je již legislativně zakotven judikaturou SDEU stanovený princip autonomie či separace prorogačních dohod a smlouvy hlavní. Prorogační doložka jako součást smlouvy je považována za dohodu nezávislou na ostatních ustanoveních smlouvy. Zároveň platnost dohody o příslušnosti nelze zpochybnit pouze z důvodů neplatnosti smlouvy.

Poslední z významných změn je obsažena v ustanoveních čl. 29 pojednávajících o překážce litispendence. Obsahuje výjimku z obecného principu, dle kterého soud, u něhož bylo řízení ve stejné věci mezi stejnými účastníky zahájeno později, řízení přeruší do doby, než o své příslušnosti rozhodne soud, u něhož bylo řízení zahájeno dříve.

Nadále je to soud, u něhož bylo sice řízení zahájeno, ale kterému nesvědčí prorogační dohoda, kdo je povinen řízení přerušit do doby, než prorogovaný soud rozhodne o své příslušnosti, a to bez ohledu na časový okamžik zahájení dotčených řízení.

Autorka se v této práci bude dále věnovat jen rozboru aktuálně platného a účinného (od 10.1. 2015) Nařízení Brusel I bis, ovšem s odkazy na stále aktuální judikaturu SDEU vázající se původně ještě k Bruselské úmluvě, resp. k Nařízení Brusel I .

⁷⁸ BŘÍZA, P., GANTNER F., *Změny v určování mezinárodní soudní příslušnosti v důsledku revize nařízení Brusel I*. 2015. Praha: Právní rozhledy 15-16 /2015, str. 537.

4. Autonomie stran při volbě příslušného soudu

Princip smluvní autonomie je jedním z důležitých stavebních kamenů Nařízení Brusel I bis, resp. na něm stojí od časů Bruselské úmluvy.⁷⁹ Jeho význam je nejzřetelnější v mezinárodních obchodních vztazích. Revidované nařízení jej potvrzuje v úvodních ustanoveních v čl. 19: „Pokud jde o volbu příslušného soudu, měla by být respektována smluvní volnost stran s výjimkou smluv týkajících se pojištění, spotřebitelských a pracovních smluv, u kterých je možnost volby příslušných soudů omezena, aniž by tím byla dotčena výlučná kritéria pro určení příslušnosti stanovená tímto nařízením.“

Respektování vůle stran je tedy zásadní povinností povoláných soudů, které budou rozhodovat o své mezinárodní příslušnosti. Ustanovení pojednávající o volbě soudu je obsaženo v oddílu 7 Nařízení Brusel I bis nazvaném „Ujednání o příslušnosti“ a zahrnuje články 25 (výslovná volba soudu) a 26 (tacitní volba soudu). S ohledem na význam ustanovení a zejména následující rozbor jeho jednotlivých částí je zde relevantní text ocitován v plném rozsahu:

„Článek 25

Odst. 1.: Bez ohledu na bydliště stran, dohodnou-li se tyto strany, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy některého členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu, pokud tato dohoda není z hlediska své věcné platnosti podle práva tohoto členského státu neplatná. Pokud se strany nedohodnou jinak, je tato příslušnost výlučná.

Tato dohoda o příslušnosti musí být uzavřena: a) písemně nebo ústně s písemným potvrzením; b) ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami, nebo c) v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát a které strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí.

Odst. 2: Písemné formě jsou rovnocenná veškerá sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody.

⁷⁹ BŘÍŽA, P., *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 138.

Odst.3: Je-li v zakládací listině trustu určeno, že o žalobách proti zakladateli, členovi správní rady trustu nebo oprávněnému z trustu má rozhodovat soud nebo soudy určitého členského státu, pak jsou tento soud nebo soudy výlučně příslušné, jestliže se jedná o vztahy mezi těmito osobami nebo o jejich práva nebo povinnosti v rámci trustu.

Odst.4: Dohody o příslušnosti ani obdobná ustanovení v zakládací listině trustu nemají právní účinek, jsou-li v rozporu s články 15, 19 nebo 23 nebo pokud mají soudy, jejichž příslušnost má být vyloučena, podle článku 24 výlučnou příslušnost.

Odst.5: Dohoda o příslušnosti, která je součástí smlouvy, je považována za dohodu nezávislou na ostatních ustanoveních smlouvy. Platnost dohody o příslušnosti nelze zpochybnit pouze z důvodu neplatnosti smlouvy.

Článek 26

Odst. 1: Není-li soud jednoho členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, stane se příslušným, jestliže se žalovaný řízení před tímto soudem účastní. To neplatí, pokud se žalovaný řízení účastní proto, aby namítal nepřislušnost soudu, nebo je-li jiný soud podle článku 24 výlučně příslušný.

Odst. 2: Ve věcech uvedených v oddílech 3, 4 nebo 5, v nichž je žalovaným pojistník, pojištěný, osoba oprávněná z pojistné smlouvy nebo poškozený, spotřebitel nebo zaměstnanec, soud před uznáním své příslušnosti podle odstavce 1 ověří, že je žalovaný informován o svém právu namítat nepřislušnost soudu a o účincích, které vyvolá jeho účast nebo neúčast v řízení před soudem.“

Pojem dohoda je zásadním pojmem, kterému je věnována pozornost ze strany SDEU. Stejně jako je tomu u ostatních předpisů unijního práva, pojmy v nich obsažené se vykládají zcela autonomně, nikoliv dle vnitrostátního práva některého státu. Stejně je tomu u pojmu dohoda o příslušnosti.⁸⁰

⁸⁰ BŘÍZA, P., *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 139.

SDEU tento přístup potvrdil v rozhodnutí ze dne 10. března 1992 ve věci Powell Duffryn.⁸¹ Je v zájmu zajištění rovnosti a jednotnosti práv a povinností pro členské státy a dotčené jednotlivce, aby pojem dohody o příslušnosti nebyl vykládán podle vnitrostátního práva některého z členských států. Je třeba jej vykládat autonomně, nezávisle na vnitrostátních právních řádech.⁸²

Jak bylo zmíněno, existence dohody jako projevu smluvní volnosti stran, je zásadní podmínkou založení příslušnosti zvoleného soudu. Proto soudní dvůr tento pojem vykládá restriktivně, na rozdíl například od požadavků na formu prorogační dohody, kde zastává volnější přístup. V rozhodnutí ze dne 11. listopadu 1986 ve věci Iveco Fiat⁸³ SDEU posuzoval otázku platnosti rozhodčí doložky, která byla obsažena v písemné smlouvě na dobu určitou, která uplynula, ovšem dotčená smlouva dál představovala právní základ pro smluvní vztahy mezi stranami. Soudní dvůr potvrdil, že prorogační doložka splňuje požadavky na formu dle čl. 17, pokud dle práva rozhodného pro smlouvu je možné ji prodloužit, a to aniž by byl dodržen požadavek na písemnou formu. Naopak, pokud by rozhodné právo takové prodloužení smlouvy neumožňovalo, pak je doložka o volbě soudu platná v případě, kdy jedna nebo druhá strana písemně potvrdila tuto doložku nebo ostatní ustanovení smlouvy, jíž je doložka součástí, a druhá strana, které takové písemné potvrzení obdržela, proti němu nevznesla námitky.

Za předpokladu existence dohody, tedy prokazatelného projevu souhlasu obou stran,⁸⁴ je pak stranám dán poměrně široký prostor pro uplatnění smluvní volnosti.

Její omezení, podrobněji popsána v dalších částech práce, mají za cíl stanovit jednotná pravidla pro obsahové i formální náležitosti a zejména zajistit jednotný přístup k aplikaci dohod dotčenými soudy.

⁸¹ Rozhodnutí SDEU ve věci C-214/89, Powell Duffryn vs. Petereit. In: http://curia.europa.eu/jcms/icms/ji_6/

⁸² V revidovaném Nařízení Brusel I bis však dochází k určitému posunu a soudům členských států je svěřeno, aby podle svého práva posuzovaly otázku týkající se věcné platnosti dohod o volbě soudu.

⁸³ Rozhodnutí SDEU ve věci 313/85, SpA Iveco Fiat vs. Van Hool NV. In: http://curia.europa.eu/jcms/icms/ji_6/

⁸⁴ Souhlas žalobce je dovozován ze skutečnosti, že žalobní návrh podal u prorogovaného soudu. Předmětem zkoumání tak bude zejména souhlas žalovaného.

V této souvislosti je třeba zmínit, že Nařízení Brusel I bis se použije (stejně jako tomu bylo u jeho předchůdců) pouze na situace, kdy prorogovaný soud se nachází na území členských států. SDEU v rozhodnutí ze dne 9.11.2000 ve věci *Coreck Maritime*⁸⁵ uvedl, že čl. 17 Bruselské úmluvy se nevztahuje na prorogační doložky určující soud ve třetí zemi a že platnost těchto doložek se posuzuje dle vnitrostátního práva (včetně jeho kolizních norem). Výše uvedené platí za předpokladu, že předmět sporu nespadá do oblasti, v níž je vymezeným soudům mezinárodní příslušnost svěřena výlučně dle čl. 24 Nařízení Brusel I bis.

V případě, že dohoda stran určí soud mimo tato území, nelze se opřít o ustanovení unijních instrumentů. Relevantní budou jiné mezinárodní úmluvy a vnitrostátní právní předpisy dotčených států, zejména příslušná ustanovení právního řádu státu prorogovaného soudu a právního řádu státu výkonu rozhodnutí, budou-li odlišné.

Pokud se týká časové působnosti aplikace Nařízení Brusel I bis, z pohledu jurisdikčních dohod je důležitou otázkou, zda dohoda o volbě soudu uzavřená před 10.1. 2015 mezi subjekty, z nichž ani jeden neměl bydliště na území členského státu, a která svěřuje pravomoc soudu na území členského státu, podléhá režimu Nařízení Brusel I bis či nikoliv. Podle názoru autorky je na tuto otázku možné odpovědět kladně, a to ve světle rozhodnutí SDEU ze dne 13. listopadu 1979 ve věci *Sanicentral SA*,⁸⁶ dle kterého účinky dohody o volbě soudu nastávají až v okamžiku, kdy je skutečně u zvoleného soudu zahájeno řízení. Podmínky platnosti dané dohody je tedy třeba zkoumat k tomuto okamžiku. V konkrétním případě tak prorogační dohoda mezi stranami bez bydliště v členském státě ve prospěch soudu členského státu bude posuzována v režimu Nařízení Brusel I bis, a to i když byla uzavřena před 10.1. 2015.

⁸⁵ SDEU, rozhodnutí ve věci C-387/98 *Coreck Maritime GmbH vs. Handelsveem BV e.a.* In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/

⁸⁶ Rozhodnutí SDEU ve věci 25/79, *Sanicentral SA vs. Collin*. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/

5. Vztah prorogační dohody a smlouvy hlavní

Prorogační dohoda může být sjednána jako součást jiných smluvních ujednání či zcela samostatně. Cílí tedy na řešení sporů z práv a povinností vzniklých ze závazkového vztahu. Může být uzavřena před vznikem sporu, jakož i po jeho vzniku.

Dohoda může být ale součástí i samostatného ujednání, které se uplatní pro několik souborů smluv, případně pouze na konkrétní spor i ze závazků mimosmluvních, deliktních či quasideliktních, resp. z majetkových práv.⁸⁷ Velice často má však podobu prorogační doložky a je součástí ujednání smlouvy hlavní, z níž vzniklé spory má řešit. Bývá součástí závěrečných smluvních ustanovení, často koexistující s doložkou o volbě práva.

V této souvislosti vyvstává otázka, zda prorogační doložka jako součást smlouvy hlavní je stížena neplatností a jinými vadami (nicotností) ve stejném rozsahu jako smlouva hlavní.

Obdobně, jak o této problematice bude pojednáváno v další části této práce věnující se rozhodčímu řízení, i prorogační doložky, resp. dohody vychází z principu autonomie, tedy nezávislosti na smlouvě hlavní. Neplatnost smlouvy hlavní nezakládá automaticky neplatnost prorogační doložky, pokud jsou samozřejmě splněny požadavky na její materiální a formální platnost, tedy pokud například neplatnost smlouvy hlavní není založena na nedostatku konsensu, který by byl důvodem pro neplatnost i prorogační dohody.⁸⁸ Tento princip autonomie byl potvrzen rozhodnutím SDEU ze dne 3. července 1997 ve věci *Fr. Benincasa* vycházejícím ještě z Bruselské úmluvy, dle kterého prorogační doložka musí být posuzována samostatně, nikoliv na základě práva určeného kolizními normami. Soud členského státu, kterému je volbou stran svěřena pravomoc, je zároveň výlučně příslušným k projednání věci, zejména pokud žaloba směřuje k určení neplatnosti smlouvy, která obsahuje prorogační doložku.⁸⁹

⁸⁷ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 570.

⁸⁸ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 571.

⁸⁹ Rozhodnutí SDEU ve věci C- 269/95, *Francesco Benincasa vs. Dentalkit Srl*. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/

Evropská komise se tímto rozhodnutím inspirovala a princip separace zohlednila v textu Nařízení Brusel I bis. V čl. 25, odst. 5 zakotvuje, že dohoda o příslušnosti, která je součástí smlouvy, je nejen považována za dohodu nezávislou na ostatních ustanoveních smlouvy, ale její platnost nemůže být zpochybněna pouze z důvodu neplatnosti smlouvy. Náležitosti a podmínky prorogační dohody je tak třeba vždy zkoumat a posuzovat zcela samostatně.

6. Omezení autonomie vůle z hlediska věcného rozsahu prorogační dohody

Při volbě soudu a sjednání prorogační dohody jsou strany vázány věcnou působností Nařízení Brusel I bis. Tedy aby vůbec mohla přicházet v úvahu aplikace ustanovení čl. 25 a zvolený soud projednal a rozhodl předmět sporu, tento musí spadat do věcné působnosti nařízení. Věcná působnost je vymezena hned v článku I, odst. 1, který obsahuje jak pozitivní, tak nevyčerpávající negativní vymezení, které v zásadě svěčuje do působnosti této normy věci soukromoprávní povahy a vylučuje ty veřejnoprávní. Odstavec 2 pak vyjmenovává konkrétní věci soukromoprávní povahy, na které nařízení nedopadá.

Nařízení Brusel I bis tak svou věcnou působnost vymezuje obecným a širokým odkazem na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. Nevztahuje se pak zejména na daňové, celní či správní věci ani na odpovědnost státu za jednání či opomenutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*).

Ve smyslu odst. 2 se nařízení nevztahuje na určité konkrétní soukromoprávní vztahy, a to na: a) věci osobního stavu nebo způsobilost fyzických osob k právům a právním úkonům, majetková práva plynoucí z manželských a obdobných vztahů; b) insolvenční a podobná řízení; c) sociální zabezpečení; d) rozhodčí řízení; e) vyživovací povinnosti vyplývající z rodinných vztahů; f) závěti a dědění, včetně vyživovacích povinností vzniklých v důsledku smrti.

Porovnáme-li rozsah věcné působnosti nařízení s vymezeným zaměřením této práce, můžeme konstatovat, že smlouvy běžně se vyskytující v mezinárodním obchodním styku spadají pod tuto normu. Skutečnost, že prorogační dohoda stran spadá do věcné působnosti nařízení, ještě neposkytuje dostatečnou jistotu v tom smyslu, že bude uznána její závaznost.

Prorogační dohodu v zásadě nelze sjednat v případech (odhlédneme-li od vztahů, v nichž vystupuje slabší strana), kdy nařízení přiznává konkrétnímu soudu členského státu výlučnou příslušnost, resp. pravomoc, odůvodněnou existencí úzké vazby mezi soudem a předmětem sporu, resp. žalobního nároku, která je nezávislá na bydlišti stran.

Výlučně jsou tak příslušné soudy členského státu, na jehož území se nachází nemovitost, a to pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem nebo nájem nemovitostí.⁹⁰ SDEU pojem věcných práv vykládá autonomně a zároveň restriktivně. V zásadě se o výlučnou příslušnost nejedná v případech, kde spor mezi stranami dopadá pouze na práva a povinnosti samotných stran, týká se jen jejich vzájemných majetkových práv a povinností, a to i když souvisí s nemovitostí.⁹¹ Naopak o výlučnou příslušnost se jedná vždy, kdy výsledek sporu může působit vůči všem, zejména dotýká-li se jakkoliv zápisů do veřejných rejstříků nemovitostí.⁹²

Pro řízení, jejichž předmětem je platnost založení, nulita nebo zrušení společností nebo jiných právnických osob nebo sdružení fyzických či právnických osob nebo platnost usnesení jejich orgánů, mají výlučnou příslušnost soudy členského státu, v němž má společnost, právnická osoba nebo sdružení sídlo. Při určení sídla postupuje soud podle pravidel mezinárodního práva soukromého. Výlučná příslušnost se netýká všech záležitostí, resp. všech sporů, které mohou vzniknout v rámci korporací a sdružení, zejména ze vztahů mezi společnostmi a jejichmi společníky, orgány apod., ale pouze těch, které jsou v čl. 24, odst. 2 vymezeny. Nebude tak nic bránit tomu, aby prorogační doložka byla sjednána například v zakladatelských právních jednáních pro řešení majetkových sporů mezi společníky navzájem, mezi společníky a společnostmi.

⁹⁰ S výjimkou krátkodobých nájmu do 6 měsíců uzavíraných s nájemci fyzickými osobami.

⁹¹ Rozhodnutí SDEU ve věci C-343/04, Land Oberösterreich vs. ČEZ a.s., In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/

⁹² Rozhodnutí SDEU ve věci C-605/14, V.Komu, H.Ruotsalaine, R.Komu vs. P.Komu, J.Komu. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/

SDEU v rozhodnutí ze dne 10. března 1992 ve věci Powell Duffryn výslovně připustil prorogační doložky ve stanovách akciové společnosti IBH-Holding AG.⁹³ Dovodil, že přestože vztah mezi společností a jejími akcionáři je v různých právních řádech posuzován odlišně, pojem prorogační dohody by měl být v zájmu právní jistoty vykládán autonomně, bez ohledu na tyto právní řády.

Vztahy mezi akcionáři a společností jsou obdobné vztahům, které mezi sebou mají strany smlouvy. Tím, že se subjekt stane akcionářem, souhlasí, že se podrobí ustanovením stanov společnosti, přičemž nezáleží na tom, zda pro přijetí stanov obsahujících prorogační doložku hlasoval či vznášel námitky. Pokud se týká požadavku písemné formy, SDEU konstatoval, že stanovy jsou dokumentem vyhotoveným v písemné podobě a každý akcionář by je měl znát. Navíc jsou ukládány, příp. registrovány rejstříkovými soudy. Prorogační doložka vtělená do stanov společnosti tak zakládá jurisdikční dohodu ve smyslu čl. 17 Bruselské úmluvy.

Ve věcech zápisů do veřejných rejstříků je logicky výlučně svěřena příslušnost soudům členského státu, na jehož území jsou dotčené veřejné rejstříky vedeny.⁹⁴ Při řízení, jejichž předmětem je výkon rozhodnutí, jsou výlučně příslušné soudy členského státu, v němž byl nebo má být výkon rozhodnutí proveden.⁹⁵

Pro řízení, jejichž předmětem je zápis nebo platnost patentů, ochranných známek a průmyslových vzorů nebo jiných podobných práv, jsou výlučně příslušné soudy členského státu, v němž bylo požádáno o udělení nebo zápis nebo kde byly uděleny nebo zapsány nebo platí za zde udělené nebo zapsané na základě právního aktu Unie nebo mezinárodní smlouvy.⁹⁶

⁹³ Rozhodnutí SDEU ve věci C-214/89, Powell Duffryn plc vs. Wolfgang Petereit. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/

⁹⁴ Nařízení Brusel I bis, čl. 24, odst. 3.

⁹⁵ Nařízení Brusel I bis, čl. 24, odst. 5.

⁹⁶ Nařízení Brusel I bis, čl. 24, odst. 4.

Sankcí za nezohlednění výlučné pravomoci není neplatnost prorogační dohody, ale sankce nastupuje až v samém závěru soudního řízení, ve fázi výkonu. Soud, u něhož je žádáno uznání a výkon rozhodnutí, může dané odmítnout z důvodu, že ve věci rozhodoval jiný než výlučně příslušný soud.⁹⁷

Dohodě o volbě soudu nelze přiznat účinky, pokud žádná ze stran po zahájení sporu její existenci a pravomoc dotčeného soudu nenamítne. Soud není povinen k prorogační dohodě přihlídnout ex officio, ale pouze na námitku strany.

Nestačí pouhá existence dohody, ta musí být dotčenému soudu prokázána, a to buď aby byla založena jeho pravomoc nebo aby mu pravomoc byla odňata a soud se prohlásil za mezinárodně nepřislušný spor projednat. Tento požadavek lze dovodit z čl. 27 Nařízení Brusel I bis, dle kterého soud členského státu bez návrhu prohlásí, že není příslušný, je-li u něho zahájeno řízení ve věci, v níž mají podle čl. 24 nařízení výlučnou příslušnost soudy jiného členského státu. Článek 25 pojednávající o prorogaci výslovně zmíněn není.

7. Omezení autonomie vůle z hlediska požadavků na materiální platnost prorogační dohody

Zamýšlené účinky prorogační dohody mohou nastat pouze za předpokladu, že bude soudem, který je jí určen, shledána platnou, a to po formální a věcně právní stránce. Tato platnost bude zkoumána jednak z hlediska požadavků na formu dohod kladených Nařízením Brusel I bis (otázky formální platnosti budou řešeny v následující kapitole), jakož i z hlediska požadavků na materiální platnost kladených právem příslušného soudu. Odkaz na právo fóra vyplývá nyní výslovně z textu Nařízení Brusel I bis,⁹⁸ Základem dohody je smlouva, tedy její platnost je třeba obecně zkoumat z hlediska požadavků na platnost právních jednání obecně. Jak uvádí Bříza, do oblasti věcné platnosti se zpravidla řadí otázky svobody, určitosti a vážnosti shodného projevu vůle, kterým byla volba soudu provedena. Soud tak bude zkoumat, zda volba soudu nebyla činěna v omylu, podvodem, pod pohrůžkou či nátlakem.

⁹⁷ Nařízení Brusel I bis, čl. 46, resp. čl. 45, odst.1, písm.e), bod ii).

⁹⁸ Nařízení Brusel I bis, čl. 25 : „... pokud tato dohoda není z hlediska své věcné platnosti podle práva tohoto členského státu (stát zvoleného soudu) neplatná.“

Tyto otázky budou posuzovány podle práva zvoleného soudu, ovšem včetně jeho pravidel mezinárodního práva soukromého. Nejedná se tedy o klasickou kolizní normu, která by přímo určila hmotné právo pro řešení dané otázky, ale o normu unifikující kolizní režim.⁹⁹

Konkrétní požadavky na určitost dohody vyplývají ze samotného textu čl. 25 nařízení. V první řadě se musí jednat o spory již vzniklé nebo budoucí, ovšem z určitého právního vztahu. Ten musí být dostatečně konkrétní, aby bylo možné posoudit, zda vůbec ohledně daného sporu lze sjednat prorogaci. Stíženými neplatností tak budou prorogační doložky typu: „Spory z veškerých právních vztahů mezi stranami budou řešeny před soudem.“¹⁰⁰

Prorogační dohoda musí dále konkretizovat prorogovaný soud či jurisdikci, přičemž dohoda musí směřovat buď na konkrétní soud daného státu (myšleno místně příslušný soud, věcnou příslušnost měnit nelze) nebo na soudy daného státu obecně. Není-li soud výslovně konkretizován, musí dohoda alespoň umožňovat, aby mohl být určen, tedy na území daného státu se musí nacházet soud, který je pro projednání dané věci věcně příslušný podle tuzemských procesních předpisů. Určitost dohody byla předmětem několika rozhodnutí, které více méně vyznívají směrem ke snížení požadavků na určitost a ve prospěch platnosti prorogačních doložek. Nejvyšší soud ČR například dovodil, že dohoda, kterou účastníci zakládají pravomoc soudu určitého státu, nemusí obsahovat označení místně příslušného soudu určeného státu. Ujednání o tom, který český soud má spor projednat, není jen dohodou o pravomoci, nýbrž i dohodou o místní příslušnosti (§ 89a OSŘ). Jestliže strany dohody založily pravomoc českých soudů, ale podmínky místní příslušnosti chybějí nebo je nelze zjistit, postupuje se dle § 11, odst. 3 OSŘ, tedy Nejvyšší soud ČR určí, který soud věc projedná a rozhodne.¹⁰¹

⁹⁹ BŘÍZA, P., GANTNER F., *Změny v určování mezinárodní soudní příslušnosti v důsledku revize nařízení Brusel I.* 2015. Praha: Právní rozhledy 15-16 /2015, str. 537.

¹⁰⁰ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 590.

¹⁰¹ NS ČR 29 Odo 524/2002, In: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/.

Skutečnost, že otázku určitosti a výkladu dohody o volbě soudu je třeba posuzovat podle *legis fori*, potvrdil nedávný rozsudek Nejvyššího soudu ČR.¹⁰² Smlouva o dílo uzavřená mezi českou a rakouskou právnickou osobou obsahovala prorogační doložku, dle které se strany dohodly na příslušnosti obecného soudu zhotovitele, kterým byla česká právnická osoba se sídlem v Bernarticích. Nejvyšší soud dovodil, že prorogační dohoda musí být posuzována nezávisle na smlouvě hlavní, a to i z pohledu rozhodného práva. Připomněl, že dle judikatury SDEU postačí, umožní-li prorogační dohoda určení příslušného soudu, pokud jej nestanoví přímo, nebo pokud přímo nevymezení soud určitého státu.

Dále se jedná o procesní dohodu, na kterou bez dalšího dopadá *lex fori*, tedy při určení soudu je nutné postupovat dle příslušných ustanovení OSŘ (§ 85, odst. 3), dle kterých je obecným soudem právnické osoby okresní soud, v jehož obvodu má tato osoba své sídlo.

Zajímavou otázkou závaznosti prorogačních dohod je jejich dovolenost z hlediska charakteru vztahu mezi účastníky sporu, a to v případě, kdy se jedná o čistě vnitrostátní spor, kde bydliště, sídlo stran, předmět a místo plnění jsou vázány pouze k jednomu a témuž státu, tedy kde zcela absentuje cizí prvek nebo kde je jeho vztah k předmětu sporu málo právně významný (např. sídlo majoritního společníka účastníka sporu). Lze v takovém případě uzavřít platně prorogační dohodu ve prospěch cizího soudu, resp. touto dohodou derogovat pravomoc soudu tuzemského? V případě rozhodčích doložek Nejvyšší soud ČR připustil, aby se v čistě vnitrostátním sporu konalo zahraniční rozhodčí řízení a byl vydán cizí rozhodčí nález.¹⁰³ V oblasti jurisdikčních dohod není autorce existence rozhodnutí národních soudů či SDEU známa. Odpověď bude třeba hledat v národních právních řádech a zkoumat, zda vůbec takovou prorogační dohodu uznají za způsobilou založit mezinárodní příslušnost daného soudu. Následně pak, zda dotčené rozhodnutí je způsobilé uznání a výkonu dle právního řádu státu, na jehož území je uznání a výkon žádáno.

¹⁰² NS ČR 30 Cdo 2626/2014 ze dne 17.12.2014. In: www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf.

¹⁰³ NS ČR, 23 Cdo 1034/2012, ze dne 30.9. 2013. General Factoring a.s. vs. Československá obchodní banka a.s. In: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/742E9D4886B46267C1257C2000426CDE?openDocument&Highlight=0

Neméně zajímavým je problém případného odmítnutí derogace soudů z členských států dle Nařízení Brusel I bis v případě prorogační doložky, která svěřuje pravomoc soudu mimo členské státy nařízení, jehož působnost dopadá pouze na soudy členských států. Nařízení Brusel I ani Nařízení Brusel I bis neupravují založení příslušnosti soudu třetího státu, ta podléhá jeho interní úpravě. Nicméně ani neřeší otázku podmínek založení takové pravomoci, resp. podmínek, za kterých mohou soudy členských států derogaci odmítnout a spor přes existenci prorogační dohody projednat. Dopadá na takové případy vůbec Nařízení Brusel I, resp. Nařízení Brusel I bis? Otázka zatím není vyřešena jednoznačně. SDEU se v rozhodnutí ze dne 9. listopadu 2000 ve věci Coreck Maritime vyjádřil v neprospěch použitelnosti Bruselské úmluvy,¹⁰⁴ jakož i v její prospěch v rozhodnutí ze dne 1. března 2005 ve věci Owusu.¹⁰⁵

V případě Coreck Maritime SDEU řešil najednou tři různé otázky. Dle tohoto rozhodnutí není třeba, aby dohoda o volbě soudu byla sepsána takovým způsobem, aby z jejího textu bylo přímo možné identifikovat příslušný soud. Postačí, pokud dohoda identifikuje objektivní elementy, na kterých se strany shodly při volbě soudu nebo soudů, kterým hodlají svěřit projednání sporu, který mezi nimi vznikl nebo vznikne. Tyto elementy však musí být dostatečně přesné, aby dovolily povolánému soudci určit, zda má pravomoc spor rozhodnout či nikoliv, a mohou být zpřesněny v daném případě podle okolností konkrétní situace. V tomto rozhodnutí SDEU dále potvrdil, že minimálně jedna ze stran dohody o volbě soudu musí mít bydliště na území členského státu a musí směřovat na soud nebo soudy členského státu. SDEU se rovněž vyjadřoval k závaznosti dohody o volbě soudu ve vztahu k osobě, která nabyla práva z náložného listu.

Ve věci Owusu se SDEU vyjádřil pro aplikaci Bruselské úmluvy i v případě sporu, který primárně vznikl mezi dvěma osobami, oběma s bydlištěm na území Velké Británie. Zahraniční prvek byl dán místem škodné události a bydlištěm dalších žalovaných.

¹⁰⁴ SDEU, rozhodnutí ve věci C-387/98 Coreck Maritime GmbH vs. Handelsveem BV e.a. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

¹⁰⁵ SDEU, rozhodnutí ve věci C-281/02, Andrew Owusu vs. N.B.Jackson. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

Zároveň potvrdil příslušnost soudu založenou dle čl. 2 Bruselské úmluvy (bydliště žalovaného) a za situace, kdy není dána příslušnost jiného soudu smluvního státu, odmítl použitelnost námitky „forum non conveniens“, tedy to, aby soud smluvního státu odmítl svou příslušnost z důvodu, že spor nemá žádný vztah k smluvnímu státu a že je vhodnější, aby spor rozhodl soud státu, jenž není smluvním státem úmluvy.

Proto může nabýt na významu úprava obsažená v § 86, odst. 2 ZMPS, která se použije v případě, kdy převáží názorový proud založený prvním z citovaných rozhodnutí SDEU.¹⁰⁶

8. Omezení autonomie vůle z hlediska požadavků na formální platnost prorogační dohody

Je-li zkoumání věcné platnosti prorogačních dohod svěřeno prorogovanému soudu, jež postupuje podle práva svého státu, požadavky na formu prorogačních dohod vyplývají přímo z textu nařízení. Prorogační dohoda musí být uzavřena (i) písemně nebo ústně s písemným potvrzením, nebo (ii) ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami, nebo (iii) v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát a které strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí. Písemné formě jsou rovnocenná veškerá sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody. Jednotlivé formy budou dále rozebrány podrobněji.

Požadavek na písemnou formu je bez dalšího splněn, je-li dohoda uzavřena na jedné listině s podpisy obou stran. Stejně tak nevzniknou pochybnosti, je-li obsažena na dvou listinách, na kterých jsou připojeny podpisy stran. Rovnocennou formou je výměna dohod prostřednictvím elektronické komunikace, a to nejen za použití ověřeného elektronického podpisu, ale i prostého elektronického podpisu, tedy prostá e-mailová zpráva. Stejně prostředky lze použít, je-li návrh prorogační dohody učiněn ústně a následně potvrzen písemně jedním z výše uvedených způsobů.

¹⁰⁶ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 588.

SDEU k tomu v rozhodnutí ze dne 14. prosince 1976 ve věci Galerie Segoura uvedl, že v případě ústně uzavřené prorogační dohody je nezbytné, aby následné písemné potvrzení jednou ze stran doprovázené jejími smluvními podmínkami bylo písemně akceptováno druhou stranou. Skutečnost, že druhá strana nevznesla žádné námitky, neznamená, že by byla prorogační doložka přijata, ledaže by ústní dohoda vycházela z dlouhodobého obchodního vztahu mezi stranami založeného na všeobecných obchodních podmínkách jedné ze stran obsahujících prorogační doložku.¹⁰⁷

Prorogační dohoda může být obsahem i všeobecných obchodních podmínek. Soudní dvůr měl možnost se k platnosti prorogačních dohod vyplývajících z obchodních podmínek vyjádřit několikrát. Stanovil jako nezbytnou podmínku, aby odkaz na všeobecné obchodní podmínky byl uveden před podpisem stran a bylo tak zřejmé, že strany byly s touto skutečností seznámeny a podpisem smlouvy ji stvrdily.¹⁰⁸ Prorogační dohoda, která je obsažena v obchodních podmínkách, na které smlouva přímo neodkazuje, by byla stižena neplatností.¹⁰⁹

Již bylo zmíněno, že SDEU připustil prorogační doložku vtělenou do stanov společnosti ve věci Powell Duffryn,¹¹⁰ se kterou zachází obdobně jako s doložkou, která je součástí obchodních podmínek, i když na rozdíl od obchodních podmínek nevyžaduje písemné potvrzení či inkorporování do smlouvy uzavřené přímo mezi stranami.

¹⁰⁷ Rozhodnutí SDEU ve věci 25-76 Galeries Segoura vs. Rahim Bonakdarian. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

¹⁰⁸ Rozhodnutí SDEU ve věci 24 -76 Estasis Salotti di Colzani Aimo et Gianmario Colzani vs. Rüwa Polstereimaschinen GmbH ze dne 14. prosince 1976. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

¹⁰⁹ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 591.

¹¹⁰ Rozhodnutí SDEU ve věci C-214/89, Powell Duffryn plc vs. Wolfgang Petereit. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

Dle Břízy „Případ Duffryn ukazuje, že písemného projevu souhlasu dotčené strany není třeba nejenom v případech předchozí ústní dohody následně písemně potvrzené bez námitek dotčené strany, ale ani v těch případech, kdy je jurisdikční doložka obsažena v písemném dokumentu, který jednoznačně zakládá právní vztah mezi stranami a dotčená strana ví nebo nepochybně má vědět o jeho existenci a je jí tento dokument bez větších obtíží přístupný.“¹¹¹

Klíčovým požadavkem nařízení je, aby použité elektronické prostředky dovolily trvalý záznam dohody. V relativně nedávném rozhodnutí z 21. května 2015 ve věci El Majdoub¹¹² SDEU potvrdil, že „technika vyjádření souhlasu „kliknutím“ se všeobecnými podmínkami takové kupní smlouvy, o jakou se jedná v původním řízení a jež byla uzavřena elektronickou cestou, přičemž tyto podmínky obsahují dohodu o založení příslušnosti, je sdělením elektronickými prostředky, které umožňuje trvalý záznam dohody ve smyslu tohoto ustanovení, jestliže tato technika umožňuje tisk a uložení textu zmíněných podmínek před uzavřením smlouvy.“

V daném případě bylo namítáno, že kupující před „kliknutím“ přiložené všeobecné podmínky obsahující prorogační dohodu nečetl, resp. je v dané aplikaci neotevřel. Nicméně tato skutečnost nebránila SDEU vydat rozhodnutí ve prospěch tohoto způsobu sjednání dohod o volbě soudu.

Rozšíření působnosti autonomie vůle stran a zohlednění jejich dlouhodobých vztahů je důvodem pro přípuštění prorogační dohody uzavřené ve formě vyplývající z praxe zavedené mezi stranami. Nařízení (resp. již Bruselská úmluva) tak reaguje na potřeby mezinárodního obchodu se vztahy založenými na tradiční spolupráci. Z této spolupráce se vyvinula praxe mezi stranami, které dala vznik určitým normám zobecňujícím určité trvalé či opakující se vzájemné chování obou stran. Předpokladem je samozřejmě, aby se tato praxe vyvinula po určitém časovém období a ze stejného typu vztahů mezi dotčenými stranami.

¹¹¹ BŘÍZA, P., *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 153.

¹¹² Rozhodnutí SDEU ve věci C-322/14, Jaouad El Majdoub vs. CarsOnTheWeb.Deutschland GmbH. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

Tyto potřeby byly nejprve vyjádřeny v rozhodnutí SDEU ze 14. prosince 1976 ve věci Galerie Segoura,¹¹³ kde nejprve zdůraznil, že v rámci ústně sjednané smlouvy, kterou prodávající písemně potvrdil a současně zaslal písemné obchodní podmínky, musí dojít k písemné akceptaci kupujícím a nestačí, že nevznesl námitky. Dodal však, že ústní dohoda nemusí být písemně potvrzena v případě, že byla uzavřena v rámci pokračující praxe stran na základě obchodních podmínek jedné ze stran.

Poslední z předvídaných možností jsou dohody uzavřené v souladu s mezinárodními obchodními zvyklostmi, které strany znaly nebo měly znát, tyto mezinárodní obchodní zvyklosti jsou obecně známy stranami daného druhu smluv v konkrétním odvětví a strany se jimi pravidelně řídí. V rozhodnutí ze dne 20. února 1997 ve věci Les Gravières Rhénanes¹¹⁴ SDEU rozhodl o platnosti prorogační doložky obsažené v potvrzující obchodní korespondenci, na kterou druhá strana nereagovala, ale zároveň bez námitek platila faktury obsahující předtištěnou prorogační doložku, a to z důvodu, že se jednalo o mezinárodní obchodní zvyklosti v odvětví, ve kterém se strany pohybují, neboť strany tyto zvyklosti musely znát. Uvedl dále, že přísluší rozhodujícímu soudci, aby ověřil existenci takové zvyklosti a její znalost smluvními stranami a zejména, že se strany určitým způsobem chovají v daném odvětví při uzavírání smluv určitého typu.

SDEU dále dodal, že dohoda o volbě soudu v místě plnění je dohodou ve smyslu čl. 17 Bruselské úmluvy a nikoliv tedy příslušností založenou dle čl. 5, odst. 1. Obdobně SDEU rozhodl 16. března 1999 ve věci Transporti Castelletti.¹¹⁵

¹¹³ Rozhodnutí SDEU ve věci 25-76, Galerie Segoura vs. Rahim Bonakdarian. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

¹¹⁴ Rozhodnutí SDEU ve věci C-106/95, Mainschiffahrts-Genossenschaft Eg (MSG) vs. Les Gravières Rhénanes SARL. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

¹¹⁵ Rozhodnutí SDEU ve věci C-159/97, Transporti Castelletti Spedizioni Internazionali SpA vs. Hugo Trumpy SpA. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

9. Posílení autonomie stran z pohledu litispendence

Nařízení Brusel I upravuje otázku litispendence v ustanovení čl. 27. Vychází z principu, dle kterého, je-li u soudů různých členských států zahájeno řízení v téže věci mezi týmiž stranami, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než se určí příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první. Jakmile je příslušnost prvního soudu určena, soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, se prohlásí za nepřislušný ve prospěch prvního soudu. Toto ustanovení znamenalo, že i když byla sjednána prorogační doložka ve prospěch určitého soudu, ale jedna ze stran ji porušila a žalovala u soudu příslušného dle jiných ustanovení Nařízení Brusel I, derogovaný soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, musel řízení přerušit a čekat na to, až první soud rozhodne o své pravomoci. SDEU tento princip potvrdil ve velmi kritizovaném rozhodnutí¹¹⁶ v případě Gasser.¹¹⁷ Rozhodl, že je nepřípustné, aby později povolaný soud odmítl řízení přerušit s odůvodněním, že je příslušný na základě platné prorogační dohody stran. Princip uvedený v čl. 21 Bruselské úmluvy nelze obejít, a to i když soud, u něhož bylo řízení zahájeno dříve, o své příslušnosti rozhoduje nepřiměřeně dlouho. Rozhodnutí je kritizováno zejména z důvodu, že v tomto případě byla v rozporu s prorogační doložkou jako první podána žaloba k italskému soudu, a to záměrně při vědomí nepřiměřené délky řízení před italskými soudy, kdy může trvat až několik let, než italské soudy vůbec o své mezinárodní příslušnosti rozhodnou.

Tyto praktiky bývají nazývány „italské torpédo“, neboť žaloby jsou k italským soudům podávány právě za účelem napadení „torpédování“ soudního procesu.¹¹⁸ Právě kritika a neudržitelnost zavedené praxe vedly Evropskou komisi k přehodnocení principu v oblasti prorogačních dohod.

¹¹⁶ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 2013, str. 116.

¹¹⁷ Rozhodnutí SDEU ve věci C-116/2002 Erich Gasser GmbH vs. MISAT Srl, In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

¹¹⁸ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 2013, str. 116.

Dotčená změna provedená v Nařízení Brusel I bis je považována za jednu z nejvýznamnějších a nejpřínosnějších změn v revidovaném nařízení. V čl. 22 úvodních ustanovení Nařízení Brusel I bis je obsaženo odůvodnění dané změny: „Pro posílení dohod o výlučné volbě soudu a zabránění nekalým praktikám při vedení sporu je třeba stanovit výjimku z obecného ustanovení o litispenci, aby bylo možné uspokojivě řešit konkrétní situace, v něž mohou vyústit souběžná řízení.“

Zmíněná výjimka je obsahem ustanovení čl. 31, odst. 1: „Aniž je dotčen článek 26 (tacitní prorogace), je-li řízení zahájeno u soudu členského státu, jemuž dohoda uvedená v článku 26 (prorogační dohoda) svěřuje výlučnou příslušnost, přeruší soudy jiného členského státu řízení, dokud soud, u něhož bylo zahájeno řízení na základě dohody, neprohlásí, že podle dohody není příslušný.“ Dle čl. 31, odst. 2: „Určí-li soud stanovený v dohodě svou příslušnost v souladu s dohodou, soud jiného členského státu se prohlásí za nepříslušný ve prospěch tohoto soudu“.

Popsané ustanovení již neodkazuje na časový okamžik zahájení řízení. Je tedy indiferentní, u jakého soudu bylo řízení zahájeno jako první. Rozhodující je, z jakého titulu je příslušnost daného soudu založena. Vyplývá-li z prorogační dohody, povolaný soud v řízení pokračuje, resp. rozhoduje o své příslušnosti, byť bylo u jiného soudu řízení zahájeno dříve. Prorogovanému soudu je tak dána přednost před jiným soudem, byť u něho bylo řízení zahájeno jako první.

Uvedené ustanovení posiluje smluvní volnost stran v tom smyslu, že platné prorogační dohodě poskytuje ochranu v případě, že některá ze stran tuto dohodu poruší a zahájí řízení u jiného soudu, než toho určeného v prorogační dohodě.

10. Projev autonomie v rámci volby soudu po zahájení soudního řízení

Zřejmě nevzniká spor o to, že strany v rámci své autonomie mohou původní dohodu o volbě soudu změnit a při respektování podmínek platnosti smlouvy posléze dohodou svěžit pravomoc jinému soudu, resp. soudům jiného státu. Důvodů pro takovou změnu může být celá řada, změna rozhodného práva jejich smlouvy, změna bydliště či sídla stran, vývoj právní úpravy v dotčeném státě, změna politických poměrů apod. Řízení je pak zahajováno u soudu, v jehož prospěch byla sjednána nová, resp. změněná prorogační dohoda.

K volbě soudu však může dojít i po zahájení řízení u konkrétního soudu, a to v rámci tzv. tacitní prorogace.

V případě tacitní prorogace je irelevantní, zda mezi stranami sporu byla uzavřena prorogační dohoda či nikoliv. Tacitní prorogace zakládající příslušnost určitému soudu neguje, resp. nahrazuje případnou předchozí dohodu o volbě soudu. Je třeba si uvědomit, že je-li řízení zahájeno u soudu, v jehož prospěch nesvědčí prorogační dohoda, ten může začít pochybovat o své pravomoci a zkoumat ji až poté, co jedna ze stran vznesla námitku nepříslušnosti. Soud nepostupuje ex officio, ale pouze k návrhu jedné ze stran. Pokud se tedy jedna ze stran podrobí zahájenému řízení, akceptuje tak návrh prorogace, který učinila druhá strana tím, že řízení zahájila u konkrétního soudu (byť jiného než prorogovaného v dohodě). Dohoda o prorogaci je tak uzavřena tacitně, po zahájení řízení.

Nařízení Brusel I (čl. 24) i Nařízení Brusel I bis (čl. 26) tuto oblast upravují shodně:¹¹⁹ „Není-li soud jednoho členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, stane se příslušným, jestliže se žalovaný řízení před tímto soudem účastní. To neplatí, pokud se žalovaný řízení účastní proto, aby namítal nepříslušnost soudu, nebo je-li jiný soud podle čl. 22/ resp. 24 výlučně příslušný.“

O tacitní prorogaci se tedy nejedná v případě, kdy žalovaný se účastní jednání za účelem kontestace pravomoci. SDEU přijal širší interpretaci a v rozhodnutí *Elefanten Schuh* umožnil, aby žalovaný vedle napadení pravomoci uvedl i prostředky své věcné obrany proti žalobci.¹²⁰

V daném rozhodnutí SDEU potvrdil pravomoc tacitně prorogovaného soudu, a to bez ohledu na existenci předchozí dohody stran o volbě soudu. Zároveň potvrdil, že námitka nepříslušnosti může být vznesena současně s vyjádřením ve věci samé. „Pokud námitka nepříslušnosti nebyla vznesena před obranou ve věci samé, je klíčové, aby nebyla vznesena po okamžiku vyjádření stanoviska, které je dle vnitrostátních procesních předpisů považováno za první obranu ve věci.“

¹¹⁹ Rozdíl v českých textech obou nařízeních je způsoben chybou v překladu původní verze nařízení, kde účast v řízení byla chybně přeložena jako účast na jednání.

¹²⁰ Rozhodnutí SDEU z 24.6.1981 ve věci č. 150 /80, *Elefanten Schuh vs. Pierre Jacomain*. In: <http://curia.europa.eu/juris/document>.

Soudní dvůr se k problematice tacitní prorogace vyjadřoval v několika případech. Z poslední doby lze zmínit zejména níže uvedená rozhodnutí:

V rozhodnutí z 13. června 2013 ve věci Goldbet se SDEU zabýval relevancí odporu proti evropskému platebnímu rozkazu.¹²¹ Dovozuje, že rozkazní řízení a soudní řízení jsou dvě odlišná řízení, kdy první končí v důsledku podání odporu. Skutečnost, že žalovaný podal proti evropskému platebnímu rozkazu odpor, v němž uvedl důvody týkající se věci samé, aniž by zároveň namítal nepřislušnost dotčeného soudu, nezbavuje žalovaného práva tuto námitku nepřislušnosti vznést v následném soudním řízení.

V rozhodnutí ze dne 27. února 2014 ve věci Cartier parfums¹²² SDEU potvrdil, že s výhradou případu, kdy by soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, měl výlučnou příslušnost na základě tohoto nařízení, je třeba mít za to, že příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první, je určena ve smyslu čl. 27, odst. 2 Nařízení Brusel I, jestliže se tento soud neprohlásil bez návrhu za nepřislušný a jestliže žádný z účastníků řízení nepřislušnost nenamítl před okamžikem nebo do okamžiku zaujetí stanoviska, které je podle jeho vnitrostátního procesního práva považováno za první obranu ve věci samé předloženou u uvedeného soudu.

V rozhodnutí z 11. září 2014 ve věci A.vs.B. se SDEU mimo jiné vyjadřoval k otázce založení pravomoci dle čl. 24 Nařízení Brusel I za situace, kdy není známo místo pobytu žalovaného a nelze mu tedy doručit návrh na zahájení řízení. Dle SDEU skutečnost, že žalovaného dle vnitřních předpisů v řízení zastupuje opatrovník, nelze vykládat tak, že účast opatrovníka v řízení, v jehož rámci nijak nenapadl pravomoc dotčeného soudu, zakládá tacitní prorogaci.¹²³

¹²¹ Rozhodnutí SDEU ve věci č. C-144/12, Goldbet Sportwetten GmbH vs. Massim Sperinde. In: <http://curia.europa.eu/juris/document>.

¹²² Rozhodnutí SDEU ve věci č. C-1/13, Cartier parfums-lunettes SAS, AXA Corp. SA vs. Ziegler France SA a další. In: <http://curia.europa.eu/juris/document>.

¹²³ Rozhodnutí SDEU ve věci č. C-112/13, A.vs. B a dalším. In: <http://curia.europa.eu/juris/document>.

K otázce tacitní prorogace se vyjadřoval i Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 23.9.2008.¹²⁴ Odmítl určit místně příslušný soud dle § 11, odst. 3 OSŘ, a to z důvodu, že soud prvního stupně, konkrétně Krajský soud v Hradci Králové, pobočka Pardubice, sice správně dovodil, že ve věci byla platně sjednána dohoda o volbě soudu (...“ spory z této smlouvy budou řešit příslušné soudy České republiky.“), a to i když tato dohoda byla sjednána v roce 2000, tedy před vstupem ČR do EU, ale zároveň konstatoval nedostatek místní příslušnosti a řízení zastavil, a to aniž by žalovanému doručil žalobní návrh a umožnil mu tak mezinárodní příslušnost založit dle čl. 26, odst. 1 Nařízení Brusel I.

V Nařízení Brusel I i Brusel I bis není vyřešena otázka, zda v případě tacitní prorogace musí nezbytně žalovaný mít bydliště v členském státě či nikoliv. Břiza se domnívá, že je to základní podmínkou. Výjimka uvedená v čl. 25, odst. 1 Nařízení Brusel I bis platí pouze pro dohody o volbě soudu a nikoliv na případy dobrovolného podřízení se příslušnosti soudu, u něhož bylo řízení zahájeno. JUDr. Pavel Simon, soudce Nejvyššího soudu ČR zastává opačný názor a domnívá se, že tacitní prorogace může nastat i v případě, kdy se účastník s bydlištěm mimo členské státy této příslušnosti podřídí.¹²⁵

11. Uznání a výkon rozhodnutí v režimu Brusel I bis

V režimu Nařízení Brusel I se rozlišovaly tři základní fáze procesu uznání a výkonu cizích rozhodnutí, a to uznání, tzv. prohlášení vykonatelnosti a vlastní výkon. Nařízení Brusel I bis snížilo fáze na dvě tím, že zrušilo požadavek na prohlášení vykonatelnosti. V čl. 26 úvodních ustanovení je to odůvodněno takto: „Vzájemná důvěra při výkonu spravedlnosti v Unii odůvodňuje zásadu, že rozhodnutí vydaná v některém členském státě by měla být uznána ve všech členských státech, aniž by bylo vyžadováno zvláštní řízení. Snaha o menší časovou náročnost a finanční nákladnost přeshraničních sporů odůvodňuje zrušení prohlášení vykonatelnosti před výkonem rozhodnutí v dožádaném členském státě. V důsledku toho by mělo být rozhodnutí vydané soudy členského státu považováno za rozhodnutí vydané v dožádaném členském státě.“

¹²⁴ Rozhodnutí NS ČR, spis.zn.: 29 Nd 336/2007. In: www.nsoud.cz.

¹²⁵ Ze semináře pořádaného ČAK – dne 11.2.2016 na téma Judikatura Nejvyššího soudu a SDEU v oblasti mezinárodního práva soukromého a přeshraničních arbitráží.

Rozhodnutí vydané v členském státě by mělo být uznáno a vykonáno v jiném členském státě, i když je vydáno proti osobě, jež nemá bydliště v některém členském státě.¹²⁶

Zrušení tzv. *exequatur* je nejvýznamnější změnou, kterou Nařízení Brusel I bis přineslo z pohledu obecné aplikace této normy, nejen tedy pro relativně úzkou oblast prorogačních dohod.

Uznání a výkon rozhodnutí Nařízení Brusel I bis upravuje v čl. 36 až 60.

Proces uznání je téměř totožný s předcházející právní úpravou v Nařízení Brusel I. Výchozí zásadou je, že rozhodnutí vydaná v některém členském státě jsou v ostatních členských státech uznávána, aniž je vyžadováno zvláštní řízení, tedy automaticky. Jinak je tomu v případě, kdy je sporné, zda je určité rozhodnutí uznatelné či nikoliv a kdy vlastní uznání může být předmětem zvláštního řízení. Nařízení Brusel I bis upravuje dvě možnosti postupu. Dle čl. 36, odst. 1 může každá dotčená strana podat návrh na vydání rozhodnutí o neexistenci důvodů pro odepření uznání, které jsou uvedeny v čl. 45. Zároveň může každá ze stran podat návrh na odepření uznání dle čl. 45, a to z důvodů, které jsou v tomto ustanovení výslovně uvedeny. Návrhy tak mohou směřovat jak na odepření uznání, tak připuštění uznání, resp. na konstatování, že neexistují důvody, pro které by uznání mohlo být odepřeno.

Uznání může být odepřeno:

- je-li takové uznání zjevně v rozporu s veřejným pořádkem dožádaného státu;
- bylo-li rozhodnutí vydáno v řízení za nepřítomnosti žalovaného a je zároveň stíženo procesní vadou spočívající v tom, že žalovanému nebyl v dostatečném předstihu doručen návrh na zahájení řízení nebo jiná rovnocenná písemnost a nebyl mu poskytnut dostatek prostoru pro přípravu obhajoby, ledaže žalovaný nevyužil opravný prostředek proti danému rozhodnutí, i když k tomu měl příležitost;
- pro překážku „*res iudicata*“, je-li rozhodnutí neslučitelné s dřívějším rozhodnutím, které bylo vydáno v jiném členském státě nebo ve třetí zemi v řízení mezi týmiž stranami a v téže věci, a zároveň pokud toto dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné pro uznání v dožádaném členském státě; nebo

¹²⁶ Čl. 27 Preambule Nařízení Brusel I bis.

- je-li rozhodnutí v rozporu s pravidly příslušnosti ve věcech pojištění, spotřebitelských smluv a individuálních pracovních smluv, nebo s pravidly výlučné příslušnosti dle čl. 24 nařízení.

Ze zcela shodných důvodů může být odepřen i výkon rozhodnutí.

V souvislosti s výkonem rozhodnutí je třeba znovu zdůraznit ustanovení čl. 39 Nařízení Brusel I bis, dle kterého rozhodnutí vydané v některém členském státě, které je v tomto členském státě vykonatelné, je vykonatelné i v jiném členském státě, aniž je vyžadováno prohlášení vykonatelnosti.

Řízení o výkonu rozhodnutí (jakož i řízení, jehož předmětem je sporné uznání) se v zásadě řídí právem dožádaného členského státu, tedy právem soudu, u něhož je řízení o uznání a výkonu vedeno, přičemž rozhodnutí se vykonávají za stejných podmínek, jako rozhodnutí vydávaná v dožádaném státě.¹²⁷ Důvody pro odepření uznání či výkonu, které klade právní řád dožádaného státu, se uplatní pouze tehdy, nejsou-li neslučitelné s důvody uvedenými v čl. 45 nařízení.¹²⁸

Pro řízení o uznání a výkonu platí, že soud dožádaného soudu nesmí v žádném případě přezkoumávat rozhodnutí ve věci samé.¹²⁹

¹²⁷ Čl. 41, odst. 1 Nařízení Brusel I bis.

¹²⁸ Čl. 41, odst. 2 Nařízení Brusel I bis.

¹²⁹ Čl. 52 Nařízení Brusel I bis.

12. Jurisdikční dohody v přepravních smlouvách dle Úmluvy CMR

Úpravu jurisdikčních dohod nalezneme i v jiných než v čistě unijních instrumentech. Příkladem je Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (dále jen „Úmluva CMR“), která byla dne 19. května 1956 podepsána v Ženevě ze strany Spolkové republiky Německo, Francie, Jugoslávie, Lucemburska, Nizozemí, Rakouska, Polska, Švédska a Švýcarska. Úmluva CMR nabyla účinnosti dne 2. července 1961 po uložení prvních pěti ratifikačních listin. Pro bývalou Československou socialistickou republiku vstoupila Úmluva CMR v platnost dne 3. prosince 1974.¹³⁰

Úprava jurisdikční dohody je upravena v čl. 31, odst. 1: „Spory vzniklé z přeprav podléhajících této Úmluvě může žalobce vést, pokud je nevede u soudů smluvních států určených dohodou strany, u soudů toho státu, na jehož území

- a) má žalovaný trvalé bydliště, hlavní sídlo podniku nebo pobočku anebo jednatelství, jejichž prostřednictvím byla přepravní smlouva uzavřena, nebo
- b) leží místo, kde byla zásilka převzata k přepravě nebo místo určené k jejímu vydání;

u jiných soudů nemůže žalobce řízení zahájit.

Mezinárodní příslušnost v pojetí Úmluvy CMR je tzv. příslušností na výběr danou, tedy žalobce může zvolit, u kterého soudu žalobu podá, kde má největší šanci na úspěch ve věci s ohledem na stávající právní praxi, procesní předpisy, požadovaný rozsah dokazování apod.¹³¹ Žalobce tak může zvolit v zásadě pouze mezi soudy členských států Úmluvy CMR.

Následně pak může zvolit, zda řízení zahájí u soudů státu určeného prorogační dohodou, nebo u soudů státu, na jehož území se nachází bydliště, sídlo apod. žalovaného nebo dle místa převzetí zásilky k přepravě či jejímu vydání. Příslušnost takto založená je tak koncipována jako nevýlučná.

¹³⁰ ČR. Vyhláška ministerstva zahraničních věcí ze dne 27.11.1974 č. 11/1974 o Úmluvě o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR).

¹³¹ SEDLÁČEK, P., *Úmluva CMR (Komentář) Mezinárodní silniční nákladní doprava*. 1. vydání. Praha: 1.VOX a.s. – Nakladatelství, 2009, str. 513.

Dohoda o volbě soudu nemůže zároveň vyloučit pravomoc ostatních soudů uvedených v Úmluvě. Žalobce může zvolit kterýkoliv z dotčených soudů.¹³²

Úmluva CMR nepředpisuje pro prorogační dohody žádnou formu, lze ji tedy sjednat i ústně či v jakékoliv jiné formě. Sjednaná soudní příslušnost je tak účinná i vůči příjemci zásilky bez ohledu na to, zda byla tato soudní příslušnost sjednána v nákladním listě, neboť uvedení sjednané soudní příslušnosti v nákladním listě není podmínkou platnosti takové dohody.

Vztah Úmluvy CMR a Nařízení Brusel I (i I bis) byl řešen v rozhodnutí SDEU ze dne 4. května 2010 ve věci TNT Express Nederland,¹³³ dle kterého má být článek 71 Nařízení Brusel I vykládán tak, že použití Úmluvy CMR má přednost před nařízením za podmínky, že pravidla v ní uvedená jsou vysoce předvídatelná, usnadňují řádný výkon spravedlnosti a umožňují minimalizovat riziko souběžných řízení a že za podmínek přinejmenším stejně příznivých jako jsou podmínky stanovené nařízením zajistí volný pohyb soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních a vzájemnou důvěru ve výkon spravedlnosti v rámci Evropské unie. Bříza dodává, že dle jeho názoru absence nároků na formu prorogační dohody není méně příznivá pro fungování vnitřního trhu, neboť nezatěžuje obchodní transakce požadavkem formy, a to i když ústně sjednané jurisdikční dohody mohou oslabovat právní jistotu, která je jednou ze zásad Nařízení Brusel I. Tou je však i smluvní volnost stran, tedy nic nebrání použití čl. 31 Úmluvy CMR i v intra-unijních vztazích.¹³⁴

Ostatní mezinárodní úmluvy upravující přepravní smlouvy dohody o volbě soudu výslovně neupravují.

¹³² SEDLÁČEK, P., *Úmluva CMR (Komentář) Mezinárodní silniční nákladní doprava*. 1. vydání. Praha: 1.VOX a.s. – Nakladatelství, 2009, str. 514.

¹³³ Rozhodnutí SDEU ve věci C-533/08, TNT Express Nederland BV vs. AXA Versicherung AG. In: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/.

¹³⁴ BŘÍZA, P., *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 219.

13. Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu

Na Haagské konferenci o mezinárodním právu soukromém byla dne 30.6. 2005 uzavřena Úmluva o dohodách o volbě soudu (Haagská úmluva).¹³⁵ Je klasickým smluvním instrumentem mezinárodního práva veřejného, jehož záměrem je celosvětově unifikovat režim jurisdikčních doložek v mezinárodním obchodě. Úmluva je výsledkem více než deseti let vyjednávání, jehož původním cílem bylo vytvoření celosvětového „Bruselu I“, tedy v univerzálním měřítku upravovat mezinárodní soudní příslušnost a uznávání a výkon rozhodnutí. Vyjednávání však dospěla jen ke společné úpravě jurisdikčních doložek.¹³⁶

K dohodě přistoupily tyto státy: Mexiko, Singapur, Spojené státy americké a Evropská unie. Ratifikační proces byl ukončen pouze v Mexiku k 26.9. 2007 a v Evropské unii k 11.6.2015. V souladu s čl. 31 tak Haagská úmluva vstoupila v účinnost 1.10. 2015, tedy prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí tří měsíců od uložení druhé ratifikační listiny. V současné době tak Haagská úmluva platí pouze mezi Mexikem a Evropskou unií, přičemž aniž by jednotlivě k Haagské úmluvě přistupovaly, jsou jí vázány všechny státy Evropské unie s výjimkou Dánska, neboť tvoří součást platného unijního práva. Evropská unie v úmluvě vystupuje jako organizace regionální hospodářské integrace. Rada EU v odůvodnění rozhodnutí o schválení Haagské úmluvy v odst. 2 uvádí, že úmluva je cenným přínosem pro podporu smluvní volnosti stran v mezinárodních obchodních transakcích a pro zvýšení předvídatelnosti soudních rozhodnutí. Úmluva zajišťuje stranám zejména nezbytnou právní jistotu, že jejich dohoda o volbě soudu bude respektována a že rozhodnutí vynesené zvoleným soudem bude možné v mezinárodních věcech uznat a vykonat.

Haagská úmluva platí pro dohody o volbě soudu spadající do její působnosti, které byly uzavřeny ve prospěch soudů Mexika nebo ve prospěch soudů členských států EU (s výjimkou Dánska), ovšem s výjimkou čistě intra-unijních dohod. V souladu s čl. 26, odst. 6 Haagské úmluvy není dotčeno uplatňování pravidel EU, tedy např. aplikace Nařízení Brusel I bis, pokud zároveň obě strany jurisdikční dohody mají bydliště v EU.

¹³⁵ Rozhodnutí Rady EU č. 2014/887/EU ze dne 4.prosince 2014 o schválení Haagská úmluvy ze dne 30.června 2005 o dohodách o volbě soudu jménem Evropské unie . Úřední věstník Evropské unie ze dne 10.12.2014. L 353/5.

¹³⁶ BŘÍŽA, P., *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 193.

Haagská úmluva se tak typicky uplatní na dohody o volbě práva mezi stranami, z nichž jedna má bydliště na území EU a druhá v jiném smluvním státě úmluvy s výjimkou EU. Na jurisdikční doložky uzavřené mezi stranami, z nichž jedna má bydliště ve Francii a druhá v České republice, tedy Haagská úmluva nebude dopadat, pokud volba soudiště bude směřovat na soudy členského státu. Naopak není důvodu, aby se neuplatnila v případě, kdy strany zvolí soud jiného smluvního státu Haagské úmluvy.

Věcná působnost úmluvy je vymezena v čl. 1 a 2. Vztahuje se v mezinárodních věcech na výlučné dohody o volbě soudu uzavřené v občanských a obchodních věcech. Úmluva neposkytuje definici občanských a obchodních věcí, ale věnuje se upřesnění pojmu mezinárodní věc. O mezinárodní věc jde tehdy, pokud strany nemají bydliště nebo sídlo v témže smluvním státě a vztah stran a veškeré další prvky týkající se sporu, bez ohledu na místo zvoleného soudu, nesouvisí pouze s tímto státem. Cizí prvek tak může spočívat nejen v místě sídla či bydliště, ale i v dalších okolnostech sporu, které mají vazbu na jiný stát. Takovým prvkem však nemůže být pouze volba soudu, ani volba práva.¹³⁷

Přestože v ustanovení o obecné působnosti úmluvy se objevují spolu oba pojmy – bydliště a sídlo, úmluva obsahuje vlastní definici bydliště subjektu nebo jiné než fyzické osoby v čl. 4, odst.2. Ta v zásadě odpovídá definici bydliště právnických osob dle čl. 63 Nařízení Brusel I bis, ovšem rozšiřuje je ještě o stát, podle jehož práva byl subjekt zapsán nebo založen (*lex incorporationis*).

Z působnosti úmluvy jsou vyloučeny věci vyjmenované v čl. 2 úmluvy, mezi které patří například dohody o volbě soudu, v nichž jednou ze smluvních stran je spotřebitel, které se týkají pracovních smluv a kolektivních smluv, osobního stavu a obecně oblasti rodinného práva, dědění a závěti, insolvenčních řízení, přepravních smluv, věcí, které spadají do výlučné pravomoci konkrétního soudu dle čl. 24 Nařízení Brusel I bis, rozhodčích a souvisejících řízení.

Úmluva se primárně týká výlučných dohod o volbě soudu.

¹³⁷ BŘÍZA, P., *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě*. 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 201.

Výlučnou dohodu definuje v čl. 3 jako dohodu uzavřenou mezi dvěma a více stranami, která je uzavřena v požadované formě a určuje, pro účely rozhodování sporů, které vznikly nebo mohou vzniknout v souvislosti s konkrétním právním vztahem, soudy jednoho smluvního státu nebo jeden či více konkrétních soudů jednoho smluvního státu, s vyloučením soudní příslušnosti všech ostatních soudů. Pokud strany chtějí sjednat prorogační dohodu jako nevýlučnou, musí tak sjednat výslovně.

Úmluva přímo stanoví formální i věcné požadavky dohody o volbě soudu. Základním stavebním kamenem je opět dohoda stran, jejíž náležitosti budou zkoumány podle práva zvoleného soudu (*lex fori*). Obdobně jako Nařízení Brusel I požaduje, aby se vázala ke konkrétním právním vztahům (universální dopad dohody o volbě soudu na veškeré spory mezi stranami je nepřipustný) a aby určila obecně soudy jednoho smluvního státu nebo jeden či více soudů /konkrétních jednoho smluvního státu, přičemž nemůže měnit věcnou příslušnost¹³⁸.

Požadavky úmluvy na formu dohod jsou poměrně striktní a vyžadují, aby byla uzavřena písemně nebo jiným komunikačním prostředkem, který umožňuje přístup k informacím tak, aby byly využitelné pro další potřebu. Úmluva potvrzuje princip nezávislosti - separace dohod o volbě soudu na smlouvě hlavní, a to v zásadě shodně, jako Nařízení Brusel I bis.

Oproti výkladu Nařízení Brusel I, resp. Bruselské úmluvy, které nekladou důraz na datum uzavření dohody o volbě soudu, ale její platnost se zkoumá v okamžiku zahájení řízení, jde Haagská úmluva zcela opačným směrem. V čl. 16, odst.1 výslovně stanoví, že se úmluva vztahuje na výlučné dohody o volbě soudu uzavřené po jejím vstupu v platnost pro stát zvoleného soudu. Nepostačí, bude-li úmluva účinná ve státech bydliště stran, ale musí být účinná ve státě zvoleného soudu, aby strany mohly ve prospěch tohoto soudu / soudů tohoto státu sjednat prorogační dohodu.

V případě existence platné dohody o volbě soudu, není zvolený soud oprávněn odmítnout svou příslušnost, a to ani na základě toho, že spor by měl být rozhodován soudem jiného státu. Všechny soudy jiného smluvního státu jsou pak povinny řízení přerušit nebo zastavit, přičemž úmluva nečiní rozdíl mezi okamžikem zahájení řízení u toho kterého soudu.

¹³⁸ Čl. 5, odst. 3, písm. b) Haagské úmluvy.

Bez ohledu na to, zda bylo u nezvoleného soudu řízení zahájeno jako první, tento je povinen respektovat příslušnost zvoleného soudu a řízení přerušit či zastavit, a to s výjimkou případů, kdy:

- dohoda o volbě soudu je podle práva státu zvoleného soudu neplatná;¹³⁹
- některá ze stran nebyla způsobilá k uzavření dohody;¹⁴⁰
- plnění dohody by vedlo ke zjevné nespravedlnosti nebo bylo zjevně v rozporu s veřejným pořádkem;¹⁴¹
- dohoda nemůže být přiměřeně plněna z výjimečných důvodů, které nemohou smluvní strany ovlivnit nebo
- zvolený soud rozhodl, že danou věc nebude projednávat.

Úmluva neobsahuje výslovný požadavek, aby nezvolený soud řízení přerušil nebo zastavil pouze k námitce jedné ze stran. Otázkou je, zda je soud povinen svou nepříslušnost zkoumat ex officio, tedy aniž jakákoliv strana jeho příslušnost popřela a postačí, aby měl pouhou znalost existence dohody o volbě soudu. Podle názoru autorky není tato otázka v úmluvě dostatečně vyřešena a může působit aplikační problémy, nicméně se spíše kloní k povinnosti soudu zkoumat svou nepříslušnost ex-officio, pokud se o existenci dohody o volbě soudu v jeho neprospěch prokazatelně dozví a může zkoumat podmínky její platnosti a účinnosti.

Další aplikační problém může vzniknout v souvislosti s praktickou aplikací posledního z důvodů, pro který nezvolený soud nemusí řízení přerušit či zastavit (čl. 6, písm. e). Toto ustanovení nečiní rozdíl mezi volbou soudu konkrétního státu a volbou soudů určitého státu obecně. Zvolený soud jednoho smluvního státu může být určen chybně a s ohledem na vnitrostátní pravidla příslušnosti může rozhodnout, že danou věc nebude a nemůže projednat, ale zároveň bude iniciován proces určení jiného příslušného soudu ve stejném státě.¹⁴²

¹³⁹ Nezvolený soud pak bude zřejmě platnost dohody posuzovat dle cizího práva, práva zvoleného soudu.

¹⁴⁰ Způsobilost stran pak bude nezvolený soud posuzovat podle svého práva.

¹⁴¹ Nezvolený soud bude opět posuzovat podle svého práva.

¹⁴² Např. obdobným postupem jako je upraven v § 11, odst. 3 OSŘ.

V mezidobí může být řízení zahájeno u jiného nezvoleného soudu. Tím, že řízení nejenže nepovede zvolený soud, ale ani soud státu zvoleného soudu, může docházet k podstatnému omezení smluvní volnosti stran.

V oblasti uznání a výkonu rozhodnutí je úmluva založena na principu povinného uznání a výkonu rozhodnutí vydaných dle úmluvy v ostatních smluvních státech, které mohou být odmítnuty pouze z důvodů výslovně v úmluvě uvedených.¹⁴³ Cizí soudní rozhodnutí bude uznáno pouze v případě, kdy je pravomocné ve státě původu, a bude vykonáno pouze v případě, kdy je vykonatelné ve státě původu. Zároveň dožádaný soud není oprávněn přezkoumávat rozhodnutí vydané zvoleným soudem ve věci samé a je rovněž vázán skutkovým zjištěním, na kterém soud původu založil svou příslušnost. Jediná přípustná výjimka představuje situace, kdy je rozhodnutí vydáno pro zmeškání a kdy dožádaný soud může zkoumat, zda zvolený soud byl skutečně příslušným pro vydání dotčeného rozhodnutí.

14. **Shrnutí**

Dohody o volbě soudu nesporně jsou a i nadále budou stálým a účinným instrumentem umožňujícím účastníkům vztahů v mezinárodním obchodě předvídat způsob řešení jejich sporů tím, že svěří jeho projednání a rozhodnutí konkrétnímu soudu, případně obecně soudům určitého státu. Princip smluvní autonomie při volbě soudu nachází podporu nejen v unijním právu ale i v širším mezinárodním kontextu, zejména díky Haagské úmluvě. Z práce vyplývá, že vývoj v oblasti právní úpravy i judikatury směřuje k vyšší podpoře dohod o volbě soudu a autonomie stran, a to v rámci extenzivního výkladu normativních ustanoveních a k ochraně účinků dohod, tedy toho, aby ve věci skutečně rozhodoval soud, který strany zvolily. Restriktivní výklad je logicky na místě při posuzování podstaty dohod o volbě soudu, tedy zda skutečně došlo k souhlasu, jako platného projevu vůle, s volbou soudu, tedy tato volba byla skutečně provedena a je odrazem společné vůle obou stran. Pokud je tato společná vůle přítomna, lze slevit z požadavků na její formální projevení.

¹⁴³ Čl. 9 Haagské úmluvy.

Respekt autonomie stran se projevuje v účincích dohody o volbě soudu, a to jednak tím, že soud, který by byl jinak mezinárodně příslušný pro projednání a rozhodnutí věci, musí, za splnění určitých podmínek, svou pravomoc odmítnout ve prospěch zvoleného soudu. Tato skutečnost se ani nijak neprojeví ve fázi uznání a výkonu daného rozhodnutí.

V. ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

Rozhodčí řízení patří jednoznačně mezi nejméně atraktivnější způsoby řešení sporů vzniklých v oblasti mezinárodních obchodních styků, které je přizpůsobeno potřebám subjektů působících na mezinárodním trhu. Poskytuje jim nezbytnou flexibilitu, široký prostor pro smluvní volnost, efektivní přístup pro řešení sporu, kontrolu nad náklady a zejména přispívá k dalšímu rozvoji obchodní spolupráce, neboť menší nároky na formálnost a způsob projednávání sporu nevedou ke zbytečné eskalaci konfliktu, ale umožňují stranám spornou fázi vztahů překonat a nadále pokračovat v obchodní spolupráci. Vedle toho jim zaručují výkon rozhodnutí prostřednictvím veřejné moci, pokud nedojde k dobrovolnému plnění povinností uložených rozhodčím nálezem.

1. Pojem a prvky rozhodčího řízení

V definicích rozhodčího řízení, které jsou používány různými autory, lze identifikovat společné pojmové znaky. Rozhodčí řízení můžeme definovat jako prostředek pro mimosoudní řešení sporů, v jehož rámci strany dobrovolně na základě vzájemné dohody založí pravomoc k rozhodnutí sporu třetí nezávislé soukromé osobě, příp. osobám, s úmyslem podřídit se danému rozhodnutí a zajistit vykonatelnost rozhodnutí veřejnou mocí.

Rozhodčí řízení v sobě zahrnuje dva základní prvky: **prvek soukromoprávní a prvek veřejnoprávní.**

Soukromoprávní charakter rozhodčího řízení je odrazem autonomie stran. Rozhodčí řízení skýtá rozsáhlý prostor pro uplatnění autonomie vůle, která je jednou ze stěžejních zásad soukromého práva.¹⁴⁴ Platná dohoda stran o dobrovolném podřízení se rozhodčímu řízení je základním stavebním kamenem tohoto způsobu řešení sporů a promítá se do všech jeho fází od založení pravomoci po vydání pravomocného rozhodčího nálezu.

¹⁴⁴ SPIROVÁ, K., *K vybraným otázkám vnitrostátního i mezinárodního rozhodčího řízení*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 30.12. 2009. In *ASPI LIT34558CZ*.

Prvotní je **dohoda stran o založení pravomoci rozhodčího orgánu**, tedy dohoda o tom, že projednání a rozhodnutí sporu bude vyňato z pravomoci obecných soudů a svěřeno do působnosti rozhodčího řízení.

Dohoda o založení pravomoci rozhodčího řízení může vzniknout ještě před vznikem vlastního sporu a být obsažena jako součást ujednání závazkového vztahu mezi stranami; v tomto případě hovoříme o rozhodčí doložce („*clause d'arbitrage*“ nebo „*clause compromissoire*“), která tvoří součást ostatních smluvních ujednání mezi stranami. Pokud k dohodě stran dojde mimo rámec hlavního závazkového vztahu, a to i po vzniku sporu, hovoříme pak o rozhodčí smlouvě, případně o smlouvě o rozhodci („*compromis*“ nebo „*compromis de l'arbitrage*“).

Prostor pro uplatnění autonomie vůle je ale daleko širší. Strany mohou určit **konkrétní rozhodčí instituci**, tedy zda bude spor projednáván před rozhodci stálého rozhodčího soudu, případně před rozhodci v „*ad hoc*“ řízení. Strany mohou zvolit i právo, kterému bude rozhodčí řízení podléhat, tzv. ***lex arbitri***, určující procesní pravidla pro vlastní průběh řízení. Nejedná se zde o rozhodné právo, které bude uplatněno pro věcné posouzení předmětu sporu ani o právo, kterému podléhá rozhodčí smlouva, ani o konkrétní pravidla projednání a rozhodování sporu, ale o procesní normy, které budou aplikovány na vlastní rozhodčí řízení.

Pro bližší vymezení tohoto pojmu se autorka inspirovala u Prof. Bělohávk¹⁴⁵, který k tomuto institutu uvádí: „*Vymezení termínu lex arbitri bylo v mezinárodní praxi předmětem řady rozhodnutí. Vcelku jednoduché pojetí zaujal anglický soud v rozhodnutí Smith Ltd. v. H & S. International, kdy si vypomohl odkazem na publikované názory a lex arbitri vymezil jako právo, kterému podléhá rozhodčí řízení jako takové s tím, že jde o soubor pravidel upravujících tzv. externí standard rozhodčího řízení. Jde tedy o soubor předpisů a pravidel, kterými se rozhodčí řízení vymezuje vůči státní moci, jiným typům řízení, právním normativům apod., jakož i o systém norem, jež upravují, v jakém rozsahu se mohou strany dohodnout na tom, že podrobí spor rozhodčímu řízení, a jak (v jaké formě a s jakým obsahem) mohou takovou vůli vyjádřit. Právo, kterému podléhá rozhodčí řízení, zahrnuje (mj.) předpisy, kterým podléhá vydávání prozatímních opatření, předpisy opravňující soud k opatřením podpory rozhodčího řízení, jakož i předpisy upravující výkon kontrolních pravomocí obecných soudů ve vztahu k rozhodčímu řízení.*

¹⁴⁵ BĚLOHLÁVEK, A.S., *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2004, str. 10.

Pokud se týká dalších podmínek, za kterých bude rozhodčí řízení probíhat, strany mohou zvolit **místo konání** rozhodčího řízení (za absence výslovného sjednání práva rozhodčího řízení je místo konání rozhodčího řízení zpravidla určující pro stanovení *lex arbitri*)¹⁴⁶, **jazyk řízení**, **pravidla pro postup v řízení**, případně odkázat na pravidla stálých rozhodčích soudů a tyto v přípustné míře modifikovat. Ačkoliv je rozhodčí řízení v zásadě jednoinstanční, strany mohou výslovně **sjednat přezkum** rozhodčího nálezu před jinými rozhodci.

S projednáváním věcné stránky sporu souvisí i možnost stran v rámci smluvní volnosti určit právní řád, resp. **hmotné právo rozhodné** pro meritum věci, případně rozhodce výslovně pověřit k tomu, aby rozhodovali dle **zásad spravedlnosti**, případně jako tzv. „*amiable compositeur*“.

Prvek veřejnoprávní, který je obsažen v rozhodčím řízení, klade na jedné straně limity smluvní volnosti, na druhé straně ovšem výsledku rozhodčího řízení zajišťuje vykonatelnost veřejnou mocí. Jinak řečeno, rozhodčímu nálezu lze přisoudit stejnou právní váhu jako soudnímu rozhodnutí a považovat jej za exekuční titul, pokud dojde ke splnění určitých podmínek, jež lze dělit v zásadě do dvou okruhů. Prvním z nich je dovolenost, přípustnost či jinak **arbitrabilita sporu**. Ne každý konflikt, každá sporná otázka může být předmětem rozhodčího řízení. Veřejná moc vymezuje, ať již negativně či pozitivně, okruh věcí, ohledně nichž lze rozhodčí smlouvu platně uzavřít. Do druhého okruhu patří podmínky rozhodčího řízení, při jejichž nesplnění je **řízení stíženo vadami**, které mohou být důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu, případně vést k odmítnutí jeho výkonu. Klíčovou úlohu zde hraje právo místa rozhodčího řízení, případně *lex arbitri* a zejména právní řád místa uznání a výkonu nálezu, jejichž základní principy spravedlivého soudnictví musí být respektovány pod sankcí odmítnutí uznání a výkonu.¹⁴⁷

Soukromoprávní a veřejnoprávní prvek úzce souvisí i s doktrinálním pojetím rozhodčího řízení. V zásadě se můžeme setkat se čtverým pojetím: jurisdikční doktrínou, smluvní, smíšenou (kombinovanou) a autonomní doktrínou.

¹⁴⁶ Ve Francii se však obecně uznává, že místo řízení (sídlo rozhodčího soudu) automaticky neurčuje, jaké procesní právo se má na rozhodčí řízení použít.

¹⁴⁷ FOUCHARD, P., *Arbitrage commercial international*. 1992. Paříž. JurisClasseur Droit international. Fasc. 586-7-2. 1.října 1992.

Důsledné dodržení určitého myšlenkového vzorce, který vychází z konkrétní doktríny, ovlivňuje kvalifikaci rozhodčí smlouvy, postavení rozhodce, jeho odpovědnost, vztahy mezi stranami a rozhodcem, rozhodčí nález a jeho právní sílu a charakter, průběh rozhodčího řízení.¹⁴⁸

I s ohledem na výše popsané úzké spojení soukromoprávního a veřejnoprávního prvku se autorka kloní ke smíšené doktríně. Existence smlouvy jako projevu plnohodnotné a svéprávné vůle stran je neoddělitelná od atributů, které rozhodčímu řízení přiznává státní moc, a to čistě národními právními normami i ustanoveními mezinárodních úmluv. Rozhodčí řízení nemůže být zahájeno bez dohody stran, která je prvotním předpokladem jeho existence, ale ani bez právních norem, které rozhodcům svěří pravomoc vydat závazné rozhodnutí a rozhodčím nálezům pak právní sílu soudního rozhodnutí, to vše za podmínky respektování norem a principů, které stát považuje za klíčové. Vnímání rozhodčího řízení z pohledu smíšené doktríny tak znamená přijetí určitého kompromisu, resp. zohlednění pozitivních a efektivních přístupů z čistě smluvní, resp. jurisdikční doktríny.

Jurisdikční doktrína je založena na principu, dle kterého je charakter a podstata rozhodčího řízení odvozena od určitého právního řádu. Pravomoc rozhodců promítnutá do rozhodčích nálezů vykonatelných státní mocí je pravomocí delegovanou státem, který si vyhrazuje pravomoc rozhodčí řízení regulovat a kontrolovat. Autonomie vůle stran i rozhodců je odvozena od konkrétní právní úpravy a je jí limitována.¹⁴⁹ Dle názoru autorky právní úprava rozhodčího řízení v České republice vychází právě z jurisdikční doktríny.

Ústavní soud ČR se v nálezu z 8.3.2011¹⁵⁰ přiklonil k jurisdikční koncepci rozhodčího řízení jako nalézání práva postupem analogickým a ekvivalentním soudnímu řízení a v souladu s platným právem. Vymezil rozhodčí řízení jako druh civilního procesu, které v důsledku projevené vůle stran nahrazuje státní soud.

¹⁴⁸ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3.aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 71.

¹⁴⁹ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3.aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 73.

¹⁵⁰ I ÚS 3227/07 z 8.3.2011. Právní rádce 2015.č.20, str. 721.

Projednáání věci v rozhodčím řízení neznamena vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje její posunutí na jiný rozhodující orgán, který nalézá právo.

Smluvní doktrína akcentuje autonomii vůle stran, kdy pravomoc rozhodců je založena pouze a výlučně smlouvou, která určuje podstatné prvky, principy a podmínky rozhodčího řízení. Dle doktríny je interakce státu a jeho funkce omezena. K tomuto pojetí rozhodčího řízení se Ústavní soud ČR klonil např. ve svém nálezu z r. 2002.¹⁵¹ Vyjádřil názor, že charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc není delegovanou svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud.¹⁵² Přestože toto stanovisko Ústavní soud opustil ve výše citovaném nálezu z března 2011, hned v listopadu téhož roku se k němu vrací zpět¹⁵³ konstatováním, že rozhodčí řízení není nalézáním práva, ale dotvářením závazkového vztahu smluvních stran.

Doktrína smluvní jednoznačně převažuje ve francouzském pojetí mezinárodního rozhodčího řízení, které odmítá mezinárodní arbitráž svazovat s právním řádem státu, na jehož území se rozhodčí řízení koná. Pařížský odvolací soud v případě Tarom jasně vymezil, že nezbytným a prvotním základem mezinárodní arbitráže, ať se koná ve Francii nebo v zahraničí, je dohoda stran. Mezinárodní arbitráž je tedy přímo závislá na takové dohodě, která jediná může rozhodcům svěřit jurisdikční pravomoci.¹⁵⁴

Doktrína autonomní, která je spíše okrajovou, na rozhodčí řízení pohlíží jako na autonomní institut, který by neměl být ovlivněn právem fóra či institucemi fóra, které mu pouze pomáhají v plnění jeho funkcí.¹⁵⁵

¹⁵¹ III.ÚS 174/2002 z 15.7. 2002.

¹⁵² ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3.aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 78.

¹⁵³ II US 2164/10 z 1.11. 2011.

¹⁵⁴ LOQUIN, E., *Arbitrage commercial international – Notion*. Paříž. JurissClasseur Droit international. Fasc. 720. 25.8. 2015.

¹⁵⁵ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3.aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 77.

Žádná z uvedených doktrín nijak nezpochybňuje význam autonomie vůle stran, všechny ji uznávají jako pevnou součást a prvotní podmínku rozhodčího řízení. Odlišují se v podstatě jen v tom, jakou váhu této složce rozhodčího řízení přisuzují, v identifikacích předpokladů, původu, rozsahu a dosahu této autonomie a v míře ovlivnění smluvní volnosti stran jurisdikčními zásahy konkrétního státu, resp. jeho právního řádu.

2. Právní prameny rozhodčího řízení

Prameny právní úpravy rozhodčího řízení můžeme dělit na normy mezinárodního původu - mezinárodní úmluvy, jichž je Francie a Česká republika smluvní stranou, a normy vnitrostátního původu, tedy konkrétní ustanovení právních předpisů Francie a České republiky. Mezi další předpisy upravující otázky rozhodčího řízení patří rozhodčí řády stálých rozhodčích soudů, ustálená judikatura a zavedené zvyklosti a praxe v oblasti mezinárodní arbitráže.

Z mezinárodních úmluv jsou klíčové dvě, zmíněné již v jedné z úvodních kapitol. Jedná se o Úmluvu o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, která byla podepsaná na konferenci Organizace spojených národů o mezinárodní obchodní arbitráži dne 10.6. 1958 v New Yorku (dále jen „Newyorská úmluva“) a o Evropskou úmluvu o obchodní arbitráži, která byla smluvními státy podepsána po záštitou Hospodářské komise Organizace spojených národů pro Evropu dne 21.4. 1961 v Ženevě (dále jen „Evropská úmluva“).

Předmětem starší z mezinárodních úmluv je primárně uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů. Dle čl. I se Úmluva vztahuje na uznání a výkon rozhodčích nálezů, vydaných rozhodci pro každý jednotlivý případ i stálými rozhodčími orgány, jímž se strany podrobily, vyplývajících ze sporů mezi osobami fyzickými nebo právníckými a vydanými na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.

Vztahuje se rovněž na rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za nálezy místní (národní) ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon. Úmluva staví na roveň cizí a tuzemské rozhodčí nálezy.

Úmluva stanoví obecnou povinnost signatářských států uznat dotčené rozhodčí nálezy za závazné a povolit jejich výkon, a to dle předpisu *lex fori*, tedy dle práva, které platí na území, kde je nález uplatňován. V čl. V je pak uveden výčet podmínek, za kterých lze uznání a výkon rozhodčího nálezu odepřít.

Důležité je zmínit, že rozsah Úmluvy jde nad rámec uznání a výkonu, neboť ve svém čl. II obsahuje i ustanovení týkající se náležitostí a podmínek rozhodčí smlouvy, při jejichž splnění jsou státy povinny rozhodčí smlouvu uznat za platnou¹⁵⁶. Pojmové znaky lze shrnout takto:

- písemná dohoda, přičemž dle čl. II, odst. 2 pojem písemná dohoda zahrnuje rozhodčí doložku ve smlouvě nebo rozhodčí smlouvu, podepsanou stranami nebo obsaženou ve výměně dopisů nebo telegramů;
- závazek podrobit se rozhodčímu řízení;
- předmětem řízení mohou být spory existující, či které mohou teprve vzniknout;
- může se jednat o spory ze závazků smluvních či mimosmluvních,
- předmět sporu může spadat do rozhodčího řízení, tedy jedná se o spor arbitrabilní,
- dohoda musí být platná, účinná a způsobilá k použití, přičemž tyto otázky posuzuje soud, u něhož byla podána žaloba v záležitosti, o níž strany uzavřely předmětnou dohodu a který by se měl prohlásit nepřislušný a odkázat strany na rozhodčí řízení, pokud jedna ze stran nepřislušnost soudu namítne.

Newyorská úmluva tak plně stanoví náležitosti a podmínky rozhodčích smluv. Otázkou, která logicky vyvstává, je, jak postupovat v případě kolize ustanovení Newyorské úmluvy a jiných mezinárodních úmluv a zejména vnitrostátních právních norem.

¹⁵⁶ Newyorská úmluva: Čl. II, odst. 1: Každý Smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu, smluvního či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena v rozhodčím řízení.

Než na tuto otázku odpovíme, nelze opominout Doporučení Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo týkající výkladu čl. II, odst. 2 Newyorské úmluvy.¹⁵⁷

Komise, při vědomí rozvoje právních, společenských a ekonomických systémů světa, rozšířeného používání elektronického obchodu, skutečnosti, že vnitrostátní právní normy členských států, jakož i judikatura, jsou benevolentnější v požadavcích na formu rozhodčích smluv, rozhodčích řízení a výkon rozhodčích nálezů, a s cílem podporovat uznání a výkon rozhodčích nálezů, přijala následující doporučení:¹⁵⁸

- vykládat ustanovení čl. II, odst. 2 Úmluvy tak, že výčet zmíněných případů není úplný; jinak řečeno je doporučeno, aby byla uznána i jiné forma rozhodčích smluv, než ty výslovně uvedené v čl. II, odst. 2;
- aplikovat čl. VII, odst. 1, tak, aby každá zúčastněná strana měla možnost uplatňovat práva, která může mít na základě právních norem nebo úmluv ve státě, na jehož území je rozhodčí smlouva uplatněna, a žádat, aby byla platnost rozhodčí smlouvy uznána.

Obě doporučení tak přispívají k vyšší podpoře rozhodčího řízení a uznávání platnosti rozhodčích smluv. Přispívají tak k rozšíření autonomie vůle stran.

Druhá z mezinárodních úmluv je omezena regionální působností, ačkoliv některé signatářské státy pochází z jiných kontinentů (např. Kuba). Evropská úmluva se již věnuje konkrétním podmínkám rozhodčího řízení, včetně osobní působnosti, osob rozhodců a jejich jmenování, organizace arbitráže, interakce soudů, použitelného práva, odůvodnění a zrušení rozhodčího nálezu. Evropská úmluva obsahuje přímé normy aplikující se na mezinárodní rozhodčí řízení s cílem zajistit jeho řádný průběh a usnadnit ustanovení rozhodčího senátu.

Tvůrci Evropské úmluvy se cíleně vyhýbali odkazům na právo určitého státu a zvolili hmotněprávní úpravu, která odkazuje na soukromé mechanismy a autonomii vůle.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Usnesení 61/33 valné hromady Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo ze dne 4. prosince 2006.

¹⁵⁸ Výtah z úvodu Doporučení v překladu autorky ; text vlastního doporučení rovněž v překladu autorky.

¹⁵⁹ FOUCHARD, P., *Arbitrage commercial international*. 1992. Paříž. JurisClasseur Droit international. Fasc. 586-7-2. 1. října 1992.

V hlavních náležitostech a podmínkách platnosti rozhodčích smluv se Evropská úmluva v zásadě neliší od podmínek Newyorské úmluvy:

- předpokládá dohodu stran, kterou strany sporu svěří urovnání sporu rozhodčímu řízení, a to „*ad hoc*“ i stálým rozhodčím institucím,
- pokrývá aktuální či budoucí spory z mezinárodního obchodu mezi fyzickými a právními osobami se sídlem či obvyklým pobytem v různých smluvních státech,
- vyžaduje, aby rozhodčí smlouva byla stranami podepsána, nebo obsažena ve výměně dopisů, telegramů nebo dálkopisných sdělení, přičemž dovoluje mezi státy, jejichž zákony nevyžadují, aby rozhodčí smlouva byla učiněna písemnou formou, použít jakoukoliv formu dovolenou těmito zákony.¹⁶⁰

Autorka dospívá k závěru, že ustanovení obou zmíněných mezinárodních úmluv, která se vyznačují stejnou právní silou, nekolidují a mohou být aplikována společně či samostatně s ohledem na konkrétní okolnosti daného případu.

Pokud se týká norem vnitrostátního práva, úvodem je třeba zmínit, že jak ve Francii, tak v České republice mají ustanovení mezinárodních smluv přednost před vnitrostátními předpisy. Znamená to aplikační přednost, nikoliv úplné vyloučení použitelnosti vnitrostátních norem.

Mezi nejdůležitější prameny českého právního řádu primárně patří zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „ZRŘ“)¹⁶¹ a zákon o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“).¹⁶² S ohledem na ustanovení § 30 ZRŘ lze za určitých okolností použít i ustanovení občanského soudního řádu, zejména pak jeho § 106.¹⁶³

¹⁶⁰ DESPRÉS, I., DARGENT, L. Code de la procédure civile. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, art. 1507: „Pro rozhodčí smlouvu se nevyžaduje žádná podmínka ohledně formy“.

¹⁶¹ ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. ze dne 1.listopadu 1994, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹⁶² ČR. Zákon č. 91/2012, Sb. ze dne 25.ledna 2012 o mezinárodním právu soukromém.

¹⁶³ ČR. Zákon č.99/1963 Sb. občanský soudní řád, v platném znění.

Někteří autoři považují stávající znění českého zákona o rozhodčím řízení za jakýsi hybrid mezi původní právní úpravou a Vzorovým zákonem UNCITRAL. Česká republika nicméně na stránkách UNCITRAL není citována mezi zeměmi, které by Vzorový zákon v podstatné míře převzaly.¹⁶⁴

Ve Francii jsou klíčová ustanovení obsažena v občanském soudním řádu, kde právní úprava představuje zvláštní a poměrně autonomní oddíl¹⁶⁵ a v občanském zákoníku, zejména v jeho čl. 2059 – 2061, které stanoví okruh záležitostí, ohledně nichž lze uzavřít rozhodčí doložku.¹⁶⁶ Stávající úprava mezinárodního rozhodčího řízení ve Francii vychází z rozsáhlé novelizace z roku 2011¹⁶⁷, která je považována za nejvýznamnější reformu francouzského práva v oblasti arbitráže. Francouzská novelizace zavedla jednu z nejmodernějších právních úprav, která rozhodčí řízení v maximálně možné míře favorizuje a podporuje.

Novelizace navázala na právní úpravu a zejména právní praxi, které byly historicky velmi liberální, pokud jde o autonomii stran v rámci rozhodčího řízení.¹⁶⁸ Při zohlednění ustálené judikatury francouzských soudů v předchozích letech nová právní úprava umožňuje právníkům, aby se bez ohledu na místo jejich původu, opřeli o jasnější, předvídatelnější a přístupnější legislativní rámec. V souvislosti s touto inovací a přijetím nových progresivních a avantgardních ustanovení nová právní úprava dovolí ještě ve větší míře zvětšit efektivitu a rychlost rozhodčích řízení. Francouzská právní úprava byla velmi pozitivně přijata v zahraničí, a to nejen v tradičních civilistických jurisdikcích, ale i v anglosaských zemích se systémem „*common law*“.

¹⁶⁴ http://www.uncitral.org/uncitral/fr/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration_status.html.

¹⁶⁵ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015. Čl. 1422 – 1527.

¹⁶⁶ HENRY, X. a kol., *Code Civil*. 114.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2014.

¹⁶⁷ Francie. Décret no. 2011-48 z 13.ledna 2011 o reformě rozhodčího řízení, In: *Journal.Officiel* z 14.ledna 2011. s.777, kterým se mění ustanovení Občanského soudního řádu.

¹⁶⁸ BĚLOHLÁVEK, A.J., *Procesní předpisy a řízení před rozhodci*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 14.12. 2007. In *ASPI LIT29355CZ*.

Francie tak bezesporu stane na první příčce v zemích, které budou stranami sporu zvoleny jako místo rozhodčího řízení.¹⁶⁹

Dle Érica Loquina: „Rozhodčí smlouva může být Achillovou patou rozhodčího řízení, neboť napadení její platnosti jednou ze stran sporu je zdrojem dalších před-arbitrážních konfliktů, které oddálí zahájení vlastního projednání sporu v rozhodčím řízení. Francouzské právo mezinárodní arbitráže je zde proto, aby z rozhodčí smlouvy udělalo nedobytnou pevnost, která odrazí veškeré útoky napadající její platnost, a to s cílem potvrdit účinky rozhodčí smlouvy.¹⁷⁰

3. Mezinárodní a vnitrostátní charakter rozhodčího řízení

S ohledem na účastníky rozhodčího řízení, předmět sporu, místo konání rozhodčího řízení, uplatněná procesní pravidla, místo vydání rozhodčího nálezu a na místo výkonu rozhodnutí se rozhodčí řízení dělí na:

- Mezinárodní rozhodčí řízení, jehož předmětem je řešení sporu ze soukromoprávního vztahu s mezinárodním prvkem. Kritéria pro rozlišení mohou záviset na stranách sporu, z nichž alespoň jedna má sídlo (bydliště) v cizině, na povaze sporu, resp. transakce, ze které spor vznikl, na dohodě stran, případně lze tato dvě kritéria kombinovat;¹⁷¹
- Vnitrostátní rozhodčí řízení, jehož předmět v sobě žádný cizí / mezinárodní prvek neobsahuje; strany, předmět sporu, místo plnění, místo majetku, případně další okolnosti se váží výlučně k jednomu státu;

¹⁶⁹ FORTIER, J.Y., La nouvelle loi française sur l'arbitrage: vue d'Outre-Atlantique – de l'allocution prononcée par L.Y. Fortier lors de la Conférence annuelle de l'Association française d'arbitrage, le 28.9. 2011 à Paris / z vystoupení L.Y. Fortiera na Výroční konferenci Francouzské asociace pro rozhodčí řízení, ze dne 28.9.2011 v Paříži.

¹⁷⁰ LOQUIN, E., *Arbitrage commercial international – Notion*. Paříž. JurissClasseur Droit international. Fasc. 720. 25.8. 2015.

¹⁷¹ Vzorový zákon o mezinárodním rozhodčím řízení vypracovaný Komisí OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL). 1985, novel. 2006, čl. 13, odst. 1.

- Cizí (zahraniční) rozhodčí řízení, za něž je považováno rozhodčí řízení probíhající v cizině a jehož výsledkem je rozhodčí nález vydaný v cizině;¹⁷²
- Tuzemské rozhodčí řízení, jež je vedeno v místě fóra, na něž plně dopadají tuzemské procesní normy a plné pomocné a kontrolní funkce státu a jehož výsledkem je v tuzemsku vydaný rozhodčí nález.¹⁷³

Nutno zdůraznit, že mezinárodní rozhodčí řízení, na které se tato práce zaměřuje, může být zároveň zahraniční nebo tuzemské, tedy jde o rozhodčí řízení vedené na území Francie, dle francouzských procesních pravidel, resp. o rozhodčí řízení vedené na území České republiky, dle českých procesních pravidel.

Vyvstává otázka, zda v čistě vnitrostátním rozhodčím řízení, které se netýká přeshraničního sporu a neobsahuje s ohledem na strany či předmět sporu cizí prvek, může být vydán cizí rozhodčí nález. Nejvyšší soud České republiky v rozhodnutí z r. 2013 ve věci ČSOB vs. General Factoring¹⁷⁴ dovodil, že rozhodčí nález vydaný ve sporu mezi dvěma subjekty českého práva týkající se tuzemského sporu, jehož řešení ovšem strany výslovným projevem vůle podřídily pravidlům řízení Mezinárodní obchodní komory v Paříži a jako místo rozhodčího řízení zvolily Vídeň, je cizím rozhodčím nálezem, který nemůže být zrušen soudy České republiky. Soud dovodil, že strany mohou v rámci autonomie vůle internacionalizovat čistě tuzemský spor tím, že vytvoří mezinárodní procesní prvek a svěří rozhodnutí sporu zahraničnímu rozhodčímu soudu. Strany pak mají možnost své výhrady proti nálezu vyjádřit v řízení o uznání a výkonu daného nálezu.

Český právní řád neobsahuje rozdílnou právní úpravu pro rozhodčí řízení mezinárodní či vnitrostátní.

¹⁷² ČR. Zákon č. 91/2012, Sb. ze dne 25. ledna 2012 o mezinárodním právu soukromém, § 120 ; Rovněž čl. I, odst. 1 Newyorské úmluvy.

¹⁷³ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 67.

¹⁷⁴ NS ČR, 23 Cdo 1034/2012, ze dne 30.9. 2013. General Factoring a.s. vs. Československá obchodní banka a.s. In: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/742E9D4886B46267C1257C2000426CDE?openDocument&Highlight=0.

Zákon o rozhodčím řízení¹⁷⁵ v podstatě mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením rozdíl nečiní. Zahraniční aspekty rozhodčího řízení jsou předmětem zákona o mezinárodním právu soukromém. Nelze tedy jednoznačně dovodit, zda v pojetí českého práva dominuje hledisko stran, povahy sporu či jiné aspekty, dle kterých by bylo možné stanovit mezinárodní povahu rozhodčího řízení.

Naproti tomu ve Francii existují specifická ustanovení platná pro vnitrostátní rozhodčí řízení¹⁷⁶ a jiná pro mezinárodní rozhodčí řízení¹⁷⁷, která jsou součástí kodexu občanského soudního řádu. Pokud se týká rozhodujícího kritéria, tak francouzské právo stojí na premise povahy sporu. Dle čl. 1504 tamního občanského soudního řádu: „*Mezinárodní povahu má to rozhodčí řízení, které se týká zájmů mezinárodního obchodu*“.¹⁷⁸ Arbitráž tak opírá svou povahu pouze o transakci, ze které nebo v souvislosti se kterou spor vznikl. Přitom v jakékoliv transakci, v rámci níž dochází k přeshraničnímu přesunu zboží, služeb nebo kapitálu nebo která má vztah k ekonomice či měně alespoň dvou států, jde podle francouzské právní doktríny nevyhnutelně o mezinárodně obchodní zájmy. Rozhodčí řízení, které řeší spor z ní vzešlý, je pak mezinárodní.

Podrobněji to rozvedl *Cour d'Appel de Paris* (pařížský odvolací soud)¹⁷⁹, dle kterého musí být mezinárodní povaha arbitráže určena podle ekonomické reality procesu, ze kterého vzešla, kde se posuzuje pouze to, zda v rámci ekonomické transakce došlo k přeshraničnímu přesunu zboží, služeb nebo kapitálu, přičemž občanství (domicil) stran, hmotné právo, který se řídí smlouva upravující transakci, i sídlo arbitráže jsou irelevantní.¹⁸⁰

¹⁷⁵ ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. ze dne 1. listopadu 1994, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

¹⁷⁶ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1422 – 1503.

¹⁷⁷ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1504 – 1527.

¹⁷⁸ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015. Art. 1504 CPC: „*Est l'international l'arbitrage qui met en cause des intérêts du commerce international.*“

¹⁷⁹ Cour d'Appel de Paris, 14.3. 1989, *Murque Seigle v.Coflexip*, *Revue de l'Arbitrage* 1991, str. 355.

¹⁸⁰ MAKARIUS V., *Rozhodčí smlouvy v mezinárodním obchodě – prevence, plánování a řízení sporu v mezinárodním obchodě*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2015, str. 7-8.

Relativně nedávný judikát Kasačního soudu potvrzuje, že mezinárodní charakter rozhodčího řízení se odvolává na ekonomickou definici, dle které postačí, aby se spor dotýkal operace, která ekonomicky nesouvisí pouze s jedním státem, a to bez ohledu na postavení a národnosti stran, právo řízení, rozhodné právo předmětu sporu nebo místo rozhodčího řízení.¹⁸¹

Jiné rozhodnutí omezuje autonomii vůle stran, které nemají možnost jeho mezinárodní či vnitrostátní režim změnit, neboť kvalifikace se odvíjí od povahy ekonomických vztahů, které stály na počátku sporu.¹⁸²

Francouzská právní úprava mezinárodní arbitráže umožňuje aplikaci výslovně vyjmenovaných norem upravujících vnitrostátní rozhodčí řízení, pokud se strany nedohodnou jinak. Kogentní ustanovení upravující rozhodčí řízení vnitrostátní ztrácí svou imperativní povahu v mezinárodním rozhodčím řízení.¹⁸³ Tyto normy se tedy na mezinárodní arbitráž použijí podpůrně, pokud ujednání stran neobsahuje jiné odlišné podmínky.¹⁸⁴

Smluvní strany nemohou ovlivnit normy právního řádu určitého státu, ale v rámci uplatnění autonomie vůle mají plné oprávnění provést volbu právního řádu, který považují za příznivější a vhodnější v oblasti úpravy otázek souvisejících s rozhodčím řízením.

¹⁸¹ Cass.1er.Civ., 26.1. 2011. No. 09-10.198: JurisData no. 2011-000726 .

¹⁸² Cass.1er.Civ. 20.11.2013. No.12-25.266: JurisData no. 2013-026434.

¹⁸³ LOQUIN, E., *Arbitrage commercial international – Notion*. Paříž. JurissClasseur Droit international. Fasc. 720. 25.8. 2015.

¹⁸⁴ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, Čl. 1506

4. Institucionální řízení a řízení „ad hoc“ z pohledu projevu autonomie vůle

Neméně významné je dělení rozhodčích řízení na institucionální a na řízení „ad hoc“.

Volba rovněž přísluší účastníkům sporu, kteří v rámci uplatnění zásady plné autonomie vůle ovlivňují, zda v konkrétním případě půjde o jeden či druhý typ rozhodčího řízení. Z praxe lze usoudit, že ačkoliv v minulosti převažovalo spíše „ad hoc“ řízení, nyní strany upřednostňují řízení před stálými rozhodčími soudy, rozhodčími středisky, asociacemi apod., které jsou projevem institucionálního typu rozhodčího řízení.

V případě „ad hoc“ řízení je rozhodčí senát ustanoven pouze a výlučně pro dané konkrétní řízení. Jeho úloha i samotná existence končí vydáním rozhodčího nálezu. Při založení pravomoci rozhodčímu senátu „ad hoc“ disponují strany širokými možnostmi, jak upravit podmínky vedení rozhodčího řízení. V zásadě nejsou vázány žádnými seznamy, z nichž mohou jmenovat rozhodce.

Případné limity vycházejí z právních řádů, které na rozhodčí řízení dopadají a které mohou vázat platnost rozhodčí smlouvy a vykonatelnost rozhodčích nálezů na specifické podmínky, které musí osoba rozhodce splňovat. Obdoba platí i pro další podmínky rozhodčího řízení, zejména pravidla řízení. Rozsáhla smluvní svoboda stran při tvorbě procesních pravidel je omezena požadavkem respektovat základní zásady práva na spravedlivý proces, tedy zejména rovnost stran řízení, právo na projednání věci, apod. Vytvoření pravidel řízení může být problematické zejména pro strany, které nemají velké zkušenosti s rozhodčími řízeními a těžko hledají inspiraci. Vystavují se tak riziku, že vady nebo nedostatky smluvených rozhodčích pravidel povedou ke zrušení rozhodčího nálezu nebo odmítnutí jeho uznání a výkonu.

Prof. Fouchard vyjadřuje obavu, že rozhodčí řízení „ad hoc“ se může stát, konkrétně už ve fázi vlastního průběhu, velice křehkým řešením vystavujícím se riziku různých obstrukcí, a to zejména v případě tzv: „bianco rozhodčích doložek“, které obsahují pouze principiální ujednání o tom, že spor bude projednán v rozhodčím řízení, a to aniž se by podrobněji věnovaly počtu rozhodců, způsobu jmenování, procesním pravidlům, postupu, místu a jazyku řízení atd.¹⁸⁵

¹⁸⁵ FOUCHARD, Ph., *Arbitrage commercial international*. 1992. Paříž. JurisClasseur Droit international. Fasc. 586-7-2. 1.října 1992.

Velice často tak dochází k situacím, kdy i v rámci „*ad hoc*“ arbitráže strany ohledně pravidel a postupu řízení odkáží na pravidla stálých rozhodčích soudů, případně Rozhodčí pravidla Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo z r. 1976, revidována v r. 2010.¹⁸⁶ Odkaz na pravidla stálých rozhodčích soudů, případně na pravidla UNCITRAL¹⁸⁷ nijak neoslazuje charakter „*ad hoc*“ daného řízení.

V českém právu zákon svěřuje stranám možnost určit postup v pravidlech pro rozhodčí řízení, pokud jsou k rozhodčí smlouvě tato pravidla přiložena.¹⁸⁸

Prof. Bělohlávek použití standardizovaných pravidel pro postup v řízení považuje za určitou analogii všeobecných obchodních podmínek. Vylučuje však, aby v rozhodčí smlouvě bylo na tato pravidla odkazováno pouhým odkazem, ale zdůrazňuje, že musí být k rozhodčí smlouvě fyzicky připojena. Odůvodňuje to cílem zákonodárce vyhnout se negativní praxi, kdy pravidla, na něž rozhodčí smlouva odkazovala, nebyly k dispozici nebo nebylo zřejmé, jaká verze je pro řízení platná, došlo-li v mezidobí k revizím či aktualizaci. Není pak už důležité, zda pravidla jsou inkorporována do těla rozhodčí smlouvy, či jsou připojena jako její příloha.¹⁸⁹

Problém odlišných verzí rozhodčích řádů platných v různých časových údobích ve Francii vyřešila opět judikatura.

¹⁸⁶ Nations Unies: Commission des Nations Unies pour le droit commercial international. Mai 2011. <http://www.uncitral.org/pdf/french/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-f.pdf>.

¹⁸⁷ Rozsudek NS sp. zn. 23 Cdo 3744/2009 z 28. dubna 2011: Strany si mohou ujednat procesní pravidla, podle kterých mají rozhodci v řízení postupovat; proto si mohou též ujednat, že rozhodčí řízení se bude řídit Pravidly UNCITRAL.

¹⁸⁸ ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. ze dne 1. listopadu 1994, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, § 19, odst. 4.

¹⁸⁹ BĚLOHLÁVEK, A.S., *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2004, str. 702 – 703.

Odkaz stran na určitá pravidla či řád rozhodčí instituce považuje za smlouvu o organizaci rozhodčího řízení, která byla uzavřena současně s rozhodčí smlouvou, tedy strany v tomto okamžiku počítaly s určitými pravidly a ta musí být použita rozhodci při projednání sporu bez ohledu na to, že v okamžiku projednání tato pravidla již nejsou aktuální.¹⁹⁰

Kromě široké smluvní volnosti stran bývá mezi výhody „*ad hoc*“ řízení řazena jejich pružnost, kratší časová i finanční náročnost a zejména vyšší stupeň zajištění důvěrnosti, neboť s chráněnými informacemi se kromě stran do styku dostanou pouze jmenovaní rozhodci, členové rozhodčího senátu a nikoliv již další osoby, jako např. zaměstnanci rozhodčího soudu. Nevýhodou je to, že efektivita řízení odvisí od kvality rozhodčích pravidel.¹⁹¹

Stále rozhodčí soudy představují instituce, často zřizované na základě právní normy, které stranám nabízí podporu, administrativně organizační asistenci a v některých případech i dozorčí činnosti ve všech fázích rozhodčího řízení.

Vyznačují se pevnou organizační strukturou (statutární orgány, výkonný aparát a administrativní aparát) a interními pravidly fungování (statut). Rozhodčí soudy mají své sídlo, jehož umístění je klíčové pro stanovení procesního práva rozhodčího řízení, tzv. *lex arbitri*, které se někdy těžko hledá u rozhodčího řízení „*ad hoc*“.

Stále rozhodčí soudy vydávají svá pravidla pro rozhodčí řízení a vedou seznam rozhodců. Skutečnost, že určitá osoba figuruje na seznamu rozhodců stálého rozhodčího soudu, představuje jistou garanci její obecné i odborné způsobilosti vykonávat funkci rozhodce, přičemž v seznamu často figurují rozhodci se specifickou profesní odborností, která dovolí stranám vybrat správnou osobu rozhodce s ohledem na oblast či obor, s nímž předmět sporu souvisí.

Z výzkumu, který se uskutečnil ve Francii, vyplývá, že 30 % rozhodců zastává právnické profese a 70% pak profese technické. Z právnických profesí 60 % tvoří advokáti, 35 % vědeckí zástupci právnických fakult a 15 % soudní úředníci.

¹⁹⁰ Cour d'appel de Paris. 22.1. 2009. Journal du Droit international .2009, str. 617.

¹⁹¹ MAKARIUS V., *Rozhodčí smlouvy v mezinárodním obchodě – prevence, plánování a řízení sporu v mezinárodním obchodě*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2015, str. 194-196.

Významnou výhodou pro účastníky sporu je existence rozhodčích pravidel, které stálý rozhodčí soud vydává a která poskytují stranám možnost předvídatelnosti průběhu řízení. Tato pravidla (řády) často do podrobností upravují podmínky a postup v řízení před rozhodci, počínaje jejich jmenováním, přes způsob řízení a rozhodování, po pravidla o nákladech řízení a odměňování rozhodců.

Ačkoliv je běžně používán termín rozhodčí soud, nejedná se o soud ve smyslu obecného soudu moci veřejné. Stálý rozhodčí soud jako instituce nemá pravomoc k rozhodování sporu. Je pouze organizací, která sdružuje, resp. vede seznamy rozhodců (fyzických osob), kterým je v důsledku rozhodčí smlouvy stranami svěřena pravomoc k rozhodování sporu.

Dle českého zákona o rozhodčím řízení mohou být stálé rozhodčí soudy zřízeny pouze jiným zákonem nebo jen tehdy, pokud jejich zřízení jiný zákon výslovně připouští, přičemž jejich statuty a řády musí být uveřejněny v Obchodním věstníku.¹⁹²

V České republice byly zřízeny: Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a.s. a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno, které zůstávají stranou autorčina zájmu.

Stálým rozhodčím soudem s nejširším rozsahem působnosti je pak Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR (dále jen „Rozhodčí soud ČR“).

Jeho předchůdce byl založen v r. 1949 a působil v té době při Československé obchodní komoře, v r. 1980 byl jeho název změněn na Rozhodčí soud při Československé obchodní a průmyslové komoře a s účinností od 1.1. 1995 došlo k poslední změně názvu, tak jak jej známe dnes.¹⁹³

Rozhodčí soud ČR aplikuje tyto ve Sbírce zákonů uveřejněné a aktuálně účinné řády:

[Řád](#) (účinný od 1.7.2012, úplné znění od 1.10.2015);

¹⁹² ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. ze dne 1.listopadu 1994, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, § 13.

¹⁹³ ČR. Zákon č. 223/1994 Sb., o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou České republiky, o některých opatřeních s tím souvisejících, a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění zák.č. 121/1993 Sb.

[Zvláštní dodatek Řádu pro rozhodčí řízení on-line](#) (účinný od 1.6.2004, úplné znění k 1.7.2007);

[Řád pro řešení sporů o domény .cz](#) (účinný od 15.6.2010);

[Řád pro vnitrostátní úhradové spory ve zdravotnictví](#) (účinný od 1.3.2015);

[Zvláštní dodatek Řádu pro rozhodčí řízení pro spotřebitelské spory](#) (účinný od 4.4.2008).

Rozhodčí soud ČR má své sídlo v Praze, ovšem soudiště jsou zřízena na dalších místech České republiky: Brno, Plzeň, Ostrava a Hradec Králové.

Nejen ve Francii, ale v celosvětovém měřítku má dominantní postavení **Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře** („International Court of Arbitration of International Chamber of Commerce“) založený v roce 1923 společně s mezinárodní komorou (dále jen „Rozhodčí soud MOK“). Jedná se o jednu z nejznámějších a nejprestižnějších rozhodčích institucí, ke které se účastníci sporů z mezinárodního obchodu uchylují, a to zejména v případě významných transakčních konfliktů.

Mezinárodní obchodní komora i rozhodčí soud mají sídlo v Paříži, jedná se však o instituci mezinárodního charakteru, sdružující národní výbory, nikoliv striktně francouzský subjekt. Součástí MOK jsou Výbory MOK, což jsou autonomní orgány, které zastupují komoru ve více než 93 zemí.¹⁹⁴

Rozhodčí soud MOK se orientuje nejen na tradiční rozhodčí řízení, ale i mediaci a specializované obory. V každé oblasti vydává své řády. Pokud se týká rozhodčího řízení, aktuálně platný rozhodčí řád je účinný od 1.1. 2012.¹⁹⁵

Ani Rozhodčí soud MOK není soudem ve vlastním slova smyslu. Úkony, které činí, mají charakter administrativních či organizačních rozhodnutí.¹⁹⁶

¹⁹⁴ KYJOVSKÝ Ondřej. *Řád Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR a Řád Rozhodčího soudu při MOK v Paříži – komparativní studie*. Brno. 2015. 93 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta. Katedra mezinárodního a evropského práva. Vedoucí práce JUDr. Naděžda Rozehnalová, CSc.

¹⁹⁵ <http://www.iccwbo.org/Products-and-Services/Arbitration-and-ADR/Arbitration/Rules-of-arbitration/ICC-Rules-of-Arbitration/>.

¹⁹⁶ FOUCHARD, P., *Arbitrage commercial international*. 1992. Paříž. JurisClasseur Droit international. Fasc. 586-7-2. 1.října 1992.

Vedle Rozhodčího soudu MOK ve Francii působí několik desítek dalších rozhodčích institucí.

5. Rozhodčí smlouva – pojem, definice, náležitosti

Existence platné rozhodčí smlouvy je prvotním předpokladem pro založení pravomoci rozhodců nebo rozhodčího soudu, pro vynětí sporu z pravomoci soudní ve prospěch rozhodčího řízení.

Při zdůraznění pojmu „platné“ a s výhradou, že podmínka platnosti bude stranami respektována, je následně plně v kompetenci stran, jak rozhodčí smlouvu pojmu, jaký bude její obsah a dosah. Základním stavebním prvkem je společný projev vůle stran, že své existující či v budoucnu **vzniklé spory** budou řešit **prostřednictvím rozhodčího řízení**. Podstatnými náležitostmi rozhodčí smlouvy jsou tedy vymezení sporů a odkaz na rozhodčí řízení, a to v podstatě v jakékoliv podobě, neboť přesnost vymezení je pak zcela v působnosti samotných stran. Tyto podstatné náležitosti najdeme ve všech relevantních definicích rozhodčích smluv.

Ustanovení § 2 ZRŘ rozhodčí smlouvu definuje jako dohodu stran o tom, že o majetkových sporech mezi nimi (s vyčleněnými výjimkami), k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu nebo o nichž to stanoví zvláštní zákon, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců nebo stálý rozhodčí soud.

Francouzský občanský soudní řád obsahuje v ustanovení čl. 1442 obecnou definici rozhodčí smlouvy, která je ovšem platná jen pro vnitrostátní rozhodčí řízení.¹⁹⁷ Již bylo zmíněno, že francouzské právo rozlišuje mezi mezinárodní a vnitrostátní arbitráží. Nicméně připouští, aby, pokud se strany nedohodnou jinak nebo pokud není přímo v zákoně uvedeno jinak, se i na rozhodčí řízení mezinárodní aplikovala konkrétně vymezená ustanovení upravující vnitrostátní arbitráž.¹⁹⁸ Článek 1442 sice mezi těmito ustanoveními nefiguruje, nicméně má obecnou platnost. Další definiční prvky rozhodčí smlouvy ve francouzské úpravě mezinárodní arbitráže můžeme dovodit ze spojení ustanovení čl. 1507 a 1508 *Code de la procédure Civile*.

Zásadní a průlomové je ustanovení čl. 1507, které říká: „*Rozhodčí smlouva nepodléhá žádným podmínkám ohledně formy.*“¹⁹⁹ V tomto klíčovém ustanovení spočívá atraktivita a moderní pojetí francouzské právní úpravy, kterou je v maximální možné míře podporován rozvoj arbitráže jako plnohodnotného způsobu řešení sporů. Ustanovení čl. 1508 je pak zcela dispozitivní normou, která říká: „*Rozhodčí smlouva může, přímo nebo s odkazem na pravidla rozhodčího řízení nebo procesní pravidla, jmenovat jednoho nebo více rozhodců nebo předvídat způsob jejich ustanovení.*“

Newyorská úmluva rozhodčí smlouvu v čl. II, odst. 1 definuje jako písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu, smluvního či mimosmluvního, týkající se věci, jež může být vyřízena v rozhodčím řízení.

¹⁹⁷ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015. Čl. 1442 – v překladu autorky: „*Rozhodčí smlouva může mít formu rozhodčí doložky nebo smlouvy o rozhodci. Rozhodčí doložka je ujednání, kterým se strany jedné nebo více smluv zavazují svěřit rozhodčímu řízení spory, které mohou vzniknout z této smlouvy nebo těchto smluv. Smlouva o rozhodci je ujednání, kterými strany svěřují rozhodčímu řízení již existující spor.*“

¹⁹⁸ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1506.

¹⁹⁹ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015. Čl. 1507: „*La convention d'arbitrage n'est soumise à aucune condition de forme.*“

V Evropské úmluvě definici najdeme v čl. I, dle kterého se úmluva vztahuje na rozhodčí (arbitrážní) smlouvy uzavřené za účelem urovnání sporu, které vzešly či vzejdou z provádění mezinárodního obchodu mezi fyzickými nebo právnickými osobami, které při uzavírání smlouvy měly svůj obvyklý pobyt nebo své sídlo v různých smluvních státech, přičemž rozhodčí smlouva znamená buď rozhodčí doložku obsaženou ve smlouvě, nebo smlouvu o rozhodci.

Pokud se týká charakteru sporu, jednotlivé normy se mírně odlišují. Francouzská vnitrostátní úprava klade důraz na zájmy mezinárodního obchodu, v čemž se částečně shoduje s Evropskou úmluvou, která ovšem mezinárodní charakter obchodu odvíjí od místa pobytu či sídla smluvní stran. Česká úprava se omezuje na majetkové spory s vymezenými výjimkami, přičemž nečiní rozdíl mezi vnitrostátním či mezinárodním charakterem sporu. Newyorská úmluva míří na všechny spory z určitého smluvního či mimosmluvního vztahu, které splňují podmínku arbitrability. Autorka dovozuje, že ve všech čtyřech případech může jít o spory ze smluvních i mimosmluvních vztahů.

Do smluvní volnosti stran zcela spadá možnost omezit či naopak zobecnit rozsah sporných otázek, které budou předmětem rozhodčího řízení (samozřejmě za podmínek arbitrability sporu, o níž bude pojednáno dále).

Vymezení tohoto rozsahu v praxi často souvisí s okamžikem, ke kterému je uzavírána rozhodčí smlouva. V případě rozhodčích doložek, které jsou součástí smlouvy hlavní, lze vymežit, že v rozhodčím řízení budou projednávány a rozhodovány veškeré spory, které vyvstanou v souvislosti s uzavřením a plněním smlouvy hlavní, včetně otázek samotné platnosti smlouvy hlavní. Okruh relevantních sporů je tak omezen předmětem smlouvy hlavní. Skutečnost, že při uzavření hlavní smlouvy strany předjímají budoucí řešení sporu v arbitráži lokalizované do určitého místa (a právního řádu) má význam pro právní režim dané hlavní smlouvy.²⁰⁰

Určitým problematickým řešením může být dělení pravomocí mezi obecné soudy a rozhodčí řízení, které v zásadě není vyloučeno. Strany mohou v rozhodčí doložce či smlouvě definovat rozsah sporů, které spadají do pravomoci rozhodců s tím, že spory, které do tohoto vymezení nespádají, budou projednávány v rámci soudního řízení.

²⁰⁰ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 129.

Dělení pravomoci se za určitých okolností může jevit jako atraktivní řešení, zejména v případech, kde určité konfliktní otázky mohou být rozhodovány dle zásad spravedlnosti a jiné dle hmotného práva, nebo za situace, která vyžaduje závazné rozhodnutí moci soudní, které může mít vliv na vztahy s třetími osobami, odlišnými od účastníků sporu (např. právní kvalifikace určitého právního jednání). Toto řešení se nicméně se může negativně projevit ve vlastní efektivitě, rychlosti a právním posouzení sporu, resp. jeho výsledku.

Závazkový vztah je uceleným celkem, který často obsahuje řadu souvisejících práv a povinností, které jsou vzájemně propojené. Budou-li například rozhodčímu řízení svěřeny pouze otázky související s nároky z vad plnění či odpovědnosti za škodu, může dojít k situaci, že jedna ze stran podá žalobu k rozhodčímu soudu týkající se nároků z vad plnění a druhá strana žalobu k obecnému soudu na úhradu doplatku kupní ceny. Obě otázky spolu mohou věcně souviset, resp. podmiňovat jedna druhou a dojde ke kolizi v řízeních a k absolutní nejistotě stran ohledně výsledku sporu. Dalším případem mohou být kolizní návrhy na plnění u rozhodčího soudu a na určení neplatnosti u obecného soudu, přičemž platnost smlouvy hlavní má na plnění přímou souvislost.

Není vyloučeno, aby strany uzavřely rozhodčí smlouvu ještě před uzavřením smlouvy hlavní. Praktické je to zejména v případech, kdy strany vstupují do komplexních závazkových vztahů, které mohou být založeny na několika separátních či souvisejících smlouvách či na rámcové smlouvě, z níž vzejde množství dílčích smluv. Pro tyto účely přichází v úvahu sjednání tzv. všeobecného ujednání nebo neomezeného kompromisu, často jako samostatného smluvního dokumentu, kterým účastníci smluvních vztahů rozhodčímu řízení podřizují veškeré spory, které z relevantních smluvních vztahů vzejdou.²⁰¹ Jedná se o vysoce praktické řešení, neboť rozhodčí orgán může intervenovat opakovaně, a to při znalosti okolností a podmínek smluvního vztahu mezi stranami.

Rozhodčí smlouva, která má v tomto případě povahu smlouvy o rozhodci, může být uzavřena i po vzniku sporu. Je otázkou, zda limitujícím časovým momentem pro uzavření rozhodčí smlouvy je okamžik zahájení řízení před obecným soudem.

²⁰¹ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 128.

Z pohledu českého práva lze odkázat na relevantní ustanovení občanského soudního řádu.²⁰² Dle tohoto ustanovení je soud povinen řízení u něho zahájené zastavit, pokud k námitce žalovaného uplatněné nejpozději při jeho prvním úkonu ve věci samé zjistí, že věc má být podle smlouvy účastníků projednána před rozhodci. Z dikce zákona lze dovodit, že rozhodčí smlouva byla uzavřena dříve, než došlo k zahájení soudního řízení.

Francouzská vnitrostátní úprava je benevolentnější a příznivější pro rozhodčí řízení, neboť umožňuje ve vnitrostátním rozhodčím řízení i v mezinárodní arbitráži, pokud se strany nedohodnou jinak, aby rozhodčí smlouva byla uzavřena i po zahájení řízení u obecného soudu.²⁰³

Pouhé vyjádření vůle stran řešit jejich spory prostřednictvím rozhodčího řízení tedy zcela postačí k tomu, aby strany vyňaly daný spor z pravomoci soudů a založily pravomoc rozhodců. Normy nevyžadují, aby rozhodčí doložky obsahovaly další povinné náležitosti, ale zároveň takovou možnost nevylučují.

V úvodu této části autorka vymezil oblasti smluvní volnosti stran, kterými mohou ovlivnit a směřovat průběh rozhodčího řízení. Rozhodčí doložky obvykle obsahují údaje o rozhodčím soudu či počtu rozhodců v „*ad hoc*“ řízení, procesu jmenování, jmenovací autoritě, místě a jazyku jednání, pravidlech řízení, možnosti přezkumu, apod. Nicméně absence některé či všech těchto obvyklých náležitostí nijak nesnižuje platnost, právní sílu a závaznost rozhodčích smluv.

V českém vnitrostátním právu přináší řešení příslušná ustanovení zákona o rozhodčím řízení. Při absenci údajů o rozhodcích, rozhodčím soudu, jmenovací autoritě, strany postupují tak, že každá ze stran jmenuje jednoho rozhodce a tito rozhodci volí předsedajícího rozhodce.

²⁰² ČR. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, § 106.

²⁰³ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015. Čl. 1446: „*Les parties peuvent compromettre même au cours d’une instance déjà engagée devant une juridiction.*“

V případě, že jedna ze stran svého rozhodce nejmenuje ve lhůtě 30 dnů od doručení výzvy druhé strany, nebo neshodnou-li se rozhodci jmenovaní stranami na osobě předsedajícího rozhodce, dotčeného rozhodce k návrhu kterékoliv strany nebo již ustanoveného rozhodce jmenuje soud.²⁰⁴

V případě, že se strany nedohodnou na postupu, kterým mají rozhodci řízení vést, resp. k rozhodčí smlouvě nepřipojí pravidla pro rozhodčí řízení, rozhodci v řízení postupují způsobem, který považují za vhodný a vedou řízení tak, aby bez zbytečných formalit a při poskytování stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám byl zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu.²⁰⁵

Obdobné náhradní řešení přináší Evropská úmluva v čl. IV. Svěřuje příslušné obchodní komoře v zemi sídla či obvyklého pobytu nečinné strany, případně místa rozhodčího řízení, event. místa sídla či obvyklého pobytu žalované strany, ev. za určitých okolností Zvláštnímu výboru,²⁰⁶ oprávnění jmenovat chybějící rozhodce, včetně předsedajícího, určit stálou rozhodčí autoritu, jakož i stanovit opatření potřebná pro organizaci řízení.

Ve francouzském právním řádu pomocná ustanovení nalezneme v člancích občanského soudního řádu upravujících vnitrostátní arbitráž, která jsou použitelná i na rozhodčí řízení mezinárodní, pokud strany nesjednaly jinak (čl. 1507 *Code de la Procédure Civile*). Nedohodnou-li se strany na jmenování rozhodce, který je sám povoláván k projednání a rozhodnutí sporu, nebo při rozhodčím senátu o třech rozhodcích, pokud jedna ze stran nejmenuje svého rozhodce ve lhůtě jednoho měsíce od výzvy druhé strany nebo pokud se rozhodci jmenovaní stranami neshodnou na osobě třetího rozhodce, chybějící rozhodce je ustanoven osobou, která je pověřena organizací rozhodčího řízení (rozhodčí institucí) nebo podpůrčím soudcem („*juge d'appui*“).

²⁰⁴ ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. ze dne 1. listopadu 1994, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, § 7, odst. 2 a § 9, odst. 1.

²⁰⁵ ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. ze dne 1. listopadu 1994, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, § 19, odst. 2.

²⁰⁶ Zřizován dle Přílohy Evropské úmluvy.

Rozhodčí instituce nebo podpůrčí soudce mohou tak být dotčenými stranami povolání k rozhodnutí konfliktních otázek souvisejících s ustanovením rozhodčího senátu.²⁰⁷

Lze shrnout, že autonomie vůle stran se může projevit jak aktivním působením, kdy strany využijí širokých možností podrobně vlastní úpravou zasáhnout do všech aspektů a fází rozhodčího řízení, tak i pasivním působením s tím, že rozhodčí smlouva zůstane ponechána v obecné základní rovině se dvěma podstatnými náležitostmi a vlastní průběh a podmínky řízení budou stanoveny způsobem určeným použitelnými právními normami a úmluvami.

6. Rozhodčí smlouva – prvotní přístup ke zkoumání platnosti a pravomoci

V úvodu předchozí kapitoly autorka akcentuje platnost rozhodčí smlouvy, která je limitující podmínkou smluvní volnosti stran pro založení pravomoci rozhodců a řešení sporu prostřednictvím rozhodčího řízení. Otázka platnosti rozhodčí smlouvy je klíčová nejen pro rozhodce a pro to, aby přijali svěřenou pravomoc a spor projednali, tedy aby bylo rozhodčí řízení vůbec zahájeno, ale je zásadní i pro uznání a výkon rozhodčích nálezů za intervence moci soudní, kdy platnost rozhodčí smlouvy bude zkoumána i příslušnými obecnými soudy, a to v zemi vydání rozhodčího nálezu, i v zemi, kde má být rozhodčí nález vykonán.

Prvotně je nutné zkoumat souvislost smlouvy hlavní, z níž spor vznikl nebo může vzniknout, s rozhodčí smlouvou.

V případě existence rozhodčí smlouvy nebo smlouvy o rozhodci jako samostatného smluvního ujednání, odděleného a nezávislého od smlouvy hlavní zakládající závazkový vztah mezi stranami, není tato otázka až tak relevantní, neboť je pravděpodobné, že rozhodčí smlouva v tomto případě bude zkoumána zcela samostatně. Za situace, kdy půjde o rozhodčí doložku, která je jako jedno z ustanovení součástí smlouvy hlavní, je však tato otázka zcela na místě.

Francouzský i český právní řád plně respektují princip nezávislosti rozhodčí doložky na smlouvě hlavní, tedy zastávají tzv. **doktrínu autonomie** rozhodčí doložky.

²⁰⁷ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015,.čl. 1452 – 1453.

Bohužel, na české straně není tento princip dán legislativou, ale lze jej dovodit pouze z judikatury. Nejvyšší soud ČR se s doktrínou autonomie ztotožnil v rozhodnutí s právní větou: *nevztahuje-li se důvod neplatnosti smlouvy na rozhodčí doložku týkající se sporů z této smlouvy, nemá neplatnost vliv na platnost rozhodčí smlouvy.*²⁰⁸

Současná francouzská právní úprava kodifikuje ustálenou judikaturu francouzských soudů, z nichž zásadní je přes padesát let staré rozhodnutí v případě Gosset ze 7.května 1963.²⁰⁹

Kasační soud dovedl, že rozhodčí smlouva, sjednaná samostatně nebo jako součást právního jednání, ke kterému se vztahuje, se vždy, s výjimkou výjimečných okolností, vyznačuje právní autonomií, která vylučuje, aby byla dotčena případnou neplatností daného právního jednání.

Autonomie rozhodčí doložky ve vztahu k neplatnosti smlouvy hlavní neznámá garanci platnosti rozhodčí doložky, která je zkoumána z pohledu dalších kritérií, ale znamená, že neplatnost smlouvy hlavní nevyklučuje rozhodčí řízení.

Z dalších rozhodnutí je možné zmínit případ Dallicot,²¹⁰ ve kterém Kasační soud potvrdil, že rozhodčí doložka je právně nezávislá na smlouvě hlavní, která ji obsahuje přímo či v rámci odkazu, a její existence a účinnost je posuzována, s výhradou imperativních norem francouzského práva nebo mezinárodního veřejného pořádku, pouze s ohledem na společnou vůli stran, a to aniž by bylo nutné odkazovat na konkrétní právní řád.

Francouzský liberalismus jde nad rámec autonomie rozhodčí doložky /smlouvy a její platnost podmiňuje pouze vůlí stran, s výjimkou případů, kdy proti této vůli jdou imperativní předpisy francouzského práva či mezinárodní veřejný pořádek. Rozhodnutí přisuzuje rozhodčí smlouvě vlastní materiální režim. V pojetí francouzského práva je rozhodčí doložka bez práva („*la convention d'arbitrage est sans loi*“), tedy odmítá rozhodčí doložku podřít určitému právnímu řádu, ale pouze autonomii vůle stran.²¹¹

²⁰⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.12.2007, sp.zn.: 29 Odo 1222/2005. In: *Přehled judikatury ve věcech rozhodčího řízení*. Praha.Wolters Kluwer ČR a.s., 2011, str. 67.

²⁰⁹ Francie. Cass.Civ. 7.5.1963. *Revue critique du Droit International Privé*. Paris. 1963, str..615.

²¹⁰ Francie. Cass.Civ.1er. 20.12.1993. *Revue critique du Droit international Privé*. Paris. 1994, str. 663.

²¹¹ RAHMA Ouanes, *Le soutien du droit français a l'autonomie de l'arbitrage international*. Village de la Justice. 10.1.2013. In: <http://www.village-justice.com/articles/soutien-Droit-Francais-autonomie,13532.html>.

Ustanovení čl. 1447 CPC výslovně stanoví, že *rozhodčí smlouva je nezávislá na smlouvě, ke které se vztahuje. Není dotčena neúčinností této smlouvy. Pokud je smlouva neplatná, platí, že rozhodčí doložka byla sjednána v nepísemné formě.*²¹²

Francouzský právní řád tedy nejen naplňuje principy doktríny autonomie, ale vyznává i **princip autonomie**, ve smyslu nezávislosti rozhodčí doložky na právních řádech.²¹³

S doktrínou autonomie úzce souvisí doktrína pravomoci (tzv. „*competence-competence*“), která je založena na principu, že jsou to pouze a výlučně sami rozhodci, kdo v konkrétním případě rozhodují o své pravomoci rozhodnout konkrétní spor.

Tato pravomoc rozhodců zkoumat, zda mohou (jsou oprávnění, mají pravomoc) spor rozhodnout, není odrazem vůle stran, ale vychází ze samotných principů dovolenosti rozhodčího řízení, jako alternativy řízení soudního, vztahující se ke konkrétnímu právnímu řádu. Rozhodci tak pravomoc zkoumají ze dvou pohledů: zda mohou rozhodovat v předmětné záležitosti, tedy zda spor může být předmětem rozhodčího řízení, existuje platná rozhodčí smlouva; a zároveň z pohledu vlastní kompetence, tedy zda jsou tím správným, povoláním rozhodčím orgánem.

V českém právním řádu tuto doktrínu reflektují ustanovení § 15 ZRŘ, částečně § 106 OSŘ a ustanovení čl. V Evropské úmluvy.

Zákon o rozhodčím řízení svěřuje rozhodcům oprávnění zkoumat svou pravomoc, přičemž dospějí-li k závěru, že podle rozhodčí smlouvy, která jim byla předložena, jejich pravomoc k rozhodnutí věci není dána, rozhodnou o tom usnesením. Námitku nedostatku pravomoci zakládající se na neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy, nejde-li o neplatnost z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, může strana vznést nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé.²¹⁴

²¹² V pojetí francouzského práva a ve smyslu čl. 1507 CPC jsou platné i ústně sjednané rozhodčí smlouvy.

²¹³ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 134.

²¹⁴ Omezení možnosti vznést námitky uvedené v § 15, odst. 2 ZRŘ neplatí v případě sporů ze spotřebitelských smluv.

Text § 15, odst. 1 ZRŘ dává rozhodcům povinnost svou pravomoc zkoumat, nikoliv jen oprávnění. Této povinnosti se nemohou zříci a navíc se jí musejí zabývat v průběhu celého řízení, neboť se jedná o klíčovou podmínku řízení.²¹⁵ Vystává však otázka, jak mají rozhodci postupovat ve smyslu § 15, odst. 1 ZRŘ v případě, kdy žádná ze stran námitku neplatnosti nevznese a přitom působí v řízení aktivně.

Prof. Bělohlávek dovozuje, že tímto postupem lze konvalidovat vady v platnosti rozhodčí smlouvy tím, že strany se aktivní účastí a aktivním přístupem dobrovolně rozhodčímu řízení podrobují a akceptují jej.²¹⁶

Obdobné, byť podrobněji formulované ustanovení, obsahuje čl. V Evropské úmluvy. Odstavec 3 svěřuje rozhodci oprávnění rozhodovat o své vlastní příslušnosti, jakož i o existenci nebo platnosti rozhodčí smlouvy nebo smlouvy, jejíž součástí je rozhodčí doložka s tím, že nemá ustát v provádění rozhodčího řízení, i když je jeho příslušnost brána v pochybnost.

Ustanovení § 106 OSŘ ukládá soudu povinnost přihlédnout k námitce žalovaného uplatněné nejpozději při jeho prvním úkonu ve věci samé, že věc má být podle smlouvy účastníků projednána v řízení před rozhodci, a řízení zastavit. Přípustné výjimky odvisí jednak od vlastního chování stran, které mohou společně prohlásit, že na rozhodčí smlouvě netrvají a podrobit se bez dalšího zahájenému soudnímu řízení, jednak od vlastního posouzení soudu. Soud věc projedná i tehdy, pokud zjistí, že spor není arbitrabilní nebo že rozhodčí smlouva je neplatná, případně vůbec neexistuje, nebo došlo k překročení rámce pravomoci založené smlouvou nebo se rozhodčí soud odmítl věci vůbec zabývat.

Na podporu principu „*competence – comptetence*“ vyznívá zejména ust. 106, odst. 3 OSŘ, které jednoznačně upřednostňuje posouzení rozhodci, neboť, bylo-li řízení před rozhodci zahájeno dříve, než řízení soudní, je soud povinen řízení o neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy přerušit až do doby, než bude v rozhodčím řízení rozhodnuto o pravomoci nebo ve věci samé.

²¹⁵ BĚLOHLÁVEK, A.S., *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2004, str.538 – 539.

²¹⁶ BĚLOHLÁVEK, A.S., *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2004, str.548.

Francouzský občanský soudní řád obsahuje relevantní ustanovení v čl. 1465, 1466 a 1448, která v zásadě odpovídají ustálenému pojetí. Dle čl. 1465 má rozhodčí soud výlučnou pravomoc k tomu, aby sám rozhodl o námitkách týkajících se jeho rozhodovacích pravomocí.²¹⁷

V čl. 1466 je obsažena domněnka, dle které se má za to, že strana, která včas před rozhodčím senátem nevznesla námitky proti rozhodčímu řízení, a to ačkoliv si jich byla vědoma a aniž by k tomu měla legitimní důvod, se vzdala práva tyto námitky uplatňovat.²¹⁸

Francouzský soud je povinen rozhodnout o tom, že nemá pravomoc spor rozhodnout, pokud ohledně daného sporu byla uzavřena rozhodčí doložka s výjimkou případů, kdy rozhodčí řízení ještě nebylo zahájeno a pokud je rozhodčí smlouva zjevně neplatná nebo zjevně nepoužitelná. Francouzský soud nemůže o své nepříslušnosti rozhodovat bez návrhu. Citované ustanovení v sobě obsahuje tři kumulativní podmínky, které podmiňují projednání sporu v soudním řízení a nikoliv před rozhodci. První z nich je vznesení námitky jednou ze stran. Soud nemůže rozhodovat sám, z vlastního podnětu, ale pouze k návrhu účastníka. Zároveň nesmí být doposud rozhodčí řízení zahájeno a rozhodčí smlouva je zjevně neplatná nebo nepoužitelná. Text nevyžaduje, aby soudce do hloubky zkoumal problematiku platnosti a použitelnosti smlouvy na daný spor, klade důraz na zásadní vady, které z hlediska zkoumání soudce jsou nepochybným důvodem pro to, aby věc byla projednána před soudem.

Stačí pouhé přečtení rozhodčí smlouvy, aniž by soudce činil podrobnou věcnou kontrolu.²¹⁹ Cílem je chránit účastníky sporu před odepřením práva na soudní ochranu, pokud vady rozhodčí smlouvy „bijí do očí“.²²⁰

²¹⁷ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015. Čl. 1465: *Le tribunal arbitral est seul compétent pour statuer sur les contestations relatives à son pouvoir juridictionnel.*

²¹⁸ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015. Čl. 1466: *La partie qui, en connaissance de cause et sans motif légitime, s'abstient d'invoquer en temps utile une irrégularité devant le tribunal arbitral, est réputée avoir renoncé à s'en prévaloir.*

²¹⁹ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

²²⁰ RAHMA Ouanes, *Le soutien du droit français à l'autonomie de l'arbitrage international*. Village de la Justice. 10.1.2013. In: <http://www.village-justice.com/articles/soutien-Droit-Francais-autonomie,13532.html>.

Obě národní právní úpravy více méně respektují čl. II, odst. 3 Newyorské úmluvy, dle kterého, zjistí-li soud smluvního státu, že ohledně předmětného sporu byla mezi stranami uzavřena rozhodčí smlouva²²¹, odkáže, k žádosti jedné ze stran, účastníky sporu na rozhodčí řízení, ledaže zjistí, že rozhodčí smlouva je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití.

V této souvislosti je zajímavou otázkou, zda v praxi může dojít k situaci, kdy rozhodčí soud rozhodne o své pravomoci a zahájí projednání věci a zároveň obecný soud k návrhu jedné ze stran rozhodne o tom, že rozhodčí smlouva je stížena vadami, v důsledku toho se ujme projednání věci, ve které vydá rozhodnutí v meritru věci, které může být zcela protichůdné oproti výsledku rozhodčího řízení, tedy rozhodčímu nálezu. Odpověď na tuto otázku dává Nařízení Brusel I bis, a to v bodě 12 úvodních ustanovení a v čl. 73, odst. 2, které navázalo na judikaturu Soudního dvora EU.²²²

Skutečnost, že je zahájeno rozhodčí řízení a zároveň podána žaloba k soudu, nebrání soudu, aby zkoumal platnost, účinnost a způsobilost rozhodčí smlouvy k použití. Rozhodnutí soudu, že je rozhodčí smlouva platná, účinná a způsobilá k použití nepodléhá uznání a výkonu rozhodnutí v režimu Nařízení Brusel I bis. Naproti tomu v případě rozhodnutí o tom, že rozhodčí smlouva je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití, nic nebrání tomu, aby následné rozhodnutí soudu ve věci samé bylo uznáno a vykonáno v režimu Nařízení Brusel I bis. Tím by však neměla být dotčena pravomoc soudů členských států rozhodnout o uznání a výkonu rozhodčích nálezů v souladu s Newyorskou úmluvou, která se uplatní přednostně před tímto nařízením. Dojde-li tedy k situaci, kdy je ve státě výkonu uplatňován výkon rozhodčího nálezu a zároveň výkon soudního rozhodnutí, bez ohledu na obsah obou rozhodnutí, výkon rozhodčího nálezu má přednost. Případné námitky, které byly uplatněny před soudem a vedly k vyloučení pravomoci rozhodců a založení pravomoci dotčeného soudu, mohou být uplatněny v rámci řízení o uznání a výkonu rozhodnutí.

²²¹ Resp. dohoda ve smyslu čl. II, odst. 1, a 2 Newyorské úmluvy.

²²² Rozsudek Soudního dvora EU (velkého senátu) ve věci C-185/07, ze dne 10.2.2009 – Allianz vs. West Tankers. In: <http://curia.europa.eu/juris/document/>.

Pokud se týká dopadu problematiky, o níž pojednávala tato kapitola, na autonomii stran, dle názoru autorky jsou tyto účinky smíšené, resp. na jedné straně omezené v případě principu nezávislosti rozhodčí doložky na smlouvě hlavní a zásadní v případě uplatnění principu „*competence – competence*“. Zásada nezávislosti rozhodčí smlouvy na smlouvě hlavní potvrzuje prioritu dohody o rozhodčí smlouvě, a to bez ohledu na existenci (platnost) smlouvy hlavní, a akceptuje vůli stran podřídít spor ze smlouvy hlavní rozhodcům. Nicméně interakce stran v tomto ohledu je minimální.

Pravomoc rozhodců zkoumat svou pravomoc, včetně platnosti rozhodčí smlouvy, a to ve všech ohledech a aspektech, je výlučnou záležitostí samotných rozhodců. Ovšem i v této fázi rozhodčího řízení mohou strany uplatnit významným způsobem svou autonomii vůle, a to zejména v případě, kdy existuje riziko neplatnosti samotné rozhodčí smlouvy a tedy nemožnosti spor vůbec projednávat v rozhodčím řízení.

Projev vůle může být společný, tedy odpovídající shodné vůli obou (všech) účastníků sporu, případně jednostranný učiněný jen jednou ze stran. Může vyznít ve prospěch rozhodčího řízení, zhojit případné vady, zjednat nápravu, ale může vést i k situaci, kdy věc bude odňata z pravomoci rozhodců a projednána v řízení před obecnými soudy.

7. Právo rozhodčí smlouvy

Při hledání obecného pravidla pro stanovení práva platného pro rozhodčí smlouvu narazíme na dvě zcela odlišné koncepce, které vyznává francouzský a český právní řád.

V českém právním prostředí je rozhodčí smlouvě prisuzována povaha procesní smlouvy, neboť jejím předmětem je jurisdikční pravomoc, tzn. vynětí určitých věcí z pravomoci obecných soudů a jejich přenesení do pravomoci rozhodců, popř. úprava postupu rozhodců v procesu projednávání a rozhodování o žalobním nároku.²²³

²²³ RŮŽIČKA, K., *Neaplikování „Římů“ v tuzemském rozhodčím řízení*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 29.10. 2010. In *ASPI LIT36886CZ*.

Rozhodčí smlouva tedy není typickým závazkovým vztahem, na něž by mohly být aplikovány kolizní normy platné pro závazkové vztahy obecně. Rozhodčí smlouvy jsou i vyňaty z působnosti Nařízení Řím I.²²⁴

Z českého pohledu je tedy nutná aplikace ust. § 117 ZMPS, dle kterého je přípustnost rozhodčí smlouvy posuzována dle právního řádu České republiky. Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy pak podle právního řádu státu, v němž má být vydán rozhodčí nález. ZMPS tak nepřipouští možnost, aby byla rozhodčí smlouva posuzována podle právního řádu, jemuž strany dohodou tuto rozhodčí smlouvu podřídily. Přitom Newyorská úmluva v čl. V na několika místech tuto možnost výslovně připouští.

Stejně tak Evropská úmluva klade právo, jemuž strany podrobily svou rozhodčí smlouvu, na první místo v pořadí právních řádů, ze kterých obecné soudy mají vycházet při posouzení platnosti a existence rozhodčích smluv a způsobilosti stran rozhodčí smlouvu uzavřít.²²⁵ S ohledem na přednost aplikace mezinárodních smluv autorka dovozuje, že rozhodci i soud by měli v případě mezinárodního rozhodčího řízení tuto otázku zkoumat primárně z pohledu práva zvoleného stranami a teprve při absenci této volby, dle právního řádu státu místa konání rozhodčího řízení.

V pojetí francouzského práva je rozhodčí smlouva bez práva („*la convention d'arbitrage est sans loi*“). Francouzská judikatura odmítá rozhodčí smlouvu podřít určitému právnímu řádu, ale pouze autonomii vůle stran. Z dříve zmíněných judikátů Kasačního soudu tento přístup jednoznačně vyplývá. Rozhodčí smlouva musí být posuzována pouze s ohledem na společnou vůli stran, a to aniž by bylo nutné odkazovat na konkrétní právní řád.

Bez ohledu na rozdílné přístupy obou jurisdikcí není ani v jedné z nich zpochybněna možnost stran podřít rozhodčí smlouvu konkrétnímu právu v rámci plnohodnotného projevu jejich autonomie vůle, jakož i takovou smlouvu uzavřít bez ohledu na jakýkoliv právní řád.

²²⁴ Nařízení EP a Rady (ES) č. 593/2008, o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), čl. I, odst. 2, písm.e).

²²⁵ Čl. VI, odst. 2, písm. a) Evropské úmluvy.

8. Rozhodčí smlouva – další podmínky platnosti – arbitrabilita

Rozhodčí smlouva je bezesporu právní jednání a jako takové musí splňovat obecné požadavky, které jsou konkrétním právním řádem vyžadovány, aby danému právními jednání mohly být přisouzeny předpokládané účinky. Vedle obecných nároků na platnost rozhodčí smlouvy je dále zkoumána její dovolenost ve vztahu k předmětu sporu, jež by měl být před rozhodci projednáván. Rozhodčí smlouva je podrobena podmínkám obecně kladeným na platná právní jednání a specifickým, odvíjejícím od specifického charakteru rozhodčího řízení. Tím je arbitrabilita sporu, tedy přípustnost definovaná konkrétním právním řádem, předmět sporu vůbec v rozhodčím řízení projednat. Autonomie vůle stran, byť široká, není bezbřehá a její limity jsou dány požadavky na platnost a přípustnost rozhodčí smlouvy.

Pro vymezení rozsahu zkoumání platnosti rozhodčí smlouvy je nutné určit pravidla, dle kterých bude dané zkoumání realizováno, tedy rozhodný právní řád. Obecně je volba práva založena na principu nejužšího vztahu jednání ke konkrétnímu právnímu řádu. Lze tedy uvažovat o právním řádu místa, kde došlo k projevu vůle, tedy místa uzavření rozhodčí smlouvy, místa konání rozhodčího řízení a vydání rozhodčího nálezu, o právním řádu, jemuž jsou podřízena procesní pravidla řízení, nebo o právním řádu uznání a výkonu nálezu. V této práci jsou srovnávány úpravy ve dvou právních řádech, tedy konkrétní otázky budou vždy posuzovány z hlediska jednoho i druhého. Pokud se týká Francie, je nutné opět zdůraznit, že obecný tamní přístup je založen na principu autonomie rozhodčího řízení, tedy rozhodčí řízení nemá *lex fori*, je zcela autonomní na právu.

Ve sféře působnosti českého práva nutno akcentovat jeden ze základních principů rekonstruovaného civilního práva, které je obecně založeno na prioritě autonomie vůle a platnosti právních jednání, na které je nutno hledět spíše jako na platné než jako na neplatné.²²⁶ Občanský zákoník umožňuje zhojit vady právního jednání a zjednat nápravu ve prospěch platnosti daného jednání. Oproti předchozímu občanskému zákoníku v novém dominuje princip relativní neplatnosti nad neplatností absolutní. Stejným pohledem budou zkoumány i rozhodčí smlouvy.

²²⁶ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 574.

Konkrétně v případě rozhodčí smlouvy může být její platnost zkoumána z hlediska:

- projevu vůle a určitosti, přičemž těmto podstatným náležitostem je věnována pozornost již v kapitole 5 této části, kde jsou zdůrazněny základní atributy rozhodčí smlouvy, tedy dohoda o dobrovolném podřízení se pravomoci rozhodců při řešení vymezeného sporu;
- způsobilosti a oprávněnosti stran rozhodčí smlouvu uzavřít;
- dodržení příslušné formy pro rozhodčí smlouvu;
- přípustnosti spor rozhodnout v rozhodčím řízení.

Způsobilost stran

Způsobilost stran k uzavření rozhodčí smlouvy je dalším nezbytným předpokladem její platnosti. V zásadě nejsou pochybnosti o existenci samostatného personálního statutu odlišného od právního režimu rozhodčí smlouvy, což vyplývá i z aplikovatelných mezinárodních úmluv.²²⁷ V právní teorii je řešena otázka, zda pro posouzení způsobilosti stran mají být použity kolizní normy mezinárodního práva soukromého, a to v případě zdůraznění smluvního prvku řízení, nebo naopak procesní normy fóra, pokud převáží zdůraznění procesní povahy arbitráže.

S ohledem na slabiny obou metod lze aplikovat tzv. „*substantive rules method*“, která je založena na předpokladu, že všechny osoby, které vstupují do obchodních aktivit a mají způsobilost uzavřít platnou smlouvu, mají způsobilost platně vstoupit také do rozhodčí smlouvy týkající se těchto aktivit.²²⁸

Stanovisko autorky se kloní k použití kolizní metody mezinárodního práva soukromého.

²²⁷ Čl. VI, odst. 2 Evropské úmluvy. Čl. V, odst. 1, písm. a) Newyorské úmluvy.

²²⁸ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 159 a 163.

České kolizní normy²²⁹ ohledně právní osobnosti a svéprávnosti fyzických osob odkazují na právní řád státu, v němž má osoba obvyklý pobyt. Není-li fyzická osoba způsobilá k určitému jednání dle právního řádu státu, na jehož území má obvyklý pobyt, postačí, pokud je k danému právnímu jednání způsobilá podle právního řádu v místě, kde fyzická osoba dané jednání činí (tzv. subsidiární kolizní norma).²³⁰ Pokud se týká právnických osob, české právo vychází z inkorporační zásady. Právní osobnost právnické osoby a způsobilost jiné než fyzické osoby se řídí právním řádem státu, podle něhož vznikla. Francouzský právní řád vychází z jiných principů. Stav a právní způsobilost občanů Francouzské republiky, byť pobytem v zahraničí, se řídí francouzským právem.²³¹

Pokud se týká právnických osob, Francie volí princip sídla. Společnosti se sídlem na francouzském území se řídí francouzským právem.²³²

Forma

Právní úprava formy rozhodčí smlouvy v českém právu zatím zůstává založena na původním, striktně formalisticky pojatém přístupu, který trvá na písemné podobě rozhodčí smlouvy s určitými modifikacemi. Liberalizace nastolená rekodifikací soukromého práva do české právní úpravy zatím nepronikla. Bude-li lex arbitri právem českým, tedy přijde v úvahu aplikace § 3, odst. 1 a 2 ZRŘ, jakož i čl. II, odst. 2 Newyorské úmluvy a čl. I, odst. 2, písm. a) Evropské úmluvy, které připouští následující formy a způsoby uzavření rozhodčí smlouvy:

- písemně s podpisy stran na jedné listině;
- písemně s podpisy stran na různých listinách shodného obsahu;
- vyjádření souhlasu s textem rozhodčí smlouvy ve formě výměny telegramů a dálnopisů, případně elektronicky, a to i bez elektronického podpisu;²³³

²²⁹ ČR. Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, § 29 a § 30.

²³⁰ PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 223.

²³¹ HENRY, X. a kol., *Code Civil*. 114.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dallo.2014. Art. 3: „*Les lois concernant l'état et la capacité des personnes régissent les Français, même résidant en pays étrangers.*“

²³² RONTCHEVSKY, N., CHEVRIER, E., *Code de Commerce*. 110.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2014. Art. L 210-3: „*Les sociétés dont le siège social est situé sur le territoire français sont soumises à la loi française.* »

- v důsledku písemné oferty a písemné akceptace, jako dvou separátních právních jednání, kdy právní jednání každé ze stran nemá stejný obsah, ale jedna předkládá návrh rozhodčí smlouvy a druhá jej jednoduchým, ovšem bezvýhradným a jasným způsobem akceptuje, a to cestou výměny dopisů, telegramů, dálnopisů, případně elektronicky;
- je-li rozhodčí doložka součástí podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní, k níž se rozhodčí doložka vztahuje, pak také v důsledku akceptace písemného návrhu smlouvy hlavní s rozhodčí doložkou, z něhož je patrný souhlas druhé strany s obsahem rozhodčí doložky, přičemž není nezbytně nutné, aby souhlas byl vyjádřen písemně, ale třeba i tím, že strana, jíž je oferta s rozhodčí doložkou činěna, se dle oferty zachová a například poskytne nebo přijme plnění.²³⁴

Jedna z nejbenevolentnějších a nejméně formálních právních úprav rozhodčího řízení, francouzská, neklade žádné požadavky na formu rozhodčí smlouvy.²³⁵ O to větší pak může klást požadavky na rozhodce, kteří zkoumají svou pravomoc, a na strany, které musí dohodu o založení pravomoci rozhodců doložit, prokázat. Důkazem existence rozhodčí doložky může být svědecká výpověď, korespondence stran, písemná podání jedné ze stran dokládající existenci rozhodčí smlouvy, které druhá strana nenapadla či nenamítla.²³⁶

Francouzská úprava je jednou z těch, na kterou pamatuje čl. I, odst. 2 Evropské úmluvy, dle kterého ve vztazích mezi státy, jejichž zákony nevyžadují, aby rozhodčí smlouva byla učiněna písemnou formou, znamená jakoukoliv dohodu, jež je uzavřena formou dovolenou těmito zákony. Pozastavení vyžaduje formulace „ve vztazích mezi státy, jejichž zákony nevyžadují ...“ a nastoluje otázku, co v případě, kdy jeden stát požadavky na formu ve svém právním řádu klade a druhý nikoliv. Dle názoru autorky je nutné pod pojem zákony zahrnout i kolizní normy a hledat odpověď ve sféře mezinárodního práva soukromého.

²³³ BĚLOHLÁVEK, A.S., *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2004, str. 239

²³⁴ Česko. Parlament. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 1744. In: *Sbírka zákonů České republiky*

²³⁵ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, art. 1507: „*La convention d'arbitrage n'est soumise à aucune condition de forme.*“

²³⁶ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

V zásadě mohou nastat čtyři různé situace: i) rozhodčí řízení se koná ve Francii a francouzský rozhodčí nález je uznáván a vykonáván v České republice, přičemž výchozí rozhodčí smlouva je ia) písemná; ib) nepísemná, ii) rozhodčí řízení se koná v České republice a český rozhodčí nález je uznáván a vykonáván ve Francii, přičemž výchozí rozhodčí smlouva je iia) písemná; iib) nepísemná.

Lze si těžko představit situaci, za které by francouzský, resp. český soud odepřel uznání výkon nálezu za situace ad ia) nebo iia) pro neplatnost rozhodčí smlouvy z důvodu vady formy. V případě ad ib) by měl český soud postupovat v souladu s § 117 ZMPS. Dle odstavce 1, věta druhá se ostatní náležitosti (kromě arbitrability) posuzují dle právního řádu státu, v němž má být rozhodčí nález vydán. Podpůrné ustanovení odst. 2, které má za cíl upřednostnit platnost rozhodčí smlouvy, se v daném případě již nepoužije. Nepísemná rozhodčí smlouva zakládající rozhodčí řízení s místem ve Francii nemůže být důvodem pro odmítnutí uznání a výkonu českým soudem.

Složitější je situace ad iib). Z pohledu uznání a výkonu nálezu ve Francii nevzniká problém, neboť dle ust. čl. 1514 CPC může francouzský soud tyto odepřít pouze v případě, kdy by byly zjevně v rozporu s mezinárodním veřejným pořádkem. Tomuto institutu se autorka bude věnovat v další části práce, nicméně již na tomto místě lze předjímat, že nerespektování formy rozhodčí smlouvy v rozhodčím řízení, kterému se strany dobrovolně podřídily a které splňovalo veškeré předpoklady pro řádný proces, nebude francouzskými soudy vykládáno jako zjevné porušení mezinárodního veřejného pořádku.

Oproti českému právu neexistuje ve Francii možnost výkon odepřít z důvodu, že rozhodčí nález byl zrušen ve státě, v němž byl vydán nebo podle jehož právního řádu byl vydán.²³⁷ Může tak nastat situace, kdy z důvodu nedostatku formy bude před českým soudem podán návrh na zrušení rozhodčího nálezu ve smyslu § 31, písm. b) ZRŘ a tento nález bude zrušen. Odpověď nalezneme v judikatuře. Francouzské soudy souhlasily s výkonem cizího nálezu, který byl zrušen ve státě, v němž byl vydán, z důvodu nedodržení předpisů místního procesního práva.

²³⁷ ČR. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, §121, písm. b).

Lze zmínit konkrétní případ, v němž dubajský kasační soud zrušil nález vydaný v Dubaji s odůvodněním, že svědci v rozhodčím řízení nevyprávěli pod přísahou, jak to vyžadují procesní předpisy ve Spojených arabských emirátech, které si navíc strany zvolily jako procesní právo pro rozhodčí řízení. Ve Francii jedna ze stran zahájila proces uznání a výkonu nálezu, ve Spojených arabských emirátech druhá strana žalovala na zrušení rozhodčího nálezu. Francouzské soudy rozhodčí nález uznaly a Kasační soud připustil výkon nálezu, neboť shledal, že vady, pro které byl nález v Dubaji zrušen, nejsou takového charakteru, aby představovaly porušení základních procesních pravidel řádného procesu, případně mezinárodní veřejný pořádek, a tedy neodůvodňují odepření výkonu nálezu.²³⁸

Bělohávek předjímá případné rozhodnutí francouzské justice v případě, kdy by měl na jejím území být vykonáván z českého pohledu tuzemský rozhodčí nález, který by byl českými soudy zrušen z důvodu dle § 31e) ZRŘ spočívajícího v nesplnění poučovací povinnosti v řízení před rozhodci podle § 118a OSŘ.

Dovozuje, že takový nález by byl ve Francii přípustný uznání a výkonu.²³⁹ Autorka se s tímto názorem plně ztotožňuje a dodává, že stejně by byl ve Francii přípustný i výkon nálezu, který by byl pro neplatnost z důvodu nedostatku formy v České republice zrušen.

K Newyorské úmluvě postačí odkaz na doporučení vykládat ustanovení čl. II, odst. 2 Úmluvy tak, že výčet zmíněných případů není úplný; jinak řečeno je doporučeno, aby byla uznána i jiná forma rozhodčích smluv, než ty výslovně uvedené v čl. II, odst. 2, včetně formy ústní.

Arbitrabilita

Požadavek na arbitrabilitu sporu, tedy přípustnost sporu k řešení před rozhodci, představuje nejvýznamnější omezení, které mezinárodní úmluvy i národní právní řády kladou smluvní volnosti stran v oblasti rozhodčího řízení, neboť je jednou z podmínek uznání a výkonu rozhodčího nálezu.

²³⁸ Cour d'Appel de Paris, 29.9.2005. Affaire Bechtel. Revue de l'arbitrage. 2005 / 4, str. 1096-1098 .

²³⁹ BĚLOHLÁVEK, A.J., *Procesní předpisy a řízení před rozhodci*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 14.12. 2007. In *ASPI LIT29355CZ*.

Newyorská úmluva ve svém čl. V, odst. 2, písm.a) i Evropská úmluva ve svém čl. VI, odst. 2, poslední věta svěřují soudům státu, na jehož území je žádáno uznání a výkon nálezu, posuzovat otázku arbitrability dle místního právního řádu, tedy lex fori.

Požadavek na arbitrabilitu sporu vymezuje okruh sporů, které mohou být předmětem rozhodčího řízení, ohledně kterých lze platně uzavřít rozhodčí smlouvu.

České soudy přípustnost rozhodčí smlouvy posuzují podle českého právního řádu, tedy konkrétně dle ust. § 2, odst. 1 a odst. 2 ZRŘ ve spojení s § 99 OSŘ.

Předmětem rozhodčího řízení mohou tak být spory, které splňují ve všech ohledech a kumulativně tyto podmínky:

- musí se jednat o spory **majetkové povahy**, jejichž předmětem je nárok na plnění, jež má majetkovou, penězi ocenitelnou hodnotu, včetně sporu o existenci takového nároku, ovšem s vyloučením sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí nebo sporů incidenčních;
- o předmětných sporech lze **uzavřít smír**, tedy tam, kde strany mají předmět sporu ve své moci a nepotřebují nezbytně intervenci třetího orgánu (věci, jež lze zahájit i bez návrhu, rozhodování o osobním stavu, dohody vyžadující ke své platnosti souhlas soudu);
- jsou řešitelné **před soudy obecnými** nebo o nichž tak **stanoví zvláštní zákon**.²⁴⁰

Poslední novela ZRŘ neomezila, ale dokonce poněkud rozšířila objektivní arbitrabilitu. Před její účinností byly arbitrabilní pouze spory, které spadaly do pravomoci soudů.

²⁴⁰ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 147 – 152.

Zákon nyní umožňuje projednávání i těch sporů, které to působnosti soudů nepatří, a to za předpokladu, že tak stanoví zvláštní předpisy.²⁴¹ Jako příklad lze uvést spory dle zákona o elektronických komunikacích, který nově umožňuje sjednávat rozhodčí smlouvy ohledně sporů o peněžité plnění, tedy zejména půjde o spory s operátory.²⁴²

Francouzské pojetí arbitrability sporu je dalším důkazem moderního pojetí mezinárodního rozhodčího řízení francouzskými soudy. Předmět rozhodčího řízení obecně je omezen, resp. vymezen čl. 2059 - 2061 Code Civil. Ustanovení čl. 2059 obsahuje základní pravidlo, dle kterého může každý uzavřít rozhodčí smlouvu ohledně práv, se kterými může sám volně disponovat.²⁴³ Další pozitivní vymezení arbitrability je obsahem čl. 2061, dle kterého je rozhodčí doložka platná ve smlouvách, které jsou uzavírány v souvislosti s profesionální (ve smyslu podnikatelskou) činností, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak. Ustanovení čl. 2060 pak arbitrabilitu vymezuje negativně a uvádí okruh věcí, které jsou z rozhodčího řízení vyloučeny. Patří mezi ně otázky osobní stavu, právní způsobilosti, rozvodu, jakož i spory veřejných správních celků, veřejných institucí a obecně všech věcí dotýkajících se veřejného sektoru. Nicméně veřejné instituce vykonávající činnost průmyslové či obchodní povahy mohou rozhodčí smlouvy uzavírat, pokud je k tomu oprávněni zvláštní nařízení.

Francouzský Kasační soud v průlomovém rozhodnutí Zanzi výrazně rozšířil rozsah arbitrability v mezinárodním rozhodčím řízení, když stanovil: *„V důsledku pravidla „compétence- compétence, je v působnosti rozhodce, aby se vyjádřil k platnosti svého pověření, a rozhodčí doložka je platná v mezinárodním pořádku, tedy nezávisle na obchodním charakteru vztahu, jak je tento pojímán vnitřním francouzským právem. Z toho vyplývá, že státní soudnictví nemá pravomoc k tomu, aby obecně rozhodovalo o platnosti rozhodčí doložky a že čl. 2061 Občanského zákoníku není použitelný v mezinárodním pořádku.“*²⁴⁴

²⁴¹ ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. ze dne 1. listopadu 1994, o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, § 2, odst. 1.

²⁴² BĚLOHLÁVEK, A.J., *Změny v rozhodčím řízení*. Praha: Bulletin Advokacie, 21.5. 2012. In *ASPI LIT41506CZ*.

²⁴³ Vyloučeny jsou tedy například úkony vyžadující souhlas jiné osoby, např. manžela.

²⁴⁴ Cass.1re.Civ. 5.1. 1999 Zanzi :

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?oldAction=rechJuriJudi&idTexte=JURITEXT000007039992&fastReqId=2118941258&fastPos=1>.

V mezinárodní arbitráži je tak ve Francii možné rozhodčí smlouvu uzavřít i se slabší stranou (spotřebitelem i zaměstnancem – za určitých podmínek), ohledně sporů ze smluvních závazků strany v insolvenční, pro majetkové spory související s vlastnictvím patentu, pro spory, na jejichž řešení je třeba použít imperativní normy („*loi de police*“). Zůstávají nearbitrabilní trestněprávní nároky.²⁴⁵

9. Volba práva rozhodného pro věcné posouzení sporu

Nejvýrazněji se autonomie vůle stran projevuje v možnosti stanovit právní normy a pravidla, která se použijí na řešení jejich konfliktu. Jsou to tedy v první řadě samotné strany, které určí, jakým právem se řídí závazek, smluvní vztah, ze kterého spor vzešel. V případě rozhodčího řízení vedeného dle rozhodčí doložky ve smlouvě hlavní, bývá platné právo pro řešení sporu stranami sjednáno přímo ve smlouvě hlavní. Není však vyloučeno, aby pověření rozhodců spor posoudit dle konkrétního práva bylo výslovně uvedeno ve smlouvě o rozhodci či sjednáno jinak před tím, než rozhodci začnou s projednáváním předmětu sporu.

Autonomii vůle stran v oblasti volby rozhodného práva uznávají všechny právní prameny, o nichž tato práce pojednává: čl. VII, odst. 1 Evropské úmluvy, § 119 ZMPS, čl. 1511 CPC, jakož i rozhodčí řády Rozhodčího soudu MOK i Rozhodčího soudu ČR.

Volba stran může směřovat na hmotné právní normy právního řádu konkrétního státu, jakož i na normy nestátního původu.

Mezi normy nestátního původu, nebo jinak řečeno nadnárodního původu, patří zvykové právo mezinárodního obchodu, obchodní zvyklosti, transakční právo v mezinárodním obchodě, principy mezinárodního obchodu. Tyto normy jsou pojímány jako „*lex mercatoria*“, souhrnně definované jako soubor věcné normy speciálně vytvořené pro potřeby mezinárodních obchodních vztahů, a to ať již vyplývají z mezinárodních úmluv nebo ze vzorových pravidel.

²⁴⁵ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

Jako příklad lze uvést Vídeňskou úmluvu o mezinárodní kupní smlouvě, INCOTERMS, Principy Evropského smluvního práva či Zásady mezinárodních obchodních smluv vypracované organizací UNIDROIT.²⁴⁶ Tato pravidla existují a uplatňují se zcela mimo rámec státních právních řádů. Nicméně ze statistického hlediska jsou případy, kdy volba stran padne na „*lex mercatoria*“ ve výrazné menšině.²⁴⁷

Rozhodci nejsou oprávněni volbu stran měnit.²⁴⁸

V případě, že strany rozhodné právo či pravidla nezvolí, je toto právo svěčeno rozhodcům.

I v této oblasti lze nalézt rozdíly ve francouzské a české úpravě, které jsou ovšem oslabeny působností Evropské úmluvy. Ta v čl. VII, odst. 1 dává rozhodcům možnost, aby neurčili rozhodné právo strany, rozhodci použili právo určené podle kolizního pravidla, které budou považovat za přiměřené v daném případě, přičemž přihlíží k ustanovením smlouvy a obchodním zvyklostem. Evropská úmluva tak nevyžaduje, aby rozhodci použili kolizní normy státu, na jehož území se rozhodčí řízení koná, mohou použít normy státu, ke kterému má projednávaný případ úzký vztah.

Rozhodci jsou tak oproti stranám ve své volbě omezeni a svázáni konkrétními pravidly, která musí použít při určení rozhodného práva, dle kterého budou spor řešit.

Pokud ovšem strany rozhodné právo určily, nejsou rozhodci povinni používat kolizních norem tohoto práva, ale hmotné právní normy, s výjimkou případů, kdy z volby práva stranami vyplývá nutnost ke kolizním normám daného právního řádu přihlédnout.²⁴⁹

²⁴⁶ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str.269.

²⁴⁷ LOQUIN, E., *Arbitrage commercial international – Notion*. Paříž. JurissClasseur Droit international. Fasc. 720. 25.8. 2015.

²⁴⁸ RŮŽIČKA, K., *Neaplikování „Římů“ v tuzemském rozhodčím řízení*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 29.10. 2010. In *ASPI LIT36886CZ*.

²⁴⁹ ČR. Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, § 119.

Rozhodci mohou použít kolizní normy českého práva, jakož i kolizní normy práva cizího. Ať jejich volba padne na právní řád francouzský či český, automaticky budou odkázáni na kolizní normy Nařízení Řím I, případně Nařízení Řím II.²⁵⁰

Vyloučení aplikace Nařízení Řím I, případně Řím II bude možné pouze za situace, kdy rozhodci zvolí kolizní normy právního řádu státu, který není členem Evropské unie, tedy nařízení evropské unie obecně nejsou součástí jeho právního řádu.²⁵¹

V českém pojetí, i v případě, že rozhodci budou aplikovat zahraniční právo, nevyhnou se ust. § 3 ZMPS, dle kterého jsou povinni aplikovat imperativní normy českého právního řádu, které je nutné v mezích jejich předmětu úpravy použít vždy bez ohledu na to, kterým právním řádem se řídí právní poměry, v nichž se projeví účinky použití takových norem. Rovněž dle ust. § 4 ZMPS nemohou rozhodci použít ustanovení zahraničního právního řádu, pokud by se účinky takového použití zjevně přičily veřejnému pořádku.

Obdobně jsou rozhodci povinni aplikovat imperativní normy státu, jehož právní řád se jinak na posouzení sporu nepoužije, a to k návrhu a důkazu jedné ze stran a za podmínky, že práva a povinnosti, o které jde, mají k takovému jinému státu dostatečně významný vztah, a je to spravedlivé vzhledem k povaze těchto ustanovení, jejich účelu nebo k důsledkům, jež by vyplynuly zejména pro účastníky z jejich použití nebo jejich nepoužití.²⁵²

Pokud se týká obchodních zvyklostí, jejich použití je předpokládáno Evropskou úmluvou. Rozhodčí soud ČR je považuje za součást hmotněprávního statutu tam, kde je taková zvyklost zjištělná a její aplikace neodporuje jiným pravidlům, které by bylo nutno použít přednostně v rámci hierarchie pramenů hmotně právních standardů.²⁵³

²⁵⁰ Nařízení EP a Rady (ES) č. 864/2007, o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

²⁵¹ RŮŽIČKA, K., *Neaplikování „Římů“ v tuzemském rozhodčím řízení*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 29.10. 2010. In *ASPI LIT36886CZ*.

²⁵² ČR. Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, § 25.

²⁵³ Nález Rozhodčího soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR ze dne 3.4. 2014, Rsp. 843/13. In: http://www.soud.cz/downloads/H_Ekvita_RN_843_13.pdf.

Rozhodci mohou vyloučit aplikaci právních norem a rozhodovat dle zásad spravedlnosti, pouze pokud je k tomu strany výslovně pověřily.²⁵⁴

Ve Francii rozhodci postupující dle procesních pravidel Code la procédure civile aplikují v první řadě právní pravidla („*règles de droit*“), které určily strany. Volba stran tak nemusí padnout přímo na právní normy určitého řádu. Pouze, pokud účastníci sporu volbu neprovedli, postupují dle právních norem, které považují za vhodné. V každém případě musí zohledňovat obchodní zvyklosti.²⁵⁵ Rozhodci tak mají plnou volnost k tomu, aby spor posuzovali dle práva, které považují za vhodné s ohledem na charakter a předmět sporu. Nejsou vázáni kolizními normami fóra. Tento přístup není ve francouzském právním řádu novinkou, již v roce 1964 je prof. Fouchard obhajoval takto:

„Pokud by mezinárodní rozhodčí řízení nemohlo fungovat bez toho, aniž by muselo povinně hledat a řešit kolizní normy, jeho potřebnost by v očích praktiků mezinárodního obchodu výrazně oslabila... Úkol rozhodců je daleko složitější. Nemají spor rozhodovat dle toho či onoho státního práva, které je většinou nepřizpůsobeno potřebám mezinárodního obchodu, ale dle norem, které jsou tomuto obchodu vlastní, které se formují v důsledku zvyklostí uvnitř společenství mezinárodních obchodníků, kteří vytváří skutečné mezinárodní právo, jako právo „anárrodní“.“²⁵⁶

Dle čl. 1512 CPC: Rozhodci rozhodují způsobem „*amiable composition*“, pokud jim strany takové pověření udělily.

Francouzský i český právní řád umožňují rozhodcům, za podmínky výslovného pověření stranami sporu, nerozhodovat podle žádného práva, ale dle zásad spravedlnosti (ZMPS), případně jako „*amiables compositeurs*“ (CPC + Evropská úmluva čl.VII, odst.2.)²⁵⁷ Žádná z dotčených právních norem však nepřináší definici těchto způsobů rozhodování sporů.

²⁵⁴ ČR. Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, § 119.

²⁵⁵ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1511.

²⁵⁶ FOUCHAR. Ph., *Arbitrage commercial international*. 1965. Paříž. Dalloz. Bibliothèque du droit international privé.

²⁵⁷ Český překlad čl. VII, odst. 2 používá termín zprostředkovatel dohody.

V zásadě se oba způsoby liší v tom, zda a v jakém ohledu zohledňují právo, jako jeden z pramenů rozhodování.

V případě rozhodování dle **zásad spravedlnosti** se rozhodci pohybují zcela mimo rámec práva, v oblasti morální. Tento způsob rozhodování znamená především zobecnění skutkového stavu a vytvoření určitého pravidla pro správné a spravedlivé posouzení nároků uplatněných v řízení a aplikaci takového pravidla na a pro zohlednění postavení strany a okolností daného případu.²⁵⁸

Při rozhodování jako „*amiables compositeurs*“ mají rozhodci rozhodovat dle práva, dle právních zásad, nicméně jsou oprávněni měnit účinky aplikace konkrétních právních norem v zájmu spravedlivého řešení.²⁵⁹ Tím, že strany pověří rozhodce tímto způsobem rozhodování, vyjadřují svůj požadavek rozhodnout upřednostněním pravidel slušnosti a poctivosti v obchodních vztazích před přísnými a pevně danými právními normami. Rozhodci tak posuzují spor z pohledu toho, co je správné a rozumné, aniž by se však mohli zcela oprostít od rozhodného práva. Jsou povinni aplikovat jeho kogentní ustanovení a od těch dispozitivních se odchýlit za předpokladu, že by jejich aplikace vedla k nepřijatelným výsledkům.²⁶⁰

10. Autonomie vůle a průběh rozhodčího řízení

Nejvýznamnějším způsobem se autonomie vůle stran projevuje do okamžiku zahájení vlastního řízení. Je-li rozhodčí řízení zahájeno na určeném místě, vedou jej rozhodci v určeném jazyce, a to způsobem, který odpovídá stranami, případně rozhodci určeným pravidlům. Strany v řízení jednájí samostatně s cílem uplatnit své nároky, případně prostředky obrany. Strany však mohou mít vliv na dobu trvání řízení a vymezit rozhodcům časový prostor pro projednání a rozhodnutí věci.

²⁵⁸ SPIROVÁ, K., *K vybraným otázkám vnitrostátního i mezinárodního rozhodčího řízení*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 30.12. 2009. In *ASPI LIT34558CZ*.

²⁵⁹ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3.aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str.274.

²⁶⁰ SPIROVÁ, K., *K vybraným otázkám vnitrostátního i mezinárodního rozhodčího řízení*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 30.12. 2009. In *ASPI LIT34558CZ*.

Společná vůle stran se ve vlastním průběhu řízení může dále projevit uzavřením smíru, tedy dohody o tom, jakým způsobem bude jejich konflikt vyřešen. Rozhodčí nález pak bude mít podobu smíru stran.

Jmenování rozhodců

Rozhodné právní prameny obecně strany neomezují ve volbě rozhodců s výjimkou požadavků na jejich zletilost, plnou svéprávnost a bezúhonnost a na lichý počet rozhodců. Nestrannost a nepodjatost následně posuzují konkrétní rozhodci sami s ohledem na účastníky a předmět sporu, případně strany mohou rozhodce odvolat a jmenovat nového či se s návrhem na vyloučení rozhodce obrátit na soud.²⁶¹

Pro spory z mezinárodního obchodního styku může být rozhodcem i cizinec, je-li podle právního řádu státu, jehož je občanem, způsobilý k právním jednáním; postačí však, je-li plně způsobilý k právním jednáním podle českého právního řádu.²⁶²

S ohledem na podmínky rozhodčí smlouvy mohou strany určit jednoho rozhodce, případně nedohodnou-li se na jeho osobě, určit jmenovací autoritu („*appointing authority*“), která volbu provede za ně.

Nejobvyklejší postup je pak ten, že každá ze stran jmenuje jednoho rozhodce a rozhodci jmenovaní stranami určí rozhodce třetího, předsedu rozhodčího senátu. V případě absence volby může opět zasáhnout jmenovací autorita (například předseda rozhodčího soudu, obchodní komory apod.).

Okruh osob, ze kterých strany rozhodce určí, může být omezen, zejména v řízení před rozhodčími institucemi, kdy rozhodce musí být určen mezi osobami uvedenými na seznamu vedeném například stálým rozhodčím soudem.

Ústavní soud ČR a Nejvyšší soud ČR měly v nedávné době možnost se několikrát zásadním způsobem vyjádřit k otázce způsobu jmenování rozhodce vymezeného v rozhodčích smlouvách.

²⁶¹ ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a uznávání a výkonu rozhodčích nálezů, § 12, odst. 2.

²⁶² ČR. Zákon č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém, § 118.

Nejvýznamnější je usnesení Velkého senátu Občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze dne 11.5. 2011, sp.zn. 31 Cdo 1945/2010, ve kterém soud dospěl k názoru, že neobsahuje-li rozhodčí smlouva přímo určení rozhodce ad hoc, resp, konkrétní způsob jeho určení, a odkazuje-li na rozhodčí řád vydaný právnickou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí doložka neplatná podle § 39 obč.zák. pro rozpor se zákonem.²⁶³

Pouze výjimečně dochází k tomu, že konkrétní osoby rozhodců jsou jmenováni v rozhodčí doložce. V daném okamžiku není ještě vůbec zřejmé, zda předjímaný spor ze závazkového vztahu vůbec vznikne a jmenování konkrétních osob by mohlo být do budoucna svazující, například i s ohledem na specifika sporu a nároky kladené na odbornost rozhodců, kdy původně jmenování by se mohli vyjevit jako ne příliš vhodní pro danou problematiku.²⁶⁴

V souvislosti se jmenováním rozhodců je důležité zmínit, že rozhodčí doložka zavazuje pouze strany, které ji uzavřely, a nikoliv osoby, které by měly v rozhodčím řízení působit, tedy rozhodce nebo rozhodčí soud. Rozhodce není povinen pověření přijmout, ale pokud se rozhodne tak učinit, musí svěřenou pravomoc akceptovat jednoznačným projevem vůle, dle českých právních norem písemně. Sporná je otázka, zda právo odmítnout úlohu rozhodce bez legitimních důvodů mají i rozhodci vedení na seznamu rozhodčí instituce, stálého rozhodčího soudu.

Skutečnost, že souhlasili s uvedením na seznamu, lze vykládat jako jejich souhlas s ustanovením pro případ jakéhokoliv sporu. Odmítnutí by pak přicházelo v úvahu zejména v případě, kdy by s ohledem na konkrétní spor a jeho účastníky nebyl rozhodce schopen plnit řádně a plně své povinnosti rozhodce, včetně splnění podmínky nepodjatosti a nestrannosti.

²⁶³ KVARDOVÁ, B., *Přezkum neplatnosti rozhodčí smlouvy v rámci exekučního řízení*. Praha. 2013. Komorní listy z 10.3.2014. In: Aspi LIT 162412CZ.

²⁶⁴ FOUCHARD, Ph., *Arbitrage commercial international*. 1992. Paříž. JurisClasseur Droit international. Fasc. 586-7-2. 1.října 1992.

Smlouvu s rozhodcem je nutno odlišit od rozhodčí smlouvy nebo i od smlouvy o rozhodci, která zakládá samotné rozhodčí řízení. Smlouvou s rozhodcem přijímá rozhodce ve vztahu ke všem stranám sporu závazek ujmout se rozhodnutí sporu v rámci rozhodčího řízení.²⁶⁵

Pravidla řízení

O možnosti stran dohodou určit pravidla řízení autorka pojednávala v kapitole 4 této části, která se věnovala institucionálnímu řízení a řízení „*ad hoc*“.

Zahájení řízení

Okamžik zahájení rozhodčího řízení je opět jedním z prvků rozhodčího řízení, ohledně něhož existuje rozdílná úprava v českém a francouzském právu.

Dle ust. § 14 ZRŘ je rozhodčí řízení zahájeno okamžikem, kdy žaloba došla stálému rozhodčímu soudu nebo předsedajícímu rozhodci, je-li určen nebo jmenován, není-li, pak se žaloba podává kterémukoliv určenému nebo jmenovanému rozhodci.

Dle ust. čl. 1456 CPC je rozhodčí řízení zahájeno okamžikem, kdy je ustanoven rozhodčí senát, tedy okamžikem, kdy rozhodce nebo rozhodci přijali pověření, které jim rozhodčí smlouva svěřuje. Nejedná se však o kogentní ustanovení. Strany mohou zcela volně stanovit jiný okamžik, skutečnost, okolnost, která je rozhodující pro zahájení řízení. Tou může být například doručení kompletní rozhodčí žaloby, doručení repliky druhé strany k rozhodčímu návrhu apod. Ust. čl. 1462 CPC upřesňuje, že návrh na zahájení rozhodčího řízení mohou podat obě strany společně, nebo strana, která má na vyřešení věci zájem („*partie diligente*“ = přičinlivá, horlivá strana).

Základní principy řízení

Základní zásadou rozhodčího řízení je **zásada dispoziční**, která se v českém právním řádu nejzřetelněji projevuje v §§ 7, 19 ZRŘ, tedy v oprávnění stran zvolit řízení „*ad hoc*“ či institucionální, zvolit postup v řízení, odkázat na konkrétní pravidla.

²⁶⁵ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

Reforma mezinárodního rozhodčího řízení ve Francii přinesla novinku v čl. 1509 CPC, dle kterého mohou strany v rozhodčí smlouvě stanovit pravidla rozhodčího řízení, a to přímo nebo odkazem na rozhodčí řád nebo na normy upravující rozhodčí řízení.

Stranám tak přísluší buď procesní pravidla řízení určit, vymežit, nebo odkázat na existující řády rozhodčích institucí nebo na právní normy, které obsahují procesní úpravu rozhodčího řízení. Pokud tak strany neučiní, toto právo přísluší samotným rozhodcům.²⁶⁶

Mezi další základní principy rozhodčího řízení z pohledu českého práva patří:

- zásada rovnosti stran zakotvená v § 18 ZRŘ, dle kterého mají strany v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána stejná příležitost k uplatnění jejich práv;
- zásada rychlosti a hospodárnosti, která vyplývá ze samotné podstaty rozhodčího řízení,
- zásada projednací, jejímž projevem je § 19, odst. 2 ZRŘ, dle kterého rozhodci vedou řízení tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci,
- zásada neverejnosti a ústnosti jednání dle § 19, odst. 3 ZRŘ.

Ve francouzském pojetí nalezneme zcela obdobný přístup.

Bez ohledu na procesní pravidla jsou rozhodci povinni garantovat rovnost stran v rozhodčím řízení a respektovat princip kontradiktornosti řízení.²⁶⁷ Jde o dva základní pilíře procesu před rozhodci, přičemž princip kontradiktornosti byl do zákona převzat pod vlivem judikatury, princip rovného přístupu k oběma stranám sporu je inovací. Rozhodci jsou povinni zajistit, aby jedna ze stran nebyla nepřiměřeně znevýhodněna oproti druhé straně, například ohledně lhůt pro úkony v řízení, ohledně porozumění jazyku použitého v řízení apod.

²⁶⁶ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

²⁶⁷ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, art. 1510.

Pařížský odvolací soud při aplikaci tohoto principu například rozhodl, že jmenování jednoho rozhodce ze seznamu pěti možných jmen, a to aniž by byla stanovena kritéria takového výběru, nemůže být provedeno po vzniku sporu pouze jednou ze stran, z jejíhož podnětu bylo rozhodčí řízení zahájeno, ale musí vzejít z dohody stran, případně z rozhodnutí podpůrčího soudce.²⁶⁸

Reforma z r. 2011 přiznala rozhodčímu řízení tři základní atributy:²⁶⁹

- rychlost řízení;
- poctivost v řízení;
- důvěrnost řízení.

Strany mají plně ve svých rukách dobu, resp. délku řízení. Mohou jednotlivé časové úseky vymezit v rozhodčí smlouvě či pravidlech řízení. Mohou dohodou původně sjednanou dobu prodloužit.²⁷⁰

Poctivost stran v rozhodčím řízení je překládána jako jejich povinnost se v řízení chovat koherentně. Vychází z anglického pojetí „*estoppel*“ a zakazuje straně, aby „si protiřečila v neprospěch či k újmě druhé strany“. Princip vychází z judikátu Kasačního soudu, který zamítl návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který podala strana, z jejíhož podnětu bylo rozhodčí řízení zahájeno.²⁷¹

Povinnost mlčenlivosti v průběhu řízení je dalším základním pilířem rozhodčího řízení ve Francii. Pouze dohoda stran může zásadu důvěrnosti prolomit a část informací uveřejnit, případně odtajnit celý průběh řízení a jeho výsledek. Kromě autonomie vůle stran tvoří další výjimku povinnost uložená zákonem.

²⁶⁸ CA Paris, 3.7.2012, no. 11-01.974. Cahier d'arbitrage 2012-3, p. 707.

²⁶⁹ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1464, odst. 3 a odst. 4, použitelný v mezinárodním rozhodčím řízení, pokud se strany nedohodnou jinak.

²⁷⁰ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

²⁷¹ Cass Civ 1, 6 juillet 2005, Revue de l'arbitrage, 2005, p. 993.

Uzavření smíru

Rozhodčí řízení se může vyvíjet takovým způsobem, že strany v jeho rámci dojdou k dohodě o řešení sporu, tedy ke smírnému vyřešení konfliktu na bázi kompromisů. Dle čl. 30 Vzorového zákona UNCITRAL mohou strany v takovém případě žádat rozhodce, aby obsah jejich dohody začlenili do rozhodčího nálezu, tedy aby rozhodčí nález obsahoval jejich smír. Rozhodčí nález má pak zcela stejnou povahu a účinky, jako rozhodčí nález, v němž rozhodci spor rozhodnou bez ohledu na dohodu stran.

Česká právní úprava v tomto směru Vzorovému zákonu plně odpovídá. Dle § 24, odst. 2 ZRŘ lze na žádost stran uzavřít smír ve formě rozhodčího nálezu.

Nicméně francouzské soudy takový závěr odmítají. V rozhodnutí z 16.10. 2012 Kasační soud odmítl přiznat jurisdikční účinky nálezu, který odrážel dohodu stran. Nález je rozhodnutím rozhodců, kteří tak s konečnou platností vypořádávají konflikt stran, který jim byl předložen. Měl-li by nález pouze odrážet dohodu stran, aniž by nález obsahoval prvky související s výkonem rozhodovací moci arbitrářů, jednalo by se o hybridní úkon, který nemůže mít účinky pravomocného rozhodnutí.²⁷²

Interakce obecných soudů v rozhodčím řízení

Rozhodčí řízení bývá definováno jako systém soukromé justice, kterému asistuje justice státní. Rozhodce je zde, aby vykonal spravedlnost, soudce je pak zprostředkovatelem rozhodčího řízení, neboť může intervenovat ve všech fázích rozhodčího řízení s cílem zajistit jeho účinnou realizaci. V případě potřeby soudce dává účinky vůli stran. Je povolán v případě potřeby, kdy vůle stran a pravomoc rozhodců nestačí. Soudce je tak povolán k tomu, aby jmenoval, odvolával či nahrazoval rozhodce, řešil spory související s ustanovením rozhodčího senátu, jmenuje rozhodčí instituci, prodlužuje dobu trvání řízení, činí úkony za účelem opatření důkazů u třetích osob, a podobně.²⁷³

²⁷² LOQUIN, E., *Arbitrage commercial international – Notion*. Paříž. JurissClasseur Droit international. Fasc. 720. 25.8. 2015.

²⁷³ LOQUIN, E., *Arbitrage commercial international – Notion*. Paříž. JurissClasseur Droit international. Fasc. 720. 25.8. 2015.

Úloha soudů v rozhodčím řízení je nesporná. Plní roli pomocnou, a to zejména před a v průběhu rozhodčího řízení a roli kontrolní.²⁷⁴

V českém právu je obecným soudům svěřena pravomoc jmenovat rozhodce, rozhodovat o jejich vyloučení, nařizovat předběžná opatření, rozhodnout o zproštění mlčenlivosti, archivovat rozhodčí nálezy. Důležitou úlohu hrají při opatřování důkazů. Kontrolní úloha se pak odehrává v procesu zrušení rozhodčích nálezů, nebo řízení o odeprání uznání a výkonu.

Oproti francouzské koncepci je v českém právu problematická úprava soudní příslušnosti. V podstatě pro každý z pomocných úkonů soudu je příslušný jiný soud a zákon rozlišuje mezi věcnou a místní příslušností.

K úkonům souvisejícím s opatřováním důkazů je věcně a místně příslušný okresní soud, v jehož obvodu má být požadovaný úkon proveden, má-li být úkon proveden v cizině je věcná i místní příslušnost dána okresnímu soudu, v jehož obvodu je místo, kde se rozhodčí řízení koná.²⁷⁵ V ostatních řízeních je věcně příslušný soud, který by byl příslušný dle pravidel OSŘ, kdyby nebylo rozhodčí smlouvy.²⁷⁶ Místně příslušný je pak soud, v jehož obvodu se koná nebo konalo rozhodčí řízení, je-li toto místo v tuzemsku. Jinak je místně příslušný soud, který by byl místně příslušný, kdyby nebylo rozhodčí smlouvy. V případě jmenování či vyloučení rozhodců je pak příslušným soud dle sídla nebo bydliště navrhovatele nebo odpůrce, jestliže nelze v tuzemsku zjistit místní příslušnost soudu. Daná pravidla jsou tedy velice nepřehledná a pro zahraničního účastníka rozhodčího řízení se mohou jevit jako matoucí.

Francouzská právní úprava je, a ne poprvé, opět jasnější a pro účastníky rozhodčích řízení srozumitelnější a praktičtější. Součástí reformy francouzského rozhodčího řízení je posílení a vymezení role podpůrného soudce – „*juge d'appui*“. V souladu s čl. 1505 CPC je jím v případě mezinárodního rozhodčího řízení, nedohodnou-li se strany jinak, předseda *Tribunal de grande instance de Paris*.

²⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 333.

²⁷⁵ ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a uznávání a výkonu rozhodčích nálezů, § 42, odst. 1 a 2.

²⁷⁶ ČR. Zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a uznávání a výkonu rozhodčích nálezů, § 41.

Strany či rozhodci se na něho mohou obrátit v zásadě za situace, kdy řízení má vazbu na francouzské teritorium nebo proto, že jedné ze stran hrozí odepření práva na spravedlivý proces. Řízení má vazbu na francouzské teritorium proto, že se rozhodčí řízení koná ve Francii, strany se dohodly, že se rozhodčí řízení bude řídit francouzským právem nebo se strany výslovně dohodly na tom, že francouzské soudy budou příslušné pro rozhodování sporů, jež mohou vyvstat v souvislosti s rozhodčím řízením. Skutečnost, že pařížský soudce má pravomoc intervenovat do rozhodčího řízení bez ohledu na jeho místo konání, strany a platné právo, je potvrzením francouzské koncepce „delokalizace“, resp. „universality“ rozhodčího řízení v pojetí francouzského práva.²⁷⁷ Jedinou podmínkou založení jeho pravomoci je hrozba rizika odepření práva na spravedlivý proces jednomu z účastníků rozhodčího řízení, a to bez ohledu na místo konání arbitráže.

Nad rámec pravomoci podpůrného soudce francouzský občanský soudní řád umožňuje, aby obecné soudy mimo rámec rozhodčího řízení, ale v souvislosti s ním, na návrh nařídily opatření k zajištění důkazu dle čl. 145 CPC nebo předběžná či zajišťovací („*conservatoire*“) opatření dle čl. 1449 CPC.²⁷⁸

11. Uznání a výkon rozhodčích nálezů

Český zákon o rozhodčím řízení ani francouzský občanský soudní řád neobsahují **definici rozhodčího nálezu**, pouze způsob jeho přijetí a náležitosti.

Ve Francii tedy, jako ostatně často ve francouzském právním prostředí, vypomohla judikatura. Kasační soud rozhodčí nález definuje jako úkon rozhodců, kterým s konečnou platností rozhodli zcela či částečně spor, který jim byl předložen, a to ať se již jedná o meritum věci, o pravomoc, nebo o způsob řízení, jež vede k ukončení řízení.²⁷⁹

²⁷⁷ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

²⁷⁸ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

²⁷⁹ Cass. 1er civ., 12.10. 2011. No.10-14.687: JurisData no. 2011-021780.

Z definice plyne, že rozhodčí nález musí být konečný, resp. konečným úkonem v řízení, které vede k jeho ukončení. Je irelevantní, zda se jedná o nález, kterým se rozhoduje celý rozsah sporných otázek nebo pouze jejich část, zda se jedná o posouzení pravomoci či o jiný typ úkonu ve vlastním řízení. Podstatnou podmínkou je, že v důsledku vydání nálezu je rozhodčí řízení ukončeno.

Dle § 25 ZRŘ rozhodčí nález musí:

- být usnesen většinou rozhodců;
- být vyhotoven písemně a podepsán alespoň většinou rozhodců;
- obsahovat výrok, dostatečně určitý a odůvodněný, pokud se strany nedohodly, že rozhodčí nález odůvodněn být nemusí.

Z povahy rozhodčího nálezu jako exekučního titulu plyne, že musí obsahovat označení stran a jejich adresy, označení rozhodčího soudu a složení rozhodčího senátu, jména a adresy případných dalších účastníků, místo a datum vydání rozhodčího nálezu, předmět sporu a vylíčení okolností sporu a upřesnění a vyčíslení všech nároků.²⁸⁰

Dle francouzského práva, dle čl. 1480 - 1482 CPC musí rozhodčí nález, pokud se strany nedohodnou jinak, vedle vlastního rozhodnutí, obsahovat:

- jména, příjmení, názvy stran a adresy jejich bydliště a sídla;
- jména právních zástupců, případně jiných osob, které strany zastupovaly nebo jim jinak asistovaly;
- jména rozhodců, kteří nález vydali;
- datum a místo vydání rozhodčího nálezu;
- podpisy všech rozhodců s tím, že pokud menšina rozhodců odmítne nález podepsat, tato skutečnost bude v nálezu zaznamenána, a to aniž by to jakkoliv ovlivnilo účinnost nálezu.

²⁸⁰ ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, str. 333.

Rozhodčí nález dále obsahuje stručný popis nároků stran a jejich argumentaci. Musí obsahovat odůvodnění rozhodnutí. Rozhodčí nález má statut věci rozsouzené v okamžiku jeho vydání. Rozhodčí nález je účinný ve vztahu ke třetím osobám ve stejném rozsahu jako pravomocný soudní rozsudek. Rozhodčí nález je vykonatelný.²⁸¹ Vykonatelnost rozhodčího nálezu může mít dvě podoby. V souladu s povahou a duchem rozhodčího řízení většinou strany dobrovolně plní povinnosti, které jsou jim nálezem uloženy. Nestane-li se tak, má oprávněná strana možnost uchýlit se k moci veřejné a žádat nařízení výkonu soudním rozhodnutím.

Dle čl. 1485 rozhodčí senát je povolán k jednání po vydání rozhodčího nálezu, a to v případě potřeby vyložit rozhodčí nález, opravit chyby a věcné nedostatky nálezu.

Přezkum rozhodnutí

Pokud se tak strany dohodnou v rozhodčí smlouvě, rozhodčí nález může být přezkoumán v řízení před rozhodci, a to dle § 27 ZRŘ i dle čl. 1502 CPC týkajícího se vnitrostátního rozhodčího řízení, které je ovšem díky odkazu v čl. 1506 CPC použitelný i na mezinárodní rozhodčí řízení.

Dle české úpravy je žádost o přezkoumání zasílána jednou ze stran sporu druhé ve lhůtě 30 dní od doručení rozhodčího nálezu straně, která žádá o přezkum. Lhůta je propadná. Přezkumné rozhodčí řízení probíhá shodně jako původní řízení, dle ustanovení ZRŘ, ovšem jeho základní podmínkou je, že přezkum provádí jiní rozhodci než ti, kteří vydali napadaný nález.

Dle francouzské úpravy je návrh na přezkoumání nálezu podáván původnímu rozhodčímu senátu. Nevyžaduje se, aby nález přezkoumávali jiní rozhodci. Předchozí právní úprava umožňující přezkoumání rozhodčího nálezu před odvolacím soudem (*cour d'appel*) nepřinášela efektivní řešení. Reformou zavedené pravidlo naopak akcentuje vůli stran vyjmout spor z pravomoci soudů a svěřit jeho projednání výlučně konkrétním rozhodcům. Není tedy důvodu, aby rozhodci nebyli povoláni i k tomu, aby rozhodčí nález revidovali. Původní rozhodci jsou obeznámeni se všemi okolnostmi případu, tedy jsou nejvíce povoláni k tomu, aby rozhodovali i o přezkumu.

²⁸¹ LOQUIN, E., *Arbitrage commercial international – Notion*. Paříž. JurissClasseur Droit international. Fasc. 720. 25.8. 2015.

Návrh na přezkum nálezu musí být podán ve lhůtě dvou měsíců od okamžiku, kdy se dotčená strana dozvěděla o okolnosti, která je důvodem pro přezkum.²⁸²

V obecném soudnictví a ve vnitrostátním rozhodčím řízení lze návrh na přezkum podat pouze za předpokladu, kdy až po vydání nálezu vyšly najevo informace a skutečnosti, které nemohly být stranou použity v původním řízení a které podstatným způsobem ovlivňují průběh a výsledek řízení. Jedná se o případy:

- kdy strana, v jejíž prospěch vyznívá rozhodčí nález, se dopustila podvodu, jež má souvislost s projednávanou věcí;
- jsou odhaleny zásadní důkazy, které byly jednou ze stran zatajovány a mohou mít vliv na rozhodnutí věci;
- nález byl vydán na základě listin, které byly následně prohlášeny za falsa;
- nález byl vydán na základě prohlášení, svědeckých výpovědí či přísah, které byly následně prohlášeny za nepravdivé.

V mezinárodním rozhodčím řízení mohou strany sjednat jiné důvody pro přezkum, zákonné důvody zúžit, nebo dokonce možnost podání návrhu na přezkum nálezu nevázat na žádné důvody. Přezkum nálezu lze rovněž zcela vyloučit.

Zrušení rozhodčího nálezu:

Obě právní úpravy, francouzská i česká plně uznávají kontrolní funkci, kterou stále soudy vykonávají nad rozhodčími nálezy. Tato kontrolní funkce se projevuje v možnosti soudu zrušit rozhodčí nález vydaný v tuzemsku nebo odmítnout uznání a výkon rozhodčího nálezu.

Dle čl. 31 ZRŘ český soud na návrh kterékoliv strany zruší tuzemský rozhodčí nález, jestliže:

- a) byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu;
- b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje;

²⁸² DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 596.

- c) ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem;
- d) rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců;
- e) straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat;
- f) rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému;
- g) rozhodce nebo stálý rozhodčí soud rozhodoval spor ze spotřebitelské smlouvy v rozporu s právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele nebo ve zjevném rozporu s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem;
- h) rozhodčí smlouva týkající se sporů ze spotřebitelských smluv neobsahuje informace požadované v § 3 odst. 5, popřípadě tyto informace jsou záměrně nebo v nezanedbatelném rozsahu neúplné, nepřesné nebo nepravdivé, nebo
- i) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení.

Návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem musí být podán do tří měsíců od doručení rozhodčího nálezu té straně, která se zrušení rozhodčího nálezu domáhá a nemá odkladný účinek na vykonatelnost rozhodčího nálezu. Na žádost povinného může však soud vykonatelnost rozhodčího nálezu odložit, jestliže by neprodleným výkonem rozhodčího nálezu hrozila závažná újma nebo jestliže je z návrhu na zrušení rozhodčího nálezu možné usuzovat, že je důvodný.

Soud zamítne návrh na zrušení rozhodčího nálezu, který se opírá o důvody § 31 písm. b) nebo c), jestliže strana, která se domáhá zrušení rozhodčího nálezu, neuplatnila, ač mohla, takový důvod v rozhodčím řízení nejpozději, než začala jednat ve věci samé.

Zruší-li soud rozhodčí nález z důvodů uvedených v § 31 písm. a) – nearbitrabilní spor, b) neplatná či neexistující rozhodčí doložka, pokračuje k návrhu některé ze stran po právní moci rozsudku v jednání ve věci samé a tuto věc rozhodne. Věc již nelze projednat v rozhodčím řízení. Zruší-li soud rozhodčí nález z důvodů uvedených v § 31 písm. c) až f) nebo i), pokračuje se k návrhu některé ze stran v rozhodčím řízení na základě rozhodčí smlouvy.

Novela ZRŘ²⁸³ zavádí v § 34, odst. 2 možnost, aby v důsledku zrušení rozhodčí doložky byl spor projednáván před týmiž rozhodci, kteří vydali zrušený rozhodčí nález, a to za podmínky, že se tak strany výslovně dohodnou a že nález byl zrušen pro vyloučení rozhodce. Prof. Bělohlávek tuto změnu považuje za koncepční a za posun směrem k mezinárodním standardům a za posílení autonomie vůle.²⁸⁴ Nedohodnou-li se strany jinak, budou noví rozhodci jmenováni způsobem původně určeným v rozhodčí smlouvě nebo podpůrně podle ustanovení tohoto zákona.

Na tomto místě se patří vrátit již k dříve zmíněnému usnesení Nejvyššího soudu České republiky,²⁸⁵ kterým připustil, aby v čistě vnitrostátním rozhodčím řízení byl vydán cizí rozhodčí nález, jehož zrušení se nelze domáhat před českými soudy.

Před francouzskými soudy může být zrušen pouze rozhodčí nález vydaný ve Francii.²⁸⁶ Návrh na zrušení je podáván k odvolacímu soudu (cour d'appel), v jehož obvodu došlo k vydání rozhodčího nálezu, a to do jednoho měsíce od doručení nálezu. Důvody pro zrušení nálezu jsou stanoveny zákonem a jejich výčet je limitativní, tedy jiné než zákonné důvody nejsou připuštěny.²⁸⁷ Důvody jsou následující:

- a) rozhodčí soud rozhodl nesprávně o své pravomoci – jedná se o případy neplatnosti nebo neexistence rozhodčí smlouvy;
- b) rozhodčí soud nebyl řádně ustanoven – zde soud zkoumá nezávislost a nestrannost rozhodců;

²⁸³ Provedená zákonem č. 19/2012 Sb.

²⁸⁴ BĚLOHLÁVEK, A.J, *Změny v rozhodčím řízení*. Praha: Bulletin Advokacie, 21.5. 2012. In *ASPI LIT41506CZ*.

²⁸⁵ NS ČR, 23 Cdo 1034/2012, ze dne 30.9. 2013. General Factoring a.s. vs. Československá obchodní banka a.s. In: http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/742E9D4886B46267C1257C2000426CDE?openDocument&Highlight=0.

²⁸⁶ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1518.

²⁸⁷ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1520.

- c) rozhodčí soud rozhodoval, aniž by respektoval rozsah pověření, které mu bylo svěřeno – pod tyto důvody spadají situace, kdy rozhodci nerozhodovali způsobem stanoveným stranami, např. aplikovali hmotné právo, ačkoliv měli rozhodovat jako *amiable compositeur*, či naopak, rozhodli nad rámec vymezeného sporu, apod.;
- d) nebyl dodržen kontradiktorní princip řízení;
- e) uznání nebo výkon nálezu by byly v rozporu s mezinárodním veřejným pořádkem – tomuto důvodu se autorka podrobněji věnuje v následující části.

Rozhodne-li francouzský soud o zrušení nálezu, nevydává zároveň rozhodnutí ve věci samé, tedy nenahrazuje rozhodčí řízení. Účastníci se ocitávají zcela na počátku celého řízení. Pokud důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu není neplatnost nebo neexistence rozhodčí smlouvy, jsou rozhodčí smlouvou nadále vázáni a spor bude znovu projednáván v rozhodčím řízení způsobem, jaký si strany původně sjednaly, nedohodnou-li se samozřejmě v mezidobí jinak.²⁸⁸ Za situace, kdy je rozhodčí nález zrušen pro neplatnost či neexistenci rozhodčí smlouvy, mají strany možnost rozhodčí smlouvu znovu uzavřít se zohledněním skutečností, které založily neplatnost té původní. Není-li dosaženo dohody, může se kterákoliv ze stran se svým nárokem obrátit na příslušný soud.

Francouzská právní úprava mezinárodní arbitráže dále umožňuje, aby se strany výslovně vzdaly práva na zrušení rozhodčího nálezu.²⁸⁹ Vzdání se tohoto práva musí být předmětem zvláštní dohody a musí být výslovné. Pokud tedy například rozhodčí smlouva obsahuje ujednání stran o tom, že nebudou napadat rozhodčí nález opravnými prostředky, takové ujednání není dostatečně přesné a výslovné pro to, aby bylo považováno za vzdání se práva žádat zrušení rozhodčího nálezu soudem.

Vzdání se práva na zrušení rozhodčího nálezu však nebrání stranám, aby napadli rozhodnutí o výkonu nálezu, opravný prostředek musí být soudu podán ve lhůtě jednoho měsíce od doručení rozhodnutí o výkonu.

²⁸⁸ RAHMA Ouanes, *Le soutien du droit français a l'autonomie de l'arbitrage international*. Village de la Justice. 10.1.2013. In: <http://www.village-justice.com/articles/soutien-Droit-Francais-autonomie,13532.html>.

²⁸⁹ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1522.

Rozhodčí nález nemůže být předmětem mimořádné stížnosti pro porušení zákona podávané ke Kasačnímu soudu.²⁹⁰

Dle čl. 1526 CPC žaloba na zrušení rozhodčího nálezu ani odvolání proti nařízení výkonu nemají odkladné účinky. V tomto ustanovení je zakotven princip okamžité účinnosti rozhodčího nálezu. V odůvodnění nové úpravy rozhodčího řízení je výslovně uvedeno, že cílem je znemožnit straně, která nejedná v dobré víře, realizovat průtahy v řízení a odkládat účinek nálezu.²⁹¹ Ovšem i tento princip může být prolomen v případech, kdy výkon rozhodnutí by vážným způsobem poškodil práva jedné ze stran.

Výkon rozhodčího nálezu:

V oblasti uznání a výkonu rozhodčích nálezů má klíčový význam Newyorská úmluva, ke které přistoupila Francie i Česká republika.

Při uznání a výkonu rozhodčích nálezů postupují soudy signatářských států podle procesních předpisů platných na jejich území (*lex fori*), přičemž jsou povinny zajistit rovný přístup k rozhodcím nálezům vydaným dle Newyorské úmluvy a rozhodcím nálezům místním (národním).²⁹² Předpokladem pro uznání a výkon je předložení prvopisu nálezu, případně jeho ověřené kopie a zároveň prvopisu rozhodčí smlouvy, případně její ověřené kopie, a to vše v úředním překladu do jazyka země uznání a výkonu. S ohledem na vývoj přístupu k formám rozhodčí smlouvy lze dovodit, že formální nároky na splnění druhého z požadavků jsou v současné době oslabeny.

V čl. V, odst. 1 a 2 jsou Newyorskou úmluvou vymezeny důvody, pro které mohou být uznání a výkon nálezů odepřeny. Rozdíl mezi odst. 1 a odst. 2 spočívá v tom, zda soud rozhoduje z vlastního podnětu a na základě vlastního zkoumání (odst. 2) nebo zda rozhoduje z podnětu strany, proti níž je nález uplatňován a která nese důkazní břemeno (odst.1). Z formulace „mohou být odepřeny“ autorka dovozuje dva základní důsledky.

²⁹⁰ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1506.

²⁹¹ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

²⁹² Čl. III Newyorské úmluvy.

Jednak jasně a vyčerpávajícím způsobem vymezuje důvody, pro které lze výkon odepřít, tedy odepření z jiných důvodů, než uvedených v čl. V úmluvy, je v zásadě vyloučeno. Úmluva tak v tomto směru omezuje veřejné soudy v tom, za jakých podmínek mohou uznání a nález odepřít, resp. nenastane-li ani jedna z nich, pak jsou povinny nález na svém území uznat a vykonat. Dále pak svěřuje do uvážení soudu, zda i když tyto důvody nastanou, dojde skutečně k odmítnutí výkonu. Soud má tedy plnou pravomoc posoudit důvodnost a závažnost vad rozhodčího nálezu a rozhodnout, zda tyto vady jsou takového charakteru, aby odůvodňovaly odmítnutí uznání a výkonu nálezu.

Z vlastního podnětu soud posuzuje arbitrabilitu sporu, tedy zda spor může být vůbec projednáván před rozhodci v souladu s jeho národním právem, a soulad uznání a výkonu nálezu s veřejným pořádkem fóra.

Na žádost a doložení strany pak soudy posuzují:

- a) způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu a platnost rozhodčí smlouvy dle práva státu, kterému strany rozhodčí smlouvu podrobily, nebo při absenci volby stranami, dle práva země, kde byl nález vydán; nebo
- b) procesní práva strany, tedy to, že nebyla řádně vyrozuměna o ustanovení rozhodce nebo o rozhodčím řízení nebo nemohla z jakýchkoliv důvodů uplatnit své požadavky; nebo
- c) rozsah rozhodčí doložky, tedy zda se týká sporu, pro který byla uzavřena, soulad nálezu s rozsahem rozhodčí doložky; nebo
- d) složení rozhodčího soudu z pohledu souladu s ujednáním stran, případně se zákony země, kde se rozhodčí řízení konalo; nebo
- e) závaznost nálezu, případně jeho zrušení či odložení výkonu příslušným orgánem země, v níž nebo podle jejíhož právního řádu byl vydán.

Z čl. V, odst. 1 Newyorské úmluvy dále nutno zdůraznit odst. d), dle kterého lze uznání a výkon odmítnout, pokud ustanovení rozhodčího senátu nebo průběh řízení nebyl v souladu s dohodou stran, nebo neexistovala-li taková dohoda, nebyla v souladu s právem státu, na jehož území se rozhodčí řízení konalo“. Úmluva zřetelně upřednostňuje dohodu a procesní pravidla sjednaná stranami nad právní úpravou konkrétního státu.

Přestože rozhodčí smlouva obsahuje určité vady z pohledu práva fóra, není to na překážku platnosti smlouvy, neboť taková byla vůle stran.²⁹³

Česká právní úprava se v zásadě od té obsažené v Newyorské úmluvě příliš neliší, pokud se týká důvodů odepření. Volí však jinou formulaci, místo „mohou“ být odepřeny, upřednostňuje striktní „budou odepřeny“. Český soudce je tak zbaven možnosti volného uvážení, zda existence důvodů skutečně opodstatňuje odepření uznání a výkonu nálezu. Dle § 121 ZMPS mezi důvody patří:

- a) rozhodčí nález není podle práva státu, v němž by vydán, pravomocný nebo vykonatelný,
- b) byl zrušen ve státě, v němž byl vydán nebo podle jehož právního řádu byl vydán,
- c) je stížen vadou, která je důvodem pro zrušení českého rozhodčího nálezu soudem, nebo
- d) odporuje veřejnému pořádku.

Posledně jmenovaný důvod je uveden duplicitně, neboť figuruje již v § 4 ZMPS, dle kterého nelze v České republice uznat rozhodčí nález, pokud by se účinky takového uznání přičily veřejnému pořádku.

Výkon rozhodnutí cizího rozhodčího nálezu se nařizuje rozhodnutím českého soudu, které je třeba odůvodnit.

Ust. § 35 ZRŘ dává účastníku rozhodčího řízení, proti němuž výkon směřuje, právo, i když nepodal návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem, podat návrh na zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí kromě důvodů uvedených v § 268 OSŘ. i tehdy, jestliže

- a) rozhodčí nález je stížen některou vadou uvedenou v § 31 písm. a), d) nebo f),
- b) strana, která musí mít zákonného zástupce, nebyla v řízení takovým zástupcem zastoupena a její jednání nebylo ani dodatečně schváleno,
- c) ten, kdo vystupoval v rozhodčím řízení jménem strany nebo jejího zákonného zástupce, nebyl k tomu zmocněn a jeho jednání nebylo ani dodatečně schváleno.

²⁹³ FOUCHARD, P., *Arbitrage commercial international*. 1992. Paříž. JurisClasseur Droit international. Fasc. 586-7-2. 1.října 1992.

Výkon nálezů vydaných ve Francii je nařizován Tribunal de grande instance, v jehož obvodu došlo k vydání rozhodčího nálezů. V případě zahraničního nálezů je to pak Tribunal de grande instance v Paříži (čl. 1516 CPC). Nařízení výkonu nálezů ve Francii není podmíněno existencí majetku, který může být předmětem výkonu, na francouzském území.²⁹⁴ Řízení o výkonu nálezů není kontradiktorní.

Skutečnost, že výkon rozhodčího nálezů porušuje zásadním způsobem pravidla mezinárodního veřejného pořádku, je jediným přípustným důvodem pro odmítnutí výkonu z pohledu francouzského práva, to vše samozřejmě za podmínky, že byl splněn další předpoklad výkonu, a to je doložení existence rozhodčího nálezů. Rozhodnutí o odmítnutí výkonu musí být odůvodněné.²⁹⁵

Mezinárodní veřejný pořádek je judikaturou definován jako „soubor norem a pravidel, jejichž nezohlednění nemůže francouzský právní pořádek trpět, a to i v záležitostech mezinárodní povahy.“²⁹⁶ Respektování pravidel mezinárodního veřejného pořádku je vyžadováno jak v oblasti procedurální, tak při posuzování merita věci, ovšem porušení pravidel mezinárodního veřejného pořádku v průběhu řízení není tím rozhodujícím kritériem. Z pohledu judikatury soudci nezáleží na tom, jak rozhodci v průběhu řízení nakládali s právy stran, klíčové je, zda uznání a výkon nálezů na území Francie může mezinárodní veřejný pořádek ohrozit. Důležité jsou tedy účinky nálezů.²⁹⁷

²⁹⁴ CA Paris, pole 1, ch. 1. 15.1. 2014, no. 11/08143 et 11/03911. JCP G 2013.

²⁹⁵ Art. 1517 CPC: „*Les sentences arbitrales sont reconnues ou exécutées en France si leur existence est établie par celui qui s'en prévaut et si cette reconnaissance ou cette exécution n'est pas manifestement contraire à l'ordre public international.*“

²⁹⁶ CA Paris, 14.6. 2001: Rev.arb. 2001, p. 773.

²⁹⁷ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

Mezi nejdůležitější pravidla tvořící mezinárodní veřejný pořádek dle francouzského pojetí patří: respektování rovného postavení stran v řízení, respektování principu kontradiktornosti řízení, trvání na odůvodnění rozhodnutí, zajištění práva na soudní ochranu, včetně ochrany práva v rámci rozhodčího řízení, respektování principu zákazu zneužití práv v řízení a vyloučení podvodného jednání v rámci řízení.²⁹⁸

Rozhodnutí o nařízení nebo odmítnutí výkonu nálezu ve Francii podléhají přezkumu v důsledku podání opravného prostředku. V zásadě může dojít k těmto situacím²⁹⁹:

	Výkon povolen	Výkon odmítnut
Nález vydán ve Francii	Bez opravného prostředku	Lze napadnout odvoláním
Nález vydán v zahraničí	Lze napadnout odvoláním	Lze napadnout odvoláním

Ve fázi uznání a výkonu rozhodčích nálezů je prostor pro uplatnění autonomie vůle, tedy společné vůle stran, omezen. V této fázi se plně projevují účinky veřejné moci, která posuzuje důsledky projevů autonomie vůle stran v předchozích fázích rozhodčího řízení. V tomto okamžiku jsou s konečnou platností sankcionovány případné vady a nedostatky projevu vůle stran, a to tím, že jsou rozhodčímu nálezu, jako vyústění celého procesu rozhodčího řízení, odepřeny účinky, které strany očekávaly.

²⁹⁸ DRAGO, G., *L'ordre public*. Paříž. 2013. Publication de la Cour de Cassation. Rapport annuel. Odre public. Avant Propos. In: https://www.courdecassation.fr/publications_26/rapport_annuel_36/rapport_2013_6615/etude_ordre_6618/avant_propos_29013.html.

²⁹⁹ CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

12. Shrnutí

Na závěr této části práce nelze než zopakovat význam rozhodčího řízení pro řešení sporů z mezinárodního obchodního styku a zdůraznit prostor, který v jeho rámci má uplatnění autonomie stran. Limity autonomie jsou zároveň v přímé souvislosti s účinky rozhodčích nálezů. Je jen v zájmu stran, chtějí-li, aby zvolenému způsobu řešení sporů byly přiznány kýžené účinky, tedy výkon nálezů prostřednictvím veřejné moci, aby limitující zákonné podmínky již zohlednily ve své rozhodčí smlouvě. V konečném důsledku je lze vnímat nikoliv jako skutečné omezení smluvní volnosti, ale jako vymezení právního rámce, v němž se strany mohou autonomně pohybovat při řešení vzájemných sporů prostřednictvím rozhodčího řízení.

Vymezený právní rámec poskytuje na jedné straně ochranu základních práv samotných účastníků sporu a samozřejmě i ochranu základních hodnot a principů státu, jehož orgány jsou povolány k rozhodování ve věcech rozhodčího řízení. Vzhledem ke skutečnosti, že převážná většina rozhodčích nálezů je dobrovolně plněna, často ani ke konfrontaci rozsahu smluvní volnosti se státními imperativy nedochází.

Zejména v oblasti mezinárodního obchodu se jeho účastníci vyznačují vysokou mírou vlastního sebeurčení a odpovědnosti za rozhodnutí a jednání, které v jeho rámci činí. Vystupují svébytně v prostoru střetu několika právních řádů a obecných principů platných v dané oblasti. Specifika mezinárodního obchodu a řešení sporů, které z něho mohou vzejít, jsou velice dobře pochopeny a zohledněny ve francouzské právní úpravě, která je jasná, přehledná a zejména s minimálními omezujícími interakcemi v maximální možné míře favorizuje mezinárodní arbitráže. České právní úpravě lze vytknout absenci rozdílného přístupu k vnitrostátním rozhodčím řízením, v nichž určitý ochrannářský a formalistický přístup nalézá své opodstatnění, a k rozhodčímu řízení, jehož předmětem jsou spory z mezinárodního obchodního styku, v němž vystupují svébytně a v postavení rovné subjekty komunity obchodníků a podnikatelů, pro něž je podstatné rychlé, efektivní, neformální a ekonomické řešení.

VI. MEDIACE

Mediace je jako jedna z metod tzv. alternativního řešení sporů hojně využívaným nástrojem i v oblasti mezinárodního obchodního styku, který umožňuje efektivně a operativně překlenout vzniklé spory, konflikty a období nejistoty a soustředit energii a prostředky na budoucí vztahy a spolupráci, rozvoj obchodních a podnikatelských aktivit. Oproti soudnímu i rozhodčímu řízení mediace poskytuje stranám konfliktu nejširší a v podstatě nijak neomezené možnosti uplatnění autonomie. Výsledkem není rozhodnutí třetí osoby, orgánu, kterému by strany byly povinny se podřídit, a to ať již v důsledku dobrovolně přijatého závazku takové rozhodnutí akceptovat, nebo donucovacích prostředků veřejné soudní moci. Výsledkem úspěšné mediace je dohoda stran jako projev smluvní volnosti, která v případě jejího dobrovolného plnění nemusí narážet na žádné limity právního řádu či procesních pravidel soudního řízení.

Mediace je svou povahou interdisciplinární.³⁰⁰ Základ nalézá v právu, neboť přichází v úvahu při řešení sporů či konfliktů, které mají svůj původ v určitém právním vztahu účastníků a jejichž řešení má právní odezvu. Zohledňuje však nezbytně i aspekty psychologické a sociologické, které se projevují zejména v úloze a intervencích mediátora, jako intervenující třetí osoby, který aplikuje dovednosti ze sféry obecné psychologie, typologie osobnosti, komunikace, vyjednávání a teorie konfliktu.

1. Vymezení pojmu a rozsahu použití

Obdobně jako v případě rozhodčího řízení se můžeme setkat s různými definicemi mediace. *Centre for Effective Dispute Resolution (CEDR)*, který je jedním z nejvýznamnějších poskytovatelů služeb v oblasti mediace, ji definuje jako: „flexibilní a důvěrný proces, v jehož rámci třetí osoba aktivně pomáhá stranám pracovat na sjednání dohody o jejich sporu či konfliktu a zároveň strany mají pod svou výsostnou kontrolou přijetí rozhodnutí o urovnání sporu a vlastní podmínky konečné dohody“.

³⁰⁰ HORÁČEK, T., *Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu)*. 20.6. 2013. Bulletin advokacie. In: ASPI. LIT44884CZ.

Jiné mediační centrum National Mediation Helpline ji definuje velmi jednoduše jako „efektivní způsob řešení sporů bez nutnosti soudního řízení, který obnáší přítomnost třetí osoby, mediátora, jenž pomáhá oběma stranám dosáhnout dohody.“³⁰¹

Česká právní úprava mediace ji vymezuje jako postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů³⁰², kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.³⁰³

Evropský normotvůrce mediací rozumí formální řízení, jakkoliv nazvané nebo uváděné, ve kterém dvě nebo více stran sporu samy dobrovolně usilují o dosažení dohody o vyřešení sporu za pomoci mediátora. Toto řízení mohou zahájit strany sporu nebo může být navrženo či nařízeno soudem nebo stanoveno právem členského státu.³⁰⁴

Ve Francii se pojem mediace vyvinul, jak jinak, než z judikatury. Pojmově velice blízká metoda konciliace byla a je ve Francii tradičním způsobem alternativního řešení konfliktů, kdy prvotně jako třetí strana napomáhající stranám řešit jejich spor vystupovali samotní soudci obecných soudů. Konciliace byla zavedena již Občanským soudním řádem z r. 1806 (čl. 48 – 58) jako předběžná podmínka uplatnění nároků soudní žalobou ohledně práv, s nimiž měly strany možnost volně disponovat.³⁰⁵

³⁰¹ BLAKE S., BROWNE J., SIME S., *A practical approach to Alternative dispute resolution*. 1.vyd. New York: Oxford University Press Inc., 2011, str. 177.

³⁰² V pojetí zákona se musí jednat o předem akreditovanou osobu, tzv. zapsaného mediátora.

³⁰³ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci).

³⁰⁴ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 3.

³⁰⁵ CADIET, L., *Panorama des modes alternatifs de règlement de conflits en droit francais*. Ritsumeikan Law Review no. 28. 2011. In: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr28/CADIET2.pdf>.

Současně platné ustanovení čl. 21 CPC uvádí, že spadá do poslání soudce „konciliovat“ strany, tedy dovést je k dohodě. Kasační soud pak k mediaci uvádí: „Mediace, jejímž předmětem je konfrontovat vzájemné nároky stran s cílem dosáhnout dohody navržené mediátorem, není než možný způsob aplikace čl. 21 CPC, který vede ke smírnému vyřešení sporu, a v důsledku toho vylučuje pravomoc soudu.“³⁰⁶

Mediace je tedy procesem formování a vytváření vůle stran při řešení jejich konfliktu, na kterém se hlavní měrou podílí samotné strany s přispěním a pomocí třetí osoby, která je procesem hledání společné vůle vede.

Vhodnost mediace

Obecně nutnost nalézt řešení existujícího sporu přichází v okamžiku, kdy dosavadní jednání selhala, strany urputně zastávají svá stanoviska či odmítají jakoukoliv komunikaci. V takovém případě se v tradičním pojetí řešení sporu svěří mocí soudní či rozhodcům. Nicméně průběh vlastního soudního či rozhodčího řízení nemusí zcela odpovídat představám stran, může se vyvíjet směrem, který není pro strany přijatelný či předpokladatelný. V takovém případě nastupuje mediace jako nejvhodnější prostředek k tomu, aby strany vzaly konečné rozhodnutí do „svých rukou“ a příslušné řešení spolu s mediátorem společně vytvářely. Soudní řízení může být i na návrh stran přerušeno a dohoda docílená v rámci mediace může být pak předmětem soudního smíru. Mediace je rozhodně vhodnou metodou v případech, kdy předmět sporu je vysoce důvěrný a strany nemají zájem, aby byl projednáván v rámci soudního řízení, v zásadě veřejném. Mediace je řízení neveřejné a podléhá principu striktní mlčenlivosti.

Mediace je dále vysoce využívána v případech, kdy si strany, ač jsou momentálně ve sporu, stále mohou něco nabídnout, jejich vzájemná budoucí spolupráce může pro každou z nich přinést výhody (důraz na budoucí vztahy), či když jsou vzhledem k okolnostem „nuceni“ být spolu nadále v kontaktu (například jedná-li se o tradiční obchodní partnery, obchodníky pohybujícími se na vymezeném trhu, kde nezbytně dochází ke vzájemným interakcím, společníky společnosti, spoluvlastníky a podobně).

³⁰⁶ Cour de cassation, 2eme chambre civile. 16 juin 1993, La Semaine Juridique (JCP) 1993. I. 3723. no. 3.

Časové hledisko, finanční a lidské investice, širší kontext sporu (dopad na veřejné mínění) jsou dalšími důvody pro volbu mediace jako metody řešení sporu. Často se strany k této metodě uchylují v případech, kdy jde o vysoce komplexní, složitý spor s věcnou, právní a důkazní náročností a kdy existuje nejistota ohledně právního posouzení jejich nároků. Spory přeshraniční, s možnou kolizí několika právních kultur, řádů či jurisdikcí mediace bývají tradičním předmětem mediací, neboť účastníci nemusí primárně řešit volbu práva, v rámci sdělování faktů a výměn stanovisek si mohou vysvětlit skutečnosti, které díky rozdílnosti kultur vnímali odlišně.

Z hlediska doby trvání a eskalace sporu je mediace doporučována hned na počátku, tedy bezprostředně po vzniku konfliktu, kdy strany nejsou ještě tolik emočně angažovány a mají vůli po řešení. Výsledky přináší i je-li zahajována později, zejména tehdy, kdy dochází k „vyčerpání sil“ a strany seznají, že „válečný stav“ či permanentní zakopání se na vlastních pozicích nepřináší kýžený výsledek. Zkušený mediátor dokáže utlumit emoční stránku sporu, motivovat strany, podnítit je k tvorbě řešení.

Mediace je považována za reálnou alternativu pro soudní a rozhodčí řízení, za efektivní, ke stranám vstřícný, ekonomicky výhodný a rychlý nástroj pro řešení sporů. Klade důraz na vlastní zájmy a potřeby stran a podporuje spolupráci stran, a to při zachování maximálního soukromí a důvěrnosti. Mediace je procesem samotných stran, který je sice veden třetí nezávislou osobou, ale strany mají kontrolu nad celým procesem, mohou jej aktivně utvářet a zejména určovat meze a obsah budoucí dohody. Mediace je ideálním prostorem pro uplatnění autonomie vůle stran při řešení jejich sporu.

Dobrovolnost mediace s sebou může nést úskalí spočívající v tom, že strany se nemusí mediace vůbec účastnit či v jejím průběhu být aktivními tvůrci řešení. Mediátor, na rozdíl od soudce, nemá možnost stranám vnutit účast na procesu ani je nějakými sankčními opatřeními iniciovat k tomu, aby pokračovaly v jednání, pokud na příslušné straně neexistuje odpovídající vůle se procesu podřídit a podílet se na hledání uspokojivého výsledku. Další nevýhodou je to, že v okamžiku zahájení mediace neexistuje jistota, že skutečně dojde k jejímu zakončení mediační dohodou, tedy k vyřešení sporu a konsensu stran. Stejně jako záleží zcela na svobodné vůli stran podstoupit mediaci, tak je kterákoliv ze stran oprávněna kdykoliv a bez doložení jakýchkoliv důvodů mediaci ukončit.

V soudním řízení je tato možnost stranám odepřena. Je zřejmé (nedojde-li ke zpětvzetí návrhu či jinému procesnímu postupu majícímu za následek ukončení řízení), že soudní řízení bude završeno příslušným rozhodnutím.

Rovněž na rozdíl od soudního rozhodnutí nemůže být výsledek mediace považován za precedent ohledně konkrétního způsobu řešení sporu, tedy nemůže být východiskem či vodítkem pro obdobné případy. V neposlední řadě pak s ohledem na neveřejnost mediace není a nemůže být jejím výsledkem veřejné odsouzení „viníka“, či naopak vyzdvižení a oslava „vítěze“.

2. **Právní prameny**

Zejména v anglosaských zemích, které jsou kolébkou ADR, je mediace tradičním nástrojem řešení konfliktů, jehož atraktivita a zejména účinnost při řešení sporů vedla k popularizaci a legislativním úpravám v dalších jurisdikcích. Pozadu nezůstala ani Evropská unie, která již v roce 1998 ve Vídeňském akčním plánu a ve výzvě Evropské rady na zasedání ve finském Tampere v říjnu 1999 vyzvala členské státy, aby na podporu lepšího přístupu ke spravedlnosti zavedly alternativní mimosoudní řízení. Následná činnost Evropské komise vedla v dubnu 2000 k přijetí tzv. Zelené knihy alternativního řešení sporů v občanských a obchodních věcech, která přisuzuje mediaci a ostatním ADR metodám úlohu konsensuálního řešení sporů.³⁰⁷ Akcentace nejen soudních ale i mimosoudních metod řešení sporů představuje pro Evropskou unii zajištění lepšího přístupu ke spravedlnosti a naplnění cílů politiky Unie pro vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Zelená kniha zároveň zdůrazňuje, že mediace a ostatní metody ADR napomáhají k této podpoře kvalitního přístupu občanů ke spravedlnosti³⁰⁸ a zároveň jsou přizpůsobeny potřebám stran.

³⁰⁷ STAVOŠ, M. *Evropské aspekty mediace a dalších ADR*. In: <http://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-aspekty-mediace-a-dalsich-adr-88570.html>.

³⁰⁸ Čl. 6 Úmluvy o ochraně práv a základních svobod – č. 209/1992 Sb. a v souladu s čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie (2007/C 303/01).

Uplynulo dalších téměř deset let, než spatřila světlo světa Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21.května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech (dále jen „Směrnice o mediaci“). Cílem směrnice je usnadnit a podporovat smírné řešení sporů s využitím mediace a zabezpečit vyvážený vztah mezi mediací a soudním řízením.³⁰⁹

Směrnice primárně cílí na mediaci v přeshraničních sporech, ale nic by nemělo bránit členským státům v tom, aby její ustanovení uplatňovaly i na vnitrostátní mediační řízení. Přeshraniční charakter sporu je dle směrnice založen na odlišných bydlištích nebo obvyklém pobytu (v různých členských státech Unie) účastníků sporu k určitému konkrétnímu okamžiku, který variuje podle způsobu zahájení mediace.³¹⁰ Pokud se týká definice pojmu bydliště, Směrnice o mediaci odkazuje na Nařízení Brusel I, čl. 59 a 60³¹¹.

Svou věcnou působnost Směrnice o mediaci omezuje na občanské a obchodní věci s výjimkou sporů ohledně práv a povinností, o kterých nemohou strany podle rozhodného práva rozhodovat samy. Nevztahuje se dále na věci daňové, celní, správní ani na odpovědnost státu za jednání a opomenutí při výkonu státní moci.

Směrnice pokrývá mediaci smluvní i mediaci soudní, která je zahájena z podnětu soudu, a to včetně té vedené soudcem, který ovšem není povolán k rozhodnutí merita věci v žádném soudním řízení zahájeném v konkrétním sporu.

Směrnice o mediaci ukládá státům, aby ve svých právních řádech upravily povinnost soudců doporučit či nařídit mediaci, považují-li to za vhodné s ohledem na všechny okolnosti daného případu.³¹² Povinnost prosazovat mediaci jako plnohodnotnou alternativu soudního řízení jde ruku v ruce s povinností zajistit, aby se k žádosti obou nebo jedné ze stran písemné mediační dohody staly vykonatelnými, a to na základě rozhodnutí příslušného orgánu rozsudkem nebo rozhodnutím nebo veřejnou listinou.

³⁰⁹ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 1, odst. 1.

³¹⁰ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 2, odst. 1.

³¹¹ Aktuálně čl. 62 a 63 Nařízení Brusel I bis.

³¹² EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 5.

Přiznání vykonatelnosti lze odmítnout, pokud obsah mediační dohody není v souladu s právem státu, v němž je žádost o vykonatelnost podávána.³¹³

Nejzásadnější povinností, kterou Směrnice o mediaci členským státům ukládá, je právní úprava běhu promlčecích a prekluzivních lhůt v interních právních řádech. Z pohledu běhu a stavění těchto lhůt by tak měla být mediační řízení stavěna na roveň řízením soudním a rozhodčím.³¹⁴

Směrnice o mediaci dále klade důraz na povinnosti států chránit důvěrnost mediace³¹⁵ a obecně propagovat mediaci jako způsob řešení sporu, upozornit na existenci Evropského kodexu chování pro mediátory, podporovat dodržování kodexů, podporovat další odborné vzdělávání.³¹⁶

V zemích s rozvinutým systémem metod alternativního řešení sporů podporovaných odpovídající legislativní aktivitou, mezi něž Francie beze sporu patří, implementace směrnice nepředstavovala zásadní zásah do právního systému a právní praxe. Naopak čeští zákonodárci se s implementací Směrnice o mediaci nemohli dlouho vypořádat a vyžadovaný právní předpis přijali s více než ročním zpožděním oproti termínu vymezenému Směrnicí o mediaci.

Do ryze českých pramenů hmotného práva upravujících mediaci v civilních věcech³¹⁷ patří zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů. Zákon je ne zcela zdařilým pokusem o implementaci Směrnice o mediaci, nicméně jeho samotná existence je vítaným přínosem pro rozvoj mediace v českém právním systému. Přestože je implementací Směrnice o mediaci přeshraničních sporů, zákon o mediaci nečiní rozdíl mezi mezinárodní či vnitrostátní mediací.

³¹³ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 6.

³¹⁴ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 8, odst. 1.

³¹⁵ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 7.

³¹⁶ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 4 a 9.

³¹⁷ Netýká se mediace v trestně právní oblasti zavedené zák.č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě.

Zahraniční prvek zohledňuje pouze na úrovni hostujícího mediátora³¹⁸ a v úpravě běhu promlčecích a prekluzivních lhůt, které se staví po dobu mediace vedené v zahraničí.³¹⁹ Zákonem o mediaci se mění i další předpisy, zejména občanský soudní řád.

Jen na okraj lze zmínit, že Česká republika se při přijetí zákona neinspirovala Vzorovým zákonem o conciliaci přijatým Komisí OSN pro mezinárodní obchodní právo, resp. v seznamu zemí, které tak učinily, nefiguruje.³²⁰

Mezi českými právními prameny nelze opominout ustanovení části čtvrté občanského zákoníku pojednávající o relativních majetkových právech, tedy obecně o závazkovém právu, neboť smlouva je prvotním předpokladem pro zahájení a průběh mediačního procesu, a jako právní projev dohody stran o vyřešení sporu je i výsledkem tohoto procesu.

Ve Francii je právní úprava mediace, resp. conciliace součástí Občanského soudního řádu, kde se její úprava nachází v rozdílných částech kodexu podle toho, zda se jedná o conciliaci a mediaci a zda jde o čistě smluvní či soudní typ tohoto způsobu řešení sporů. Soudní conciliace je upravena v čl. 127 až 131 CPC, soudní mediace v čl. 131-1 až 131-15. Smluvní nebo jinak dobrovolná mediace je pak upravena v čl. 1528 – 1567 CPC, které byly do občanského soudního řádu zahrnuty v důsledku nařízení z r. 2012.³²¹ Právní úprava conciliace a mediace ve Francii odpovídá Vzorovému zákonu UNCITRAL.

Směrnice o mediaci byla implementována změnou zákona č. 95-125 z 8.2.1995 o organizaci justice a o soudním, trestním a správním řízení, která byla provedena nařízením z 16. listopadu 2011.³²² Ani ve Francii zákonodárce nečiní rozdílu mezi mediací sporů s přeshraničním prvkem a čistě vnitrostátní mediací.

³¹⁸ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 19.

³¹⁹ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 29.

³²⁰ http://www.uncitral.org/uncitral/fr/uncitral_texts/arbitration/2002Model_conciliation_status.html.

³²¹ Francie. Décret no. 2012-66 du 20.1.2012 relatif à la résolution amiable des différends / Dekret č. 2012-66 z 20.1.2012 o smírném řešení konfliktů. NOR: JUSC1130962D. In. www.legifrance.gouv.fr.

³²² Francie. Ordonnance no. /Nařízení č. 2011-1540 z 16.11. 2011, kterým se do francouzského právního řádu implementuje Směrnice EP a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: *JORF no. 0266 z 17.11.2011, str. 19286, texte no. 10.*

S ohledem na mezinárodní prvek v mediaci, tzv. přeshraniční mediaci, na kterou se tato práce primárně zaměřuje, nelze opominout prameny evropského práva, tedy konkrétně Nařízení Řím I a Nařízení Brusel Ibis a Nařízení EP a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky.

Pro oblast smluvní mediace jsou neméně významným inspiračním zdrojem nestátní právní prameny vyplývající zejména z aktivit Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo, která přijala Vzorový zákon o conciliaci³²³ a Pravidla conciliace³²⁴, jakož i řady mediačních center.³²⁵

V neposlední řadě je třeba zmínit Evropský kodex chování mediátora, který přijala Evropská komise dne 2. 7. 2004.³²⁶

3. Principy mediace

Zohledníme-li základní principy mediace, pak dospějeme k následující definici této formy mimosoudního řešení sporů: dobrovolný, důvěrný a efektivně vedený v zásadě neformální proces, ve kterém třetí neutrální osoba účinně a s využitím speciálních metod a odborných i osobních dovedností napomáhá stranám konfliktu v hledání pro ně vzájemně přijatelného a akceptovatelného řešení, které umožní udržitelný vztah mezi stranami a dobrovolné plnění závazků obsažených v mediační dohodě, a to aniž by její interakce v rámci procesu mediace vyústila v rozhodnutí či nařízení konečné podoby výsledného řešení.

³²³ Vzorový zákon conciliace Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo. Rezoluce valné hromady č. 57/18 ze dne 24.6. 2002. In: http://www.uncitral.org/pdf/french/texts/arbitration/ml-conc/03-90954_Ebook.pdf.

³²⁴ Pravidla conciliace Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo. Rezoluce valné hromady č. 35/52 ze dne 23.7. 1980. In: <http://www.uncitral.org/pdf/french/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-f.pdf>.

³²⁵ Např.: Pravidla rozhodčího řízení a mediace Mezinárodního rozhodčího soudu Mezinárodní obchodní komory v Paříži, účinná od 1.1. 2014. Publication ICC 865- 2-FRA. In: www.iccwbo.org
Pravidla mediace Centre de médiation et d'arbitrage de Paris. In: <http://www.cmap.fr/Reglements-et-baremes/Reglement-en-francais-33-fr.html>.

³²⁶ http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_fr.pdf.

Mediace je založena na čtyřech základních principech, kterými jsou **dobrovolnost, nestrannost a neutralita, důvěrnost a princip sebeurčení a převzetí odpovědnosti.**³²⁷

Tyto základní principy nalezneme ve všech typech mediace, s větší či menší intenzitou, ať již se bude jednat o mediaci čistě smluvní, soudní, vedenou před zapsaným mediátorem či před mediátorem, který není nijak oficiálně autorizovanou osobou. O jednotlivých typech mediace bude pojednáváno v dalších částech této práce.

Principy mediace vyplývají nejen z ustálené praxe a teorií zpracované metodologie, ale jsou utvrzeny platnou právní úpravou.

Princip dobrovolnosti

Bez ohledu na situace, kdy je mediace nařízena či doporučena soudem, je zahajována z vlastního podnětu, resp. se souhlasem stran konfliktu, které se dobrovolně účastní na celém procesu. Jak bude podrobněji rozebráno dále, žádná ze zkoumaných právních úprav neobsahuje ustanovení, které by stranám ukládalo povinnost se mediaci, jako způsobu řešení jejich konfliktu, podrobit, a to bez ohledu na oblast, do které dotčený spor či konflikt spadá. V čl. 3 Směrnice o mediaci je mediace definována jako řízení, v němž strany dobrovolně usilují o dosažení dohody. Dle čl. 131-1 CPC může soud určit mediátora pouze s předchozím souhlasem obou stran. Dle § 4 Zákona o mediaci je mediace zahájena uzavřením smlouvy o provedení mediace, tedy nikoliv v důsledku rozhodnutí soudu o nařízení mediace.

Strany, které se podílí v rámci mediace na tvorbě řešení, mají kontrolu nad tímto procesem, přebírají odpovědnost za předkládané návrhy a v konečném důsledku i za výsledek mediace. Strany tak mají jistotu, že výsledkem mediace nebude rozhodnutí, se kterým se neztotožňují, které bude odviset od právního posouzení třetí strany, bude imperativním rozhodnutím rozhodujícího orgánu, ale naopak mohou v maximální míře využít možnost řešení vytvářet. Výsledkem mediace je dohoda, která má podobu právní smlouvy mezi stranami o úpravě jejich práv a povinností, tedy právně závazné smlouvy mezi účastníky sporu, která je odrazem jejich plné smluvní volnosti.

³²⁷ HORÁČEK, T., *Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu)*. 20.6. 2013. Bulletin advokacie. In: ASPI. LIT44884CZ.

Dobrovolnost procesu spočívá rovněž i v tom, že strany, nebo kterákoliv z nich, mohou proces mediace kdykoliv ukončit, a to aniž by musely dokládat splnění jakýchkoliv podmínek.³²⁸ Zároveň spadá do povinností mediátora strany před zahájením procesu informovat o možnosti mediaci kdykoliv ukončit.³²⁹ V neposlední řadě je dobrovolnost nezbytným předpokladem pro vlastní plnění mediační dohody, která je výsledkem mediace.

Princip neutrality

Naplnění principu neutrality je hlavním úkolem mediátora a je základním předpokladem účinnosti tohoto způsobu řešení konfliktů a zejména důvěry stran v tento proces.³³⁰ Povinnost mediaci provádět osobně nezávisle, nestranně a s náležitou odbornou péčí je uváděna na prvním místě mezi povinnostmi zapsaného mediátora dle české právní úpravy.³³¹ Stejně tak francouzská právní úprava řadí nestrannost mediátora mezi jeho hlavní povinnosti, které plní v rámci svého pověření.³³²

Princip neutrality zahrnuje nestrannost, nezávislost a nepodjatost mediátora, který nesmí být osobně, majetkově, zájmově ani mocensky angažován v daném sporu, na jeho výsledku, ale ani ve vztahu ke stranám daného sporu.³³³

³²⁸ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 6, odst. 3, písm. d).

³²⁹ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 3, odst. 4

³³⁰ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 3, písm.b).

³³¹ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 8, odst. 1, písm. a).

³³² Ordonnance no. /Nařízení č. 2011-1540 z 16.11. 2011, kterým se do francouzského právního řádu implementuje Směrnice EP a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: JORF no. 0266 z 17.11.2011, str. 19286, texte no. 10 . Čl. 21-2.

³³³ Evropský kodex chování mediátora. In: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_fr.pdf).

Není-li mediátor schopen tuto povinnost splnit, měl by vedení mediace v konkrétní věci odmítnout. Mediátor vždy a za každých okolností projevuje svou nestrannost v rámci celého procesu mediace a umožňuje tak, aby každá ze stran měla maximální důvěru v samotný proces a v atmosféru, okolnosti a podmínky hledání řešení.

Mediátor nehájí zájmy jedné ze stran, a pokud by měl být stranami vyzván k tomu, aby vyjádřil svá stanoviska k podstatě sporu, jeho právnímu posouzení, k návrhům řešení, musí tak učinit pouze se souhlasem obou stran a při zachování maximálně objektivního přístupu v posuzování.

Za situace, kdy projednávání konfliktu je spojeno s vyšší emoční angažovaností stran, kdy existuje určitá nerovnováha mezi stranami, ať již vlivová, ekonomická či osobnostní, logicky dochází k tomu, že mediátor může pociťovat určité sympatie k postojům jedné nebo druhé strany. Je však jeho primárním úkolem, aby tyto osobní sympatie či antipatie nijak neprojevoval. Používá takové nástroje a postupy, aby v maximální možné míře spor objektivizoval, resp. neutralizoval od emočních vlivů a vedl strany k tomu, aby si uvědomily vzájemné pozice a zájmy a tyto zohlednily při hledání řešení.

V případě, že existuje důvod pochybovat o mediátorově nepodjatosti či je narušena důvěra mezi ním a stranami, je povinen mediaci odmítnout, případně mediaci v jejím průběhu ukončit.³³⁴

V rámci respektování principu neutrality, musí být mediátor garantem toho, že každé straně je věnována stejná pozornost a každé je dán stejný prostor pro vyjádření se, pro sdělení svých stanovisek a předkládání návrhů.

Je-li mediátorem advokát, nesmí ohledně konfliktu, ve kterém vede nebo vedl mediaci, případně činil kroky k přípravě mediace, poskytovat právní služby.³³⁵ Za poskytnutí právní služby se nepovažuje vyjádření právního názoru mediátora v průběhu mediace na předmět sporu nebo na některou dílčí otázku.

³³⁴ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 5, odst. 1 a 2 a § 6, odst. 1.

³³⁵ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 8, odst. 2.

Důvěrnost

Klíčovým principem mediace je důvěrnost. To, že strany budou mít jistotu, že jejich stanoviska, návrhy, protinávry, vyjádření apod., které zazní v rámci mediace, nemohou být využity či zneužity v případném soudním či rozhodčím řízení, je zásadním předpokladem pro úspěšné završení mediace. Cílem mediace je skutečně do hloubky prozkoumat danou situaci a její možná řešení s ohledem na zájmy a potřeby stran.

Předpokládá se tedy maximální otevřenost a spolupráce. Pokud by strany neměly jistotu absolutní důvěrnosti všeho, co v rámci mediace zazní, proces hledání řešení by byl značně ztížen.

Bohužel evropští normotvůrci tento základní předpoklad úspěšnosti mediace zohlednili pouze částečně, neboť zavázali členské státy zajistit, aby povinností mlčenlivosti byli vázáni pouze mediátoři a osoby zúčastněné na správě mediačního řízení a nikoliv samotné strany konfliktu. Připustili sice, aby členské státy v národních úpravách stanovily přísnější opatření, ovšem závaznost principu důvěrnosti pro samotné strany chybí.³³⁶ Český zákonodárce nakonec odvahu rozšířit povinnost mlčenlivosti i na strany nenašel a povinnost zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s přípravou a výkonem mediace, ukládá pouze mediátorovi. Ve vztahu přímo souvisejícím s vlastním procesem mediace je jeho povinnost mlčenlivosti absolutní, s výjimkou souhlasu stran. Mediátor tak nemůže soudu či jiné třetí osobě sdělovat informace z mediace, vystupovat jako svědek v soudním řízení a podobně.

Jedinou výjimkou je možnost informace z mediace použít jako prostředek své vlastní obrany v rámci výkonu dohledu nad činností mediátora nebo v kárném řízení, případně před soudem či jiným příslušným orgánem ve sporu plynoucím z výkonu činnosti mediátora, který mediátor vede se stranou konfliktu nebo jejím právním zástupcem.

³³⁶ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 7.

Zkušení mediátoři, kteří si jsou dobře vědomi nutnosti rozšířit zásadu důvěrnosti na všechny osoby intervenující v průběhu mediace, včetně samotných stran, ustanovení, které povinností mlčenlivosti zavazují samotné strany i veškeré ostatní účastníky procesu vkládají již do dohody o provedení mediace, kterou je proces mediace oficiálně zahájen a kterou strany i mediátor podepisují.

Francouzská právní úprava povinnost mlčenlivosti nijak personálně nelimituje a stanoví obecnou povinnost takto: „Nedohodnou-li se strany jinak, mediace podléhá principu důvěrnosti. Vyjádření mediátora a prohlášení učiněná v rámci mediace nemohou být sdělena třetím osobám ani namítnuta či použita v soudním nebo rozhodčím řízení bez souhlasu stran.“

Výjimkou jsou pouze případy ochrany veřejného pořádku nebo vyššího zájmu dítěte, případně fyzické či psychické integrity člověka, a případy, kdy je sdělení informace z mediace nebo jejího výsledku nezbytné pro její naplnění nebo výkon.³³⁷ Není-li mediace ukončena dohodou stran a spor je následně řešen v rámci soudního či rozhodčího řízení, povinnost mlčenlivosti v obchodních sporech je v podstatě absolutní. Umožňuje stranám maximální otevřenost v rámci vyjednávání dohody, nabízení kompromisů a ústupků, přiznání slabin věcné i právní argumentace, a to aniž by byly vystaveny riziku, že tyto budou zneužity či použity v rámci dalších řízení, například jako důkaz, nebude-li v mediaci dohody dosaženo.

Povinnost mlčenlivosti je uložena mediátorovi i v čl. 4 Evropského kodexu chování mediátora. Váže jej k profesní mlčenlivosti o veškerých informacích vyplývajících z mediace nebo s ní souvisejících, zahrnující skutečnost, zda se mediace konala nebo ne.

Této povinnosti se může zprostit pouze se souhlasem stran konfliktu, nebo je-li mu povinnost informací sdělit uložena zákonem či z důvodu veřejného pořádku.³³⁸

³³⁷ Ordonnance no. /Nařízení č. 2011-1540 z 16.11. 2011, kterým se do francouzského právního řádu implementuje Směrnice EP a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: JORF no. 0266 z 17.11.2011, str. 19286, texte no. 10, čl. 21-3.

³³⁸ CROZE, H., *Médiation*. Paříž. 23.5. 2012. Aktualizace 26.3. 2015. Fasc.10. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Médiation.

Princip sebeurčení a konsensu

Princip sebeurčení a převzetí vlastní odpovědnosti vyplývá ze samotné podstaty mediace, jako procesu, který pod taktovkou mediátora vedou a formují samotné strany. Spadá do výlučné působnosti stran formulovat návrhy a protinávrhy, modifikovat je a utvářet konečnou podobu dohody. Právní základ nachází tento princip zejména v ustanovení, dle kterého jsou za obsah mediační dohody odpovědné pouze strany konfliktu.³³⁹ Mediátor obsah dohody neurčuje, ta je pouze a jedině výsledkem společné autonomie vůle stran, jejich konsensu.³⁴⁰

Podpis mediátora na mediační dohodě není vyjádřením jeho souhlasu s dohodou či vyjádřením toho, že dohoda by měla odpovídat jeho stanoviskům či doporučením, které v rámci procesu na žádost stran vyjádřil.

Mediátor tak nenese za obsah dohody žádnou odpovědnost. Před přijetím českého zákona o mediaci probíhaly rozsáhlé diskuze, zda v případě, kdy mediátorem bude advokát, ponese odpovědnost za soulad mediační dohody s právem, tedy za to, aby taková dohoda byla způsobilá výkonu. Zákodárce nakonec odpovídající řešení v právní úpravě nezohlednil.

4. Druhy mediací

Z ustanovení čl. 3, písm. a) Směrnice o mediaci lze dovodit existenci tří různých druhů mediací, které se dělí podle podnětu k zahájení mediačního procesu. Rozeznáváme tak:

- mediaci smluvní, která je zahájena z podnětu stran sporu;
- mediaci soudní, kterou strany zahájí na základě nařízení či doporučení soudu;
- mediaci zákonnou, jejíž uskutečnění vyplývá přímo ze zákona členského státu.

³³⁹ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 3, odst. 3.

³⁴⁰ TANDEAU de MARSAC, S., *La médiation internationale – z přednášky*. In: <http://www.ccfraanco-arabe.org/Temp/Files/85b17233-e5c7-4ea7-a4c6-a641660015fe.pdf>.

Francouzská právní úprava tradičně respektuje dělení vyplývající z čl. 3 Směrnice o mediaci, tedy obsahuje zvláštní ustanovení týkající se čistě smluvní mediace a mediace, která je zahájena z podnětu soudu, i když ve své podstatě úprava obou typů je velice obdobná. Česká právní úprava toto dělení rovněž v zásadě respektuje, ovšem zavedením institutu tzv. zapsaného mediátora smluvní mediace ještě dělí na ty vedené před zapsaným a ty za účasti nezapsaného mediátora. Základní rozdíl pro účastníky mediace je dvojitý. Kromě určité garance odborných kvalit zapsaného mediátora, které jsou prověřovány komplexním zkušebním procesem u Ministerstva spravedlnosti ČR, je nejdůležitějším rozdílem absence stavění promlčecích a prekluzivních lhůt u mediací vedených nezapsaným mediátorem.

Smluvní mediace

Základní podmínkou zahájení smluvní mediace jako alternativního řešení sporů je dohoda stran o tom, že jejich spor bude řešen v mediaci. Smluvní mediace se poměrně málo zviditelňuje, neboť se jedná o striktně soukromý a důvěrný proces stran, který není zatížen právními podmínkami či požadavky na proces a formu.³⁴¹

Nic nebrání zúčastněným stranám, aby takovou dohodu sjednali před vznikem sporu. S ohledem na stále vyšší atraktivnost této metody řešení sporu zejména v mezinárodním obchodu se mediační doložky stávající součástí obchodních smluv a ujednání stran již v okamžiku sjednávání smlouvy hlavní, tedy před vznikem sporu.

Mediační doložky bývají součástí tzv. „eskalační úpravy“ řešení sporů, kde účastníci smluvního vztahu, předpokládající vznik sporu, se smlouvou zavazují nejprve řešit mimosoudně, za použití mediace, a teprve v případě neúspěchu mediace pak v rámci rozhodčího řízení či před obecnými soudy.³⁴²

³⁴¹ CADIET, L., *Panorama des modes alternatifs de règlement de conflits en droit français*. Ritsumeikan Law Review no. 28. 2011. In: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr28/CADIET2.pdf>.

³⁴² HRNČIŘÍKOVÁ, M. *Vynutitelnost mediačních doložek*. 27.11.2012. Právní fórum. Wolters Kluwer. In: ASPI. LIT43329CZ.

Velice praktickou je pak kombinace metod, například tzv. med-arb, kde strany nejprve za pomoci mediátora samy hledají cesty pro řešení sporu a v případě neúspěchu svěří mediátorovi pravomoc spor jednostranně rozhodnout v postavení rozhodce.³⁴³

V souvislosti s mediačními doložkami vyvstává otázka, zda můžeme dovodit určitou paralelu mezi mediačními doložkami a rozhodčími doložkami, pokud se týká jejich nezávislosti na smlouvě hlavní. Podle názoru autorky nelze mediačním doložkám prisuzovat stejný statut jako doložkám rozhodčím, jejichž výjimečné postavení je dáno a odůvodněno specifickým postavením tohoto nástroje. Rozhodce má pravomoc rozhodovat spor a v té souvislosti i pravomoc rozhodovat, zda je vůbec povolán k danému rozhodnutí. Mediátorovi tato úloha nepřísluší. Jeho úloha a vůbec interakce v rámci řešení sporů je zcela odlišná.

Nesjednají-li strany výslovně pro mediační doložku jiný režim, podléhá stejnému režimu jako hlavní smlouva. Tedy ji stíhá neplatnost ve stejném rozsahu jako smlouvu hlavní. Stejně platí pro formu mediační doložky, pro kterou není žádným z právních řádů vyžadována povinná forma, tedy je-li součástí smlouvy hlavní, bude uzavřena i ve stejné formě.

Je-li závazek stran, že jejich spor bude řešen v rámci mediace, sjednán mimo hlavní smlouvu, a to před i po vzniku sporu, z pohledu českého práva se bude jednat o běžné smluvní ujednání stran podléhající obecným zásadám civilního práva a ustanovením závazkového práva dle části čtvrté občanského zákoníku. Oporou pro takové ujednání bude zejména ustanovení § 1724 a 1725, ve spojení s § 1746 občanského zákoníku, dle kterého mohou strany uzavřít i takovou smlouvu, která není jako typ smlouvy upravena. Ve Francii najdeme zákonnou oporu v části třetí občanského zákoníku pojednávající o smlouvách a závazcích ze smluv.³⁴⁴

³⁴³ DOLEŽALOVÁ, M., *Institut Med-Arb a jeho uplatnění v českých podmínkách*. Praha. Bulletin advokacie 1-2/2015, str. 40.

³⁴⁴ HENRY, X. a kol., *Code Civil*. 114.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2014, čl. 1311 a násl.

Otázkou je, zda dohoda stran o tom, že jejich spor bude řešen v rámci mediace, je vymahatelná. Jako smlouva zřizující závazek beze sporu ano, a to i dle obecných zásad občanského zákoníku, v souladu s kterými daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny a každý má povinnost jednat v právním styku poctivě.³⁴⁵ Ve Francii klíčové ustanovení nalezneme rovněž v občanském zákoníku, dle kterého „smlouvy uzavřené v souladu s právem mají povahu zákona ve vztahu k těm, kteří je uzavřeli. Mohou být odvolány pouze v důsledku společné dohody nebo z důvodů dovolených zákonem. Musí být plněny v dobré víře.“³⁴⁶

Může však existence dotčené dohody být překážkou zahájení soudního řízení? Ve Francii se k této otázce jednoznačně vyjádřil Kasační soud již v rozsudku ze 14.2. 2003, dle jehož stanoviska mediační doložka sjednaná před zahájením soudního řízení je pro strany závazná ve smyslu povinnosti pokusit se spor vyřešit smírně touto cestou, a to pod sankcí odmítnutí soudní žaloby, která je podána bez ohledu na mediační doložku.³⁴⁷

Následná judikatura se od vymezeného směru doposud neodchýlila. Sjedná-li strany doložku o smírném řešení sporu prostřednictvím mediace či conciliace, soud k námitce strany žalobu odmítne, nedošlo-li ke splnění smluvně sjednaných podmínek a sjednaný proces smírného řešení sporu nebyl uskutečněn.

Česká právní úprava je zcela opačná. Zákon o mediaci výslovně ukládá mediátorovi v rámci předmediační informační povinnosti strany upozornit na to, že zahájením mediace není dotčeno jejich právo domáhat se ochrany svých práv a oprávněných zájmů soudní cestou.

³⁴⁵ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. In: Úplné znění 2014. Nakladatelství Sagit, a.s. § 3, odst. 2, písm. b) a § 6, odst. 1.

³⁴⁶ HENRY, X. a kol., *Code Civil*. 114.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2014, čl. 1134.

³⁴⁷ Cour de cassation, chambre mixte. 14.2. 2003. Bulletin des arrêts civils de la Cour de cassation, chambre mixte, no.1. Revue des Contrats 2003. 182.

Lze však předjímat, že v případě zahájení soudního řízení jednou ze stran, která dříve přijala závazek ohledně téhož sporu nejprve podstoupit mediaci, soud k návrhu druhé strany využije možnosti dle § 100, odst. 2 OSŘ a stranám setkání s mediátorem v rozsahu třech hodin nařídí a řízení přeruší.³⁴⁸ Skutečnost, že se strany zavázali k mediaci či ji i zahájily, není ve smyslu občanského soudního řádu důvodem pro odmítnutí žaloby či zastavení řízení.

Mediační doložku či smlouvu stran o tom, že spory mezi sebou budou řešit v mediaci, je nutné odlišit od smlouvy o provedení či zahájení mediace, která je skutečným základem mediačního procesu. Jak již bylo zmíněno, v české právní úpravě je třeba odlišit, zda mediace bude vedena zapsaným mediátorem dle zákona č. 202/2012 Sb. nebo před nezapsaným mediátorem. V druhém případě chybí speciální právní úprava a platí obecná ustanovení závazkového práva.

V prvním případě pak platí zmíněný speciální předpis o mediaci. Český zákon o mediaci nepokrývá celou oblast mediace, ale týká se jen řízení vedeného před tzv. *zapsanými mediátory*, tedy mediátory, kteří po doložení specifických osobních a kvalifikačních předpokladů budou zapsáni v seznamu mediátorů vedeném u Ministerstva spravedlnosti ČR. Mediace vedené nezapsaným mediátorem tedy nepodléhají zákonné úpravě a zejména jejich zahájení nemá vliv na běh promlčecích a prekluzivních lhůt.

Naproti tomu při mediaci zahájené před zapsaným mediátorem se v okamžiku uzavření dohody o provedení mediace staví obě lhůty (promlčecí i prekluze), tedy dotčená práva a nároky stran nemohou v průběhu procesu mediace zaniknout, ani strany neztratí možnost tato práva a nároky uplatňovat u soudu.

Jednotlivá ustanovení zákona o mediaci budou podrobněji rozvedena v dalších částech této práce, na tomto místě a pro účely smluvní mediace je nutné zmínit požadavky na obsah a formu smlouvy o provedení mediace.³⁴⁹

³⁴⁸ HRNČIŘÍKOVÁ, M. *Vynutitelnost mediačních doložek*. 27.11.2012. Právní fórum. Wolters Kluwer. In: ASPI. LIT43329CZ.

³⁴⁹ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 2, písm. e) a § 4.

Smlouva o provedení mediace musí mít písemnou formu. Ve smyslu § 561 občanského zákoníku vyžaduje podpis jednajícího, který může být nahrazen mechanickými prostředky tam, kde je to obvyklé. Písemná forma je zachována i při právním jednání učiněném elektronickými prostředky umožňujícími zachycení obsahu a určení jednající osoby. Smlouvu o provedení mediace lze tedy uzavřít mezi přítomnými podpisy na jedné listině, mezi nepřítomnými pak výměnou textu smlouvy s podpisy stran prostřednictvím elektronické komunikace, či případně výměnou elektronických zpráv.

Smlouva o provedení mediace musí obsahovat minimální obsahové náležitosti, kterými jsou:

- označení stran konfliktu a mediátora, včetně jeho adresy a místa podnikání;
- vymezení konfliktu, který je předmětem mediace;
- výše odměny mediátora nebo způsob jejího určení, případně ujednání o tom, že mediace bude bezplatná;
- doba, po kterou má mediace probíhat, nebo ujednání o tom, že mediace má probíhat po dobu neurčitou.

Z podstatných náležitostí je třeba klást důraz na vymezení sporu, a to zejména v případě mediace smluvní, kdy daný spor není předmětem žádného soudního či rozhodčího řízení. Přesné vymezení sporu je podstatné pro identifikaci práv a povinností stran a nároků, u nichž dochází ke stavění promlčecích a prekluzivních lhůt.

Smluví mediace je jako jedna z forem smírného řešení sporů ve Francii upravena v knize páté občanského soudního řádu.³⁵⁰ Strany sporu se mohou z vlastního podnětu a za podmínek uvedených v dotčené části kodexu pokusit nalézt smírné řešení sporu za pomoci mediátora, soudního konciliátora nebo v rámci tzv. účastnického řízení, či prostřednictvím svých advokátů.³⁵¹

³⁵⁰ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015. Čl. 1528 a násl.

³⁵¹ Tzv. Procédure participative je zvláštní forma smírného řešení sporů upravená věcně v ust čl. 2062 – 2068 Code Civil, obdoba negociace založená písemnou dohodou.

Mediace smluvní podléhá ustanovením nařízení, kterým se do francouzského právního řádu implementovala Směrnice o mediaci.³⁵²

Na rozdíl od české právní úpravy ta francouzská nevyžaduje pro smlouvu o provedení mediace žádnou speciální formu. Může být uzavřena písemně, ústně, případně implicitně.³⁵³

Významným důsledkem uzavření dohody o provedení mediace je stavění běhu promlčecích a prekluzivních lhůt.³⁵⁴ Tyto lhůty neběží po dobu od uzavření dohody o mimosoudním jednání, po dobu trvání jednání do jeho ukončení, resp. do okamžiku, kdy jedna ze stran výslovně odmítne v jednání pokračovat.

Mediace a tím i stavění běhu lhůt končí písemným prohlášením všech stran mediace s podpisem mediátora o ukončení mediace, případně okamžikem, kdy je mediátorem ostatním stranám konfliktu doručeno písemné prohlášení jedné ze stran, že v mediaci nebude dále pokračovat, nebo doručením písemného prohlášení mediátora o ukončení mediace z důvodu, že se strany s mediátorem nesešly déle než rok.

Stavění lhůt není omezeno v čase, důležitý je faktický průběh mediace a okamžik formálního ukončení mediace mediátorem z důvodů upravených v zákoně. Účinky zahájení mediace trvají dále max. po dobu 3 měsíců po pozastavení oprávnění či vyškrtnutí zapsaného mediátora ze seznamu vedeného Ministerstvem spravedlnosti.³⁵⁵

³⁵² Ordonnance no. /Nařízení č. 2011-1540 z 16.11. 2011, kterým se do francouzského právního řádu implementuje Směrnice EP a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: JORF no. 0266 z 17.11.2011, str. 19286, texte no. 10, čl. 21-3.

³⁵³ CROZE. H., *Médiation*. Paříž. 23.5. 2012. Aktualizace 26.3. 2015. Fasc.10. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Médiation.

³⁵⁴ ČR. Zák.č. 89/2012 Sb. občanský zákoník. In: Úplné znění. Nakladatelství Sagit a.s., § 647.

³⁵⁵ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 3, odst. 2

Ve Francii je úprava obdobná a též je obsažena v občanském zákoníku.³⁵⁶ Lhůty neběží od okamžiku, kdy po vzniku sporu se strany dohodly na zahájení mediace nebo konciliace. Pokud dohoda nemá písemnou formu, lhůty se staví ode dne prvního mediačního nebo konciliačního jednání. Lhůty začínají znovu běžet od okamžiku, kdy kterákoliv ze stran, či všechny společně nebo mediátor prohlásí, že mediace nebo konciliace je ukončena, ovšem jejich min. délka musí odpovídat šesti měsícům. Pokud by po ukončení mediace do původní promlčecí lhůty zbývalo například 30 dní, tato lhůta se ze zákona prodlužuje na šest měsíců. Důvod je zřejmý, dát stranám dostatek prostoru pro uplatnění jejich práv před soudem či rozhodci, pokud mimosoudní jednání k vyřešení sporu nevedlo.

Obdobně jako u rozhodčího řízení i mediace nabývá podoby institucionální či „*ad hoc*“ mediace.³⁵⁷ Účastníci sporu mají možnost volby určit konkrétní osobu mediátora, v českých podmínkách například ze seznamu zapsaných mediátorů vedeného Ministerstvem spravedlnosti, nebo se obrátit na některé z mediačních center či institucí, které se zabývají organizací mediace, vedou seznam prověřených mediátorů a přijali pravidla a řády mediace. V českých podmínkách tuto funkci plní například Česká advokátní komora a zejména její ADR sekce, která sdružuje mediátory advokáty, nebo Asociace mediátorů České republiky.

Ve Francii klíčovou roli hraje, stejně jako v arbitrážích, Mezinárodní obchodní komora v Paříži (*Chambre de commerce internationale*)³⁵⁸ nebo Centrum pro mediace a rozhodčí řízení v Paříži (*Centre de Médiation et d'Arbitrage de Paris*).³⁵⁹

Obě instituce se zaměřují na přeshraniční mediace a jejich pravidla jsou použitelná bez ohledu na stát bydliště či sídla účastníků sporu.

³⁵⁶ HENRY, X. a kol., *Code Civil*. 114.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2014, čl. 2238.

³⁵⁷ CADIET, L., *Panorama des modes alternatifs de règlement de conflits en droit français*. Ritsumeikan Law Review no. 28. 2011. In: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr28/CADIET2.pdf>.

³⁵⁸ Pravidla rozhodčího řízení a mediace Mezinárodního rozhodčího soudu Mezinárodní obchodní komory v Paříži, účinná od 1.1. 2014. Publication ICC 865- 2-FRA. In: www.iccwbo.org.

³⁵⁹ Pravidla mediace Centre de médiation et d'arbitrage de Paris. In: <http://www.cmap.fr/Reglements-et-baremes/Reglement-en-francais-33-fr.html>.

Důležitým inspiračním zdrojem pro mediátory i účastníky mediace jsou pravidla conciliace vypracovaná Komisí OSN pro mezinárodní obchodní právo, která jsou použitelná pro obě sobě navzájem si blízké metody řešení sporů.³⁶⁰

Oproti zkoumaným zákonným normám i zmíněným mediačním řádům pravidla obsahují relativně podrobný popis průběhu řízení před conciliátory. Předpokládají výměnu písemných stanovisek mezi stranami, předkládání návrhů a protinávrhů, jednání o stanoviscích mediátora. Pravidla vyžadují, aby dohoda, která z conciliace vzejde, měla písemnou formu. Pokud se strany podřídí conciliaci, zavazují se, že ve stejné věci ne zahájí soudní či rozhodčí řízení s výjimkou případů, kdy je to nezbytné k účinné ochraně jejich práv.

Soudní mediace

Za soudní je považována mediace, ke které dal podnět soud, a to v jakékoliv podobě.

Dle Evropské směrnice může soud vyzvat strany, aby k řešení sporu využili mediace. Soud také může vyzvat strany, aby se zúčastnily informativního setkání o možnosti využití mediace. Hervé Croze to považuje za typický příklad nic neříkající právní normy.³⁶¹

Implementace do českého právního řádu zcela odpovídá požadavkům směrnice. V rámci obecné povinnosti usilovat o smír mezi účastníky soudy upozorní účastníky na možnost využití mediace podle zákona o mediaci, je-li to s ohledem na povahu věci vhodné.³⁶²

Zároveň soud může stranám nařídit první setkání s mediátorem v rozsahu třech hodin a řízení přerušit nejdéle na dobu třech měsíců.³⁶³

³⁶⁰ Pravidla conciliace Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo. Rezoluce valné hromady č. 35/52 ze dne 23.7. 1980. In: <http://www.uncitral.org/pdf/french/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-f.pdf>.

³⁶¹ CROZE, H., *Médiation*. Paříž. 23.5. 2012. Aktualizace 26.3. 2015. Fasc.10. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Médiation.

³⁶² ČR. Zák.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění. In: Úplné znění k 1.8. 2015. Nakladatelství Sagit, a.s., § 99.

³⁶³ ČR. Zák.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění. In: Úplné znění k 1.8. 2015. Nakladatelství Sagit, a.s., § 100, odst. 2.

Rozdíl mezi oběma způsoby intervence soudu je zřejmý. Oba přichází v úvahu po zahájení řízení. V prvním případě, kdy soudce plní informativní povinnost, je na účastnících sporu, zda doporučení vyslyší a dohodnou se spor řešit v mediaci.

Soudní řízení může dále pokračovat a strany mohou zároveň vést mediaci. S ohledem na aktuální lhůty soudních projednávání mají dostatek prostoru pro to, pokusit se spor řešit v rámci mediace v mezidobí mezi nařízenými jednáními. Rovněž mají možnost řízení přerušit, a to až na dobu jednoho roku, po jehož marném uplynutí, aniž by některý z účastníků podal návrh na pokračování v řízení, soud řízení zastaví.³⁶⁴

V druhém případě soud rozhoduje usnesením, kterým uloží stranám povinnost absolvovat první setkání s mediátorem v rozsahu třech hodin. Soud nenařizuje vlastní mediaci, pouze setkání s mediátorem! Pokud se strany na osobě mediátora neshodnou, rovnou jej jmenuje předseda senátu, a to ze seznamu zapsaných mediátorů. Text normy není jednoznačný a v praxi působí aplikační problémy, které jsou dány různým výkladem. Lze mu rozumět tak, že v rámci vymezeného časového úseku by se strany měly seznámit s podstatou mediace, rozhodnout se pro tuto metodu, uzavřít dohodu o provedení mediace a mediaci zahájit. Praktici mediátoři jsou zajedno v tom, že není reálné veškeré tyto úkony v dané době pojmout, neboť mediace po vymezených třech hodinách nemůže dospět do stádia, kdy by účastníci sporu mohli reálně posoudit, zda mohou k dohodě dospět či nikoliv. Pokud vůbec strany dospějí ke společnému rozhodnutí mediaci zahájit, v průběhu třech hodin dojde k vysvětlení principů, výhod a podstaty mediace, k uzavření dohody o provedení mediace a ke sjednání prvního mediačního setkání.

Mediace doporučená či nařízená českým soudem může probíhat pouze za podmínek dle zákona o mediaci. Proti usnesení o nařízení prvního setkání s mediátorem není přípustné odvolání.

Ve Francii se soudní mediace vyvinula z praxe z pařížských soudů v letech 1960 – 1970, a to původně v pracovně právní oblasti. Kasační soud v již zmíněném judikátu z r. 1993 právní základ soudní mediace spatřil v čl. 21 CPC, který zmiňuje poslání soudce vést strany ke smíru.

³⁶⁴ ČR. Zák.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění. In: Úplné znění k 1.8. 2015. Nakladatelství Sagit, a.s., § 110 a § 111, odst. 1.

Institut soudní mediace byl právně upraven zákonem z 8. února 1995, jehož ustanovení se pak stala součástí občanského soudního řádu – čl. 131-1 až 131-15 CPC na základě nařízení z 22. července 1996.³⁶⁵

Ve Francii jsou povinnosti uložené Směrnicí o mediaci koncentrovány a transformovány do rozhodnutí soudu, který se souhlasem obou stran určí třetí osobu – mediátora, jenž vyslechne strany a umožní konfrontaci jejich stanovisek a pomůže jim najít řešení sporu, který mezi nimi vznikl.³⁶⁶ Souhlas obou stran s určením mediátora je odrazem principu dobrovolnosti mediace a autonomie vůle stran. Soudce tak o mediaci neinformuje ani nenařizuje informativní setkání s mediátorem, ale rovnou jej jmenuje, pokud s tím strany souhlasí. Předmětem mediace může být i pouze část sporu, který mezi stranami existuje. Mediace může být nařízena v první i druhé instanci, nikoliv před kasačním soudem.

Doba trvání mediace je dle francouzské právní úpravy omezena třemi měsíci, soud ji může jedenkrát prodloužit maximálně o stejně dlouhou dobu, a to na žádost mediátora.³⁶⁷ Stranám je vymezena doba v max. délce šesti měsíců pro to, aby se s pomocí mediátora pokusily dosáhnout v mediaci dohody o vyřešení jejich sporu.

Proti rozhodnutí o jmenování mediátora a o stanovení doby mediace, včetně jejího prodloužení není přípustné odvolání.³⁶⁸

Soudní mediace podléhá široké povinnosti mlčenlivosti, která již byla zmíněna dříve v této práci. Vyjádření mediátora a prohlášení učiněná v rámci mediace nemohou být namítnuta či použita v probíhajícím soudním řízení, ani v jakékoliv jiné instanci, bez souhlasu stran.³⁶⁹

³⁶⁵ CADIET, L., *Panorama des modes alternatifs de règlement de conflits en droit français*. Ritsumeikan Law Review no. 28. 2011. In: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr28/CADIET2.pdf>.

³⁶⁶ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 131-1.

³⁶⁷ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 131-3.

³⁶⁸ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 131-15.

³⁶⁹ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 131-14.

Mediátor je povinen soudce informovat o obtížích, se kterými se setkává v průběhu mediace,³⁷⁰ a po ukončení svého pověření i o tom, zda strany v mediaci dospěly k dohodě či nikoliv. V důsledku tohoto oznámení se věc vrací k soudu a ten buď pokračuje v řízení, jako by se žádná mediace neuskutečnila, nebo schválí mediační dohodu.

V jejím průběhu může soud mediaci ukončit, a to k žádosti jedné ze stran nebo samotného mediátora. Z vlastního podnětu mediaci ukončí, má-li za to, že řádný průběh mediace může být ohrožen. Před ukončením mediace předvolá a vyslechne strany. Mediátora následně informuje o konečném rozhodnutí, tedy zda mediaci ukončuje a pokračuje v řízení, či zda mise mediátora pokračuje.³⁷¹ Soudní mediace je tedy ukončena uplynutím doby vymezené pro mediační jednání, k žádosti jedné ze stran nebo mediátora, nebo v důsledku rozhodnutí soudu. Právě v poslední z možností se česká a francouzská právní úprava odlišují.

Bez ohledu na způsob interakce soudu jsou to v obou relevantních jurisdikcích samotné strany, které v konečném důsledku rozhodují, zda mediaci podstoupí či nikoliv. Soudní rozhodnutí je buď pouze motivační (i s ohledem na úsporu nákladů řízení) či doporučující a nijak nedopadá a neomezuje autonomii stran, případně již nařizující, ale pouze po předchozím souhlasu stran, tedy zcela odpovídá autonomii účastníků sporu.

5. Postavení a úloha mediátora

Mediátor hraje v mediaci klíčovou úlohu, na jeho odborných kvalitách často závisí úspěšný průběh a výsledek mediace. Směrnice o mediaci proto ukládá státům, aby dbaly na rozvoj odborného vzdělávání mediátorů a zabezpečily tak pro účastníky účinné, nestranné a kvalifikované vedení mediace.

Volba mediátora

V případě čistě smluvní mediace, která nepodléhá zákonu o mediaci, je volba mediátora záležitostí stran. Mohou zvolit kteroukoliv právně způsobilou a svéprávnou fyzickou osobu, k níž pojali důvěru a které svěří vedení procesu.

³⁷⁰ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 131-9.

³⁷¹ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 131-10.

V případě volby právnické osoby, mediačního centra, může být mediátor doporučen či přímo určen ze seznamu osob vedeným danou institucí. Účastníci sporu ale nejsou ve výběru mediátora nijak omezeni.

Pokud by mediace měla mít účinky na běh promlčecích a prekluzivních lhůt, je volba stran částečně limitována jejich povinností mediátora zvolit ze seznamu zapsaných mediátorů vedeného Ministerstvem spravedlnosti, na němž je již registrováno přes 180 osob s rozličnou odborností i jazykovým vybavením.³⁷² Při soudní mediaci volí strany mediátora rovněž z tohoto seznamu, případně jej určí rovnou soud.

Ve Francii není veden obecně platný seznam akreditovaných mediátorů, ovšem existují seznamy dle oborových specializací. Seznamy dále existují u různých mediačních center.

Kvalifikační a odborné požadavky

V pojetí zákona o mediaci musí zapsaný mediátor splňovat obecné požadavky vázající se k jeho osobě a kvalifikační požadavky. Výlučně jde o fyzickou osobu, která je plně svéprávná a bezúhonná, tedy nebyla pravomocně odsouzena pro úmyslný trestný čin nebo pro trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s výkonem mediace. Kvalifikační požadavky jsou splněny doložením ukončení minimálně vysokoškolského vzdělání v magisterském nebo v navazujícím magisterském studijním programu v ČR. Hlavním předpokladem pro zápis do seznamu mediátorů je pak složení písemné a ústní zkoušky mediátora organizované Ministerstvem spravedlnosti, resp. Českou advokátní komorou, jedná-li se o mediátory advokáty.

V seznamu mediátorů mohou být zapsáni i tzv. hostující mediátoři, kteří na území České republiky tuto činnost vykonávají příležitostně či dočasně a kteří doloží, že v souladu s předpisy jiného členského státu EU vykonávají činnost srovnatelnou s činností mediátora.³⁷³

Ve smluvní mediaci dle úpravy francouzského občanského soudního řádu může být mediátorem fyzická i právnická osoba, přičemž v druhém případě právnická osoba se souhlasem stran sporu určí fyzickou osobu, která vlastní mediaci povede.

³⁷² http://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx.

³⁷³ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 19.

Mediátor musí splňovat morální a odborné požadavky. Jeho svéprávnost nesmí být omezena a nesmí být odsouzen pro trestný čin či mít záznam v části 3 trestního rejstříku.

Požadavek na odbornost mediátora je založen na jeho odborné kvalifikaci získané současnou či bývalou činností, která je potřebná s ohledem na specifický předmět sporu nebo musí doložit, že absolvoval vzdělání nebo praxi v oboru, jemuž jsou blízké metody mediace.³⁷⁴

V případě soudní mediace může soud se souhlasem stran mediátorem určit fyzickou i právnickou osobu. V druhém případě je určená právnická osoba povinna ze svého středu zvolit fyzickou osobu, která jejím jménem povede mediaci. Na mediátora v soudní mediaci jsou kladeny shodné požadavky, pokud jde o odbornou způsobilost. Musí však splnit vyšší nároky na morální kredit. Nejenže jeho svéprávnost nesmí být omezena a nesmí být odsouzen pro trestný čin či mít záznam v části 2 trestního rejstříku, ale nesmí být ani účasten jakéhokoliv disciplinárního, kárného či obdobného řízení pro porušení etických, deontologických pravidel či jiné porušení dobrých mravů, které vedly k udělení disciplinární sankce, případně odvolání či zrušení akreditované činnosti. Dále musí poskytovat záruky nestrannosti nezbytné pro výkon mediace.³⁷⁵

Povinnosti mediátora

Kromě povinnosti mediátora garantovat svou nestrannost a nepodjatost a být vázán mlčenlivostí, o nichž bylo pojednááno v předchozích částech této práce, je základní povinností mediátora ve vztahu ke stranám sporu provádět mediaci osobně a s náležitou odbornou péčí. Tyto povinnosti nachází oporu v obou právních řádech.³⁷⁶

³⁷⁴ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1532 a 1533.

³⁷⁵ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 131-5.

³⁷⁶ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 8, odst. 1, písm. a).

Francie. Ordonnance no. /Nařízení č. 2011-1540 z 16.11. 2011, kterým se do francouzského právního řádu implementuje Směrnice EP a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: *JORF no. 0266 z 17.11.2011, str. 19286, texte no. 10, čl. 21-2.*

Český zákon o mediaci obsahuje poučovací povinnost mediátora před zahájením mediace. Je povinen poučit strany konfliktu o svém postavení při mediaci, o účelu a zásadách mediace, o účincích smlouvy o provedení mediace a mediační dohody, o možnosti mediaci kdykoliv ukončit, o odměně mediátora a nákladech mediace.

Důraz je dále kladen na informaci o tom, že zahájením mediace není dotčeno právo stran konfliktu domáhat se ochrany svých práv a oprávněných zájmů soudní cestou a že za obsah dohody jsou odpovědné pouze strany konfliktu.³⁷⁷ Poučovací povinnost je obsažena i v Evropském kodexu chování mediátora. Mediátor musí zajistit, aby strany před zahájením mediačního procesu pochopily jeho podmínky a principy, včetně povinnosti mlčenlivosti.

Zároveň je povinen respektovat názory stran, vytvářet podmínky pro jejich vzájemnou komunikaci, zohlednit zájmy obou stran. Mediátor provádí strany procesem hledání řešení a tento proces řídí, to vše při zachování maximální nestrannosti. Mediátor vytváří podmínky pro to, aby strany měly příležitost si bez emocí sdělit svá stanoviska, své potřeby a zájmy, své představy o řešení a usnadňuje komunikaci stran.

Mediátor analyzuje fakta, činí je více srozumitelnými pro každou ze stran, vede strany k tomu, aby se odpoutaly od konkrétního předmětu a podstaty sporu a aby hledaly jiné možnosti, způsoby, prozkoumává společně s nimi různé alternativy a možnosti a ověřuje realnost jejich následného plnění.

Podstatou mediace není hledání viníka a zkoumání rozsahu podílu jedné či druhé strany na vzniklém konfliktu, ale pragmatické hledání řešení, které bude pro obě strany přijatelné a výhodné. Mediátor nehledá přesný kompromis mezi nároky, které strany uplatňují (např. jedna nabízí 100, druhá 0, tedy výsledkem je 50), zkoumá, co strany skutečně potřebují a vede je ke kreativním alternativám, které uspokojí obě strany.³⁷⁸ Výhodnost nespočívá pouze v právním či ekonomickém důsledku řešení, ale vychází i z porovnání důsledků přijetí řešení v rámci mediace oproti situaci, kdy by konflikt měl zůstat nevyřešen nebo být předmětem jiných metod řešení sporů.

³⁷⁷ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 3, odst. 4.

³⁷⁸ TANDEAU de MARSAC, S., *La médiation internationale – z přednášky*. In: <http://www.ccfranco-arabe.org/Temp/Files/85b17233-e5c7-4ea7-a4c6-a641660015fe.pdf>.

Skutečnost, že mediátorem je advokát, může vést strany k tomu, že jej budou považovat za svého poradce, někoho, kdo, znaje právní úpravu, posvědí jejich právní stanoviska a rozborů a napomůže přesvědčit druhou stranu. Zkušený mediátor – advokát takovému tlaku nemůže podlehnout. V rámci mediace vystupuje ve zcela jiné pozici, neposkytuje rady, nezastupuje jednu ze stran. Mediátor – advokát může stranám poskytnout jen informace o právní úpravě, nikoliv pak doporučení.

Na druhou stranu by však mediátor – advokát měl být garantem toho, že výsledek mediace, tedy mediační dohoda, bude zcela v souladu se zákonem a tedy vykonatelná. I když vládní návrh zákona o mediaci svěřuje odpovědnost za obsah mediační dohody pouze stranám, mediátor - advokát by z titulu své profese měl při použití odpovídajících technik vedení procesu navést strany k tomu, aby samy posoudily rizika nezákonného výsledku mediace a od takové protiprávní dohody upustily.

6. Předmět a proces mediace

Zákon o mediaci přesně nevymezuje spory, které mohou být předmětem mediace, ale definuje cíl mediace jako smírné řešení sporu.³⁷⁹ Textu lze rozumět tak, že předmětem mediace mohou být veškeré věci, ohledně kterých mohou strany uzavřít smír ve smyslu příslušných ustanovení občanského soudního řádu.

Francouzské předpisy předmět mediace nedefinují, zaměřují se až na konečnou mediační dohodu, kterou strany řeší mezi nimi vzniklý konflikt a která se může týkat pouze práv, se kterými mohou strany volně disponovat.³⁸⁰

Zkoumané předpisy obsahují jen velmi málo ustanovení týkajících se vlastního průběhu mediace, v podstatě upravují jen podmínky zahájení a ukončení mediace a soustředují se zejména na povinnosti mediátora.

³⁷⁹ ČR. Zák.č. 202/2012 Sb. ze dne 2.května 2012 o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci), § 2, písm a).

³⁸⁰ Francie. Ordonnance no. /Nařízení č. 2011-1540 z 16.11. 2011, kterým se do francouzského právního řádu implementuje Směrnice EP a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: *JORF no. 0266 z 17.11.2011, str. 19286, texte no. 10, čl. 21-4.*

Proces mediace je tedy plně v rukou samotných stran a mediátora, který tímto procesem strany provádí. Strany dohodou stanoví jazyk jednání, termíny, četnost, délku mediačního jednání.

Mediační jednání není soudním procesem, a proto v zásadě nepodléhá principům soudního jednání. Je úkolem mediátora dbát na spravedlnost procesu,³⁸¹ zajistit oběma stranám rovnou možnost vyjadřování se, předkládání stanovisek, návrhů a protinávrhů, zohledňovat případně nevyváženost v poziční síle. V praxi je tak bez dalšího aplikován princip kontrodiktornosti jednání a rovného přístupu k oběma stranám.

Mediace je bezesporu procesem, který vede k aplikaci pravidel spravedlivého procesu ve smyslu čl. 6, § 1 Evropské úmluvy o lidských právech.³⁸²

Po prvotních informacích o podstatě a principech mediace následuje fáze přednášení fakt, stanovisek a požadavků každé ze stran. Účelem této fáze je umožnit mediátorovi získat obecné informace o podstatě a charakteru sporu a o postojích obou stran. Úvodní prezentační část procesu nemůže objasnit všechny skutečnosti, které jsou pro nalezení řešení zásadní, navazuje další fáze zjišťování informací.³⁸³ Mediátor vhodnými otázkami vede strany k podstatě problémů a k odhalení jejich skutečných zájmů a potřeb.

Mediátor tyto informace strukturuje, analyzuje. Správné a úplné pochopení výchozích stanovisek je předpokladem pro definici skutečného předmětu sporu s případnými dílčími otázkami, které je třeba zkoumat, zohlednit a vyřešit před hledáním konečného řešení konfliktu. Definice předmětu sporu je základním předpokladem pro vstup do další fáze, kterou je hledání různých možností, alternativ řešení.

S ohledem na předmět a okolnosti sporu mediátor zvolí nejvhodnější metodu mediace, jejíž použitelnost se ovšem v praxi může v průběhu mediačního jednání vyvíjet.

³⁸¹ Čl. 3.2. Evropského kodexu chování mediátora - http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_fr.pdf).

³⁸² CROZE, H., *Médiation*. Paříž. 23.5. 2012. Aktualizace 26.3. 2015. Fasc.10. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Médiation.

³⁸³ ŠTANDERA, J., *Mediace – možná cesta z labyrintu soudního řízení ?*. Právní rozhledy č. 22/2011, s. 803. In: www.beck-online.cz.

S ohledem na zájmy, postoje a potřeby stran mediátor posoudí, zda je vhodnější aplikovat facilitativní mediaci, která při použití specifických nástrojů vede k obnovení poškozených vztahů a motivuje strany k tomu, aby komunikovaly zejména samy mezi sebou a navzájem společně hledaly řešení sporu. Není-li potřeba komunikaci prohlubovat, ale je-li vhodné, aby strany pochopily okolnosti problému, důsledky soudního řízení, může mediátor zvolit metodu evaluativní a se souhlasem obou stran sdělit své stanovisko k určité dílčí otázce sporu či k jeho celku, přitom je povinen zejména klást důraz na zachování své nestrannosti a nepodjatosti.³⁸⁴

Podstatnou částí procesu mediace je pak vlastní vyjednávání, zkoumání výhod a nevýhod alternativ, reálnost jejich dosažení, přínosy pro každou ze stran či naopak důsledky jejich odmítnutí. S ohledem na vývoj jednání může mediátor vyzvat strany k tomu, aby s každou z nich vedl oddělená jednání (tzv. caucus).³⁸⁵ Oddělená jednání mohou iniciovat samy strany či jedna z nich. Cílem je získat dodatečné informace, které z různých důvodů nemohou zaznít na společném jednání, ověřit a pochopit určitá stanoviska a pozice stran, otestovat hypotetická řešení a možnosti, hledat skryté zájmy stran – například ohledně jiných oblastí budoucí spolupráce, které doposud nezazněly a které by mohly být vodítkem pro dohodu. I v rámci oddělených jednání je mediátor povinen jednat nestranně a zachovat vyváženost postavení stran v procesu.

Účelem není vést tzv. kyvadlovou diplomacii, i když i tak se může mediace s ohledem na okolnosti někdy vyvíjet, ale podmínit ve stranách kreativitu v hledání řešení, projednat možnosti, nebo i třeba v případě absolutního emočního či faktického zablokování, přivést strany opět za jednací stůl. V rámci oddělených jednání platí bezesbýtku povinnost mlčenlivosti a mediátor nemůže druhé straně sdělit výstup z oddělených jednání, aniž by jej k tomu první strana výslovně pověřila.³⁸⁶

³⁸⁴ ŠTANDERA, J., LENGHARTOVÁ, H., *Advokátní mediace na vzestupu*. 20.4.2015. Bulletin advokacie. In: ASPI. LIT52481CZ.

³⁸⁵ ŠTANDERA, J., *Mediace – možná cesta z labyrintu soudního řízení ?* Právní rozhledy č. 22/2011, s. 803. In: www.beck-online.cz.

³⁸⁶ TANDEAU de MARSAC, S., *La médiation internationale – z přednášky*. In: <http://www.ccf Franco-arabe.org/Temp/Files/85b17233-e5c7-4ea7-a4c6-a641660015fe.pdf>.

V situaci, kdy se strany dohodnou na principech a věcném řešení sporu přichází v úvahu další fáze a tím je ověření reálnosti a případné vykonatelnosti dohody. Mediátor se musí ujistit, že strany obsahu dohody a jejím podmínkám porozuměly, jsou s ní srozuměny a odpovídá jejich vůli a představě o řešení na principu *win-win*, kdy každá ze stran by v dohodě měla nalézt přijatelné a výhodné uplatnění jejich práv a nároků.

V rámci mediace nemá mediátor k dispozici žádné donucovací prostředky, kterými by strany přiměl k aktivní účasti na jednání, k předkládání podkladů. Nemůže ani uložit třetím stranám povinnost se jednání účastnit. Zároveň nemá oprávnění ani možnost nařizovat jakákoliv opatření, ukládat stranám povinnosti.³⁸⁷

Dospějí-li strany k dohodě, proces mediace je završen uzavřením mediační dohody. Její sepsání může být svěřeno mediátorovi nebo právním zástupcům stran. Dohoda musí být ze zákona písemná a je podepisována mediátorem a všemi zúčastněnými stranami.

Klíčovým a kontroverzním je ustanovení § 3, odst. 3 zákona o mediaci, dle kterého jsou za obsah mediační dohody odpovědné pouze strany konfliktu. Z daného ustanovení lze usuzovat, že v rámci mediace mohou strany dospět k dohodě, která není v souladu se zákonem, která je podstatným způsobem v neprospěch jedné ze stran, apod. V rámci projednávání návrhu zákona zejména ČAK usilovala o to, aby obsah dohody musel být v souladu se zákonem, pokud by mediátorem byl advokát. Dané ustanovení se do návrhu prosadit nepodařilo.

Směrnice o mediaci soulad se zákonem nepřímo předpokládá, když na tento soulad váže vykonatelnost mediační dohody (státy nejsou povinny zajistit vykonatelnost dohody, není-li v souladu se zákonem).

Mediační dohoda nemá charakter věci rozsouzené, nemá postavení vykonatelného soudního rozhodnutí či rozhodčího nálezů.³⁸⁸

³⁸⁷ CROZE. H., *Médiation*. Paříž. 23.5. 2012. Aktualizace 26.3. 2015. Fasc.10. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Médiation.

³⁸⁸ CROZE. H., *Médiation*. Paříž. 23.5. 2012. Aktualizace 26.3. 2015. Fasc.10. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Médiation.

Mají-li strany zájem, aby jejich dohoda byla nuceně vykonatelná, musí mít podobu notářského zápisu³⁸⁹ či exekučního zápisu³⁹⁰ či prétorského smíru schváleného soudem nebo soudního smíru. Mediační dohoda pak nesmí být v rozporu s ustanoveními hmotného práva a musí splňovat i veškeré náležitosti pro platnost právních jednání.

Její obsah musí být konkrétní tak, aby nevznikly pochybnosti o možnosti její vykonatelnosti. Toto vše jsou atributy, které se promítnou do hodnocení každé mediační dohody soudem.³⁹¹

Mediační dohoda má v českém i francouzském právním řádu podobu novace, kdy se dohodou o změně obsahu závazku dosavadní závazek ruší a nahrazuje se novým závazkem, či narovnání, kdy novým závazkem strany upraví práva a povinnosti mezi nimi dosud sporné nebo pochybné. Pro účely čistě smluvní mediace je důležité zdůraznit, že novace i narovnání vyžadují písemnou formu pouze v případě, kdy původní závazek byl zřízen v písemné formě nebo je-li jejich předmětem již promlčené právo.³⁹² V režimu zákona o mediaci musí být mediační dohoda, ať již její právní podstatou je novace či narovnání, uzavřeny v písemné formě vždy. Ve Francii musí mít dohoda o narovnání vždy písemnou formu.³⁹³

³⁸⁹ ČR. Zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, § 71a.

³⁹⁰ ČR. Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád, § 78.

³⁹¹ HÁJKOVÁ, Š., *Mediace v kontextu občanského soudního řízení*. 20.6. 2013. Bulletin advokacie. In: ASPI. LIT44886CZ.

³⁹² ČR. Zák.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění. In: Úplné znění k 1.8. 2015. Nakladatelství Sagit, a.s., §1902 – 1996.

³⁹³ HENRY, X. a kol., *Code Civil*. 114.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2014, čl. 2044.

7. Právo smlouvy o provedení mediace a mediační dohody

Česká právní úprava mediace nečiní rozdíl mezi přeshraničními spory řešenými v mediaci a čistě vnitrostátní mediací. Zahraniční prvek zmiňuje pouze v institutu hostujícího mediátora a dále v čl. 29 zákona o mediaci, dle kterého promlčecí ani prekluzivní lhůty neběží ohledně práv, která jsou předmětem mediace vedené v jiném členském státě Evropské unie podle právních předpisů tohoto členského státu.

Francouzská úprava v podstatě také vnitrostátní a přeshraniční mediaci neodlišuje. Nicméně alespoň přijala definici přeshraničních sporů.³⁹⁴ Přeshraničním je spor, jehož jsou účastny strany, z nichž alespoň jedna měla v okamžiku zahájení mediace bydliště, sídlo či obvyklý pobyt v jiném členském státě Evropské unie mimo Francie, a zároveň alespoň jedna strana má své bydliště, sídlo či obvyklý pobyt ve Francii.

Za přeshraniční spor se považuje rovněž ten, který je předmětem rozhodčího nebo soudního řízení, zahájeného před mediací a kde všichni účastníci sporu měly své obvyklé bydliště v některém z členských států Evropské unie k okamžiku zahájení mediace. Francouzské pojetí se velice blíží definici přeshraničních sporů Směrnice o mediaci.³⁹⁵

Při mediaci přeshraničních konfliktů jsou strany nuceny si klást následující otázky:³⁹⁶

- Je mediace v právním řádu, kterým se řídí hlavní smlouva uznávanou a legislativně upravenou formou mimosoudního řešení sporů?
- Mohou být strany účastníky mediace s ohledem na sídla či bydliště v různých jurisdikcích nebo s ohledem na jejich postavení?
- Jaké zvolit místo, jazyk mediace?

³⁹⁴ Francie. Ordonnance no. /Nařízení č. 2011-1540 z 16.11. 2011, kterým se do francouzského právního řádu implementuje Směrnice EP a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: *JORF no. 0266 z 17.11.2011, str. 19286, texte no. 10, čl. 24.*

³⁹⁵ EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052, čl. 2, odst. 1 a 2.

³⁹⁶ TANDEAU de MARSAC, S., *La médiation internationale – z přednášky*. In: <http://www.ccfraanco-arabe.org/Temp/Files/85b17233-e5c7-4ea7-a4c6-a641660015fe.pdf>.

- Jakého zvolit mediátora s ohledem na požadavky na jeho odbornost, nestrannost a ostatní kvality?
- Jakým soudům svěřit pravomoc pro schválení mediační dohody?
- V jakých jurisdikcích budou schválené mediační dohody vykonatelné?
- Jakému právu podřídít mediační doložku, smlouvu o provedení mediace a mediační dohodu?

Pohybující se mezi právními řády Francie a České republiky, oba mohou dát účastníkům sporu uspokojivé odpovědi, oba v zásadě zaručují stejný přístup k mediaci, stejnou kvalitu právní úpravy, garance kvality procesu i mediátora, i výkon mediačních dohod.

Přesto je vhodné se zastavit u otázky poslední, která souvisí s určením práva, kterému budou právní vztahy související s mediací podléhat, a to konkrétně: mediační doložka, resp. smlouva o řešení sporu prostřednictvím mediace, smlouva o provedení mediace, proces a pravidla mediace, mediační dohoda.

Již bylo řečeno, že v případě mediačních doložek, jako ujednání stran o tom, že mezi nimi vzniklé spory budou řešeny mediací, nelze aplikovat princip autonomie srovnatelný s rozhodčím doložkami a tedy taková ujednání, nesjednají-li strany výslovně jinak, budou podléhat stejnému právu, jako vlastní smlouvy, ve které jsou obsaženy. Rozhodné právo pro mediační doložku bude tedy právo, kterým se řídí sama smlouva.

Za situace, kdy dohoda stran se sídlem či bydlištěm na území jiného státu o tom, že jejich budoucí případný spor bude řešen v mediaci, bude samostatným, na jiné smlouvě, případně souboru smluv s různými režimy, nezávislým ujednáním, půjde o běžnou smlouvu, obligační závazek mezi stranami, na který by měla být aplikována ustanovení o rozhodném právu pro smluvní závazkové vztahy. Možnost svobodné volby, kterou mají smluvní strany při výběru rozhodného práva, je základem systému kolizních norem v oblasti smluvních závazků, a to jak národních, tak daných evropským právem, přičemž jim nic nebrání v tom, aby smlouvu podřídily i nestátním normám nebo mezinárodní úmluvě. Smluvní strany mohou tak dohodou určit, jakému právu bude podléhat jejich dohoda o řešení sporů v rámci mediace.

Je otázkou, zda toto právo bude určeno v režimu Nařízení Řím I či vnitrostátních norem mezinárodního práva soukromého. Lze dovést paralelu mezi dohodou o řešení sporů v mediaci a rozhodčí smlouvou? Lze dohodě o řešení sporu v mediaci přisoudit procesně právní účinky a podřadit ji tedy pod výjimky z věcné aplikace Nařízení Řím I uvedené v čl. I, odst. 1, písm.e) nařízení? Bez ohledu na použitelnost Nařízení Řím I, pokud by strany provedly volbu práva rozhodného pro dotčenou dohodu, zkoumání problému by ztratilo relevanci. Při absenci volby práva lze těžko tento specifický druh dohody podřadit pod některé z příkladů typů smluvních vztahů uvedených v čl. 4, odst. 1 Nařízení Řím I. Použitelnost odst. 2 stejného článku rovněž nenachází oporu s ohledem na specifičnost dohody, kde obě strany přijaly shodný závazek a žádná z nich neposkytuje plnění, které by pro smlouvu bylo výslovně charakteristické. Dle názoru autorky by tak nastoupilo určování rozhodného práva podle čl. 4, odst. 4 Nařízení Řím I jako práva země, s níž je smlouva nejužší spojena. Takovým místem může být například místo uzavření smlouvy nebo místo sídla mediačního centra, který je dohodou stran určen k řešení budoucího sporu.

Při určování takové země by mělo být mimo jiné zohledněno, zda má dotčená dohoda úzký vztah s jinou smlouvou či smlouvami, např. s tou, ze které vznikl spor.³⁹⁷

Dalším ze smluvních vztahů, se kterými se v mediaci setkáváme, je smlouva o provedení mediace. Jedná se o minimálně třístrannou smlouvu, jejímiž účastníky jsou strany sporu a mediátor. Předmětem smlouvy je již konkrétní, pro smlouvu charakteristické plnění, a to činnost mediátora. Z pohledu kolizní problematiky má smlouva o provedení mediace čistě smluvní povahu a bez dalšího se na ni aplikují ustanovení Nařízení Řím I.³⁹⁸ Prioritu má volba práva smluvními stranami, mezi něž patří i sám mediátor.

Neprovedou-li strany volbu rozhodného práva podle čl. 3 nařízení, nastupuje určení rozhodného práva podle čl. 4, odst. 1 nebo odst. 2, přičemž rozhodující je, zda lze smlouvu o provedení mediace podřadit po některou z typizovaných smluv výslovně uvedených v odst. 1 či nikoliv. Podle názoru autorky by bylo možné tuto smlouvu podřadit pod smlouvy o poskytování služeb dle písm. b).

³⁹⁷ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2.vyd.Praha: C.H.Beck. 2013, str. 163.

³⁹⁸ PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., *Mediation, more particularly, cross-border and judicial mediation*. 1.7. 2015. The Quarterly Lawyer. In: ASPI. LIT53229CZ.

Činnost mediátora by mohla být považována za službu, kterou poskytuje účastníkům sporu tím, že jim napomáhá spor řešit a vede proces hledání konečné dohody stran. V případě odlišné kvalifikace by nastoupilo kolizní řešení dle čl. 4, odst. 2, které obsahuje domněnku charakteristického plnění pro posuzovanou smlouvu. V případě smlouvy o provedení mediace by jím jistě byla činnost mediátora. Použití čl. 4, odst. 1, písm.b) i čl.4, odst. 2 by vedlo k určení stejného rozhodného práva, neboť v obou případech je hraničním určovatelem obvyklé bydliště poskytovatele služby, resp. smluvní strany, která má poskytnout pro smlouvu charakteristické plnění.

V souvislosti se specifiky soudní mediace může vyvstat otázka, zda smluvní strany smlouvy o provedení mediace u přeshraničního sporu mohou i v tomto případě provést volbu rozhodného práva, resp. zda mohou zvolit jiné právo, než právo fóra, tedy soudu, z jehož podnětu se mediace koná.

Podle názoru autorky francouzská ani česká právní úprava účastníkům sporu ani mediátorovi neklade žádnou překážku pro to, aby smlouvu o provedení mediace podřídili jinému právu, než právu fóra. Francouzský soudce sice přímo se souhlasem stran jmenuje mediátora, ale již nijak neintervenuje do oblasti obsahu smlouvy mezi ním a stranami sporu. Obdobně český soud nařídí stranám setkání se zapsaným mediátorem, ale opět už nijak nezasahuje do obsahu smlouvy.

V případě, že strany volbu rozhodného práva neprovedou, aplikace příslušných ustanovení Nařízení Řím I povede k tomu, že rozhodným právem bude právo fóra, neboť český soud nařídí setkání se zapsaným mediátorem dle zákona o mediaci s obvyklým bydlištěm na území České republiky a obdobně bude postupovat i francouzský soud, resp. lze si těžko představit situaci, kdy by mediátorem určil osobu s bydlištěm mimo dosah soudu.

Nicméně smluvní volnost stran v oblasti volby práva rozhodného pro smlouvu o provedení mediace nevyloučí aplikaci těch ustanovení, od kterých se strany nemohou odchýlit, případně mohou být považovány za imperativní normy, a to ustanovení zákona týkající se povinností mediátora a minimálních obsahových a formálních požadavků na smlouvu o provedení mediace.

Poslední ze smluvních vztahů, které nastávají v procesu úspěšné mediace, je pak mediační dohoda, tedy ujednání stran o řešení sporu, o úpravě jejích práv a povinností. Jako klasické smluvní ujednání, které v případě kolize právních řádů podléhá úpravě dle Nařízení Řím I.

Majíce charakter narovnání či novace, ve smyslu čl. 12, odst. 1 Nařízení Řím I by se mediační dohoda měla řídit právem rozhodným pro smlouvu, ze které vzešel předmětný spor (*lex causae*). Nic ale stranám nebrání v tom, aby ohledně mediační dohody provedly specifickou volbu rozhodného práva, a to v případě smluvní i soudní mediace.

Za situace, kdy mediační dohoda nebude dobrovolně plněna a ani nebude předmětem vykonatelného titulu (viz. dále), může se kterákoliv ze stran domáhat splnění v ní uvedených závazků v rámci soudního či rozhodčího řízení, přičemž příslušný soud či rozhodčí senát bude povinen spor rozhodovat podle rozhodného práva, které strany zvolily.

Omezení svobodné vůle stran při volbě práva může nastat v případě, kdy bude mediační dohodě dán charakter přímo vykonatelného titulu, a to ve formě soudního smíru či notářského nebo exekučního zápisu s doložkou vykonatelnosti. K této problematice se vrátí následující část práce.

8. Výkon mediační dohody

Na úvod této kapitoly je nutné připomenout, že mediační dohody nejsou bez dalšího vykonatelným titulem a nemají charakter věci rozsouzené. Není-li mediační dohoda dobrovolně plněna, mohou v zásadě nastat tyto různé situace, které nalézají právní oporu jak v předpisech České republiky, tak i Francie:

- Smluvní mediace: - společný postup stran směrem k vykonatelnosti dohody;
 - uplatnění nároků z dohody jednou ze stran;
- Soudní mediace: - schválení smíru soudem.

V případě smluvní mediace mají strany možnost obsah dohody včlenit do notářského či exekučního zápisu, které jsou vykonatelným titulem ve stejném rozsahu jako soudní rozhodnutí. Toto řešení předpokládá společné jednání obou stran a jejich účast při sepsání notářského či exekučního zápisu.³⁹⁹ Z iniciativy pouze jedné z nich tyto listiny sepsány být nemohou.

³⁹⁹ ŠTANDERA, J., *Mediace – možná cesta z labyrintu soudního řízení ?* Právní rozhledy č. 22/2011, s. 803. In: www.beck-online.cz.

Předmětem notářského či exekučního zápisu mohou být jak tuzemské mediační dohody, tak zahraniční mediační dohody, ovšem tyto zápisy, mající charakter procesních úkonů, mohou být sepsány pouze podle práva země, na jejímž území příslušný notář, exekutor nebo soudní vykonavatel (*huissier*) vykonává svou činnost v souladu s právními předpisy dané země. Čeští notáři a exekutoři tak mohou mediační dohodu sepsat ve formě notářského zápisu s doložkou vykonatelnosti pouze podle českého práva a v českém jazyce.⁴⁰⁰ Stejně jsou povinni postupovat notáři a soudní vykonavatelé na území Francie.⁴⁰¹ Aplikace *legis fori* (ve smyslu práva státu notáře či exekutora nebo vykonavatele) tak představuje významné omezení smluvní volnosti stran při volbě rozhodného práva pro mediační dohodu.

Účastníci sporu mohou dále soudu předložit mediační dohodu jako výsledek své snahy o vyřešení sporu smírnou cestou prostřednictvím mediátora. Po soudu bude požadováno, aby mediační dohodu schválil v rámci zjednodušeného předběžného řízení, tzv. prétorského smírčího řízení.⁴⁰² Účelem tohoto typu řízení je pouze a jen uzavření konkrétního navrženého smíru či schválení mediační dohody, nikoliv vyslovení autoritativního soudního rozhodnutí v meritu věci na základě provedeného dokazování a zhodnocení rozhodujících skutečností.⁴⁰³ Návrh na zahájení řízení lze podat u kteréhokoliv soudu, který by byl věcně příslušný k projednání a rozhodnutí věci. Místní příslušnost není třeba ve smírčím řízení zjišťovat, neboť místně příslušný je kterýkoliv okresní, případně krajský soud na území České republiky. Soudu je dle § 67, odst. 2 OSŘ vyměřena lhůta 30 dní pro schválení mediační dohody. Součinnost nebo přítomnost účastníků mediační dohody nelze nijak vynucovat. V případě, že návrh není podán oběma účastníky nebo když se k jednostrannému návrhu jednoho ostatní účastníci nepřipojí, soud nemůže smír dle § 67 OSŘ a násl. schválit.

⁴⁰⁰ PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., *Mediation, more particularly, cross-border and judicial mediation*. 1.7. 2015. The Quarterly Lawyer. In: ASPI. LIT53229CZ.

⁴⁰¹ CROZE. H., *Médiation*. Paříž. 23.5. 2012. Aktualizace 26.3. 2015. Fasc.10. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Médiation .

⁴⁰² ČR. Parlament. Zák.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění. In: Úplné znění k 1.8. 2015. Nakladatelství Sagit, a.s., § 67 – 69.

⁴⁰³ TOMŠOVÁ, E., *Mediace z pohledu civilního soudce*. Z vystoupení na Konferenci Mediace 2013 – Cesta ke spolupráci a smíru. In: <http://www.mediaceolomouc.eu/vystupy-z-konference/archiv-2013/>.

Není-li tedy mediační dohoda dobrovolně plněna, ani všichni účastníci sporu aktivně nepůsobí v rámci řízení o přetorském smíru, nezbude, než se práv z mediační dohody domoci u soudu v běžném řízení.⁴⁰⁴

Soud mediační dohodu nezkoumá, věcně neposuzuje. Dospěje-li k názoru, že navrhovaná dohoda je v rozporu s kogentními ustanoveními právních předpisů, případně povaha věci nepřipouští uzavřít ohledně konkrétní záležitosti smír, mediační dohodu neschválí. S ohledem na procesní charakter soudního rozhodnutí o schválení mediační dohody a skutečnosti, že odpadá vyšetřovací a nalézací část řízení, soud mediační dohodu nemůže posuzovat podle cizího práva, byť by i představovala narovnání vztahů ze smlouvy, která byla podřízena cizímu právu.

Proti usnesení o schválení mediační dohody není přípustné odvolání.⁴⁰⁵ Soudem schválená mediační dohoda má účinky pravomocného rozsudku, tedy po uplynutí lhůty vymezené v mediační dohodě pro plnění se lze domáhat soudního výkonu rozhodnutí.

Proběhla-li mediace po zahájení soudního řízení na základě § 99 OSŘ, soud mediační dohodu přezkoumá poté, co je v přerušném řízení opět pokračováno, a to z hlediska jejího předmětu i jejího obsahu. Zejména zkoumá, zda dohoda upravuje vztahy, které dle hmotněprávních předpisů spadají do okruhu vztahů, jež si strany mohou upravit svými dispozitivními úkony, tedy v rámci své autonomie. Usnesení o soudním smíru nemůže být napadeno odvoláním a je samostatným exekučním titulem.⁴⁰⁶

Právní úprava ve Francii je velmi obdobná. V případě smluvní mediace úspěšně završené uzavřením mediační dohody může být dohoda předmětem notářského zápisu, případně zápisu soudního vykonavatele, tzv. *huissier*.⁴⁰⁷

⁴⁰⁴ HÁJKOVÁ, Š., *Mediace v kontextu občanského soudního řízení*. 20.6. 2013. Bulletin advokacie. In: ASPI. LIT44886CZ.

⁴⁰⁵ Česko. Parlament. Zák.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění. In: Úplné znění k 1.8. 2015. Nakladatelství Sagit, a.s., § 202, odst. 1, písm.h).

⁴⁰⁶ TOMŠOVÁ, E., *Mediace z pohledu civilního soudce*. Z vystoupení na Konferenci Mediace 2013 – Cesta ke spolupráci a smíru. In: <http://www.mediaceolomouc.eu/vystupy-z-konference/archiv-2013/>.

⁴⁰⁷ CROZE, H., *Médiation*. Paříž. 23.5. 2012. Aktualizace 26.3. 2015. Fasc.10. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Médiation.

Všechny strany společným návrhem nebo jedna z nich se souhlasem ostatních mohou dále navrhnout tzv. homologaci, tedy schválení dohody soudem. Návrh je podáván k soudu, který by byl jinak příslušný pro projednání věci.⁴⁰⁸ Soudce není oprávněn měnit obsah dohody a v zásadě rozhoduje bez jednání. Soud dohodu neschválí, týká-li se práv, kterými strany nemohou volně disponovat. Proti rozhodnutí, kterým se mediační dohoda schvaluje, není přípustné odvolání. Zamítavé rozhodnutí může být opravným prostředkem napadeno.

Velmi obdobně postupuje soud i v případě soudní mediace. Schvaluje mediační dohodu za shodných podmínek a se shodnými důsledky.⁴⁰⁹

Je-li mediační dohoda předmětem vykonatelného titulu vydaného příslušným orgánem státu Evropské unie, je takový titul uznán a vykonán ve Francii dle čl. 509 -2 až 509-7 CPC, které odkazují na příslušné předpisy Evropské unie.⁴¹⁰

Notářské a exekutorské zápisy, jako veřejné, resp. úřední listiny, i soudní rozhodnutí o schválení smíru vydaná orgány jednoho členského státu, jsou přímo vykonatelné na území jiného členského státu, a to díky nástrojům evropského práva: Nařízení Brusel I bis⁴¹¹ a Nařízení o evropském exekučním titulu pro nesporné nároky.⁴¹²

Strany mohou zvolit kterýkoliv z těchto nástrojů. Po účinnosti Nařízení Brusel I bis, které v procesu výkonu cizích rozhodnutí vypustilo rozhodnutí o vykonatelnosti, tzv. exequatur,⁴¹³ jsou oba nástroje stejně efektivní. Oba připouští výkon soudních smírů i veřejných listin, oba stejně vymezují věcnou působnost.

⁴⁰⁸ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl.1534 a 1565,

⁴⁰⁹ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 131-12.

⁴¹⁰ DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015, čl. 1535.

⁴¹¹ EU. Nařízení EP a Rady (EU) č. 1215/2012, ze dne 12. 12. 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.
In:<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:351:0001:0032:cs:PDF>.

⁴¹² EU. Nařízení EP a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky. In:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3A133190>.

⁴¹³ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2.vyd.Praha: C.H.Beck.2013, str. 125.

Nařízení o evropském exekučním titulu pro nesporné nároky je typickým nástrojem umožňujícím výkon titulů, jejichž obsahem je mediační dohoda. Podstata a způsob dosažení mediační dohody a následný proces vedoucí k dosažení vykonatelnosti dovolují splnit veškeré podmínky pro to, aby byl nárok považován za nesporný (čl. 3 a čl. 6 nařízení). Nicméně obsahuje důležité obsahové omezení, neboť se týká pouze určitých nároků. Čl. 4, bod 2 za nárok považuje peněžitý nárok na konkrétní částku, která je splatná nebo její datum splatnosti je uvedeno v rozhodnutí, soudním smíru nebo úřední listině. Ve smyslu čl. 24 nařízení je smír týkající se peněžitého nároku, který schválil soud (prétorský smír) nebo který v průběhu řízení uzavřel soud a který je vykonatelný v členském státě, v němž byl schválen nebo uzavřen, na žádost dotčeného soudu potvrzen jako evropský exekuční titul pomocí vzorového formuláře uvedeného v příloze II nařízení. Stejně tak dle čl. 25 jsou úřední listiny týkající se peněžitého nároku potvrzeny jako evropský exekuční titul pomocí vzorového formuláře uvedeného v příloze č. III nařízení.⁴¹⁴

Pokud jsou tedy předmětem mediační dohody, resp. vykonatelného titulu, jiná plnění, než peněžitá, lze výkon provést jen na základě Nařízení Brusel I bis. Dle jeho čl. 58 jsou veřejné listiny,⁴¹⁵ které jsou vykonatelné v členském státě původu, vykonatelné i v jiných členských státech, aniž by bylo vyžadováno prohlášení vykonatelnosti. Výkon může být odepřen, pouze pokud je zjevně v rozporu s veřejným pořádkem daného státu výkonu. Obdobný režim dopadá na soudní smíry.⁴¹⁶

⁴¹⁴ VAŠKE, V., *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck. 2007, str. 244 -245.

⁴¹⁵ Nařízení Brusel I bis používá termín „veřejná listina“, oproti Nařízení o evropském exekučním titulu pro nesporné nároky, které hovoří o „úředních listinách“. Obsahově se však oba pojmy neliší.

⁴¹⁶ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2.vyd.Praha: C.H.Beck.2013, str. 126.

9. Shrnutí

Mediace jako jedna z metod alternativních řešení sporů a jediná, kromě rozhodčího řízení, která nachází podporu v podrobné právní úpravě na úrovni evropské i národní, je bezesporu jedním z nástrojů, ke které se strany budou v mezinárodním obchodním styku uchýlovat stále častěji.

Důvodem je nejen téměř bezbřehá možnost uplatnit v tomto rámci autonomii vůle, ale i možnost dosáhnout řešení rychlým a efektivním způsobem s perspektivou dalšího udržení vzájemných vztahů a spolupráce. Nejen ve vnitrostátním, ale i v mezinárodním kontextu se hovoří o krizi justice, která je charakterizována nepřiměřeným a vzrůstajícím nárůstem nápadu soudních sporů a přetížení justice. Účastníci tak volí jiné cesty ke spravedlnosti. Dalším faktorem, který přispívá k rozvoji alternativních metod řešení sporů, je fenomén, který L. Cadiet nazývá „kontraktualismem“ či „smluvní společností“, který je založen na kontraktualizaci společenských vztahů obecně a v oblasti řešení sporů zejména. Definiuje jej jako přechod od „vnuceného právního řádu“ ke „smluvnímu právnímu řádu“, v jehož rámci mohou strany využít většího prostoru pro uplatnění smluvní volnosti v nejrůznějších oblastech společenských vztahů, včetně justice.⁴¹⁷

⁴¹⁷ CADIET, L., *Panorama des modes alternatifs de règlement de conflits en droit français*. Ritsumeikan Law Review no. 28. 2011. In: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr28/CADIET2.pdf>.

VII. ZÁVĚR

Autorka se v této práci zaměřila na oblast řešení sporů z mezinárodního obchodního styku vznikajících mezi subjekty soukromého práva. S ohledem na široký záběr problematiky se práce podrobněji věnuje jen některým aspektům, přičemž zúžení předmětu práce je v zásadě dvojí.

První se váže k právním řádům, ze kterých autorka vycházela. S ohledem na četnost, intenzitu a významnost obchodní spolupráce s Francií, která je zároveň tradičním členským státem Evropské unie, padla volba právě na právní řád této země, který je srovnáván s českou právní úpravou konkrétní problematiky. Cílem autorky tak bylo zjistit, zda důsledkem rostoucího vlivu evropského práva je obecná unifikace právních norem v oblasti řešení sporů, či zda lze konstatovat reálné a významnější odlišnosti v právní úpravě konkrétních institutů a procesů v České republice a ve Francii.

Druhé pak souvisí s věcným vymezením práce, která se věnuje rozboru rozsahu autonomie vůle, kterou strany mohou v rámci různých způsobů řešení sporů uplatnit, a upozorňuje na její limity dané příslušnou právní úpravou. Právě s ohledem na hlavní kritéria zkoumání - rozsah a limity autonomie vůle stran při řešení jejich sporů - se autorka podrobněji zaměřuje na tři rozdílné způsoby řešení sporů s tím, že každý ze zkoumaných způsobů byl zvolen podle rozsahu autonomie vůle, kterou stranám umožňuje. Soudní řízení s mezinárodním prvkem před obecnými soudy, mezinárodní rozhodčí řízení či mediace řešící přeshraniční spory - každý z těchto institutů, v sestupném řazení, slevuje z nároků na omezení svobodné vůle stran při ovlivnění druhu, průběhu a výsledku řešení mezi nimi vzniklého sporu.

Každý ze zkoumaných způsobů vykazuje určitou typizaci v dané kategorii. Při použití metody komparace práce upozorňuje na rozdíly v právní úpravě, které jsou pro strany relevantní při aplikaci práva EU, právních předpisů Francie a České republiky. Účelem práce byl nejen teoreticko-právní rozbor jevů a jejich analýza, ale i jejich srovnání z hlediska praktických dopadů projevu autonomie stran na řešení sporů.

Ze srovnání právních úprav České republiky a Francie jednoznačně vyplývá zásadní vliv evropského práva na oba právní řády. Pokud se týká otázky volby soudu a jurisdikčních dohod, tyto jsou plně podřízeny evropské právní úpravě a výkladu Soudního dvora Evropské unie. Národní právní úpravy jsou použitelné pouze na vztahy nespádající do předmětu evropské regulace, tedy vně EU.

Naproti tomu v právní úpravě rozhodčího řízení a mediace tato práce vyzdvihuje některé zásadní rozdíly. Ačkoliv jsou Francie i Česká republika smluvními státy shodných mezinárodních úmluv, právní úpravy obou zemí, zahrnující nejen vlastní právní předpisy ale i soudní judikaturu a doktrinální pojetí práva, se odlišují. Ve francouzském se odráží historicky delší období rozvoje mezinárodních obchodních vztahů mezi subjekty soukromého práva a je zde i zřetelnější vliv judikatury, která s o hledem na společenský vývoj a společenské potřeby, konkrétně v oblasti mezinárodního obchodu, relativně pružně reaguje a dává podnět k následným legislativním zásahům. Minimalizace intervencí státní moci omezující se na ochranu těch nejzákladnějších principů a hodnot jen favorizuje rozvoj mezinárodního obchodu, a to i velmi flexibilním a obchodní a podnikatelské sféře přizpůsobeným přístupem k řešení sporů.

Úvodní části

V částech I a II je věcně vymezen předmět práce. Část I se zaměřuje na specifika vztahů mezi Francií a Českou republikou, a to konkrétně v oblasti řešení sporů. Popisuje historické bilaterální dohody, mezinárodní smlouvy i aktuální platné předpisy evropského práva, které jsou pro oba státy závazné. Část II pak konkretizuje právní povahu obchodních vztahů z mezinárodního obchodního styku, z nichž mohou vznikat spory, jejichž řešení, resp. způsoby řešení práce zkoumá. Je definován účastník obchodního vztahu, tedy podnikatel v pojetí českého práva a obchodník v pojetí práva francouzského, s vyloučením vztahů se spotřebiteli a vztahů, ve který vystupuje stát v rámci výkonu státní moci (*acta iure imperii*).

Část III pojednává již o různých způsobech a metodách řešení sporů. Nejprve se zabývá kritérii, která strany zohledňují při volbě způsobu, jež pro jejich konkrétní věc považují za nejvhodnější. Následně jsou obecně popsány soudní řízení a mimosoudní způsoby řešení sporů, od vyjednávání, přes mediaci, konciliaci, po rozhodčí řízení, které oproti ostatním metodám ADR vykazuje určitá specifika.

Volba mezinárodně příslušného soudu

Část IV práce se již věnuje soudnímu řízení a konkrétně úzké oblasti, v jejímž rámci mohou strany sporu uplatnit svou autonomii vůle, kterou je volba mezinárodně příslušného soudu. Autorka nejprve jurisdikční dohody zkoumá z pohledu mezinárodního práva soukromého a pak se již věnuje úpravě vyplývající z Nařízení Brusel I bis (Nařízení EP a Rady č. 1215/2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech).

Práce konstatuje vývoj v právní úpravě vyznívající ve prospěch autonomie vůle (nezávislost prorogační dohody na smlouvě hlavní, otázky litispendence), ale zároveň popisuje její omezení, které spočívá v nutnosti splnění podmínek z hlediska věcného rozsahu prorogační dohody i z hlediska požadavků na materiální a formální platnost prorogačních dohod. Práce se věnuje i podmínkám vykonatelnosti rozhodnutí. Autorka vychází z četné judikatury Soudního dvora Evropské unie. V závěru této části je zmíněna právní úprava obsažená v Haagské úmluvě o dohodách o volbě soudu.

Rozhodčí řízení

Část V práce je nejrozsáhlejší, neboť popisuje rozhodčí řízení, které patří jednoznačně mezi nejatraktivnější způsoby řešení sporů vzniklých v oblasti mezinárodních obchodních styků. Stranám poskytuje skutečně široký prostor pro uplatnění autonomie vůle a zároveň jim zajišťuje přímý výkon rozhodčích nálezů.

Po definici pojmu a charakteristických prvků rozhodčího řízení jsou identifikovány právní prameny rozhodčího řízení, konkrétně Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, Evropská úmluva o obchodní arbitráži, a z čistě vnitrostátních předpisů pak v České republice zákon o rozhodčím řízení, zákon o mezinárodním právu soukromém a ve Francii příslušná ustanovení Občanského soudního řádu.

Následně je rozebrán rozdíl mezi mezinárodním a vnitrostátním charakterem rozhodčího řízení, a to opět z pohledu obou právních řádů, a rozdíl mezi institucionálním řízením a „ad hoc“ řízením, a to z pohledu projevu autonomie vůle.

Autorka se dále věnuje pojmu a náležitostem rozhodčí smlouvy a zdůrazňuje princip nezávislosti rozhodčí smlouvy na smlouvě hlavní, tzv. princip autonomie, a princip competence-competence, dle kterého jsou to pouze a výlučně sami rozhodci, kdo v konkrétním případě rozhodují o své pravomoci rozhodnout konkrétní spor.

Při hledání obecného pravidla pro stanovení práva platného pro rozhodčí smlouvu práce popisuje dvě zcela odlišné koncepce, které vyznává francouzský a český právní řád. V českém právním prostředí je rozhodčí smlouvě přisuzována povaha procesní smlouvy.

Přípustnost rozhodčí smlouvy je posuzována dle právního řádu České republiky, ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy pak podle právního řádu státu, v němž má být vydán rozhodčí nález. V pojetí francouzského práva je rozhodčí smlouva bez práva („*la convention d'arbitrage est sans loi*“). Francouzská judikatura odmítá rozhodčí smlouvu podřít určitému právnímu řádu, ale pouze autonomii vůle stran.

Vedle obecných nároků na platnost rozhodčí smlouvy z hlediska způsobilosti stran k uzavření rozhodčí smlouvy, z hlediska požadavků na formu smlouvy, je dále zkoumána její dovolenost ve vztahu k předmětu sporu, jež by měl být před rozhodci projednáván, tzv. arbitrabilita sporu.

Práce se dále zabývá rozsahem smluvní volnosti stran při volbě práva rozhodného pro věcné posouzení sporu, při jmenování rozhodců, určení místa konání řízení, volbě procesních pravidel, uzavření smíru. Tato část je uzavřena popisem právní úpravy uznání a výkonu rozhodčích nálezů.

Mediace

V části VI této práce je nejprve vymezen pojem a rozsah použití mediace, jako jednoho ze způsobů alternativních řešení sporů. Z právních pramenů je nejprve rozebrána Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES ze dne 21.května 2008 o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, tzv. směrnice o mediaci a posléze autorka zkoumá rozsah její aplikace v národních úpravách České republiky a Francie. Konkrétně jde o zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů a příslušná ustanovení francouzského Občanského soudního řádu, který úpravu mediace obsahuje v rozdílných částech kodexu podle toho, zda se jedná o konciliaci či mediaci a zda jde o čistě smluvní či soudní typ tohoto způsobu řešení sporů.

Práce dále popisuje principy mediace, tedy dobrovolnost, nestrannost a neutralitu, důvěrnost a princip sebeurčení a převzetí odpovědnosti.

Věnuje se pak jednotlivým druhům mediací, které dělí zejména na smluvní a soudní, a postavení a úloze mediátora.

Mediaci dále zkoumá z hlediska jejího předmětu a procesu, a to i z pohledu práva platného na smlouvu o provedení mediace a na mediační dohodu. V závěru je popisován výkon mediačních dohod.

„Každý typ sporu má svůj způsob řešení“⁴¹⁸ a cílem této práce bylo poukázat na možnosti samotných účastníků sporu nalézt, zvolit a podstoupit zvolený způsob, který pro jejich konkrétní spor je nejvhodnější s ohledem na všechny okolnosti jejich věci i jejich samotných, z pohledu předmětu sporu, postavení, priorit a zájmů stran. Ne každý konflikt musí být nezbytně žalován u soudu a ne každý spor může být vyřešen v mediaci. Klíčová je možnost volby. V evropském i celosvětovém měřítku je viditelný zásadní vývoj směrem k posílení autonomie stran při řešení konfliktů, a to jak v oblasti soudní, tak v oblasti mimosoudních způsobů. Ač panují nesporné rozdíly mezi podstatou, průběhem a účinky jednotlivých metod, samotná jejich existence i rozmanitost představuje pro účastníky nespornou výhodu a prostor pro uplatnění smluvní volnosti i při řešení sporů a konfliktů.

Zároveň všechny zmíněné způsoby poskytují stranám jistotu přístupu ke spravedlnosti jako základnímu právu a svobodě, i garanci základních principů řízení. Umožní jim účinnou ochranu práv a jejich vymahatelnost veřejnou mocí.

⁴¹⁸ CADIET, L., *Panorama des modes alternatifs de règlement de conflits en droit français*. Ritsumeikan Law Review no. 28. 2011. In: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr28/CADIET2.pdf>

VIII. SHRNU TÍ

Tato práce se zaměřila na oblast řešení sporů z mezinárodního obchodního styku mezi subjekty soukromého práva, tedy podnikateli (v pojetí českého práva), resp. obchodníky (v pojetí práva francouzského). S ohledem na šíři dané materie se autorka podrobněji věnovala rozboru autonomie vůle, kterou mohou strany uplatnit v souvislosti s řešením sporu, který mezi nimi vznikl.

Problematiku zkoumala z pohledu dvou právních řádů, francouzského a českého. Zaměření na tyto dvě konkrétní jurisdikce je odůvodněno jednak úzkými historickými i současnými vazbami mezi oběma státy, mezi kterými funguje významná oboustranná obchodní výměna doprovázená silnou přítomností francouzských investic, ale i tím, že obě země jsou členskými státy Evropské unie. Cílem autorky tak bylo zjistit, zda důsledkem rostoucího vlivu evropského práva je obecná unifikace právních norem v oblasti řešení sporů, či zda lze konstatovat reálné a významnější odlišnosti v právní úpravě konkrétních institutů a procesů v dotčených zemích.

Práce nejprve připomíná různé způsoby a metody řešení sporů a vyzdvihuje hlavní rozdíly mezi soudním řízením a alternativními způsoby, které příkladmo vyjmenovává. Následně se podrobněji věnuje třem různým způsobům řešení sporů, které se mezi sebou odlišují kromě jiného i tím, jaký dávají prostor stranám pro uplatnění jejich autonomie vůle. Konkrétně jde o soudní řízení, rozhodčí řízení a mediaci.

Pokud se týká soudního řízení, smluvní volnost stran se projevuje v možnosti provést volbu mezinárodně příslušného soudu sjednáním prorogační dohody. Autorka nejprve krátce poukazuje na pojetí prorogačních dohod v mezinárodním právu soukromém obou relevantních států a pak se již věnuje právní úpravě EU, zejména Nařízení Brusel I bis a navazující judikatuře SDEU. Konstatuje princip smluvní volnosti stran při volbě příslušného soudu posílený novou úpravou litispence a podrobně rozvádí jeho limity, které lze rozdělit do několika kategorií - limity vázající se k předmětu sporu, tedy k věcnému rozsahu prorogační dohody, a k podmínkám její materiální a formální platnosti. Kromě právní úpravy dohod o volbě soudu v nařízení EU autorka zmiňuje další právní prameny, zejména pak Haagskou úmluvu o dohodách o volbě soudu.

V části věnující se rozhodčímu řízení práce konstatuje největší rozdíly mezi právní úpravou České republiky a Francie. Přestože jsou obě země členskými státy Newyorské i Evropské úmluvy, koncepce, doktrinární i legislativní přístup k mezinárodnímu rozhodčímu řízení jsou v zásadních ohledech odlišné. Francouzská reforma rozhodčího řízení dopadající i na mezinárodní arbitráže se oprostuje od formálních i materiálních požadavků a překážek, v maximální možné míře rozhodčí řízení favorizuje a dává nejširší prostor stranám pro uplatnění autonomie vůle. Činí tak v podstatě ve všech podstatných aspektech rozhodčího řízení, od sjednání rozhodčích dohod, přes průběh rozhodčích řízení, po výkon rozhodčích nálezů. Přes existující rozdíly v právních úpravách je nutné zdůraznit, že rozhodčí řízení je v podstatě jedinou ze zkoumaných metod řešení sporů, která obecně nabízí stranám široký prostor pro smluvní volnost v průběhu celého rozhodčího řízení a zároveň jim umožňuje dosáhnout přímého výkonu rozhodčího nálezu za pomoci státní moci, tedy prostřednictvím státních soudů.

Mediace byla autorkou práce zvolena z toho důvodu, že je kromě rozhodčího řízení jedinou z metod alternativních způsobů řešení sporů, která je předmětem evropské i národních právních regulací. Podstata mediace je založena pouze a výlučně na aplikaci autonomie vůle stran a limity a interakce státní moci jsou minimální. Nevýhodou je pak absence automatické vykonatelnosti mediační dohody.

Ze srovnání právních řádů České republiky a Francie jednoznačně vyplývá, že ačkoliv z titulu jejich členství v Evropské unii je součástí jejich právních řádů evropské právo a ačkoliv jsou smluvními státy shodných mezinárodních úmluv, právní úpravy obou zemí, zahrnující nejen vlastní právní předpisy ale i soudní judikaturu a doktrinární pojetí práva, se odlišují. Ve francouzském je jasně zřetelný vliv judikatury, která s ohledem na společenský vývoj a společenské potřeby, konkrétně v oblasti mezinárodního obchodu, relativně pružně reaguje a dává podnět k následným legislativním zásahům. Minimalizace intervencí státní moci omezující se na ochranu těch nejzákladnějších principů a hodnot jen favorizuje rozvoj mezinárodního obchodu, a to i velmi flexibilním a obchodní a podnikatelské sféře přizpůsobeným přístupem k řešení sporů.

RÉSUMÉ

La présente thèse est consacrée à la problématique de règlement des litiges nés des relations commerciales internationales entre les personnes du droit privé, à savoir entre les entrepreneurs (au sens de la notion du droit tchèque) ou commerçants (au sens de la notion du droit français). Vu la complexité du sujet, l'auteure s'oriente à l'étude plus détaillée de l'autonomie de la volonté que les parties peuvent appliquer en liaison avec la solution du litige qui est né entre elles.

Le sujet est traité du point de vue de deux ordres juridiques, tchèque et français. L'orientation à ces deux juridictions concrètes est justifiée d'une part par les relations historiques et actuelles très étroites entre ces deux pays entre lesquels existent des échanges commerciaux mutuels importants et accompagnés par la forte présence des investissements français en République tchèque, et d'autre part par le fait que les deux états sont membres de l'Union Européenne. L'auteure tente donc à découvrir si l'influence croissant du droit européen a pour conséquence une unification générale des règles applicables dans le domaine de règlement des litiges ou si on peut constater des distinctions réelles et significatives dans le traitement juridique des notions et des processus concrets dans les pays concernés.

La thèse rappelle dans un premier temps les divers types et modalités de règlement des litiges et met à l'avance les différences principales entre la procédure judiciaire et les autres modes alternatifs de règlement des litiges qu'elle énumère illustration. L'auteure se consacre ensuite aux trois modalités de règlement des litiges précises qui diffèrent l'une de l'autre notamment par l'ampleur qu'elles réservent à l'application de l'autonomie contractuelle des parties. Il s'agit concrètement de la procédure judiciaire, de l'arbitrage et de la médiation.

S'agissant de la procédure devant les tribunaux, l'autonomie des parties est reflétée dans la possibilité de choisir le tribunal qui sera compétent pour statuer sur le litige, et ce en entrant dans un accord de prorogation. L'auteure touche d'abord à la réglementation des accords de prorogation dans le droit international privé des deux états concernés et ensuite elle développe le droit de l'UE, notamment le Règlement Bruxelles I bis et la jurisprudence conséquente de la Cour de justice de l'Union Européenne (CJUE).

Elle constate le principe de l'autonomie de la volonté dans le choix du tribunal compétent en matière internationale renforcé par la nouvelle régulation de la litispendance et elle expose ensuite en détail les limites d'un tel principe qui peuvent être divisées en plusieurs catégories – les limites liées à l'objet du litige, à savoir à l'étendu matériel de l'accord de prorogation – la licéité de l'accord, et aux conditions de sa validité formelle et matérielle. Outre les prorogations réglementées par le droit de l'UE, l'auteure mentionne les autres sources juridiques, notamment la Convention de la Haye sur les accords de prorogation en matière de compétence juridictionnelle internationale.

Dans la partie consacrée à l'arbitrage, la thèse constate les différences les plus importantes entre la réglementation juridique en République tchèque et en France. Malgré le fait que les deux pays sont parties contractantes de la Convention de New York ainsi que de la Convention Européenne, la conception, la doctrine et la législation portant sur l'arbitrage internationale diffèrent d'une manière significative. La réforme française de l'arbitrage, couvrant également l'arbitrage international, débarrasse la réglementation des exigences et des conditions formelles et matérielles, favorise ainsi au maximum l'arbitrage et offre aux parties l'espace très large pour appliquer leur autonomie de volonté. Elle est très présente dans toutes les phases de la procédure de l'arbitrage, allant dès la conclusion du contrat d'arbitrage, continuant à travers son déroulement et finissant par l'exécution de la sentence arbitrale. Malgré les différences dans des règles juridiques existantes entre les deux juridictions, il faut accentuer que l'arbitrage est la seule des méthodes de règlement des litiges qui donne aux parties un espace très large pour leur liberté contractuelle dans tout procès de l'arbitrage tout en garantissant l'exécution directe des sentences arbitrales à l'aide de l'autorité publique, à savoir par les tribunaux de l'Etat.

La médiation a été choisie au motif qu'à l'exception de l'arbitrage, elle est la seule des méthodes alternatives qui fait objet des régulations tant européenne que nationales, dans les deux pays. Le fondement même de la médiation est basé exclusivement sur l'application de l'autonomie de volonté des parties et les limites et les interactions de l'autorité publique ne sont que minimales. Son inconvénient consiste en absence de l'exécution directe des accords de médiation.

S'agissant de la comparaison des ordres juridiques tchèque et française, le fait que les deux pays sont les signataires des traités internationaux identiques et les membres de l'Union Européenne et le droit européen fait partie de leur ordre juridique, les réglementations concrètes différent, tant au niveau des lois qu'au niveau de la jurisprudence et de la doctrine. En France, la jurisprudence joue un rôle très important. Concrètement dans le domaine du commerce international, elle tient compte de l'évolution et des besoins de la société, réagit avec souplesse et est à l'initiative des changements législatifs. La minimalisation des interventions de l'Etat qui ne se limite qu'à la protection des principes et valeurs fondamentaux favorise le développement du commerce international et ce également en adoptant une approche ouverte aux règlements des litiges qui est flexible et adapté aux besoins du milieu commercial et d'entreprise.

KLÍČOVÁ SLOVA

Řešení sporů z mezinárodního obchodního styku - autonomie vůle stran - mezinárodně příslušný soud - dohody o volbě soudu - alternativní způsoby řešení sporů - rozhodčí řízení - mediace.

KEY WORDS

International trade disputes resolution – autonomous will of parties – internationally competent court – choice of court agreements – alternative methods of disputes resolution – arbitration proceedings - mediation

LITERATURA

BĚLOHLÁVEK, A.S., *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Komentář.* Praha: C.H. Beck, 2004.

BŘÍZA, P., *Volba práva a volba soudu v mezinárodním obchodě.* 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2012.

DOLEŽALOVÁ, M., HÁJKOVÁ, Š., PATOČKOVÁ, D., ŠTANDERA D., *Zákon o mediaci. Komentář.* 1.vydání. Praha: C.H.Beck, 2013.

KUČERA, Z., *Mezinárodní obchodní arbitráž.* Praha: Prospektrum. 1997.

KUČERA, Z., *Mezinárodní právo soukromé.* 8.vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. a Doplněk. 2015.

LISSE, L., *Přehled judikatury ve věcech rozhodčího řízení.* 1.vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR a.s. 2011.

MAKARIUS V., *Rozhodčí smlouvy v mezinárodním obchodě – prevence, plánování a řízení sporu v mezinárodním obchodě.* 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 2015.

PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ, M. a kol. *Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013.

PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé.* 2.vyd. Praha: C.H.Beck, 2013.

PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA K. a kol., *Rekodifikované mezinárodní právo soukromé*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. 2014.

ROZEHNALOVÁ, N., *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3.aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013.

SEDLÁČEK, P., *Úmluva CMR (Komentář) Mezinárodní silniční nákladní doprava*. 1. vydání. Praha: 1.VOX a.s. – Nakladatelství, 2009, str. 514.

VAŠKE, V., *Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck. 2007.

VAŠKE, V., *Přehled judikatury ve věcech civilního řízení s mezinárodním prvkem*. 1.vyd. Praha: ASPI, a.s. 2006.

BĚLOHLÁVEK, A.J., *Změny v rozhodčím řízení*. Praha: Bulletin Advokacie, 21.5. 2012. In: *ASPI LIT41506CZ*.

BĚLOHLÁVEK, A.J., *Procesní předpisy a řízení před rozhodci*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 14.12. 2007. In *ASPI LIT29355CZ*.

BENICHOU, M., *Mediace v Evropě*. Praha: Komorní listy. 14.12.2015. In *ASPI LIT163654CZ*.

BŘÍZA, P., GANTNER F., *Změny v určování mezinárodní soudní příslušnosti v důsledku revize nařízení Brusel I*. 2015. Praha: Právní rozhledy 15-16 /2015. Str. 533 -540.

DOLEŽALOVÁ, M., *Institut Med-Arb a jeho uplatnění v českých podmínkách*. Bulletin Advokacie. 1-2/2015.

HÁJKOVÁ, Š., *Mediace v kontextu občanského soudního řízení*. 20.6. 2013. Bulletin advokacie. In: ASPI. LIT44886CZ.

HORÁČEK, T., *Základní principy mediace (z právního i neprávního pohledu)*. 20.6. 2013. Bulletin advokacie. In: ASPI. LIT44884CZ.

HRNČIŘÍKOVÁ, M. *Vynutitelnost mediačních doložek*. 27.11.2012. Právní fórum. Wolters Kluwer. In: ASPI. LIT43329CZ.

PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., *Mezinárodní mediace a české právo*. 10.1.2013. Právní rozhledy. 1/2013. Praha. C.H.Beck, s.r.o. 2013.

PAUKNEROVÁ, M., PFEIFFER, M., *Mediation, more particularly, cross-border and judicial mediation*. 1.7. 2015. The Quarterly Lawyer. In: ASPI. LIT53229CZ.

PLCH, D., *Alternativní způsoby řešení sporů v mezinárodním obchodním styku*. Bulletin Advokacie. 6-7/2015.

POHL, T., *K problematice přezkumu rozhodčích nálezů soudem*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 22.4. 2008. In *ASPI LIT30237CZ*.

RŮŽIČKA, K., *Neaplikování „Římů“ v tuzemském rozhodčím řízení*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 29.10. 2010. In *ASPI LIT36886CZ*.

SPIROVÁ, K., *K vybraným otázkám vnitrostátního i mezinárodního rozhodčího řízení*. Praha: Právní fórum. Wolters Kluwer ČR, 30.12. 2009. In *ASPI LIT34558CZ*.

ŠTANDERA, J., *Mediace – možná cesta z labyrintu soudního řízení ?* Právní rozhledy 22/2011.C.H.Beck. 2011.

ŠTANDERA, J., LENGHARTOVÁ, H., *Advokátní mediace na vzestupu*. 20.4.2015. Bulletin advokacie. In: *ASPI. LIT52481CZ*.

TESAŘOVÁ, Z., *Uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v kontextu Newyorské úmluvy a české právní úpravy*. Praha: Daně a právo v praxi. Wolters Kluwer ČR. 20.9.2012. In *ASPI LIT42647CZ*.

TOMŠOVÁ, E., *Mediace z pohledu civilního soudce*. Z vystoupení na Konferenci Mediace 2013 – Cesta ke spolupráci a smíru. In: <http://www.mediaceolomouc.eu/vystupy-z-konference/archiv-2013/>.

ZAHRADNÍKOVÁ, R., *Právní úprava arbitráže ve Francii a její potencionální vliv na připravovanou novelu zákona č. 216/1994 Sb.*, Praha: Právní fórum, Wolters Kluwer ČR, 30.4. 2010. In *ASPIPV392*.

BERAUDO, J.P., *Convention de Bruxelles, Conventions de Lugano et Reglement (CE) no. 44/2001*. Paříž: JurisClasseur Procédure Civile. Fasc.52-30. 26.4.2011, aktualizace 1.5.2014.

BLAKE S., BROWNE J., SIME S., *A practical approach to Alternative dispute resolution*. 1.vyd. New York: Oxford University Press Inc., 2011.

BONNET,V., *Actes de commerce et commerçants en droit international privé*. 2014. Paříž : JurisClasseur Droit international. Fasc. 570-10. 28.7.2014.

BRUNET, F., *Transposition en droit français de la directive du 21 mai 2008 sur certains aspects de la médiation en matière civile et commerciale*. Paříž. CCI de Paris, 03.02.2011.

CADIET, L., *Panorama des modes alternatifs de règlement de conflits en droit français*. Ritsumeikan Law Review no. 28. 2011. In: <http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr28/CADIET2.pdf>.

CROZE, H., *Arbitrage – Arbitrage international*. 2014. Paříž: JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Arbitrage, Fasc. 30. 15.2. 2015. Aktualizace 13.5. 2015.

CROZE, H., *Médiation*. Paříž. 23.5. 2012. Aktualizace 26.3. 2015. Fasc.10. JurisClasseur Procédure Formulaire – V. Médiation.

DESPRÉS, I., DARGENT, L. *Code de la procédure civile*. 116.vyd. Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2015.

DRAGO, G., *L'ordre public*. Paříž. 2013. Publication de la Cour de Cassation. Rapport annuel. Odre public. Avant Propos. In: https://www.courdecassation.fr/publications_26/rapport_annuel_36/rapport_2013_6615/étude_ordre_6618/avant_propos_29013.html.

FOUCHARD, Ph., *Arbitrage commercial international*. 1992. Paříž: JurisClasseur Droit international. Fasc. 586-7-2. 1.října 1992.

FOUCHARD, Ph., *Écrits : droit de l'arbitrage, droit du commerce international*. 2007. Paříž. Comité français de l'arbitrage.

HENRY, X. a kol., *Code Civil*. 114.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2014.

HUET, A., *Compétence des tribunaux français à l'égard des litiges internationaux*. Paříž: JurisClasseur Droit international. Fasc.581-10. 22.2.2011.

HUET, A., *Compétence des tribunaux français à l'égard des litiges internationaux – Clauses attributives de juridiction*. Paříž: JurisClasseur Droit international. Fasc.581-41. 6.10.2011.

LOQUIN, E., *Arbitrage commercial international – Notion*. Paříž: JurisClasseur Droit international. Fasc. 720. 25.8. 2015.

LOQUIN, E., *Arbitrage – Conventions d'arbitrage. Conditions de fond. Litige arbitrable*. Paříž. JurisClasseur Droit international. Fasc. 1024. 20.9.2008. Aktualizace 29.4. 2013.

RONTCHEVSKY, N., CHEVRIER, E., *Code de Commerce*. 110.vyd..Edition 2015. Paříž: Edition Dalloz. 2014.

SINDRES, D., *Compétence judiciaire, reconnaissance et exécution des décisions en matière civile et commerciale*. Paříž: JurisClasseur Droit international. Fasc.584-125. 5.9.2014.

TANDEAU de MARSAC, S., *La médiation internationale – z přednášky*. In: <http://www.ccf franco-arabe.org/Temp/Files/85b17233-e5c7-4ea7-a4c6-a641660015fe.pdf>.

TAVEL, A., LASCOUX, J-L., *Code de la médiation*. 1.vyd. Bordeaux: Médiateurs Editeurs. ISBN 978-2-917459-01-0.

ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

ČR. Zákon č. 202/2012 Sb. o mediaci a o změně některých zákonů.

ČR. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

ČR. Zákon č. 216/2004 Sb., o rozhodčím řízení.

ČR. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

EU. Směrnice EP a Rady 2008/52/ES, ze dne 21.5. 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: ASPI. 32008L0052.

EU. Nařízení EP a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I). In:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:177:0006:0016:CS:PDF>.

EU. Nařízení Rady (ES) č. 44/2001, ze dne 22. prosince 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Nařízení Brusel I)

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001R0044&from=CS>.

EU. Nařízení EP a Rady (EU) č. 1215/2012, ze dne 12. 12. 2012, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Nařízení Brusel I bis)

In: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:351:0001:0032:cs:PDF>.

EU. Nařízení EP a Rady (ES) č. 805/2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky. In:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV%3A133190>.

Francie. Loi n° / Zákon č. 95-125 z 8.2. 1995 relative à l'organisation des juridictions et à la procédure civile, pénale et administrative / Zákon č. 95-125 z 8.2. 1995 o organizaci soudnictví a o občanském, trestním a správním řízení. In:

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000350926&fastPos=3&fastReqId=923968136&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>.

Francie. Ordonnance no. /Nařízení č. 2011-1540 z 16.11. 2011, kterým se do francouzského právního řádu implementuje Směrnice EP a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. In: *JORF no. 0266 z 17.11.2011, str. 19286, texte no. 10.*

Francie. Décret no. 2012-66 du 20.1.2012 relatif a la résolution amiable des différends / Dekret č. 2012-66 z 20.1.2012 o smírném řešení konfliktů. NOR: JUSC1130962D. In:

www.legifrance.gouv.fr.

Pravidla rozhodčího řízení a mediace Mezinárodního rozhodčího soudu Mezinárodní obchodní komory v Paříži, účinná od 1.1. 2014. Publication ICC 865- 2-FRA. In: www.iccwbo.org.

Pravidla mediace Centre de médiation et d'arbitrage de Paris. In: <http://www.cmap.fr/Reglements-et-baremes/Reglement-en-francais-33-fr.html>.

Pravidla conciliace Komise OSN pro mezinárodní obchodí právo. Rezoluce valné hromady č. 35/52 ze dne 23.7. 1980. In: <http://www.uncitral.org/pdf/french/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-f.pdf>.

Vzorový zákon conciliace Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo. Rezoluce valné hromady č. 57/18 ze dne 24.6. 2002. In: http://www.uncitral.org/pdf/french/texts/arbitration/ml-conc/03-90954_Ebook.pdf.